

**R. P. Francisci Svarez Granatensis, E Societate Iesv
Doctoris Theologi, Et In Connimbricensi Academia
Sacrarum Litterarum primarii Professoris Opvs, De Virtvte
Et Statv Religionis**

Qvo Quid Contineatvr, Index proximus indicabit

De Obligationibus Religiosorum ex Regula, Prælatione & subiectione
regulari prouenientibus, De varietate Religionum tam in genere, quàm in
specie, De Religione Societatis Iesv in particulari

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1626

Liber Nonvs. De mediis, seu ministeriis, quibus ad proximorum salutem
Societas vtitur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93501](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93501)

LIBER NONVS.

De medijs, seu ministerijs, quibus ad proximorum salutem Societas vtitur.

QVm duplex sit, seu duas præcipuas partes habeat Societatis finis, propriam scilicet suorum religionum perfectionem, & proximorum salutem; media vtrique parti accommodata requirit, vt bene & perfecte instituta sit, & ideo postquam lib. præcedenti de medijs ad priorem finem ordinatis diximus; de his, quæ propter proximorum suscipiuntur, dicendum est. Duo tamen sunt, in quibus Societas proximorum iuuare principaliter solet, doctrina scilicet, & virtus: omitto enim opera misericordie corporalis, tum quia non principaliter & per se intenduntur, tum etiam, quia non indigent peculiari declaratione & cum spiritualibus obiter attinguntur. De doctrina etiam in lib. 5. c. 5. & 6. satis dictum est, quia cum tractatione de scholaribus Societatis coniuncta erat. solum ergo superest vt de alijs medijs, quæ ad excitandos affectus, & ad proximorum sanctificationem proximè ordinantur, tractemus. Possunt autem hæc media, vt ex 7. p. nostrarum constit. cap. 4. sumitur, distingui in interiora, seu merè spiritualia, & externa. Prioris generis sunt, bonum vitæ exemplum, sancta delideria, & orationes continuæ pro salute proximorum, sacrificia propter eundem finem Deo oblatæ; quæ media omnibus religionibus communia sunt, maxime verò Societati, propter suum particulare institutum commendantur, & ab omnibus personis eius iuxta vniuersumque caput exercenda sunt: tamen de illis nihil speciale dicendum superest, præter ea quæ in superiori libro diximus. Media ergo externa, quæ in prædicatione diuini verbi, sacramentorum administratione, & spirituali proximorum instructione, potissimum consistunt, explicanda à nobis sunt; & simul declarabimus priuilegia, & facultates, quas ad hæc ministeria exercenda, Sedes Apostolica Societati concessit.

CAPVT I.

Quid possint religiosi Societatis, ac debeant præstare circa ministerium prædicandi verbum Dei: quidque ratione illius ab Apostolica Sede eis sit concessum.

I. *Ministerij prædicandi mendicantes participant post Episcopos.*
Post actiones pertinentes ad diuinum cultum, & proprium profectum, dicendum sequitur de ministerijs erga proximorum. Inter quæ primum locum obtinet prædicationis verbi Dei: nam, vt ait Innocentius III. in cap. inter cetera. de Offic. ordin. Inter cetera, quæ spectant ad salutem populi Christiani, pabulum verbi Dei maxime noscitur esse necessarium: quia sicut corpus materiali, sic anima spirituali cibo nutritur. Et Concilium Tridentinum sess. 5. c. 2. de Reformat. dicit prædicationem Euangelij non minus necessariam esse Christianæ Reipub. quam lectionem, esseque ait præcipuum E-

piscoporum munus. Ita ergo in Societate professæ, quatenus ad iuuandos Episcopos circa salutem animarum, præcipue instituta est, hoc est vel præcipuum, vel ex præcipuis eius ministerijs, quod suo quidem modo omnibus religionibus mendicantibus commune est, præsertim religioni B. Dominici, quæ propterea Prædicatorum specialiter appellatur. Nihilominus tamen verum est, Societati ex vi sui instituti, per se conuenire vt ministerium hoc à Prælati Ecclesiæ participet, & vice illorum exerceat, vt constat ex dictis lib. 1. huius tractatus cap. 2. Occurrebat autem statim disputatio cum his, qui tempore D. Thomæ, & Bonauenturæ eorum religionem impugnabant, eo quod ministerium hoc usurparent. Sed, quia illi Patres huic quæstioni sufficienter responderunt, vt patet apud D. Thomam Opusc. 19. c. 4. & S. Bonauenturam tom. 5. Opuscul. speciali tractatu de hac re: & quia res ipsa per se difficilis non est, ideo circa illam non immorabimur.

II. *Nemo dicit ministerium exercere potest sine facultate.*
Supponimus ergo primò, religiosos Societatis licite posse in Ecclesia hoc ministerium exequi. Cuius fundamentum est, quia ad hoc habent Apostolicæ Sedis facultatem: nemo enim licite prædicare potest, nisi mittatur, cap. cum eximio. de hæretic. vbi id confirmatur testimonio Pauli ad Rom. 10. Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? mittere autem pertinet ad pastores Ecclesiæ, & præcipue ad supremum eorum, quia pascere oues Christi ex officio, ad eos spectat, nisi ex speciali reuelatione alicui tale munus committatur, vt de Equitio refert Gregorius lib. 1. Dialogorum cap. 5. Nam Christi oues pascuntur maxime verbo Dei; & ideo, & ratio iustitiæ postulat, vt nemo sine eorum auctoritate illorum officium, & iurisdictionem usurpet, & necessarium omnino est vt in Ecclesia debitus ordo seruetur, caueatur schismata, & pericula seminandi errores præueniantur. Ideoque in c. excommunicamus. §. quia verò, de hæreticis, excommunicantur omnes, qui præter auctoritatem ab Apostolica Sede, vel Catholico Episcopo loci susceptam, publicè, vel priuatim prædicationis officium usurpare præsumunt. Et in Concilio Constantiensi, sess. 8. damnatur artic. 14. Ioannes Viclef, qui dicebat, licere presbytero, vel Diacono prædicare verbum Dei sine auctoritate Sedis Apostolicæ, vel Episcopi Catholici. Quæ condemnationem Martinus V. sua Bulla confirmauit. Quod egregie etiam comprobatur Concilium Senonense in generali decreto ante decreta fidei, & in decretis morum, c. 35. & Concil. Treueren. II. c. 3. ac denique Concilium Tridentinum dicta sess. 5. c. 2. de Reform. idem prohibet specialiter religiosis, vt infra n. 4. explicabimus: & confirmat Concilium Senonense in decretis morum, cap. 55. & Concilium Treueren. II. cap. 3. Est ergo necessaria religiosi Societatis, sicut & cæteris, facultas Ecclesiastici Prælati, vt hoc munus licite exercere possint. Certe autem est facultatem Sedis Apostolicæ ad hoc esse sufficientem, quia summus Pontifex est supremus, & vniuersalis pastor, & independens quoad hoc ab omnib. inferioribus, vt in simili latius dixi

tom. 4.3. p. tractando de iurisdictione delegata ad audiendas confessiones, item disp. 26. & in defens. fidei lib. 3. a c. 3. & disp. 10. & de fide, sect. 2. Superest ergo ut facultatem Sedis Apostolicæ afferamus, & explicemus. Habetur autem in primis in Bulla Pauli III. Cum inter cunctas anni 1545. Societatem (inquit) sub nostra, & Apostolica Sedis protectione suscepimus, & cuilibet vestrum, qui ad hoc idoneus repertus, & per vestra Societatis Præpositum pro tempore existentem deputatus fuerit, in quibusvis Ecclesijs, & locis, ac plateis communibus, seu publicis ubique locorum clero, & populo verbum Dei prædicandi, proponendi, & interpretandi, ac eos viam veritatis edocendi, & ad bene, beateque viuendum, ita ut in vobis verbo pariter & exemplo edificentur, in Domino hortandi, & admonendi liberam facultatem auctoritate Apostolica per se presentes ad nostrum, & Apostolicæ Sedis beneplacitum concedimus.

Observatio prima pro expendendo, & explicando proxime allatum privilegium.

III. *Intelligitur privilegium, si non abnuat Episcopus aut parochus.*

Circa hanc facultatem primò advertendum est, licet absolute detur, & sine restrictione, nihilominus conditionem subintellectam habere: nimirum, si Episcopi in suis diocesibus contenti fuerint, vel si parochus non contradixerit. respectu, seu cum proportionem illam applicando. Quia in primis id est consentaneum rationi ad vitanda dissidia, & scandala. Deinde est consentaneum ordinario iuri Episcoporum, & parochorum, ad quos ex officio pertinet munus prædicandi, & docendi populum, ut de Episcopis dictum est ex Concilio Tridentino, quod idem habet sess. 24. c. 4. idem Concil. Toletanum XI. c. 2. Carthaginense IV. c. 20. cum similibus, & habetur d. 88. c. Episcopus nullam. De parochis verò idem significat idem Concilium Tridentinum eiusdem locis, & expressius in Clementina Dudum. de sepulchris, versic. verum. & in Extravag. Inter cunctas. de privileg. §. idemque, in fine, & tradunt communiter Innocentius, & Doctores in c. excommunicamus. Hoc autem ius non derogatur expresse per illam concessionem: ergo non fuit mens Pontificis illud auferre, sed potius, saluo illo iure, limitanda est concessio. Quamvis enim de plenitudine potestatis valeat Pontifex facultatem dare ad prædicandum ubique sine licentia Episcoporum, vel etiam ipsis & parochis repugnantibus; tamen quando id expresse non declarat, censendus potius est hoc concedere saluo iure inferiorum.

IV. *Probat 3. concordando loca Tridentini.*

Accedit quod Concilium Trident. sess. 5. cap. 2. de Refor. de regularibus generaliter dicit in primis, ut licet à suis Prælatibus approbati sint, Priusquam incipiat in Ecclesijs etiam suorum ordinum prædicare, se coram Episcopis præsentare, & ab eis benedictionem petere teneantur. In Ecclesijs verò: quæ suorum ordinum non sunt, ultra licentiam suorum superiorum, etiam Episcoporum licentiam habere teneantur. Vbi discrimen constituit, nam in propriis Ecclesijs sufficere vult solam præsentationem, vel licentiam petitam, sic et non obtineatur: in alijs verò Ecclesijs vult esse necessariam licentiam obtentam, sine qua, ut subiungit, in ipsis Ecclesijs non suorum ordinum, nullo modo prædicare possunt. In sess. autem 24. c. 4. videtur priorem partem restringere, dicens, Nullus autem secularis, siue regularis, etiam in Ecclesijs suorum ordinum contradicente prædicare presumat. Per quæ verba requirit licentiam, saltem implicite, nam postulat ut Episcopus non contradicat, si autem non contradicit, tacite consentit, maxime cum prius ab illo benedictio postuletur; clarum est autem hoc decretum Concilij non esse derogatum per illam concessionem, tum quia est posterius illa, tum etiam, quia oportuisset expressam illius mentionem facere. Unde quamvis Iulius III. postea concessionem illam Pauli III. sub generali clausula approbasset; nihilominus illa approbatio non fuisset sufficiens ad re-

uocationem prioris decreti Concilij, quamvis iam præcessisset.

Eo vel maxime, quod postea subsequenti est decretum sess. 24. quod factum fuit sub Pio IV. & post illud Gregorius XIII. in Bulla, Ad perpetuam rei memoriam, anni 1575. concedens religiosis Societatis, ut semel approbati ab aliquo Ordinario, & à suis superioribus deputati, dum iter agunt, possint libere ubique prædicare, duas addit exceptiones. Prior est, Dummodo id non faciant in ipsi oppidis, aut locis, in quibus Ordinarij existunt, nisi eorum licentia desuper obtenta. In qua manifestè supponitur, iure ordinario necessariam esse licentiam Episcopi ad prædicandum in suo Episcopatu, ex privilegio autem concedi, ut peregrinando, & transeundo, non requiratur illa licentia, ubi commodè postulari non potest: & quia ubi præfens est Episcopus facile peti potest; ideo noluit ad illa loca extendi privilegium illud. Et deinde pro alijs locis, in quibus absens est Episcopus, addidit secundam exceptionem; Non repugnantibus tamen curatis Parochialium Ecclesiarum: cum enim illi, præsertim in absentia Episcopi, pastores ordinarij sint, quamvis non aequaliter eis deferri voluerit, eorum licentiam postulando, aut expectando, saltem propter bonum pacis, & ad tollenda scandala noluit id fieri ipsis repugnantibus. Unde hæc secunda conditio non videtur ita per se, & iure ordinario necessaria ad vendum priori privilegio Iulij III. quando licentia iam est ab Episcopo obtenta; quia illa est secundum ius commune sufficiens: & in hoc secundo privilegio addita est à Gregorio XIII. ex speciali ratione, quia non supponitur obtenta licentia ab Episcopo loci.

Atque hoc mihi certum est quoad prædicandum in nostris templis, quando contingit esse in oppidis ubi non sunt Episcopi, sed tantum parochi. Idemque censeo quoad prædicandum in plateis, vel in ceteris locis quibuscumque alijs locis extra proprias Ecclesias de locis parochorum: in ipsorum autem Ecclesijs secus dicendum est, nam ipsi repugnantibus non est ibi vendendum tali facultate, non solum quia non deest, neque expediat, sed etiam quia illi habet speciale ius in talibus Ecclesijs, & circa administrationem earum: & ideo per generalia verba non censetur illo priuari, donec Episcopus illud expresse præcipiat, aut concedat, quod facere potest, quoties alter irrationabiliter inuitus est. Tum denique, quia hoc est consentaneum iuri communi, nam in dicta Extravag. Inter cunctas, sic dicitur, In Ecclesijs autem parochialibus fratres ipsi, inuitis eorum Rectores, seu sacerdotibus, nisi iussi à superioribus eorundem (id est, Episcopis) non audeant prædicare.

Dices: Ergo generale illud privilegium Pauli III. nihil confert: nam si Episcopi in suis Episcopatibus nostris religiosis licentiam prædicandi concedant, non est necessaria facultas Pontificis, quia Episcopi sufficit. & contrario verò, si Episcopus neget facultatem suam, privilegium non prodest: ergo impliciter inutile est. Quod argumentum valide confirmari videtur ex cap. In his. de privilegijs, ubi limitatur li argumento reprobatur Pontifex interpretationem quorundam Episcoporum, qui dicebant, privilegium à Sede Apostolica concessum Minoribus, & Prædicatoribus, ut possint celebrare in altari portatili, intelligendum esse de licentia ipsorum prælatorum: Quomodo (inquit Pontifex) nihil eis conferret memorata indulgentia, sine qua id prælati annuuntibus, liceret eadem.

Respondet primò, nec nos in præsentem illam interpretationem admissuros fuisse, nisi ipsimet Pontifices facultatem illam ita essent moderati, ut vidimus Deinde est in illa maior quædam ratio, nam celebrare in altari portatili, parum, aut nihil refert: Secus ad proprium munus Episcoporum: prædicare autem

est quodammodo usurpare proprium munus illorum: & ideo voluerunt Pontifices, vt in hoc maior esset ab illis dependentia. Nec tamen propterea privilegium inutile est: nam illo secluso, possent Episcopi pro solo arbitrari suo licite negare hanc facultatem religiosis nostris, quantumvis essent digni, quia tunc illa facultas esset merè gratia, & quasi delegatio seu communicatio liberalis iurisdictionis: nunc verò stante privilegio, non possunt iuste negare hanc licentiam, si persona est idonea, quia est contra Pontificis voluntatem, & intentionem, qui hac ratione absolute concedit hanc facultatem: vnde per se ab illo manat, & ideo non potest inferior sine iusta causa illam impedire, quamvis ex benignitate ipsius Pontificis requiratur consensus Episcopi vt conditio necessaria. Et ideo Conciliū Tridentinum statim subiunxit, *ipsam autem licentiam gratis Episcopi concedant*. Et Gregorius XIII. in alio indulto statim explicando, addidit, *Districte inhibentes vniuersis, & singulis locorum Ordinariis, & quibuscunque aliis, quacunque dignitate, & auctoritate fungentibus, ne quinquā vestrum, quousque preterea, promissionum occasione impedire, vel molestare audeant quomodo*.

IX.

Suboritur
quaestio
an
expenditur.

Statim autem suboritur quaestio, si Episcopus neget hanc facultatem euidenter iniuste, an liceat nihilominus predicare? Sed non arbitramur quaestionem necessariam ad praxim, quia certū est faciendum non esse, neque expedire, tum quia scandalum potius, vel detrimentum timeri posset ex tali predicatione, quam fructus sperari: tum etiam, quia difficile constabit iniustitia in esse adeo euidentem, nam licet persona aliās sit idonea, potest hic & nunc non expedire vt praedicet. Denique cum Concilio, & Gregorius XIII. absolute postulent licentiam obtentam, quacunque ratione obtenta nō sit, non impletur conditio necessaria, & ideo non licet vti facultate. Hæc autem omnia locum habent in locis subiectis Episcopis, quia verò nostri religiosi mittuntur etiam ad eas regiones infidelium, vbi nulli sunt Episcopi, ideo ibi nulla alia conditio requiritur, nisi superiorum Societatis approbatio, & deputatio.

Observatio secunda pro eodem privilegio.

X.

Dictum privilegium ad
professores de
inde ad alios
extenditur.

Secundò principaliter circa eandem facultatem aduertendum est, quòd licet hæc facultas per se primò data sit intuitu Societatis professæ, vt significauit Gregorius XIII. in dicta Bulla, *Ad perpetuam*. illis verbis. *Quia ipsa Societas, inter omnia religionum instituta, ex peculiari & solenni voto specialius curam habet salutis proximorum per totum orbem discurrendi, & nihilominus facultas ipsa non solis professis conceditur, sed in fauorem vel adiutorium ipsorum ad omnes de Societate extenditur, vt probant illa verba Pauli III. Cuiuslibet vestrum, qui ad hoc idoneus reperitur, &c.* loquitur autem cum Præposito, & sociis Societatis IESV. sociorum autem nomine, clarum est omnes comprehendere. Gregorius autem clarius dixit, *Omnes & singulis ipsius Societatis predicatoribus*. Dubitatum autem fuit, vt idem Gregorius refert in Bulla, *Dilecti filii*, anni 1584. an hæc facultas solis presbyteris concedatur, vel inferioribus etiam nō ordinatis in sacris ea vti liceat. Et quidem quòd non tantum concedatur presbyteris, ex Bulla Pauli III. videtur mihi satis potuisse colligi: nam prius habet illa verba vniuersalia, *cuiuslibet vestrum*: postea verò tractaturus de facultate audiendi confessiones, inquit, *Nec non illis ex vobis, qui presbyteri faciunt, &c.* ergo cum prius indistinctè loquutus fuerit, vniuersaliter sine dubio loquutus est.

XI.

Arguitur
dubere alii

Videri autem posset alicui, facultatem hanc solum ad Diaconos esse extendendam, quia illis solis conuenit ratio Ordinis, & quasi ex officio posse

Euangelium annuntiare, iuxta doctrinam Ildori in c. 1. d. 25. & Gregorii in c. 2. 92. d. concessio autē simpliciter facta, debet secundum iuris idoneitatem intelligi. Et confirmatur, nā Gregorius in priori Bulla dicit, *Omnes Societatis predicatoribus*; non videtur autem propriè posse dici predicator, nisi saltem Diaconi sint. Nihilominus idem Gregorius in vltima Bulla citata non solum concedit, sed etiam declarat ex vi privilegij Pauli III. posse semper, & ab illo tempore potuisse scholares, & alios religiosos Societatis sacris ordinibus nondum initiatos hac gaudere facultate. Sicque hoc privilegium intellexerat ipsa Societas in 1. Congregatione generali, can. 27. vbi non solum de ordinibus sacris loquitur, sed absolute dicit, *Retineatur privilegium a Sede Apostolica concessum, vt nostri possint concionari, etiam si non sint ad ordines promoti*. Cuius ratio reddi potest, quia verba Pontificis, *Cuiusque vestrum*, vniuersalia sunt, & sunt verba fauorem continentia, tam ipsorum religiosorum, quam animarum, in quibus maximè locum habet illud axioma, *Vtile non distinguit, nec nos distinguere debemus, & quod, beneficium Principis ample intelligendum est*. l. vlt. ff. de constit. Princip. c. dilecti. de donationibus cum similibus.

esse Diaconos.

Resoluitur
an non requi
ritur ex 3
Pontificib.
cum ex usu
Societatis.

Nec munus concionandi ita est annexum aliquo iure diuino, vel humano ordini Diaconatus, vt propterea limitanda sint vniuersalia verba Pauli III. ad solos Diaconos, quia predicandi munus propriè non est actus alicuius ordinis, vt dixi in 3. tom. 3. p. disp. 16. sect. 3. in fine, cum Soto 4. dist. 1. q. 1. art. 6. Cordub. lib. 1. Questionarij q. 50. puncto 2. contra Caietanum ibidem, q. 64. art. 6. & 2. 2. q. 187. art. 1. dicentem, actum predicandi esse annexum saltem ex institutione Ecclesiæ ordini sacro Episcopi, vel sacerdotis, vel Diaconi: ipse autem nullo iure probat hanc Ecclesiasticam institutionem, seu annexionem. Videtur autem fauere Leo Papa epist. 61. alias 63. dicens, *Præter Domini sacerdotes nullus audeat predicare, siue monachus, siue laicus ille sit, qui cuiuslibet scientia nomine gloriatur*. Nihilominus nullum est Ecclesiasticū præceptum, quo prohibeantur inferiores clerici predicare ex legitima facultate eius, qui possit illam concedere, vt expresse declarat glossa in c. aduocamus. 16. q. 1. & in c. in sancta. d. 92. dicens, Leonem supra citata verba dixisse contra quosdam monachos usurpantes officium predicandi, cum eo tempore nec sacerdotes essent, nec haberet auctoritatem, vel facultatem predicandi. Vnde addit, sub sacerdotibus comprehendere Leonem omnes alios clericos, qui ab ipsis Episcopis, seu prælatis Ecclesiæ habuerint predicandi facultatem: de Diaconis verò ait, quando eis attribuitur munus predicandi, nomine predicationis intelligi sectionem Euangelij, quæ ipsis ex officio conuenit. Quam doctrinam sequuntur communiter Canonistæ asserentes, iure communi & absque dispensatione posse committi etiam his, qui in sacris non sunt ordinati, Panormitanus in c. decernimus, de iudiciis, n. 14. Decius ibi, n. 19. & Alexander cōsil. 216. Angelus verb. *Laicus*, n. 4. Tabiena verbo *Predicare*, §. 5. & alij, quos refert, & sequitur Didacus Perez lib. 8. ordinamenti, tit. 4.

XII.

Arguitur
contra Caiet
an prælati
Diaconi esse
concionari.

Sed in his authoribus aduertere oportet, eos indifferenter dicere, laicis posse delegari etiam ab Episcopo munus predicandi, imò glossa citata idē dicit de muliere, quam in hoc meritò reprobant Panormitanus, & Angelus: repugnat enim Paulo d. 1. c. 1. *mulieres in Ecclesiis taceant*, 1. ad Cor. 14. & docere mulieri non permittit. Ex quibus locis colligit D. Thom. 2. 2. q. 177. artic. 2. munus publicè predicandi esse prohibitum feminis, eiusque prohibitionis optimas congruentias adducit. Et quamuis dubitari possit, an illa prohibitio iuris diuini sit, verisimilius tamē est, factam fuisse à Paulo, & ab Ecclesia receptam, non quia illud sit intrinsecè malum, sed quia minus decens,

XIII.

Quid de pa
ra laicis ac
mulieribus.

decens, & conueniens. Quæ prohibitio canonibus Ecclesiasticis confirmata est, cap. mulierem, 33. quæst. 5. ex August. q. 45. noui, & veteris Testamenti, & cap. mulier, 23. d. ex Concilio Carthagini. IV. cap. 98. idem in cap. nota de poenit. & remiss. de quo vide Gerfon. 1. p. tract. de examinatione doctrinarum 2. p. eius, considerat. 2. alphab. 18. lit. G. De laicis autem simpliciter consentiunt dicti auctores, & esse speciale de prædicatione dicit glossa in cap. bene quidem, d. 96. verb. præter Romanum.

XIV.
Negandum
plane.

Corollaria
duo ex data
resolutione.

Hoc autem aliis non placet, qui simpliciter negant, laicum esse capacem facultatis prædicandi. Syluester verb. prædicator, quæst. 1. cum Panorm. in c. sicut in vno, de hæreticis ex textu ibi, Simancas de Catholicis insit. tit. 49. num. 2. quia laicus non est capax iurisdictionis spiritualis, officium autem prædicandi iurisdictionem requirit spiritualem, vt paulo antea à nu. 2. dicebamus, ideo enim exerceri non potest sine autoritate Prælatorum. Et fortasse hoc sensu dixit Panormitanus supra, prædicare esse officium curatum: at vero laici sunt incapaces iurisdictionis Episcopalis, saltem iure communi: ergo etiam sunt incapaces huius delegationis. Vnde fit primò Episcopos ordinarios non posse illis hoc munus committere, quia non possunt in communi iure dispensare. Sequitur secundo, facultatem Pontificis simpliciter nostris religiosis concessam ad prædicandum, intelligendam esse de religiosis clericis, saltem prima tonsura initiatis: quia licet Pontifex possit in iure communi dispensare, & ideo possit spiritualem iurisdictionem delegare laico, vt alias dixi tom. 5. p. disput. 2. sect. 3. n. 12. estque communis opinio, apud Henric. lib. 3. ca. 24. Auilam 1. p. dub. 6. Sayrum de censur. lib. 1. c. 5. num. 15. post Panormit. Couarr. & Nauar. nihilominus quando simpliciter concedit, intelligitur secundum ius commune concedere quoad alias condiciones requisitas; ergo in præfenti solum concedit illam facultatem clericis. Quam interpretationem confirmat Gregor. XIII. in posteriori Bulla dicens, *Vobis in super concedentes, vt etiam clerici vestri prima tantum tonsura insigniti, prout huc vsque fecerunt, valeant deinceps ipsum Dei verbum, vbique populo prædicare.* Vbi licet vtatur verbo concedendi, re tamen vera non est noua concessio, sed antiquæ declaratio, & confirmatio, vt ex priori clausula constat, & ex illo verbo, *prout huc vsque fecerunt*, intelligit enim non male, sed recte ac iure fecisse, tam extendendo illam facultatem ad omnes clericos, quam coarctando ad solos illos: quod etiam ipse tacite facit, dum solis initiatis saltem prima tonsura vsum talis facultatis concedit.

XV.
Obiectio bi-
partita con-
tra corollar.
2.

1 pars ob-
iectio pro-
bat.

Contra hanc verò interpretationem obijci potest, quia laicum, id est, non initiatum etiam prima tonsura, prædicare iure communi prohibitum non est, nec ex eo quod sit actus iurisdictionis prohibitio sufficienter colligitur: ergo quod illi etiam concedatur facultas prædicandi, contra nullum ius est: ergo priuilegium Pontificis, præsertim concessum religiosis absolute, & sine restrictione, ample intelligendum est de omnibus, etiam si tonsurati non sint, iuxta generalia principia iuris supra n. 11. insinuada. Antecedens quoad priorem partem probatur ex c. cum ex munio, & c. sicut in vno, de hæret. vbi prohibetur laici, cuiuscunque ordinis censeantur, vsum præ officium prædicandi. Vbi expendo verbum *vsus* præ, quod in rigore significat propria autoritate exercere: ergo ex commissione prædicare ibi non prohibetur: nullum autem aliud decretum, in quo sit vestigiū huius prohibitionis, inuenitur. Quin potius in dicto cap. mulier. d. 23. ait Concilium Carthaginens. laicus præsentibus clericis, nisi ipsis iubentibus, docere non audeat: potius ergo ibi supponitur capax huius delegationis. Altera verò pars declaratur, quia duobus modis potest requiri iurdictio Ecclesiasti-

Probatum 2.

ca ad aliquem actum: primò vt principium per se, ius, vt requiritur ad excommunicandum, vel absoluentem: secundò vt cōditio necessaria, vel quasi imperans, vt est ministrare Eucharistiam, vel benedicere coniuges, vnde breuitatis causa priorem vocare possumus actum elicuit ad iurisdictionem: posteriori autem imperatum. Prior igitur actus non potest secundum ius commune committi laico, & hoc modo procedunt omnia, quæ de censure, excommunicatione, & absolutione alibi tractauimus, tractantque Doctores communiter in cap. 2. de iurdictio, & in c. ab excommunicato de rescript. & Couarr. cap. alma mater. 1. p. §. 11. num. 13. de posteriori autem actu non videtur eadem ratio, quia non requirit iurisdictionem in exequenti, sed solum in imperante. Propter quod committere talem actum non est delegare iurisdictionem, sed solum executionem eius. Mera autem executio committi potest laico, quando alias talis actus non requirit per se ordinem, & ideo Baptismus priuatus committi potest laico: solennis autem minimè. Executio etiam sententiarum in clericum committi potest laico aliquando, non tamen sententiarum prolatio, neque etiam executio, si requirit potestatem ordinis, vt erit, v. g. degradatio realis. Prædicare igitur non est actus elicuit ad iurisdictionem, vt per se est euident, quia tantum est docere, illuminare, ac monere, & ideo valem committi nulla habentibus iurisdictionem. Non est etiam actus ordinis, quia nullus ordo per se ordinatur ad talem actum; in nullius enim ordinis traditione talis actus mentio fit, vt de Sacerdotio, & Diaconatu, rectè aduertit Soto & Corduba supra: est autem eadem ratio de reliquis, & de prima tonsura: neque è cōuerso hic actus annexus est alicui ordini ex institutione Ecclesiæ, nulli tale præceptum & institutum inuenitur. Solum ergo requirit iurisdictionem vt imperantem, & ad executionem non requirit ordinem: poterit ergo & ab Episcopis, & à Pontifice iure ordinario committi laico. Et fortasse glossa supra citata ob hanc causam dixit, hoc esse speciale in munere prædicandi inter actus spirituales requirentes aliquo modo iurisdictionem.

Nihilominus existimo veram esse dictam interpretationem, quia non est verisimile Gregorij XIII. per illam dictionem *tantum*, limitasse facultatem à Paulo III. concessam, nam expresse voluit illam declarare in vero sensu eius, & totam illam confirmare. Item, quia ita fuerat à Societate intellecta, & vsum recepta illa facultas, quem vsum Gregorius confirmat. Præterea, quamuis iura expresse non prohibeant hanc delegationem, satis tamen indicant, per se loquendo, esse alienum ab statu laici, prædicationis munus, ideoque non esse illi permittendū, aut concedendum, nisi ex speciali causa, & necessitate. Et ideo per verba generalia non censetur illi facta concessio, sed tunc solum quando illi directe & in particulari fit, & præsertim rogantibus clericis, vt dicitur in dicto Concilio Carthagini. quod tamen nunc sine licentia Episcopi locum non habet.

Et confirmari hoc potest ex illa regula iuris si sub clausula generali non contineri specialia, quæ verisimiliter non essent in particulari concedenda: laicum autem prædicare, habet quandam specialem indecentiam, iuxta communem Ecclesiæ consuetudinem, nec foret illi facultas hæc in particulari concedi: ergo nec generalis debet ad illum extendi. Verum est in religio multum diminui indecentiam, vt significauit glossa in dicto cap. mulier. eo quod persona Ecclesiastica fit. Nihilominus tamen etiam ex religiosis, non habet Ecclesiæ consuetudo vt merè laicus ad illud munus assumatur. Vnde quia olim monachi non erant clerici, sed laici, ideo ad munus prædicandi non admittebantur, iuxta illud Hieronymi ad Romanum contra Vigilantium, *Monachus non docent, sed plangunt*.

plangentis habet officium, & ad Eliodorum epist. 1. *Alia causa monachorum est, alia clericorum: clerici pascunt oves, ego pascor: & similia, quæ 16. q. 1. referuntur.* Quocirca, quamvis neque aliquis ordo per se deat propter hoc munus, neque è conuerso munus ipsum per se sit annexum alicui ordini: nihilominus ex iure diuino ac naturali rebus sacris munus prædicandi Evangelium proprium est clericorum, quia illud munus spirituale est, & sacram doctrinam requirit, quæ propria est sacerdotum, & eorum, qui ad sacerdotium tendunt, per primam saltem tonsuram, iuxta illud Malach. 2. *Labis sacerdotis custodiatur scientia, & legem requirunt de ore eius: quia angelus Domini exercituum est.* Et ideo merito iure ordinario laici non admittuntur ad hoc munus. Hæc autem maxime procedit de publica concione, quæ fit in Ecclesia, vel in quocunque loco, in quo fiat conuocatio fidelium ad verbum Dei pro concione audiendum: nam si non fiat hoc modo ad illuminandum & excitandum populum, sed solum ad catechesim, & instructionem doctrinæ Christianæ, aut aliquid huiusmodi, illa non est prohibita laicis, neque est per se indecens, præsertim religiosis, quod etiam tacite sentit Ecclesia, admittens in patris catechizandi laicos, & foeminas.

Catechizandi possunt mures laici.

XVIII. An Societas nouitiorum extendatur ad eos, qui non sunt religiosi.

Quæri verò hic vterius potest, an hæc facultas etiam ad nouitios Societatis extendatur. Et ratio dubij est, quia illi verè non sunt religiosi, & ideo neque in Societate videntur propriè comprehendendi nomine sociorum, quo vtitur Paulus III. & multo minus possunt prædicatores appellari, vt loquitur Gregorius. Nihilominus censco etiam illos posse vti hac facultate de licentia superioris: quia iuxta communem sententiam Doctorem, licet nouitij verè & in rigore religiosi non sit, nihilominus in fauorabilibus venit appellatione religiosi argumento ca. religiosi. §. *quamuis.* de senten. excomm. in 6. vbi vt gaudeat priuilegio canonis, dicitur comprehendendi sub nomine religiosi. Item, quia nouitij, sicut pro eo tempore sunt sub potestate prælatorum, & sustinet suo modo onus religionis, ita etiam participat priuilegia, & fauores religionis, vt communiter tradit Doctores in dict. c. *religiosi* & in c. *beneficium*. de Regularib. in 6. & faciunt quæ Nauarrus tractat in consilio 5. & 6. de foro compet. Denique presbyter nouitios Societatis, & ab Ordinario approbatus, potest à superioribus deputari, ad audiendas confessiones, communicatio illi iurisdictionem totam, quam ex vi Bullarum Apostolicarum potest, vt infra videbimus: ergo eadè ratione potest quilibet clericus nouitius ad prædicandum mitti, si alias sit idoneus. Accedit, quod in nostris constitutionibus p. 5. in principio declaratur, Societatem in quadam lata significatione comprehendere nouitios: ergo in eadè significatione sociorum nomine comprehenduntur. Ita ergo accipienda est illa vox in indulto Pauli III. cum contineat Principis beneficium. Nec vero huic doctrinæ obest quod ait Bern. fer. 64. in Cant. *Nouitio non expedit prædicare.* Loquitur enim in proprio monacho, in hæc verba, *Monachi officium est non docere sed iugere, & paulo post. Certum est quod publice prædicare, nec monacho conuenit nec nouitio expedit.*

Observatio tertia.

XIX. Tertiò principaliter notanda sunt in hac facultate verba illa, *Qui ad hoc idoneus reperitur.* Circa quæ multa tractari possunt de donis naturæ, scientiæ, & gratiæ necessariis vt aliquis ad hoc munus prædicandi idoneus reputetur. Sed hoc ad nostrum institutum nihil refert: legantur quæ de hoc argumento tractat Augustinus lib. 4. de doctr. Christi. fere per totum, & Chrysostomus lib. 5. de Sacerdotio, in principio, & Gregorius i. p. Pastoralis. c. 7. & 8. lib. 1. Dialog. c. 4.

& in libris Moralium frequentissimè, in Procemio, c. 2. lib. 3. c. 35. lib. 13. c. 12. lib. 21. c. 8. & lib. 31. c. 19. Omnia verò, quæ ad hanc idoneitatem requiruntur, ad sufficientem scientiam, & virtutem pertinent: nam si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in fontem cadunt. Et ideo dixit Clemens epist. 1. *Prædicatores docti sint, vt alios prudenter instruere & perfecte possint docere,* iuxta illud Daniel. 11. *Populus sciens Deum, obtinebit, & faciet, & docti in populo docebunt multos.* Doctrina autem sine probitate vitæ inefficax est: nam si sal euauerit, in quo salutare dixit Christus Matth. 5. nam, vt monet Dionys. c. 3. de Cœlest. hierar. *Præstantius, ac omnibus diuinus est, Dei cooperatorem fieri, & ideo necesse est prius in se diuinam operationem suscipere, postea quantum fieri potest cum aliis communicare, Nam quibus purgandi ceteros officium est, ingenti munditie copia tradere aliis sue sanctimonie consortium decet, &c.*

Quanta verò requiratur scientia, aut probitas, non potest certa regula definiri, neque æqualis in omnibus petenda est, sed loco, tempore, & personis proportionata. Vnde Dionysius loco citato distinguens varios ordines Ecclesiæ triumphantis, qui ad militantem applicari possunt. At verò (ait) quibus purgandi ceteros officium est, ingenti munditie copia tradere aliis sue sanctimonie consortium decet: qui verò illuminandi consequuntur sunt munus, eos vt potest lucidiores spiritus ad percipiendam, atque tradendam aliis participationem, ac Societatem lucis idoneos, sacrique illius fruoris gratia opulentissime plenos, eximiantem omni ex parte lucem in eos, qui merentur, effundere. Qui autem perficiendi singuntur vice, eos vt perfectius discipline peritissimos sacratissima institutione scientiæ, sanctarum, quas contemplati sunt, verum ad se accedentes huius rei causa perscrutari. Itaque prædicandi munus non æquale est in omnibus, alij enim ad rudè plebem erudiendam, & in communi, ac vulgari honestæ vitæ modo instruendam, & excitandam destinantur. Alij ad illuminandum Doctores, confutandos hæreticos, & mysteria fidei altius proponendū & illustrandum: alij denique ad perfectionis viam, & spirituales doctrinam subtilius tradendam assumuntur, & ideo in quibusdam maior doctrina, quam in aliis, & similiter maior perfectio sanctitatis, & efficacia spiritus postulat. In omnibus autē, quod ad doctrinam attinet, ad minimum necessarium est, vt fidei dogmata & propria, ac moralis doctrina virtutum, & vitiorum, ita teneantur, vt absque periculo erroris sufficienter possint publice explicare. Quod vero spectat ad virtutem, saltem necessarium est, publicum honestæ vitæ exemplū. An verò sit peccatum mortale in peccato mortali prædicare, in dicto loco 3. tom. tractauimus, & probabilius duxi non esse, secluso scandalo. In nostræ autem Societatis hominibus desiderandum est, ac procurandum vt abundantior sit doctrina, & vt vitæ professioni ac instituto respondeat, vt ceteros possint verbo pariter, & exemplo adificare, cum in externo habitu parum ab eis fecerint.

XX.

Quanta doctrina & probitas postuletur.

Observatio quarta.

Quartò explicanda sunt illa verba, *& per vestra Societatis Prepositum pro tempore existentem deputatus fuerit.* Non enim obligat hæc verba, vt Prepositus per se ipsum & immediatè debeat omnes Societatis prædicatores exponere, aut approbare, id enim in tanta hominum multitudine impossibile est. Illi ergo hoc committitur, vt per se, vel per alios, qui ad hoc munus sufficientes sint, id possit. Quod vniuersaliter de similibus facultatibus, Generali consilio, explicauit idē Paulus III. in sua Bulla 5. circa finem. Videtur autem hoc specialiter commissum Generali, vt intelligat hoc peculiariter ad eius administrationem pertinere, & vt huius rei peculiarem curam habeat, vt dicitur in 2. Congregatione generali, canon. 27.

XXI.

A quo sepe-riore facit, tunc conuocandi debet.

Et

Et iuxta hoc intelligendum est quod in 7. p. Const. c. 4. §. 6. dicitur, verbum Dei proponendum esse populo a se duē per eos, quos superior probauerit, & ad tale munus destinauerit. Superior enim ibi non significat Generalem, vt per se constat: intelligi autem debet qui ad hunc actum ab ipso habuerit facultatem, vel indefinite superior, ad cuius munus hoc pertinet. Hic autem superior in Societate post Generalem, est Prouincialis iuxta regulam 20. eius, quæ sic habet, *Prædicatores, & confessores ipse constituet, præmissis tamen domesticis examine, & approbatione Ordinariorum iuxta formam Concilij Tridentini.* Huius rei exemplum habemus in religione Minorum: nam in c. 8. Regulæ prohibetur prædicare sine approbatione Generalis: postea vero declaratum est, Prouinciales posse id præstare, vt constat ex Nicolao Papa in c. exiit. §. verū quia expresse, de verb. significat. in 6. vbi etiam refert in fratrum priuilegijs contineri, & ita obseruari. Quod confirmat Clemens V. in Clem. exiit, de verbor. signific. & Gregorius IX. in expositione regulæ, articulo 6. Vnde colligo, hanc potestatem in Prouincialibus non esse tantum delegatam, sed etiam ordinariam, quia ex vi sui muneris, & legis, ac priuilegiorum virtute, illam participant, quare non repugnat vt eam possint delegare alicui Rectori, vel alteri, si iudicauerint expedire: quod tamen generali delegatione non videtur permittendum, quia nec necessarium est, nec sufficiens, vt Prouincialis suo muneri satisfaciat: in aliquo autem casu ob specialem necessitatem, & maxime respectu determinatæ personæ eam potestatem committere seu delegare, & valide & licite fieri potest.

Illatum ex
proximè di-
ctis.

XXII.
De examine
ad concio-
nandum.

Quod autem in prædicta regula Prouincialis dicitur, præmissis domesticis examine, additum est his, quæ in Bullis Pontificijs requiruntur. Nam Paulus III. solum dixit, qui ad hoc idoneus repertus: potest autem idoneus reperiri, & cum examine, & sine illo. Illa ergo forma quod approbatio superioris, sit per examen, non est de substantia huius actus, imò neque de rigoro præcepto, sed de obligatione simplicis regulæ, quam seruare valde expedit, quamuis in aliquo casu, vbi res est publice nota & euident, in ea circumstantia dispensari possit. Est autem illa regula consentanea his, quæ statuit Concil. Lateranen. sub Leone X. sess. 11. Bulla 1. quæ incipit, *Superna maiestatis presidio*, vbi sic dicitur, *Sacro approbante Concilio statuimus, & ordinamus, vt nullus tam clericus secularis, quam cuiuscunque etiam Mendicantium ordinum regularis aut quouis alius, ad quem facultas prædicandi tam de iure, quam de consuetudine, vel priuilegio, aut alias pertinet, ad huiusmodi officium exercendum admittatur, nisi prius per superiorem suum respectum diligenter examinatus (in qua re conscientiam ipsius superioris oneramus) ac morum honestate, ætate, doctrina, probitate, prudentia, & vite exemplaritate ad illud aptus & idoneus reperitur.* In quibus verbis morum honestas, probitas, & vite exemplaritas, ad idem pertinent: prudentia vero à doctrina & virtute, si simul coniungantur, vix potest separari. In prædicatore autem, quatenus talis est, ea prudentia requiritur, quæ ad rectè loquendum, & pro dignitate de rebus sacris, & ad bonum animæ pertinentibus necessaria est. De ætate vero nihil in particulari definitum est in Decretis. Solum inuenio Gregorium hom. 2. in Ezech. expendendum verbum illud, *tricesimo anno*, & dicentem, iuxta rationis usum, doctrinæ sermo non superet, nisi in ætate perfecta: quod latè prosequitur, docens non esse hoc munus assumendum, donec homo sit in ætate solida, & maturata: *Quatenus est* (inquit) *scilicet vita, & spiritus omnia, quæ ad prædicandum congruunt, concordare videantur.* Sed hoc etiam prudentiæ prælati relinquendum est: quia non in omnibus, nec pro omnibus locis, aut concionibus eadem maturitas ætatis requiritur, multumque ex alijs dotibus, præsertim iudicij, & solidæ virtutis suppleri potest.

Obseruatio quinta.

Quintò exponenda supersunt illa verba, *In quibus locis*, & *locis*, ac *plateis communibus seu publicis*, & *in quibus constitutionibus Societatis* 7. p. cap. 4. §. 7. postquam hoc ipsum, quod dictum est (id est, prædicare verbum Dei extra Ecclesiam Societatis alijs in Ecclesijs, vel plateis, vel alijs locis præstari, quando eis qui ceteris præstare ad maiorem Dogmatum conferre videbitur. Estque prædicta facultas consentanea iuri communi, & alijs summorum Pontificum cõcessionibus, nam similis habetur pro Prædicatoribus & Minoribus in Clem. dudum, de sepultur. vericulo. Nos autem Statuimus (inquit) & ordinamus vt dictorum ordinum fratres, in Ecclesijs & locis communibus, ac in plateis communibus libere valeant clero, & populo prædicare. Simile habetur ex Benedicto XI. in extrauagante inter cunctas de priuilegijs. In Ecclesijs (inquit) ac locis ipsorum, ac in plateis communibus, seu publicis, & c. Idemque concessit Sixtus IV. fratribus Carmelitarum, & Ioannes XXII. vt referunt Cardinales in dictis Clem. & Ioan. Andr. in c. constitutiones de Regularib. in 6. & in Compendio priuilegiorum mendicantium, verb. Prædicatores. §. 8. & 10. Consideranda autem est differentia inter verba Pauli III. & Clementis V. seu Benedicti XI. nam hi duo restrictè loquuntur, in Ecclesijs, ac locis ipsorum: Paulus autem Societati simpliciter concessit, in quibusvis Ecclesijs, seu locis, & c. Quæ differentia ex eo orta videtur, quod illa prior facultas ita concedebatur, vt liceret ea vi abique diocesanorum, vel aliorum prælatorum petita licentia, vt Benedictus XI. expresse declarat: & ideo non extendebatur facultas quoad loca particularia vltra proprias Ecclesias, vel domos: quia, vt ibi ait Petrus de Anchorano, voluit Papa sine aliorum præiudicio de eorum locis disponere: nunc autem iuxta formam Concilij Tridentini necessaria est Ordinariorum approbatio, quæ in prædicta facultate subintelligitur, vt exposuimus, & ideo generaliter conceditur facultas pro omnibus Ecclesijs, quia sic intellecta, nullus continet præiudicium, vt declaratum est.

Contra hanc vero cõcessionem, quatenus plateas, & loca publica includit, obiciunt aliqui, & dicunt contra nostros religiosos obmurmurant, eo quod contra hanc facultatem vtantur: quia hoc est contra decentem modum tractandi verbum Dei, pertinet enim ad reuerentiam rerum & actionum sacrarum, vt non in locis profanis, & communibus, sed in sacris, & ad ea munera specialiter deputatis peragantur: verbum autem Dei est res valde sacra, adeo vt ab Augustino cum ipsa Eucharistia quodammodo conferatur: ergo concio sacra indecenter in plateis profertur. Et confirmatur, nam ad hunc finem, inter alios, dedicantur sacra templa vt in 3. tom. disp. 81. ostendimus: ergo sicut non licet extra illa alia sacra facere, ita nec sacram concionem. Tandem confirmatur, quia hic modus concionandi est contra Ecclesiæ consuetudinem, & sine vtilitate, quia in vicijs & plateis neque attente, neque devote potest verbum Dei audiri: ergo talis vsus neque introduendus, neque admittendus est.

Ad has obiectiones respondendum est, de fide certum esse, per se loquendo, nec malum, nec indecentem esse in plateis, & locis publicis populo prædicare. Hoc conuincit auctoritas dictorum Pontificum: fuisse enim intolerabilis error facultatem dare ad eam rem de se malam, vel indecentem. Deinde contra, mari potest exemplo Christi Domini, qui in monte, in littore, & in nauis, & vbiq; prout occasio ferebat, docebat turbas, vt ex Euangelijs constat. Vnde Lucæ 13. dicit, in die iudicij impios dicturos, *Insipie, quoniam nos tuis docuisti.* Deinde idem fecerunt Apostoli, vt ex actibus

Christi. Ape-
stolorum. &c.

Actis Apostolorum cap. 5. constat, nec sine prae-
cepto, vel consilio ipsiusmet Christi. Nam Luca 14.
dixit Dominus seruo, *Exi cito in plateas, & vicos ciuita-
ris, & pauperes, ac debiles, & caecos, & claudos introduc.* Et
Matth. 10. dixit, *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumi-
ne, & quod in aures auditis predicare super tecta: id est, in
quolibet loco commodo, & publico, apto ad pu-
blice praedicandum. Erant enim tunc tecta domo-
rum (vt Maldonatus aduertit) plana, & apta ad co-
fabulandum, quod in eis tunc fieri solebat, sicut &
nunc fit in foro. Vnde perinde fuit dicere, *Predicate
super tecta*, ac praedicare in foro, & vbique: & ante
Christum Dominum idem legimus de Ioanne Ba-
ptista Matth. 3. & Luc. 1. & ante illum alij Prophe-
tae, vt colligitur Amos 5. Et odio habuerunt *corripientem
in via*, vbi hoc ex Hieronymo notat Ribera, inde
colligens antiquam esse Sanctorum consuetudi-
nem, & à Prophetis vsque repetitam temporibus
concionandi in plateis, & vbicunque multitudo
hominum audire poterat. Cui etiam optimè con-
sonat historia lib. 2. Eisdem, cap. 8. vbi dicitur, con-
gregatum fuisse omnem populum quasi virum v-
num ad plateam, quae est ante portam aquarum, &
ibi ex eminenti loco Eisdem legem Domini legisse,
& docuisse. Consonant etiam verba illa Prouerb. 1.
*Sapientia foris praedicat, in plateis dat vocem suam, in capite
turbarum claudit, in foribus portarum vrbis proferit verba
sua, dicens: Isteque paruuli diligunt infantiam, &c.* Quae
verba licet exponi possint de internis inspirationi-
bus Dei, tamen verba ipsa declarant etiam com-
prehendere vocationem externam per voces Pro-
phetarum, nam in eis clara fit illatio ad morem an-
tiquum praedicandi in plateis, & in foribus ciuita-
tum. Vnde Abulenſis lib. 2. Paralipomenon, cap. 15.
q. 5. aduertit, in veteri lege extra templum esse de-
terminatum locum ad sacrificia, non tamen ad pra-
dicandum, hoc enim fieri poterat in omni loco. In
lege autem noua multò minus datum est de hac re
speciale, & quasi caeremoniale praeceptum. Vnde
etiam post tempora Apostolorum multi sancti con-
fueverunt praedicare populis in plateis, & in agris,
vt sunt vulgares historiae de S. Antonio Paduano,
Vincentio Ferrer. S. Petro Martyre, & similibus.
Ratio denique manifesta est, quia hoc nec diuina
lege positua prohibitum est, vt ostendimus, nec Ec-
clesiastica: vbi enim est decretum, aut canon hoc
prohibens? Nec denique est per se, & intrinsecè ma-
lum, vt eadem traditio offendit, & patebit respon-
dendo ad rationes.*

Ex facto et
iam conito-
matorum pos-
t-Apostolorum.

Denique ex
ratione.

XXVI.
Replicare
mouetur.

Dices: Si hoc non erat prohibitum, quid necesse
erat priuilegium de hac re concedere: nam sine illo
fieri poterat, supposita facultate concionandi? Re-
spondetur, non semper priuilegium dari vt per il-
lud dispensetur in aliqua lege, sed propter alios et-
iam fines, vt sepe dictum est. Hoc ergo priuilegium
duo praecipue operari potest. Vnum est, vt non so-
lum Societati liceat, sed etiam ratione huius con-
cessionis habeat aliquid ius praedicandi in huius-
modi locis, ita vt à nemine possit sine rationabili
causa iuste impediri, etiam ab his, qui dominium
aliquod, vel iurisdictionem temporalem in talibus
locis habent. Quod significauit glossa quaedam mar-
ginalis in dict. Clement. *Dudum*, inde colligens, pos-
se Papam disponere aliquid faciendum in re domi-
ni temporalis, in fauorem fidei. Secundo operatur
hoc priuilegium, vt ora contradicentium obstrui
debeant, & cogantur fateri, hoc non solum non ef-
se malum, verum etiam de se valde expediens esse,
si cum debita moderatione, & prudentia fiat. Hoc
paret, cum generali ratione, quia non est verisimile
Pontifices concessuros fuisse huiusmodi facultates,
nisi iudicarent vsum earum in Ecclesia expedire:
tum etiam ex verbis ipsorum, nam Clemens V. ait,
hoc concedere ad salutem animarum fidelium incremen-
Franc. Suar. de statu relig. Tom. IV.

tum, & exaltationem. Gregorius verò XIII. dicit, id
concedere, vt populi verbo, & exemplo religiosorum adifi-
centur.

Et ideo secunda assertio ferè æquè certà ac prae-
cedens statui potest, vsum huius facultatis non so-
lum malum non esse, sed etiam esse valde opportu-
num Ecclesiae, & ex his rebus, quae sub consiliu ca-
dunt, quantum est ex genere suo. Hoc praeter autho-
ritatem Pontificum suadent maximè exempla san-
ctorum, qui hoc fecerunt, non tantum initio Eccle-
siae quando hoc necessitati tribui poterat, sed etiam
post fundata & multiplicata templa, prout constat
fuisse temporibus sancti Bernardi, Dominici, Fran-
cisci, & aliorum, quos retulimus, à quibus hoc fa-
ctum est, & post eorum tempora à multis aliis, vt
ex historiis Sanctorum constat. Et in vita sancti
Francisci, capite duodecimo, legimus hoc Deum
miraculo confirmasse. Ratio etiam hoc ostendit,
quia hominum status, & conditiones varij sunt, &
magna eorum pars ad audiendum verbum Dei in
templis, non concurrit, multi quia commode non
possunt, alij quia propter prauam consuetudinem
nolunt: ergo valde vtile est Ecclesiae, vt interdum ex-
tra templum in plateis, vel aliis locis publicis con-
ciones fiant, vt vel inuiti cogantur audire, qui re-
fugiant, vel certe vt impeditis, & impotētibus sub-
sidij spirituale offeratur: & ita praedicator ex cha-
ritate querat etiam eos, qui verbum Dei audire re-
cusant, imitans eum, qui dixit: *Inuentus sum à non que-
rentibus me: palam apparui his, qui me non interrogabant.*
Roman. 10. Itai. 65. Cui consonat quod Paulus ait 2.
ad Timoth. 4. *Predica verbum, in qua oportune, importune.*
Vbi Theophylactus, non sit tibi statum tempus, sed impor-
tune etiam, hoc est, cum in periculis fueris, & extra Ecclesiam
loquere, & predica, & oportune, hoc est, cum extra trepidationem
fueris in Ecclesia. Opportune enim, & importune iuxta
vulgi opinionem dicit, nam opportunitatem doctrine vocat in
Ecclesia esse, importunitatem autem extra hanc esse, & sum-
pit ex Chrysostom. homilia nona. Diuus Thomas
autem etiam exponit, importune, secundum falsam
existimationem audientium: praedicator enim op-
portunus est volentibus: importunus nolentibus:
debet autem ita instare, vt etiam nolentes audire
cogantur. Ad hunc ergo modum praedicator in pla-
teis videtur importuna non satis rem consideran-
tibus, est tamen valde opportuna, vt verbum Dei
ad omnes melius diffundatur.

Ad rationem ergo in contrarium respondetur, XXVIII.
praedicationem propriè non esse ministrationem
sacram, vt rectè aduertit Abulenſis supra, cuius si-
gnum est, quod propter illam, vt supra dicebamus,
nec specialiter consecrantur ministri, neque etiam
aliquae peculiare caeremoniae per se necessariae sunt:
neque etiam ordinatur ad aliquam mysticam signi-
ficationem, sed solum ad moralem, & spiritualem
fidelium vtilitatem, ideoque ex ratione sua non
postulat sacrum locum, in quo fiat, sed tantum ac-
commodatum, & opportunum ad vtilitatem, &
edificationem audientium. Ad primam confirma-
tionem respondetur in primis, templa, licet conse-
quutione quadam ad munus concionandi inser-
uiant, non tamen propter hunc finem per se primò
instituta, sed propter sacrificium in eis offerendum,
ac proinde non propriè benedicuntur, aut conse-
crantur propter concionem, sed solum ratione di-
uinae Eucharistiae, & aliorum sacramentorum. Vn-
de Nicephorus refert libro duodecimo historiae, ca-
pite 34. alicubi fuisse obseruatum vt pro concioni-
bus faciendis essent loca à templis diuersa, designa-
ta: & Abulenſis supra aduertit, cum tempore legis
veteris sacrificia in vno tantum Hierosolymitano
templo offerri possent, Leuitic. 17. & Deuteronom.
21. in alijs ciuitatibus, vel oppidis fuisse Synagogas
ad orationem, & concionem deputatas. Quod etiā
Ggg colligi-

XXVII.
Secunda as-
sertio qua
authoritate
fulciatur.

Quaitem
ratione.

Ad obiect.
in n. 24.

Ad 1. confir-
ibid. vnica
responsio.

*Alterave-
sponsio.*

*Ad 2 confi-
mat.*

colligitur ex Lucæ quarto, & Actorum 13. vers. 14. & cap. 15. vers. 21. Deinde dicitur, siue templa, siue alia loca destinata sint ad munus prædicandi, non inde fieri, illud non posse exerceri in alijs locis, nam loca illa non designantur ut sint omnino necessaria ad illud munus, sed ut commoda, & certa ad ordinarias prædicationes, ad quas fidelis populus sponte suis temporibus concurrere solet. Sicut etiam templa sunt destinata ad orandum, quod non impedit quominus alijs etiam locis orandum sit, cum Apostolus dicat; *Volo viros orare in omni loco.* Ad secundam confirmationem negatur in primis hoc esse contra consuetudinem Ecclesiæ: ostensum est enim esse antiquissimam, quod autem nunc sit minus frequens, causa esse potest vel quod minor est in audientibus necessitas, vel in prædicantibus remissior charitatis fervor. Negatur etiam hoc esse inutile, nam licet fortasse in placis minus commodè congio fiat, quàm in templis tamen vitiosus est vel illo modo fieri, quàm omnino omitti, cum ob eam causam consuetudo prædicandi in templis neque omittatur, neque remittatur, sed illi addatur alia, per quam minus augeri solet, maxime in his personis, quæ minus solent templa frequentare, ut diximus in n. 27.

Observatio sexta.

*XXIX.
In quibus
templis
sit ex dicto
privilegio
conceden-
dum.*

*An possimus
concedere
qua hora
Episcopus
concionatur.*

Sextò circa eadem verba, quæ circumstantiam loci attingunt, advertendum est, in hoc indulto nihil additum esse, quod ad circumstantiam temporis pertineat, sed absolute, & indefinite facultatem concedi, ideoque ad omne tempus, sine ulla restrictione extenditur. In dicta autem Clement. Dudum, & in extrava. Inter cunctas additur restrictio his verbis, *Hora illa dantur excepta, in qua locorum Prelati prædicare voluerint, vel coram se facere solenniter prædicari, in qua prædicare cessabunt.* Circa quam limitationem dubitari potest, an iuxta illam limitandum etiam sit hoc Societatis privilegium. Nam si spectemus rationem, quam Benedictus XI. expressit, affirmatiue respondendum videtur: Putamus etenim dignum (ait) ut maiori minor, & superiori inferior deferat in hac parte. In contrarium autem est, quod ius illud non est generale pro omnibus religionibus, sed pro Minoribus, & ideo ex vi sui, illos tantum comprehendit, vel ad summum eos, qui per viam communicationis illo vti fuerint privilegio. Et ita etiam Societas, si præse consideretur, quatenus est vna ex mendicantibus religionibus, & per communicationem utatur illo privilegio, subiecta etiam erit illi limitationi; tamen proprium eius privilegium non est cur per aliud limitetur, cum generalius concessum sit.

*XXX.
Resolutio
authoris.*

Dico ergo ex vi illius iuris, non limitari facultatem postea concessam à Paulo III. sed solum quantum ipsa naturalis ratio, & debitus ordo postulat, ut in eo casu inferior non utatur tali privilegio. Ad id præterea ex Concilio Tridentino cit. in n. 3. colligi posse, dictam limitationem etiam in nostro casu locum habere, nam generaliter prohibet regulis, ut contradicente Episcopo, in suis etiam Ecclesijs prædicare non presumant: ergo in prædictis casibus non licebit, inuitis Episcopis, prædicare, etiam seclusa limitatione Clementis, ac Benedicti. Verum est quidem ex vi huius fundamenti non satis esse quod Episcopus in sua Ecclesia concionetur, ut statim veluti ipso facto, censeatur nostris religiosis prohibitum prædicare in suis, nisi Episcopus vel specialiter, vel generaliter prohibeat: quia per solam prædicationem suam non contradicit, & quamdiu non contradicit, religiosus vti potest sua facultate, supposita generali eiusdem Episcopi approbatione, & ita ex ultimo quoad circumstantiam temporis, nullam aliā moderationem tunc esse necessariam, dummodo

Episcopus nullū tēpus sibi specialiter reservaverit, seu iusta ratione prohibuerit, siue de tali prohibitione constet per expressa verba eius, siue per consuetudinem, siue per quamcunque aliam sufficientem significationem, non est enim necessarium ut expressum præceptum imponat, sed satis est quod indicet sibi displicere, præsertim in casibus in prædictis iuribus designatis, qui per se sunt rationi maxime consentanei. Seclusa autē prohibitione hominis, cum in iure nulla alia sit, non relinquitur aliquid temporis, quod generaliter excipi possit, quia sermo de Deo, per se loquendo, omni tempore bonus est, & proficuus. Sola ergo prudētia debet hoc moderari, ut nec temporibus importunis, nec nimia prolixitate hant.

Observatio septima.

Septimò notanda sunt illa verba indulti, *Claro & populo verbum Dei prædicandi, proponendi, & interpretandi.* Illis enim explicatur de quo genere, & modo prædicationis hic sermo sit. Nam iuxta doctrinam D. Th. 2. 2. q. 177. art. 1. *Dupliciter potest aliquis sermonem, scilicet privatum, & familiariter ad unum, vel paucos loquendo, vel publice loquendo ad totam Ecclesiam.* Vbi Caietanus advertit, non addi totam, ut comprehendatur tota Ecclesia, quæ diffusa est per totum orbem terrarū, hic enim nullus publicè concionaretur: sed addi ad comprehendendum partes quasi essentielles Ecclesiæ, scilicet clero & populum, quia hoc est de ratione muneris prædicandi simpliciter dicti, scilicet ut quantum est de se indifferenter fiat ad totam Ecclesiam. Ob hæc ergo causam Potēstates tam in hac nostra Bulla, quam in prædicta Clement. & Extrava. dixerunt, *Claro & populo*, ut significarent sermonem esse de publica, & propriissima prædicatione, nam ad alia privata colloquia, etiam in eis proponatur verbum Dei, vel exhortatio ad virtutem, non erat necessarium speciale privilegium. Et eodem modo intelligenda sunt quæ diximus de toto hoc munere, & præsertim quod solum à clericis, tam iure ordinario, quam ex vi huius facultatis fieri possit. Unde simpliciter docere doctrinam Christianam ad puerorum, vel rudium instructionem, non comprehenditur propriè sub nomine prædicationis, quia per se non ordinatur ad docendam, & exhortandam totam Ecclesiam, ut comprehendit clero & populum, doctos & indoctos. Ideoque fieri potest à nostris, etiam in primam concessionem non habeant, idque non tam ex vi huius privilegij, quam ad munus illud speciale privilegium necessarium non est, sed sufficit generalis approbatio Societatis, quæ ad illud munus inter alia specialiter instituta est, ut supra lib. 6. c. 3. n. 4. vidimus, & in eadem Bulla Pauli III. expressè dicitur, & fortasse ob hanc causam in nostris privilegijs Potēstatis nullū est, quod de illo ministerio specialiter loquatur.

Addit præterea Caietanus citato loco, non satis esse loqui ad totam Ecclesiam, id est, clero, & populum, ut censeatur esse propriè prædicare, nisi fiat publice, hoc est, ex publico officio. Nam si quis per modum private personæ alloquatur ad totam Ecclesiam, exhortando ad aliquid speciale, quod tunc occurrit, illud non est prædicare, unde dicit mulier hoc esse permissum. Non videtur autem facile explicare quid addat illud verbum publice, si sermo est ad totam Ecclesiam, quia necesse est, ut talis sermo eo modo fiat, ut ab omnibus percipiatur: ergo necessarium sit publice, alta voce, & cum notitia publica. Quod autem fiat ex loco certo eminenti, necne, non videtur esse de substantia, satis enim est, quod fiat ex quocunque loco alto, ut à cæteris audiantur. Item quod fiat ex officio publico, ut ipse ait, non videtur necessarium: nam facere ex officio publico, propriè est facere ex obligatione publici muneris: hoc autem necessarium non est, nam potest quis concionari ex charitate, & propria voluntate, vel ex privata aliqua obligatione.

obligatione. Aut illud ex officio publico, significat loqui cum aliqua speciali voluntate exteriori, ut Missa aliqua, publica oratione, vel crucis signo, vel cum speciali veste, ut superpelliceo: & hæc omnia non sunt de substantia talis actus, quatenus vera prædicatio est, ad quam requiritur privilegium, aut facultas, cuius non sunt capaces foeminae, nec laici iure ordinario conceditur.

XXXIII. Hoc ergo mihi videtur rectè explicasse nos Pontifex illis verbis, Verbum Dei prædicandi, proponendi, & interpretandi, ac eos viam veritatis edocendi, &c. Quibus significatur tunc aliquem exercere publice hoc munus, quando illud exercet vt publicus doctor totius Ecclesiæ, de qua Paulus ait, quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia Doctores, 1. ad Corinth. 12. & ad Ephes. 4. addit, Ad consummationem sanctorum in opus ministerij in ædificationem corporis Christi. Quando autem se gerat quis vt publicus doctor in suo sermone, ex modo, intentione, & populi conuocatione facile colligi potest, maxime tamen ex materia, vt Pontifex indicauit, scilicet quia verbum Dei, quod quantum est ex se, omnem doctrinam sacram comprehendit, Ecclesiæ proponit, & interpretatur. Hoc ergo est docere ex officio publico, id est, tantquam doctorem publicum: & ideo si quis loquatur de peculiari aliquo casu, quasi consulens, vel tantquam inducens ad aliquid agendum, non censetur publice docere in Ecclesia, etiam si ad totam Ecclesiam loquatur: & in hoc sensu loquutus est Caietanus, & rectè.

Observatio octaua.

XXXIV. Octauo attingit Pontifex modum, quem operarij Societatis in prædicationibus suis obseruare debent, dicens, Verbum Dei prædicandi, proponendi, & interpretandi, ac eos viam veritatis edocendi, & ad bene, beateque viuendum, ita vt in vobis verbo pariter, & exemplo edificentur in Domino hortandi, & admonendi. In quibus verbis duo insinuantur, scilicet & finis prædicationis, & actio, seu media, quibus ad eum finem in ipsa concione vtendum est. Nam finis esse debet, vt proximi ad bene, beateque viuendum ædificentur, & exhortentur. De utroque egregiè dixit Gregorius in epist. ad Leandrum, ante libros Moralium, cap. 2. Quisquis de Deo loquitur, curet necesse est, vt quidquid audientium mores instruit, rimetur, & hunc rectè loquendi ordinem deponat, si cum opportunitas ædificationis exigit, ab eo se, quod loqui coeperat, vtiliter deuiat. Edificatio ergo proximi esse debet scopus prædicationis: doctrina autem, & modus eius talia esse debent, qualia illi fini fuerint accommodata. Ad debitum autem finem maxime spectat non propriam laudem, nec popularem auram in concionibus quærere, vt diserte tradit Paulus 1. Thessal. 2. Non quasi hominibus placentes, sed Deo qui probat corda nostra: nec enim aliquando fuimus in sermone adulationis, nec quærentes ab hominibus gloriam, &c. ideo vt Chrysostomus ait lib. 5. de Sacerdot. in principio, Nemo potest finem prædicationis assequi, nisi popularem auram aspernetur. Et infra, Nam si plausus, atque aura populari vincatur, tum ipsi, tum multitudini, que audit, damnum detrimentumque afferunt: nam suauis laudum desiderio captus, ad auditorum gratiam magis quam ad vilitatem dicendi vim exercet. Et lib. 6. in eandem sententiam dicit, Qui aliorum edocendum prouinciam suscepit, is ne de aliorum laudibus dependeat, neve alius animum despondeat, quin orationum hoc consilium mediator, vt Deo græte atque accepta sint, hunc vnum sibi statuatur canonem ac terminum optimi illarum officij, non etiam plausum ac laudationem. Et infra, Abundans enim illi fuerit laborum solatium, idemque omnium certè maximum, si sibi ipse conscius esse potuerit, ad hanc rationem doctrinam eloquentiamque suam composuisse, atque adaptasse, vt Deo illa placens, acceptaque fuerit. Similia

Franc. Suar. de statu relig. Tom. IV.

de verborum ambitu, vanaque ostentatione in concionando eleganter reprehendunt D. Hieron. ad Nepot. post medium, ab illis verbis, Docente te in Ecclesia non clamor populi, sed gemitus suscitetur, &c. Augustin. 4. de doctrin. Christi. c. 5. ab illo loco, Cui affuit insipienti eloquentia, &c. D. Greg. 22. moral. cap. 12. in editione Vatican. Quoties auditores, &c. D. Ambros. in illud 1. Corinth. 1. non in sapientia verbi. Nazian. in Apologet. num. mihi 79. Non enim plerique similes sumus, qui veritatis doctrinam adulterant, &c. D. Bernard. sermon. 59. in Cant. ad illud, vox turturis. Legatur etiam ser. 58. Et ideo S. Bonauentura tract. de interiori homine, l. p. c. 15. dicit, nullum religiosum debere accipere, nedum affectare prædicandi munus, donec ascendat ad illum virtutis gradum, quem ipse quantum annum appellat, scilicet pro bono opere laudes, & humanos honores contemnere, & fastidire, & quærere solius Dei gloriam, & salutem animarum. Et subdit, Quicumque ante hunc annum se ingerit, nec salutem animarum proficit, nec sibi meritorium propter vanitatem, & leuitatem: nec alius est proficius, &c. Hoc denique est, quod concionatoribus Societatis in eorum regulis statim initio proponitur, Memores sint, vocatos se esse ad reducendas animas suo creatori, &c.

Et iuxta hunc finem media proponuntur, & supponitur pura intentio diuini seruitij, & zelus sincerus animarum ad gloriam diuinæ maiestatis, postulatur etiam solida virtutes, ac præcipue charitas, & familiaritas cum Deo in spiritualibus exercitiis. Deinde vero in cæteris regulis prudentissima media moralia consulantur, quæ ad strenuè hoc munus præstandum vtilissima sunt. Omisissis autem aliis quæ magis sunt extrinseca, & peruiia, duo sunt valde notanda, quæ ad ipsum modum & actualem vsum pertinent. Vnum est in regula 9. scilicet, Vt ea populo proponant, quæ ad captum & vilitatem audientium erunt accommodata, iisque insistant, quæ ad Christianam institutionem, atque ad extirpanda vitia, & virtutes inferendas valent, & rerum subtilium curiosa tractatione se abstineant. Quæ verba ferè sumpta sunt ex 8. part. Constitutio. cap. 8. §. 3. suntque veluti commentarius quidam verborum Pontificis. Prosequiturque hoc documentum Nazianz. in Apologet. numer. 64. editionis anni 1609. Res ait, minime vulgaris, parvique spiritus esse videtur, verbi, perinde ac critica mensuram opportune cuique dare, & dogmatum nostrorum veritatem cum iudicio dispensare. Et eloquentissimè D. Gregor. l. 17. cap. 14. vbi inter alia, de Apostolis ait, Curauerunt summo opere rudibus populi plana & captabilia, non summa atque ardua prædicare. Quod etiam cum multis aliis egregiis documentis tradunt optimè Concilium Senonen. in Decretis morum cap. 36. & Treuerense II. cap. 3. & satis significatur in Concilio Tridentino supra.

Aliud continetur in regula 12. quæ est prudentia in correctionibus adhibenda: quanquam enim reprehendere vitia necessarium sit, quod sub illis verbis Pontificis hortandi, & admonendi, comprehenditur interpretamur, & docet optimè Chrysostomus homil. 70. ad Populum: nihilominus, vt vtiliter fiat, maxima prudentia, & moderatio necessaria est, præsertim illa vt fiat geheratim, vnde Hieron. ad Nepot. in fine, Neminem speciatim sermo meus pulsant, generaliter de vitio disputatio est, qui mihi irasci voluerit, ipse quod talis sit confitebitur. Et declarauit optimè S. Bonauentura in Apologet. quæ. 2. vbi concludit, Correctionis, & ædificationis tantum debet intendere doctor fidelis, non confusio, vel infamatio alicuius presentis, vel absentis. Et infra, Quem confundendo exasperas, hunc tardius adicias, & rancoris aculeo vulneras. Quod cum hoc in vniuersum verum sit, maxime verò circa pastores Ecclesiæ, sacerdotes, & primarios viros, vt adnotauit S. P. N. Ignatius in lib. Exercitiorum, in fine,

Ggg 2

quadam

XXXV.
Media Societatis ad eandem finem.

Medium vniuersum pro vniuersa concionandi.

XXXVI.
Medium alterum.

quadam reg. 10. Et ob eam rem specialiter admonentur in sua illa reg. concionatores Societatis, ut ab his reprehensionibus prorsus absterneant, quin etiam in Clem. 1. §. 1. de Privilegijs religiosis omnibus in virtute sanctæ obedientiæ & sub interminatione maledictionis æternæ districtius præcipitur, ne in sermonibus suis Ecclesiarum prælaris detrahant. In Concilio autem Later. sub Leone X. vniuersis prædicatoribus dicitur, Ex diuine vocis præcepto Euangelium omni creature cum virtutum commendatione, & vitiorum dejectione emulcent, & declarent, & pacem ac dilectionem mutuam à Redemptore nostro tantopere commendatam ubique fontes, non scindant vestem inconfutilem Christi, sed ab Episcoporum, & Prælatorum, ac aliorum superiorum, eorumque status scandalosa detractio, quos coram vulgo, & Laicis non modo incaute, sed etiam intemperate reprehendant, & mordent, & ab eis male gestorum expressis quandoque nominibus aperta, & manifesta redargutione abstineant. Et deinde innouat citatam constitutionem Clementis V.

XXXVII.

Quam ca-
dat in obli-
gationem
Societatis
concionari

Vltimo ex dictis intelligitur, quid in hoc munere non solum licere, sed etiam cadere sub obligationem possit. Duplex enim hic distingui potest obligatio, scilicet de exercitio actus, & de modo, & quasi specificatione eius. Præceptum etiam hic accipi potest vel rigore & propriè, vel latè ut comprehendit regulam religiosam. Hoc posteriori modo tenetur ex viusæ regulæ Societas hoc munus frequenter, & assidue exercere, ut habetur 7. p. Constit. c. 4. §. 6. Hæc autem obligatio ad inferiores non descendit, nisi cum superior illud munus iniunxerit, ut ibidem in Declaratione dicitur. Notauitque Bern. ferm. 58. in Cant. dicens neminem nisi vocatum tanquam Aaron concionari debere. quod eleganter repetit ferm. 64. Ad superiorem ergo pertinet ex vi regulæ procurare, ut hoc munus exerceatur quantum prudentia dictauerit: inferiorum autem erit, ad illud esse paratos, & dispositos, tam ex parte voluntatis, quam ex parte facultatis, quantum in ipsis fuerit, iuxta ea quæ in 4. p. Constit. c. 8. §. 3. statuuntur. Hæc autem obligatio respectu inferiorum non est sub culpa, donec talis actus in virtute obedientiæ imperetur, regulariter ac per se loquendo, sicut de obligatione regulæ, & simplicium ordinationum obedientiæ, in superioribus dictum est. Dico autem regulariter, ut excludam extraordinarium casum, in quo possit charitas ipsa per se obligare, præsertim inter hæreticos, vel alios infideles, aut ubi grauis aliqua ignorantia totius populi, cum morali periculo salutis plurimorum interueniret, quæ prædicatione veritatis posset expelli. Dixi etiam per se, ut excludam malitiam scandali, vel aliam similem, quæ per accidens potest interuenire: hæc verò communia sunt alijs muneribus, seu actionibus obedientiæ. In superiore autem grauior per se est hæc obligatio, non ut per se hoc munus exerceat, nam potius ipse facilius excusari potest, sed ut exerceri curet in loco, aut locis ad ipsum pertinentibus. Quamquam enim per se loquendo, non excedat directionem regulæ, si solum positiuam legem, ut sic dicam, inspicimus: tamen quatenus ex natura rei tenetur ratione officij, ad prouidendum communi bono Societatis quoad partem sibi subiectam, & procurandum ut in ea institutum seruetur, potest hæc obligatio esse maior, & in conscientia; raro autem erit grauis eius transgressio, nisi pertineat ad nimiam quandam, & scandalosam negligentiam, vel quasi contemptum, quia extra huiusmodi casum, nec manifesta obligatio, nec materia grauis cernitur.

XXXVIII.

De obligatio-
ne debito
modo con-
cionandi.

De altera verò obligatione, quæ pertinet ad modum actus, dicendum est, aliquem modum cadere sub obligatione regulæ, ut constet ex constitutionibus, & regulis Societatis supra adductis, in quibus multa continentur, quæ ad perfectionem per-

tinent, quæ ex sola rei natura non sunt simpliciter necessaria, ut actio honeste fiat, sunt tamen opportuna ut melius fiat, & ideo sub obligatione regulæ religiosæ posita sunt. Aliqua verò sunt rigore præcepta iure positio, illa verò magis pertinet ad modum negatiuum, quam ad affirmatiuum, ut non concionari sine legitima facultate modo præscripto in Concilio Tridentino, vel abstinere ab indiscretis detractioibus, aut reprehensionibus superiorum, iuxta Clementinam citatam, quæ magna ex parte nituntur ipsa ratione naturali, quamuis ratione prohibitionis Ecclesiæ posset in aliquo casu esse peccatum mortale, quod ex se non esset. Et hæc pertinet quod in eadem Clement. cauetur, ne concionatores religiosi retrahant laicos ab Ecclesiæ suarum frequentia, vel accessu & ne indulgentias pronuncient indifferetas, id est, falsas, aut incertas, ut ibi glossa exposuit, ex Clement. 2. de penit. & remiss. Denique aliquis modus potest esse præceptus iure ipso diuino, & naturali, ut est omnis ille, qui intrinsece necessarius est ad honestatem actus, ut est recta intentione predicare, veram, & non falsam doctrinam proponere, vitia dicere, & vana non miscere, & similia, quæ rectè explicat Caietanus in summa verb. Prædicator, quæ communia sunt omnibus prædicatoribus, neque in nostris habet aliquid speciale, nisi quod fortasse ratione specialis status, atque etiam ratione maioris scandali moraliter est in eis maior hæc obligatio.

CAPVT II.

Quid possint, & debeant religiosi Societatis præstare in sacramenti Penitentiae administratione.

Aliud præcipuum ministerium competens Societati ex vi sui instituti ad salutem proximorum, est sacramentorum administratio, ut dicitur 7. p. Constit. c. 4. §. 5. præsertim verò confessionibus audiendis, & Eucharistiam administrando id consequuntur, ut ibidem subiungitur: & ideo de his duobus prius dicemus, postea verò aliquid de reliquis attingemus. Supponimus autem nullius sacramenti administrationem potuisse licite à nostris sacerdotibus usurpari, sine privilegio, aut facultate Sedis Apostolicæ, aut singulorum Episcoporum, in suis diocesium Decretis tamen, & maxime expeditis fuit, ut huiusmodi facultas ab ipsa Sede Apostolica immediate in religionem emanaret, quamuis cum ea subordinatione ad ceteros prælatos, quam recta ratio, & sacri canones postulat: & ideo sicut in præcedenti sectione fecimus, ita hic proponemus in primis Pontificiam facultatem, & eam, explicando omnia, quæ ad hæc ministeria pertinent, simul declarabimus.

Igitur Paulus III. in prædicta Bulla, alias de facultatibus, post illam de munere prædicandi, de confessionibus audiendis subdit, Nec non illi ex viusæ Christi fidelium, ad vos vndeque accedunt, confiteantur, & confessionibus diligenter auditis, & corum singulos ab omnibus, & singulis eorum peccatis, criminibus, excessibus, & delictis, quouscumque gravibus, & enormibus, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, & quibuslibet ex ipsis casibus resultantibus sententiis, censuris, & penis Ecclesiasticis (exceptis contentis in Bulla, quæ in die Cane Domini solita est legi) absoluit, ac eis pro commissis penitentiam salutarem mandanda. Et inferius, clariusque in Bulla 5. anni 1549. declaratur quemlibet fidelem cuiuslibet sacerdoti Societatis confiteri posse, nulla expectata sui Reuerenti parochialis facultate, qui etiam non teneatur peccata

Id nunc in-
religiis
prauis ap-
probatione.

peccata, de quibus absoluti fuerint, iterum confite-
ri. Circa quam concessionem aduertendum est, an-
tiquiorem esse decreto Concilij Tridentini session.
23. c. 15. de Reformat. statuents, vt confessarij om-
nes, etiam regulares, ab Episcopis debeant appro-
bati; & ideo facultas illa vi sua, & secluso hoc poste-
riori iure, communis erat omnibus Societatis pres-
byteris, prout Bulla indistincte concedit. Nunc au-
tem certum est, necessariam esse Episcopi approba-
tionem, vt in proprio loco disp. 28. de penit. sect. 4.
latius, & generalius declarauimus, non quoad hoc
eadem ratio est de religiosis omnibus.

*Quomodo singulis communicetur dictum pri-
uilegium?*

II. Quart autem potest, an sacerdos Societatis eo ip-
so quod ab Episcopo approbatus est, habeat hanc
facultatem, & consequenter totam iurisdictionem
fori penitentiae, quae per illam datur independen-
ter à praelatis suis, ita vt licet ab eis prohibeatur
confessiones audire quamuis male faciat contra
votum obedientiae eas audiendo, confessiones ni-
hilominus valide sint, nullumque defectum intrin-
secum in suo genere habeant. Ratio autem dubi-
tandi est, quia in priori facultate praedicandi expre-
sse dixit Pontifex, *Qui ad hoc idoneus reperitur, & per ve-
stra Societatis Praepositum deputatus fuerit*, hic autem nul-
lum huiusmodi limitationem posuit, sed absolute
dixit, *illis ex vobis, qui presbyteri fuerint*, ergo hac verbo-
rum differentia indicat non esse in hac posteriori
facultate dictam concessionem necessariam. Prae-
sertim cum inter eas possit ratio diuersitatis asig-
nari: nam munus praedicandi grauius est, & magis
publicum & simpliciter loquendo plura dona re-
quirat, ideoque potuit facultas concedi à superiori-
bus magis dependens. Et confirmatur, quia alias
posset Praelatus Societatis non concedere hanc fa-
cultatem integram suis subditis, vnde quodam-
modo posset reseruare casus respectu etiam secularium,
concedendo hanc facultatem ad absoluendum à
quibusdam peccatis, & non ab aliis, vel ex parte per-
sonarum exponere ad audiendas confessiones talium
personarum, & non aliarum. Nam, si haec facultas
non conceditur nisi mediante superiore, cum ipsa
in se indiuisibilis non sit, poterit tantum ex parte
concedi ad arbitrium superioris, quod videtur ab-
surdum, & praeter communem usum, atque ita hanc
partem tenet Enriq. lib. 7. de indul. c. 28. n. 2. vbi ci-
tat Emmanuelem Roderic.

III.
Resoluitur
dari modis
superioris.

Nihilominus dicendum est facultatem hanc in-
telligendam esse cum dependentia subditorum à
suis Praelatis, non solum quoad hoc vt propter sub-
ordinationem obedientiae non liceat vti hoc mune-
re contra superioris voluntatem, sed etiam quia
substantialis facultas, vt sic dicam, audiendi con-
fessiones, & iurisdicção necessaria per superiorem
conferenda sit. Ita generaliter declaratum est à Gre-
gorio XIII. in Bulla, *Decet Romanum Pontificem*, anni
1575. Neque aliter dicta persona Societatis producti priuile-
gio, facultatibus, & aliis praemissis, aut aliquo eorum, nisi per
Generalem Praepositum, & de eius beneplacito, aut per alium
seu alios de eius commissione electos, vt praemissum est, vt, aut
gaudere possint. Vnde licet ante hanc concessionem
dubium esse potuerit de mente concessionum Pau-
li III. tamen post illam dubitari non potest, siue di-
camus illam concessionem Gregorij fuisse meram
declarationem, siue restrictionem. Adde verò, mi-
hi probabilius esse Pauli III. concessionem ita fuisse
intelligendam, vt deputatio Praelati Societatis
ad munus audiendi confessiones, fuerit necessaria,
vt sacerdotes Societatis possent gaudere hoc pri-
uilegio, & facultate Pontificis, siue dicamus iurisdic-
tionem ipsam immediate concedi per praela-
tum Societatis, siue designationem eius esse veluti
conditionem necessariam, vt Pontifex illam tribue-
re censeatur: nam ad rem ipsam, & effectum facul-
tatis parum haec differentia refert. Hoc autem ita
esse colligo primò ex contextu. Nam prius dicitur,
*Quilibet vestrum, qui ad hoc idoneus reperitur, & per vestra
Societatis Praepositum pro tempore existentem deputatus fue-
rit, in quibusvis Ecclesiis, &c.* Postea verò finita prima
facultate, nullo interiecto puncto, sed continuando
eamdem clausulam addit secundam dicens, *Nec
non illis ex vobis, qui presbyteri fuerint, quorumcumque fide-
lum, &c.* Ergo subintelligendum etiam hic est quod
praemissum fuerat, ad hoc idoneis reperitis, & per
Praepositum deputatis: nam sub illo fundamen-
to haec omnia dicuntur: solum hic addita fuit con-
ditio presbyterij, quia in priori facultate non e-
rat necessaria, vt supra capite praecedenti notauimus.

Secundò idem patet ratione, quia non est veri-
simile omnibus presbyteris Societatis concedere
Pontificem hanc facultatem, & iurisdictionem,
absque illa conditione, *Si idonei reperiti fuerint*: quia
non possunt rationabiliter praesumi idonei eo ipso
quod in Societate ordinantur, nam licet fortasse
regulariter ita sit, non tamen certum est seruari in
in omnibus, nec fuisse expediens illud tam gene-
raliter praesumere, aut supponere. Illa ergo prior
conditio sine dubio intelligitur in hac secunda fa-
cultate: ergo etiam altera de deputatione per prae-
latum, nam eodem modo, & contextu proponun-
tur. Eo vel maxime, quod est valde necessaria, tum
ad conuenientem ordinem religiosum, contra quae
verisimile non est, Pontificem per generalia verba
concedere quod in specie non esset concessurus: tum
etiam, quia in religione hoc est moraliter necessa-
rium, vt confessor reputetur simpliciter idoneus,
non tantum scientia, sed etiam moribus, quod non
minus necessarium est ad debitam administratio-
nem huius sacramenti.

Dico igitur, tam iure primario Societatis (vt
sic loquar) quam posteriori à Gregorio declara-
to, omnem facultatem, & iurisdictionem in hoc
ministerio necessariam descendere à summo Pon-
tifici ad quoscunque sacerdotes Societatis, quibus
communicatur per Generalem Praepositum eius-
dem Societatis, vel immediate, vel mediis Prouin-
cialibus, aut aliis superioribus, quibus vel iure or-
dinario, vel delegato haec potestas creandi confes-
sores conceditur: ordinariè autem à diis Prouin-
cialibus id fit, vt ex regula eorum supra
retigimus. Et ita responsum est ad rationem du-
bitandi ex verbis Bullae desumptam. Nec refert
quod munus praedicandi, maiorem sufficientiam
requirat, quamquam fortasse non omnes id ad-
mittent, nam reuera se habent vt excedens, & ex-
cessum quoad varias qualitates, quas in personis
requirunt, quae reuera in vtroque ministerio sunt
magni momenti, & valde necessariae, quod sa-
tis est, quidquid sit de comparatione. Ad confir-
mationem concedo in primis posse praelatum So-
cietatis auferre à subdito omnem facultatem,
& iurisdictionem ad confessiones audiendas, id e-
nim planè sequitur ex dictis, imò hoc est, quod praeci-
pue intendimus, & reputamus necessarium.

An verò possit ex parte concedere hanc facultatem
& non integrè, in quaestione verti potest. Nam
alicui fortasse videbitur illam facultatem
prout à Pontifice conceditur, esse vnā & indiui-
sibilem, & ideo auferri quidem posse, aut dari to-
tam, posita, vel ablata conditione à Pontifice re-
quisita, non tamen posse diuidi, maxime si verum
est, non praelatum Societatis conferre iurisdic-
tionem, sed Pontificem ipso designante, vel deputante
personam: nam tunc vel conditio impletur, & sic
datur

IV.

Suadet
ratio.

V.

Satis hinc va-
rietur dubi-
tandi ratio.

VI.

Possit na ed-
municari
hoc priuile-
gium non
integrè.

*Resoluitur
affirmative.*

datur integra facultas: vel non impletur, & sic nihil datur. Sed hoc mihi non probatur, quia licet illa facultas vno verbo detur, vt sic dicam, multa in se continet, quæ diuidi possunt, & ita re ipsa multiplex est: quid ergo vetat quominus per superiorem applicetur quoad aliquid, & non in totum? Nam in primis probabilius est superiorem esse qui immediate dat facultatem, & delegat, seu committit iurisdictionem: quia est ordinarius prælatus, & tanquam causa secunda per se sufficiens in suo ordine ad hunc effectum. Deinde, quia licet solum designaret personam, illam et conditio potest recipere diuisionem, nam potest persona deputari ad audiendas confessiones virorum, & non mulierum, &c. Quapropter non dubito quin possit Societatis prælatus partem huius facultatis concedere, & non totam, maxime ex parte poenitentium, id est ad audiendas confessiones virorum tantum, vel solarium tantum, vel solum in tali populo: quia in generali potestate, quæ illi conceditur, hoc totum continetur, neque nos possumus limitationem adhibere, quæ nec ex natura rei sequitur, neque à Pontifice ponitur, præsertim cum ad debitum vsu talis muneris illud possit esse necessarium. Nec refert quod possit etiam superius aliquando indifferetè vti tali potestate: nam id est per accidens, quomodo cumque autem id faciat, factum tenebit. Atque idem in rigore sequitur de limitatione eiusdem facultatis ex parte peccatorum, concedendo illam ad absolendum ab aliquibus peccatis, & non ab alijs, quod respectu poenitentium sibi subditorum clarum est per modum reservationis, de qua supra lib. 8. cap. 5. Respectu verò poenitentium non subditorum, non habet locum propria reservatio, & ideo non censo posse fieri prudenter, & licet talem limitationem, seu dimidiationem iurisdictionis, nisi supposita aliqua reservatione facta à prælato ipsius poenitentis, & in ordine ad obseruationem eius, vt paulò post à numer. 18. explicabitur, nam extra hunc casum imponeretur graue onus poenitenti, fieretque ipsi iniuria, ideoque talis modus diuisionis ac limitationis non est in vsu.

Tum limitando poenitentem.

Tum limitando casus subditorum, non secularium.

VII. *Suboritur
quæstio in
practica.*

*Est varia
de iure.*

Quæret autem fortasse aliquis practicè, an quoties superior prohibet alicui ne confessiones audiat, censendus sit omnino priuare illum facultatem, & iurisdictionem ad audiendas confessiones, vel solum vetare ne illum actum tunc exerceat: nam hæc duo diuersa sunt, & potest optime vnum ab alio separari. Respondeo hoc pendere ex intentione superioris, & ideo ex verbis, vel alijs signis, & circumstantijs colligendam esse. Ac propterea superiores quando intendunt aliquem omnino ab officio remouere, vel suspendere, debent his verbis, vel similibus id satis explicare. Et è conuerso subditi in dubio debent abstinere, & de intentione superioris certiores fieri. Ad præterea quando à principio non datur alicui licentia audiendi confessiones, aut datur ad hoc genus personarum, & non ad alia, signum clarum est prohibitionem illam esse totalem per denegationem facultatis. Quando verò is, cui prius erat facultas simpliciter concessa prohibetur, ne ministerium exerceat, considerari potest, an id fiat in poenam alicuius delicti, nam tunc videtur imponi per modum suspensionis, & consequenter tolli iurdictio. Item, an prohibitio fiat intuitu ipsius ministerij, vt sic dicam, ne indigne fiat à tali persona, aut circa talem personam, nam tunc etiam est signum ablationis totius facultatis. Si autem prohibitio fiat per modum ordinariæ obedientiæ simplicis, vt talis persona tunc non in eo munere occupetur, sed in alijs, tunc non censetur auferri iurdictio, quia nunquam solet cum tanto rigore id prohiberi in simili casu, imò neque

cum obligatione in conscientia solet talis prohibitio fieri.

Expenditur privilegium clausula, Quoscumque fideles vnde cumque venientes.

Secundò principaliter obseruanda sunt illa verba, *Quoscumque vnde cumque sexus Christi fideles, ad vnde cumque accedentium.* Per hæc enim conceditur Societati privilegium, quod à Pio II. Nicolao III. Sixto IV. & Leone X. mendicantibus iam concessum erat, vt constat ex Compendio mendicantium, verbo *Absolutio*. §. 9. & 10. Vnde duplici titulo illo gaudet Societas, scilicet per viam communicationis, & per directam & propriam concessionem. Vnde constat, posse confessorum Societatis hic residentem, & à solo prælato huius diocesis approbatum, audire confessiones omnium qui huc ad ipsum venerint, etiam ex alijs Episcopopatibus, etiam ab Episcopis eorum, nec licentiam, nec approbationem talis confessor habeat, quia hoc expresse hic conceditur. Quæ concessio moraliter nullius esset utilitatis, si distantium Episcoporum approbatio expectanda fuisset. Neque hoc reuocatum, aut limitatum est per decretum Concilij Tridentini postulantis Episcoporum approbationem: nam hinc decreto fitis per hoc quod religiosus approbatus est ab Episcopo, in quo habet religiosum domicilium, vt disp. de poenit. 18. sect. 6. numer. 14. latius declarauit.

Dubitari autem hic potest, an nostri sacerdotes, quibus hæc facultas generaliter, & sine limitatione communicata est, respectu omnium poenitentium qui non sunt de Societate, possint virtute dictorum verborum absolui omnes regulares aliarum religionum, qui ad ipsos possint à nostris confessorijs absolui. Quia tamen & ius aliorum sepe est incertum nostris confessoribus, & quia odiosum esse potest alios religiosos in confessione audire sine facultate suorum superiorum, ideo facultas hæc non communicatur in Societate confessoribus eius respectu regularium, qui licentiam non habuerint extra suum ordinem confitendi, vt notatur in Compendio privilegiorum Societatis, verbo *Absolutio*. §. 1. Dubitari verò potest circa hæc verba, an nostri confectores possint vti hac facultate tantum in suis Ecclesijs, ac domibus, vel vbiunque adfuerint? Olim enim de alijs privilegijs medicantium hoc dubitatum est. Sed nullam hic video esse rationem dubitandi: quia privilegium hoc nullum habet verbum, quo restringat hanc facultatem ad locum, vel habitationem Societatis, sed ad personas illam referre, dum ait, *Ad vnde cumque venientes.* Vbiunque ergo fuerit Societatis confessor, secum, vt ita dicam, deferat facultatem, & illa vti potest, dummodo conditio alijs requisita de Episcopi approbatione obseruetur. Vnde expenditur etiam dubitatio alia, an scilicet possit religiosus Societatis hic habitans, & hic approbatus circumiens alia loca altari dicere, confessiones ibi audire hominibus illarum diocesis, quæ in materia de Poenitentia latius tractantur, & resolutio est iure communi, & per hæc sola generalia privilegia non posse: quia non sine causa hic exprimitur, vt possint audire ad se vnde cumque accedentes, & non è conuerso, & quia in Clem. de sepulture statuitur, vt religiosi, qui ad audiendas confessiones deputandi sunt, Prælati diocesis prius præsententur. Nihilominus tamen ex speciali privilegio Gregorij XIII. in Bulla, *Ad perpetuam memoriam*, anni 1575, conceditur nostris approbatis in vno Episcopatu, vt dum per alios iter agunt, possint

possint confessiones audire, cum limitationibus precedentibus. c. n. 5. explicatis circa facultatem con-
concedendi.

Expenditur clausula, A quibuscumque culpis etiam Apostol. Sedi reservatis.

X. Tertiò notanda sunt illa verba. *Ab omnibus, & sin-*
gulis eorum peccatis, vti quæ ad illud, etiam Sedi Apostolica
reservatis. Circa quæ gravis difficultas occurrit, an
ex vi huius privilegij possint nostri sacerdotes ab-
solvare à peccatis reservatis Episcopis. Supponi-
mus autem primò ex materia de Penitentia disp.
30. sect. 1. numer. 2. posse summum Pontificem, non
obstante quacunque reservatione Episcoporum
concedere aliis iurisdictionem ad absolvendum à
talibus peccatis independentem à consensu Episco-
porum: quia est superior & absolutus, & ordina-
rius pastor singulorum, ita ut immediate possit
circa omnes iurisdictionem exercere, vel eam sibi
reservare, vel cui voluerit committere. Secundò
suppono, per communem ius, non posse religiosos, et-
iam mendicantes, absolvere à casibus reservatis E-
piscoporum, ut in materia de Penitentia dixi disp.
3. sect. 3. nu. 12. cum glossa, & communi sententia in
Clement. Dudum. de sepult. quam suprà tra. 8. li. 3.
probaui, tractando de privilegiis religiosorum in
communi.

XI. Et quamvis moderni aliqui oppositum docere
voluerint, tamen nituntur falsa intelligentia Cle-
mentinæ Dudum. supponunt enim quatuor, vel
quinque casus esse iure communi reservatos Epi-
scopis: unde cum Clemens V. declarat, se non inten-
dere maiorem facultatem concedere religiosis, quàm
Parochis sit iure concessa; hoc ius tale esse inter-
pretantur, ut Parochi possint ab omnibus peccatis
absolvere, exceptis tantum illis quatuor, vel
quinque casibus, & ita concludunt Pontificem
totam hanc facultatem dedisse religiosis, ideoque
ex vi iuris communis non posse quidem absolvere
ab illis quinque casibus, iure communi Episcopis
reservatis, posse tamen absolvere ab omnibus aliis,
quos Episcopi reservaverint: quia Pontifex so-
lum excepit reservationem à iure, & Episcopi
non possunt restringere facultatem, à Pontifice
concessam.

XII. Hic verò discursus & falso fundamento nititur,
& non bene colligit. Primum patet, quia reuera nul-
li sunt casus iure communi reservati Episcopis, ut
in tom. 4. 3. part. disp. 29. sect. 3. numer. 6. ostendi;
ergo non potest illa reservatio iuris sumi pro men-
sura huius privilegij. Verum ergo ius, de quo ibi
Clemens loquitur, est, ut parochi habeant pote-
statem absolvendi ab omnibus peccatis, his excep-
tis, quos Episcopi sibi reservaverint: similem ergo
voluit concedere religiosis mendicantibus, & non
maiorem. Secundum probatur: nam esto daretur
esse aliqua peccata iure communi Episcopis refer-
vata, nihilominus Parochi non habent à iure com-
muni potestatem absolvendi ab omnibus casibus,
illis exceptis, independentem omnino à iurisdic-
tione Episcoporum, sed cum subordinatione ad refer-
vationes alias Episcoporum: ergo ex vi illius iuris
communis non habent religiosi potestatem magis
independentem ab Episcopis. Patet consequentia
ex illis verbis, *Per huiusmodi autem concessionem ne-*
quaquam intendimus personis, seu fratribus ipsi ad id taliter
deputatis potestatem in hoc impendere ampliorem, quàm in
eo curatis, vel parochialibus sacerdotibus est à iure conces-
sam. Esset autem longè amplior facultas fratrum,
quàm parochorum, si hæc esset subordinata refer-
vationi Episcoporum, & non illa. Igitur licet con-
cedamus, si Episcopi limitatè referunt aliquem
casum pro parochis, inde non sequi reservare etiam

pro religiosis (quod ad summum probant argumē-
ta aduersariorum) nihilominus quando absolute
reservant, cum intendunt omnes comprehendere,
reuera tenet illorum reservatio, etiam respectu re-
ligiosorum, cum ex prædicto iure communi non
recipiat potestatem, nisi subordinatam illis, ut de-
claratum est.

His positis, difficultas est, an ex vi huius specia-
lis privilegij debeat hæc facultas nostris confessoribus
Et ratio dubitandi est, quia per hanc facultatem
non derogatur expresse illud ius commune, cum
tamen conciliare sit, quod non solet nisi expresse
reuoari, ut notat Sanchez lib. 3. de matr. disp. 26.
numer. 7. Nec satis est, quod Pontifex ibi concedat
omnes casus sibi reservados: nam per hoc non sa-
tis significat se concedere casus reservados Episco-
pis, non quia non possit (ut quidam malè dixe-
runt,) sed quia iuri suo potest facile cedere: ius
autem aliorum non censetur tollere tanta liberali-
tate, & facilitate, & maxime ubi expresse id non
declarat. Et confirmatur (quod maxime vrget)
nam illustrissimi Cardinales inter alias declaratio-
nes ad sess. 14. cap. 7. Concilij Tridentini, in vna
sic habent, *Regulares per privilegium, quod Mare ma-*
gnum vocatur, facultatem non habent absolendi peniten-
tes in casibus Episcopis reservatis. In alia verò sic, *mendi-*
cantes vigore Maris magni non possunt absolvi à casu-
bus reservatis, neque leuitis. In alia verò generalius,
Regulares non possunt ex privilegio, præsertim ex illo, quod
Mare magnum appellant, sibi concessis, absolvi quen-
quam in casibus, quos Episcopi sibi reservaverint. Vbi
quamvis addatur illa particula *præsertim*, tamen
absolute excluduntur omnia privilegia religiofo-
rum. Quæ declarationes videntur in hoc funda-
ri, quod illa privilegia si sint antiquiora Concilio
Trident. in illo derogata sint per verba illa cap.
7. *Extra quem articulum sacerdotes cum nihil possint in*
casibus reservatis, &c. Si verò sint recentiora, non
censentur per verba generalia hanc dare facul-
tatem, sed solum quando illam exprimunt. Quod
fundamentum colligo ex alia declaratione eo-
rundem Cardinalium, quæ sic habet, *Confesso-*
res vi privilegiorum Rosarii non absolunt à casibus refer-
vatis Episcopo, nisi privilegia ipsa talom tradant faculta-
tem, vel sint obtenta, vel confirmata post Concilium Triden-
tinum.

Nihilominus assero ex vi huius privilegij conces-
sam esse confessoribus Societatis ad hoc deputatis
facultatem absolvendi à casibus reservatis Episco-
pis, privilegiumque hoc suam vim retinere. Prior
pars in hoc fundanda est, quod illa generalia ver-
ba cum extensione ad casus reservados sufficiunt ad
comprehendendos casus reservados Episcopis. Et
ita intellexit hoc privilegium Auctor Compendij
privilegiorum Societatis, verb. *Absolutio. §. 1. & se-*
quutus est Emmanuel Rodericus q. 61. art. 3. in fine.
Sumitur etiam ex Nauarro in summa, cap. 27. nu-
mer. 263. ubi per similia verba Bullæ concessæ con-
fratribus sanctissimæ Trinitatis, ait dari prædictam
facultatem; & vehementer impugnat quendam,
qui hoc negauerat. Verum est magis impugnare
fundamentum eius, quod erroneum erat, nimi-
rum, non posse Pontificem hanc facultatem dare,
ipse verò solum probat habere potestatem, nam
illa supposita, pro certo habet per illa verba dari.
Probatur præterea, quia illa verba, *quantumcunque*
grauibus, & enormibus, valde generalia sunt. Expendo
deinde illam particulam etiam, quia non est limitans,
vel diminuens, sed potius augens, quia si casus refer-
vati Sedi Apostolicæ committuntur, multo magis
reservati quibusvis aliis inferioribus prælatis. De-
nique Gregorius XII. die 10. Maij anni 1583. viuz
vocis oraculo, prout refertur in dicto Compendio
Societatis, agnovit hanc facultatem esse concessam

XIII.

*Ratio dubi-
m. 10. po-
sit.*

*Vide Mar-
l. 3. de re-
trid. sup. c.
12. pag. mibi
411 & 412.*

XIV.

*Resolutio
affirmativa
bipartita.*

à Paulo III. Societati per illud privilegium, & declaravit non fuisse intentionem suam, illam derogare per declarationem Cardinalium citatam, & eam denuò confirmavit, per quam declarationem posterior pars resolutionis comprobata manet.

XV. *Ad rationem dubitandi in n. 13.* Unde ad rationem dubitandi respondetur, Pontificem concedendo omnes casus etiam sibi reservatos, concedere omnes, à quibus ipse potest absolvere: potest autem absolvere ab omnibus, quos sibi Episcopi reservant, & ideo æquè illos committit per illa verba, ac reliquos. Neque in hoc tollit ius aliquod Episcoporum, sed fungitur suo, quod habet ad absolvendum ab illis peccatis, per se, vel per delegatos suos. Et ita docui disp. 7. de cens. sect. 5. num. 13. Ad Declarationes Cardinalium quod attinet ad Mare magnum, fortasse in illo non conceditur mendicantibus facultas absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis. Nam in Compendio mendicantium, verb. *Absolutio quoad seculares*, cum multa de hoc referantur privilegia nullum refertur, quod clausulam illam, & extensionem habeat: & ideo quoad hoc non est similis ratio. At verò quoad aliam particulam, quæ in tertia declaratione additur, quæ generalis est de privilegijs, habet difficultatem illa declaratio; quia ex libro Monumenta ordinis, concess. 287. 392. & 439. varia referuntur privilegia, in quibus expresse conceditur mendicantibus, ut possint absolvere ab omnibus casibus vel sub hac forma generali, *Quantumvis enormibus, dummodo tales non sint, propter quos Sedes Apostolica merito sit consulenda.* Quæ exceptio firmat regulam quoad omnes alios. Vel etiam sub forma speciali, *Etiam reservatis Ordinario.* ut referunt moderni auctores. Verumtamen, ut ipsi etiam fatentur, hæc privilegia non sunt certa, sed dubia, vel quia non fuerunt vñ recepta, vel quia non satis expressis verbis conceduntur, maximè pro secularibus: & ideo fortasse Congregatio Cardinalium, in casu dubio decrevit potius esse favendum iuri communi, & Concilio Tridentino. Accedit, quòd, ut in dicto Compendio Societatis refertur, in declaratione illa intercessit auctoritas Gregorij XIII. qui non solum declarando, sed etiam faciendo, potuit decernere ut illa privilegia minus certa, quoad hanc facultatem non admitterentur. Quod verò dicebatur de derogatione talium facultatum per Concilium Tridentinum, mihi probabile non est: quia in Concilio nihil agitur de privilegijs, vel de derogatione eorum, sed declaratur ius divinum, & commune tam quoad potestatem reservandi, quàm quoad effectum qui sequitur, posita reservatione. Falsum etiam est, hanc facultatem non dari per verba generalia, quando illa talia sunt, ut casus etiam Pontifici reservatos comprehendat. Quod præter dicta patet ex alia declaratione eiusdem Congregationis Cardinalium, dicentium, per Bullam Iubilei indicti à Summo Pontifice cum facultate absolvendi à quibuscunque enormibus peccatis reservatis Apostolicæ Sedi, etiam in Bulla Cæne Domini, posse fideles absolvi à peccatis Episcopo reservatis. Nec videtur referre quòd in hac declaratione, forma concessionis est cum extensione ad casus contentos in Bulla Cæne Domini, in nostro verò indulto est cum exceptione: quia non minus hæc exceptio firmat regulam ad omnes alios casus ibi non contentos, cuiusque reservati sint, quàm amphet dicta extensio. Alia ergo vltima declaratio citata videtur postulare ad hanc facultatem, quando non datur per verba specialia, quod indultum sit concessum, vel confirmatum post Concilium Tridentinum: quia antiquiora reputat dubia, & non admittenda, vel certe derogata non per Concilium, sed per aliam declarationem citatam Gregorij XIII. Hoc autem nostrum privilegium, licet

fuerit ante Concilium Tridentinum concessum, fuit tamen confirmatum à Julio III. in Bulla anni 1552. quo anno iam erat facta sessio 14. Concilij Tridentini, nam celebrata est die 25. Novembris anni 1551. sub eodem Julio, qui prædictum privilegium cum alijs confirmavit die 22. Octobris anni 1552. Et alia confirmatio colligi potest ex Bulla Pij V. Dum indeffesse. anni 1571. Ac denique Gregorius XIII. hoc in specie declaravit, & confirmavit, ut diximus in fine numer. 14. video nihilominus revocaram postea à Clemente octavo facultatem mendicantium absolvendi à casibus quos reservant Episcopi, sed ea revocatio, nec in Lusitania neque (ut credo) extra temporale dominium Pontifici obtinuit.

Expenditur privilegium exceptio de casibus Bullæ Cæne.

Quartò circa exceptionem illam, *Exceptio contenta in Bulla, quæ in die Cæne Domini solita est legi, aduertendum est limitationem hanc quoad aliquos casus, vel personas per alia indulta sublatam esse.* Erim primis in terris infidelium, & partibus remotissimis, à quibus non potest adiri Sedes Apostolica, potest Generalis Præpositus concedere nostris facultatem absolvendi, etiam à casibus in Bulla Cæne Domini reservatis, ut concessit idem Paulus III. in Bulla, *Licet debitum*, anni 1549. & confirmavit Iulius III. & auxit Gregorius XIII. in Bulla, *Ad perpetuam memoriam*, anni 1575. Circa quam extensionem vulgaris dubitatio locum habet, an sub illa comprehendatur etiam crimen hæresis, nam sub alijs concessionibus generalibus certum est non comprehendere, ut disput. 21. de fide section. 4. numer. 21. diximus, & docent communiter moderni Doctores, & declaravit Pius V. speciali motu proprio, quem refert Rojas lib. de Privilegijs Inquisitorum numer. 416. & lib. de Hæresi, 1. part. assert. 33. Cuius declarationis fundamentum est, quia casus specialis non venit sub concessionem ad generalia, iuxta regulam 81. iuris in 6. Videri autem potest hæc ratio in præfenti cessare, quia ratio, ob quam hæc concessio facta est, scilicet quia non potest Apostolica Sedes adiri, etiam in peccato hæresis locum habet, & ideo respectu earum regionum peccatum hæresis non potest considerari ut speciale, sed ut induens eandem rationem. Si enim multa propter distantiam conceduntur, quæ alias negantur, ut dixit glossa in c. cum ex literis. de in integrum restitut. & Panorm. in c. in nostra. de sepulch. & ex Bullis eorundem Pontificum colligi potest, in quibus multa pro illis remotis regionibus conceduntur nostris operariis quæ pro alijs locis minimè permittuntur. Quæ rationes suadent hanc partem valde probabiliter, maximè pro his locis, ubi neque officium inquisitorum exercetur, nec esse sine Episcopi, aut suum munus habere administrare non permittuntur: ad omnem tamen dubitationem tollendam, hoc in specie concessit Iulius III. viuz vocis oraculo, ut refertur in Compendio privilegiorum statim citando & habetur in Bulla eiusdem Iulij anni 1552. *Dilecte fili*, ibi, & quoscunque à casibus hæresis, & alijs contra fidem, & consequentibus censuræ quibuscunque, & c. conceditur autem talis facultas soli Præposito & propositis idoneis per illam deputatis: nõ arctatur autem ad regiones remotissimas, sed simpliciter conceditur ad quoscunque à casibus hæresis, & alijs contra fidem absolvendos. Et hoc modo fuit hoc privilegium confirmatum à Gregorio XIII. die 18. Martij anni 1584. viuz vocis oraculo pro reliquis orbis partibus, Hispania excepta, ut in Compendio refertur, verb. *Ad solutio*. §. 3.

Vbi adnotatur, solum communicari Provincialis libus.

Cordub in Additione ad compendium Minorum verbo Absolutio quoad seculares § 19 Et Rodericus q 61. n. 3.

A quo super
iore hac con
cessio sit com
municanda.

libus extra Hispaniam, cum potestate subdelegandi hanc facultatem in casibus particularibus, quando re attentè considerata iudicauerint expedire. Quod pertinet ad moderatum usum illius indulti, ratione cuius non poterunt Provinciales hanc facultatem generaliter alicui concedere, nisi habuerint à Generali ampliore facultatem, quam ipse poterit concedere extra Hispaniam, ubi iudicauerint expedire. Verumptamen limitatio illa addita ibi est, quoad hoc speciale privilegium & quoad omnia loca, at in remotissimis regionibus, & utendo privilegio Pauli III. cum probabili extensione supra dicta, videri potest maior facultas admittenda. Quia verò Paulus III. etiam pro terris infidelium non concedit casus contentos in Bulla Coenae, nisi quando Praepositus Generalis eam facultatem concesserit eis, quos illic mittit, ideo semper facultas hanc pendet ex speciali illius concessione. Nam in Compendio privilegiorum nullam inuenio factam esse mentionem illius secundae concessionis, & extensionis factae à Paulo III. nec vniuersalem clausulam, per quam Praepositus Generalis illam communicet confessoribus, aut Provincialibus. Semper ergo necessaria est communicatio specialis & ab homine, ut sic dicam, ad absolendum à quibuscunque casibus Coenae etiam in terris infidelium, & remotis, obseruando clausulam in praefatione illius Compendij positam, nimirum, omnem facultatem in Compendio omissam, eo ipso non esse concessam, donec à Praeposito impetretur, nisi (ut ibi additur) periculum in mora esset, nam tunc censetur Provincialibus, & Visitatoribus communicata solum pro casu occurrente, ac necessario, cum aliis limitationibus, quae ibi adiunguntur.

XVIII.

Nasisti etiam
procedit ex
cepso de bo
na causa a
gantium.

Praeter has extensiones est alia Gregorij XIII. facta viue vocis oraculo die 18. Martij, anni 1584. his verbis, Possunt confessorij Societatis absolueri eos, qui bona nasfragantium rapuerunt, immunda eius restitutione ubi, & quomodo ea fieri poterit. Qui casus reservatus est in quarta clausula Bullae Coenae, in cuius fine reuocantur omnia privilegia ad absolendum ab huiusmodi casu. Sed quoad hoc est notandum aliud privilegium ab eodem Gregorio eadem die concessum, ut nulla Societatis facultates censentur reuocata per Bullam Coenae Domini, ut in eodem Compendio refertur, verb. Bulla Coenae §. 2. Praeterea concessa est Societati alia specialis facultas, absolendi à peccato commisso in legendo libros prohibitos, de quo peccato in tom. de fide disp. 20. sect. 2. à num. 18. dictum est. Quam facultatem etiam concessit Gregorius XIII. cum eadem limitatione, extra Hispaniam, & pro aliis etiam locis cum magna moderatione communicatur à Praeposito Generali, ut in praedicto Compendio videre licet, verb. Absolutio §. 4. Pertinet autem hac facultas ad casus contentos in prima clausula Bullae.

XIX.

Nec denique
procedit de
secularibus
qui mittun
tur ad tri
remes.

Ultra hac, ex parte personarum absolutione indigentium, data est nostris confessoribus facultas absolendi eos, qui mittuntur ad triremes, à quibuscunque casibus non solum sine ulla exceptione, sed etiam cum hac additione, sicut in articulo mortui, quae indicat amplissimam facultatem, & ideo non communicatur ipso facto, omnibus deputatis, & approbatis confessoribus, sed superioribus, & quibus ipsi specialiter eam commiserint: quod spectat ad moderatum usum Societatis, nam facultas absolute concessa est à Pio IV. viue vocis oraculo, ut refertur in dicto Compendio, §. 5. Tandem aduertendum est, hac omnia intelligi respectu secularium, seu externorum, qui de Societate non sunt, nam pro absolutione personarum Societatis multo plures facultates quoad hanc partem sunt con-

cessae Praelatis Societatis, ut infra suo loco lib. 10. c. 5. dicemus. De familiaribus etiam pauca addemus infra c. 4.

Expenditur alia clausula tripartita, de absolutione a sententiis, censuris & poenis.

Quintò obseruanda sunt illa verba, Et à quibuscunque ex ipsis casibus resultantibus sententis, censuris, & poenis Ecclesiasticis absoluenti. Addita enim sunt ad explicandum, non solum concedi directam facultatem absoluenti à culpa, sed etiam à censura, quantumvis reservata, cum eadem tamè exceptione Bullae Coenae. Quia enim culpa tolli non possit nisi ablata censura, & ideo concessa facultate ad absolendum à culpis reservatis, censetur concessa facultas ad absolendum à censuris, nam qui dat facultatem ad aliquid, dat consequenter ad omnia, quae ad illud necessaria sunt, ut constat ex toto titulo de officio delegati: nihilominus, ne putaretur facultas restricta ad casus non habentes censuram annexam, vel quia posset censura tolli solum ad hunc effectum, ut posset obtineri absolutio à culpa, qua obtenta statim rediret censura, ideo expresse declarata est extensio illius facultatis ad absolutionem censurarum: quod fit ut per hanc facultatem directè ac simpliciter possint remitti censurae, ita ut necessarium non sit amplius coram iudice comparere, quoad forum conscientiae, ut statim dicemus.

XX.

Hac clausula non solum additur praecedenti de absolutione a culpa

De prima particula clausulae a sententiis.

Sunt autem in illa clausula tres particulae notandae, sententis, censuris, & poenis. Et circa primam quaeri potest, an intelligenda sit de solis sententiis à iure, de quibus nulla dubitatio est, an etiam ab homine? Videtur enim ita affirmari, quia vox illa in definitè ponitur, non est ergo cur à nobis restringatur. In contrarium verò est, quia si sententiae ab homine ibi comprehenderentur, id esset verum tam de specialibus, quam de generalibus: quia respectu utrarumque verbum illud est indifferens, consequens autem est contra communem usum, & sententiam. Item obstat proprietas illius vocis, resultantes, quia huiusmodi sententiae non proprie dicuntur resultare ex delicto, nisi quando delictum habet sententiam annexam ex vi iuris: nam quando per hominem ferenda est sententia, non resultat proprie ex delicto. Nihilominus certum est sub hac clausula comprehendi censuras latas per sententiam generalem ab homine, quod supponitur in scholio addito ad hanc facultatem in nostro Compendio, ubi concessa hac facultate omnibus confessoribus, additur, Praeterea respectu excommunicatorum generaliter ab homine, quos superiores tantum, & ipsi, qui ab eis specialem licentiam habuerint, poterunt absolueri. Haec enim exceptio supponit facultatem extendi ad has sententias, alias nec superiores, nec deputati ab illis possunt illa uti in eo casu: facultas ergo data est: quamvis propter vitandam offensionem, Praepositus Generalis solum cum ea limitatione illam communicet, quod ut numer. 6. diximus, iuxta privilegia facere potest. Ratio verò est supra tacta, quia sententia generalis ab homine est propriissima sententia, & nihil habet speciale, ob quod in generali clausula non includatur, & illa etiam proprie dicitur resultare, quoad suum effectum ex delicto contra illam commissum, nam in hoc convenit cum sententia à iure, quod supponitur lata ante delictum commissum, & ideo ex illo statim resultat effectus. Obiter etiam aduerto, Eugo-

XXI.

An hac particula comprehendat sententias ab homine generaliter.

Eugenium IV. concessisse monachis S. Benedicti similem facultatem absolventi ab omnibus censuris à iure vel ab homine generaliter latis, vt referatur in Compendio Mendicantium, verb. *Absolutio*. §. 5. quia in rigore possent nostri confessores vti saltem quoad censuras non referuatas, quia illa non amplius extenditur. Verum, cum in nostro Compendio omilla sit, nobis non est communicata, iuxta regulam generalem, in præfatione illius præmissam.

XXII.
Idem proba-
bitur affir-
mandum de
sententia ab
h. mine spe-
cialiter.

Idem cum proportione dicendum cenſeo de ſententia ab homine etiam ſpecialiter latis. Hoc non eſt tam certum; tamen in eodem Compendio ſupponi videtur, dum dicitur, *Excommunicatos autem nominatim ab homine, ac ſuperiores quidem abſolvent*; nam hæc verba ſolum denegant actum, id eſt, actualem communicationem dictæ facultatis, unde videtur ſupponere in Præſposito Generali poteſtatem ad communicandam illam: ad hoc autem neceſſe eſt, vt priuilegium de his ſententiis loquatur. Deinde probatur, quia nulla eſt ſufficiens ratio, quæ nos cogat ad faciendam hanc limitationem: ergo cum priuilegium indefinite concedatur, & ſit ſauor ac beneficium Principis, limitandum non eſt. Antecedens probatur, quia nullum peculiare ius obſtat in ſententiis ſpecialibus, magis quàm in generalibus, & ſæpe poteſt vſus vnius facultatis in ſententiis ſpecialibus, eſſe neceſſarius ad ſalutem animarum, & fieri ſine offenſione iudicij, vel aliorum ſcandalo, vt ſi perſona non ſit nota: ergo non eſt cur fiat prædicta reſtrictio. Contrarium huius ſentit in ſimili auctor Compendij Mendicantium, verbo *Absolutio quoad ſeculares*, §. 19. quem ſequi ſe proſtitur Emmanuel Roderic⁹ in expoſitione Bullæ §. 9. numer. 55. poſtea verò ita illam ſententiam explicat, vt tamen à noſtra non recedat. Clarum eſt enim, ſine ſatisfactione partis, vel Eccleſiæ, vel ſine iuſta cauſa, aut cum ſcandalo non poſſe quempiam vti hac facultate; at verò interuenientibus his conditionibus, ſatisfactionis partis vel Eccleſiæ, poteſt, quod dictus auctor non negat, vt autem poſſit, etiam cum prædictis conditionibus, neceſſe eſt vt priuilegium det huiusmodi poteſtatem: quia niſi hæc ſupponatur, extrinſeca rationes, aut cauſe non ſufficiunt: hæc autem ſupponi, aut haberi non poteſt abſque priuilegio.

De ſecunda particula clauſulæ à cenſuris.

XXIII.
Quid nemi-
us cenſus à
vniuerſis,

Circa ſecundam particulam, ſcilicet, *ab omnibus cenſuris*, occurrebat longa diſputatio, quid ſub illa comprehendatur. Sed res hæc in materia de Cenſuris diſput. 1. ſect. 3. copioſe tractata eſt. Nunc ſatisfit reſpondere comprehendere quamcunque excommunicationem, ſuſpentionem, & interdictum, iuxta c. *querenti*. de ſent. excommun. An verò poſſit extendi ad irregularitatem aliquam, in materia de irregularitate tom. de cenſ. diſput. 40. ſect. 1. dictum eſt, & ſtatim attingitur. Item queri poteſt quæ forma ſeruanda ſit in hac abſolutione à cenſuris præſtanda. Sed breuiter dicendum eſt, non oportere ſolemnitatem aliquam vel caremoniam iuris ſeruare, ſed ſimpliciter concedi ex priuilegio Leonis X. conſeſſo Minoribus, vt habetur in eorum ſupplemento conſeſſione 174. & in noſtro Compendio, verb. *Excommunicatio*, §. 2.

XXIV.
An abſoluen-
dum neceſſa-
rio intra
confeſſionem

Tandem queri poteſt, quod etiam ſuprà tetigi in traſt. 8. lib. 2. cap. 24. num. 12. an danda neceſſario ſit intra ſacramentum poenitentia, vel poſſit extra illud dari. Quod dubium alias tractari ſolet de Bulla Cruciatæ, & alijs priuilegijs, in quibus ſolet hæc facultas concedi ſub his verbis, *Concedimus vt eorum confeſſionibus diligenter auditis, & criminibus, & cenſuris ab-*

ſolui poſſint, &c. Ex qua verborum forma videtur colligi abſolutionem à cenſuris non poſſe dari niſi in confeſſione ſacramentali, & in ordine ad abſolutionem ſacramentalem eius. Eadem autem forma ſeruatur in hoc noſtro priuilegio. Nā hæc clauſula ita incipit, *Nec non, &c. ad vos vndeque accedentes confeſſiones audienti, & eorum confeſſionibus diligenter auditis, eos à quibuſcuſque caſibus, & ex reſcriptis caſibus reſoluitis ſententijs, &c.* ergo talis abſolutio à cenſuris dari non poteſt niſi prædicto modo. Conſirmatur, nam hæc abſolutio non poteſt dari vt proſit, niſi in foro interiori, vt declaratum eſt à Pio V. in quadam Bulla Iubilæi anni 1568. vbi occaſione illius Iubilæi ita explicat omnes ſimiles facultates ab Apoſtolica ſede manantes: vbi conſequenter ait, hanc abſolutionem dandam eſſe in foro poenitentiali, &c.

Nihilominus auctores moderni, vt Sancius lib. 3. de matrim. diſput. 15. numer. 15. & diſput. 16. num. vlt. & diſput. 34. numer. 28. & lib. 4. Decalogi cap. 54. à numer. 14. vbi alios citat, aſſerunt, per Bullam Cruciatæ poſſe dari abſolutionem cenſuræ abſque ſacramento Poenitentia, unde à fortiori ſequitur, id poſſe fieri per hoc priuilegium. Verum eſt, aliquos eorum in hoc fundari, quod Bulla non limitat vt abſolutio à cenſura detur, *auditis confeſſionibus*, quod in hoc priuilegio non ita eſt. Et ideo alij id defendunt, non obſtantibus illis verbis, quia illa non ſunt poſita propter abſolutionem à cenſura, ſed propter abſolutionem à peccatis, de qua proximè ſermo ſubiungitur. Huius autem interpretationis ratio eſt, quia ſecundum commune ius ad abſolutionem à cenſura, non eſt neceſſaria confeſſio, nec abſolutio ſacramentalis, vt eſt per ſe notum, & diſput. 7. de cenſ. ſect. 7. ex profeſſione tractatum eſt, ergo illa verba interpretanda ſunt ſecundum ius commune, vt ſcilicet addita cenſentur pro illa abſolutione, ad quam neceſſaria eſt confeſſio.

Hæc autem ratio retorqueri poteſt: nam potius eſſent ſuperflua illa verba, ſi propter abſolutionem ſolam ſacramentalem ponerentur; quia abſolutio ſacramentalis eſſentialiter dicit reſpectum ad confeſſionem ſacramentalem, & ideo eo ipſo quod conceditur facultas ad abſoluendum à peccatis ſubintelligitur, audita confeſſione: ergo videntur expreſſe audita illa verba, vt explicarent neceſſariam conditionem ad vtramque abſolutionem tam cenſurarum, quàm culpæ. Eſt enim verum ſit, abſolutionem à cenſura non poſſulare ſacramentalem per ſe, nihilominus potuit Pontifex nolle, & videtur noluiſſe illam facultatem concedere, niſi cū ea reſtrictione, quia non dabat illam, niſi vt poſſent remoueri impedimenta abſolutionis ſacramentalis. Et ita cenſet tutius Nauarrus cap. 26. nu. 11. Corduba in ſumma Hiſpania, quaſt. 19. & 187. citans Nauarrum in cap. *Alma*. 1. p. §. 11. num. 16. vbi de hoc nihil habet, ſed de valore huius abſolutionis in foro interno, vel externo, quæ duo puncta conſundi ſolent ab auctoribus, ſunt tamen diſtincta, vt ſtatim dicā à num. 30. In eandem ego ſententiam alibi ſatis inclinaui, præſertim tom. 5. de Cenſuris diſput. 7. ſect. 7. ſect. 5. à num. 35. & tom. 2. de relig. tract. 6. de voto lib. 6. cap. 16. nu. 4. Negari quidem non poteſt prædictam opinionem Nauarrī, per ſe loquendo, eſſe tutiorem, nam abſoluendo à cenſura, ſacta integra confeſſione ſacramentali, nihil eſt periculi, cū certum ſit talem abſolutionem validam eſſe abſoluedo autem extra confeſſionem, cum ſit res ſub opinionem, poſſet eſſe aliquid periculi; & ideo ſi nulla rationabilis cauſa interueniret, nec conſulerem, nec permetterem vti hac facultate, niſi in confeſſione ſacramentali.

Nihilominus in rigore alia opinio nunc mihi magis

magis placet, quia est favorabilior, & potest in omni proprietate accommodari verbis indulti. Et præter modum supra relatum numer. 25. quem attigit Corduba, & probabilis est occurrit alius: quia verbum illud, *auditis confessionibus eorum*, commune est, & de se indifferens ad sacramentalem confessionem, & ad quameunque aliam absolutionem, seu sententiam, aut penitentiam imponendam proportionatam: ergo merito potest in sua communitate sumi, & cum partitione accommodata ad absolutionem adaptari. Confirmatur, & declaratur, nam verbum *absolventi*, quo illa clausula concluditur, commune est ad absolutionem sacramentalem peccatorum, & ad absolutionem censurarum, quæ sine dubio est distincta, & prævia, & à diversa potestate procedit. Ibi autem verbum illud *absolventi* sumitur in sua communitate, & per illud conceditur duplex potestas ad utramque absolutionem: ergo eodem modo accipi potest verbum aliud, *auditis confessionibus*, ut sub se claudat duplicem confessionem duplici absolutioni accommodatam, & ad vnamquamque requirat solam illam, quæ per se sufficiens est. Simile argumentum accipi potest ex illis verbis, quæ finita illa clausula adiunguntur, *Ac eis pro commissis penitentiam salutarem iniungendo*. Hæc enim verba etiam sunt communia ad penitentiam sacramentalem ad aliamque satisfactoriam, seu compenatiuam delicti extra sacramentum: non est enim necesse ut sacerdos Societatis volens aliquem absolueret à censura, per delictum graue contracta, solam penam sacramentalem imponat: sed instat iudicis ferentis sententiam in foro contentioso, potest illi penam imponere in vindictam contumacie contra Ecclesiam quam reustenebitur in conscientia implere, non quia sit pars sacramenti, sed quia voluntarie se subiecit illi iudicio, & quasi sub eo pacto absoluitur: ergo sub eadem indifferencia accipienda sunt priora verba, ita ut ibi concedatur facultas ad efficiendum duplex iudicium, vnum sacramentale de culpis, aliud quasi contentiosum, de censuris: & ad utrumque requiratur sua confessio, absolutio, & penitentia. Quamuis autem simul ad utrumque iudicium detur potestas, non propterea postulat ut necessario simul fieri debeant, nulla enim ratione fundatur hæc illatio: sæpe enim multa comprehenduntur eisdem, vel coniunctis verbis, non quia in re ita necessario coniuncta sint, sed vel quia ita breuius, & commodius dicuntur, vel certe quia frequentius ita fiunt, non ex necessitate, sed ex commoditate. Vnde fortasse in presenti per hanc connexionem verborum ad summum significatum est, confessionem sacramentalem esse sufficientem ut quis absolueretur à censura, non verò quod illa necessaria sit.

XXVII. Quocirca, si quis ligatus tali censura accedat ad confessorem Societatis, & confiteatur tale delictum, paratusque sit ad acceptandam condignam penitentiam, & obediendum Ecclesie: quamvis tunc non sit paratus ad absolutionem sacramentalem, vel nolit, aut non possit integram sacramentalem confessionem facere, vel sacerdos non valeat illam audire, credo posse illum absolueret à censura reservata, & illum remittere, ut ab alio qui tantam facultatem non habet, possit absolui à culpis, quarum reservatio tollitur ablata censura: & quia hæc necessitas potest sæpe contingere, ideo multum refert non plus restringere hanc potestatem, cum re vera satis probabiliter fieri possit. Atque eadem, & maiori ratione si quis audiens prolixam confessionem alicuius, quam non potest per multos dies finire, ut sacramentaliter absoluat, si interim audiat casum, cui est annexa censura, existimo posse illum statim absolueret à censura, supposita suffici-

ti dispositione ad hunc finem, scilicet quod reus à contumacia recesserit, & satisfecerit, & conuenientem penitentiam acceperit: quia non oportet illum tenere ligatum censura pluribus diebus, & quia in ordine ad talem absolutionem iam est satis audita confessio, & quia absolutio illa à censura potest inuare ut reus melius se disponat ad absolutionem sacramentalem, & ita ibi iam interuenit finis intentus per hanc facultatem, ideoque hic casus est certior quam præcedens, mihi que prorsus indubitatus, quidquid Corduba dicat. Denique si audita tota confessione integra, & sufficiente ad absolutionem sacramentalem, sacerdos vel ex malitia, vel ex indifferetio zelo noller sacramentaliter absolueret, vellet autem absolueret à censura, sine dubio, absolutio esset valida, tum quia etiam ad litteram ibi impletur cōditio, *auditis confessionibus*: tum etiam, quia absolutio à censura semper antecedit tempore absolutionem sacramentalem, & non pōdet ex futuro euentu: quamuis ergo illa non sequatur altera valida permanebit. Neque etiam est verisimile quod valor absolutionis à censura pendeat ex intentione absoluenti postea sacramentaliter, quia hæc per se est extrinseca, & eius necessitas neque in hoc indulto postulat, neque aliunde colligi potest.

Atque hinc etiam sumitur argumentum valde probabile, ad absolutionem à censura, non esse necessariam confessionem sacramentalem, ex vi huius indulti, quia non est necessaria absolutio sacramentalis: nam confessio sacramentalis solum propter sacramentalem absolutionem exigi debet. Et quamuis verum sit, hanc gratiam concedi in ordine ad absolutionem sacramentalem, non est tamen ille finis adæquatus, neque intrinsecus, ut paulo inferius dicam, sed est ratio quædam adiuvans, & extrinseca, quæ semper potest respici, & considerari in danda absolutione à censura, quamuis non simul danda sit absolutio à peccato, quia semper paratur aliquo modo via ad illam.

Per hæc ergo satisfactum est priori rationi dubitandi in numer. 24. sumptæ ex verbis indulti: nunc dicendum superest de difficultate tacta in confirmatione eius, scilicet, quia hæc absolutio à censura solum valet in foro interno, ac penitentia. Quod quidem in nostro Compendio ut certum supponi videtur, nam verb. *Absolutio* in scholio ad §. 1. dicitur, *Admoneant penitentes absolutionem à censuris, si quam impendant, nihil eis prodesse in foro exteriori*. Et in fine totius verbi iterum notatur, ea quæ ibi dicuntur de absolutione à censuris, quoad externos, intelligi de absolutione in sacramento Penitentia. Tenet etiā hanc opinionem Couarru. in cap. *Alma mater*. p. 1. §. 11. num. 16. & eam supponunt Corduba & Nauarr. supra in n. 26. quorum mens est, Pontificem quidem posse hanc facultatem cōcedere etiam pro foro exteriori, si velit, ut per se est certum, non tamen illā concedere, nisi expresse id declarat, quia plurimum detraheret auctoritati iurisdictionis Ecclesiastica, si frequenter eam concederet, & ideo quando eam vult concedere, quod raro facit, verbis expressis, & in speciali id declarat: ergo per generalem clausulam illam non concedit. Patet consequentia, tum ex regula iuris §. 1. in 6. quod sub generali non continetur particulare, quod Princeps non esset verisimiliter concessurus: tum etiam quia peculiaris expressio, quæ interdum fit, indicat generalem non sufficere, alioqui superflua esset illa additio.

Quamuis autem hanc sententiā admittamus (ut necessario admittenda est, saltem quādo in ipso indulto expresse additur, *in foro conscientia*, ut additur in Concilio Tridentino sess. 24. cap. 6. de reform. prebendam à facultate concessa Episcopis ad absolendum à censuris

XXIX.

XXX.

Responsum
ad rationem
dubii in n.
24.

Confirmatio
ibidem posita
quid concludat.

XXXI.

Non tamen
concludit
contra parā
prebendam à
n. 27.

casibus occultis, licet (inquam) hoc concedatur, non propterea sequitur talem absolutionem solum posse dari in sacramento Pœnitentiæ, quia absolutio non ideo dicitur esse in foro conscientie, quia in sacramento Pœnitentiæ datur, sed quia hominem liberat ab omni obligatione in foro conscientie, ita ut ipse non teneatur alicui pœna se subiicere ultra pœnitentiã, vel satisfaciõnem sibi iniunctam à sacerdote absolvente, non tamen reddit immunem ab omni pœna fori contentiosi, neque aufert ius tertio, ut in foro exteriori possit instam vindictam postulare, nec iudici, ut ex officio possit contra illum procedere in exteriori foro ad publicam pœnam. Exemplum est evidens in dicta facultate Concilij Tridentini, per quam potest Episcopus absolvere extra confessionem, cum tamen solum absoluat in foro conscientie. Dispensatio etiam in irregularitate non fit propriè in sacramento Pœnitentiæ, quia nullam habet connexionem cum illo, & nihilominus dicitur saepe concedi in foro conscientie: ergo. Denique idem constat ex declaratione Pij V. supra allegata in numer. 24. quam statim amplius ponderabimus num. seq. & 38. ex alijs iuribus, quæ adducit Couarr. dict. numer. 16.

XXXII.
Distinguitur
quorundam
fori conscientie
et pœnitentie.

Distingunt autem aliqui, ut Sancius lib. 8. de matrim. disput. 34. numer. 29. Rodriq. quæst. 61. artic. 10. inter forum conscientie, & pœnitentie, quod forum conscientie, præcise postulet, ut absolutio fiat ad levamen cõscientie: forum autem pœnitentiale addit quod fiat in ipso sacramento Pœnitentiæ. Vnde absolutio in foro conscientie dari potest à clerico in minoribus: absolutio autem in foro Pœnitentiæ nõ nisi à sacerdote. Quæ sententia triù uirum Syluestro verb. Absolutio. 1. & Nauarro cap. 27. numer. 41. & D. Antonino 3. p. tit. 24. cap. 77. in quibus nihil ad rem præsentem inuenio. Vnde, quomuis verum sit, forum Pœnitentiæ, & rigorose sumptum pro sacramentali, esse distinctum à contentioso, & à foro conscientie prout extra sacramentum exerceri potest; nihilominus in præfenti existimo cum Præposito in cap. præterea 2. de sponsal. pro eodem accipi forum pœnitentiæ, & conscientie, & neutram vocem arctari ad pœnitentiã sacramentalem, sed extendi ad omnem illam, quæ ad satisfaciendum conscientie, & ad tollendum vinculum censure coram Deo ordinatur, ut dixi lib. 8. de legibus cap. 6. numer. 16. Et colligi potest ex prædicta declaratione Pij V. in Iubileo anni 1568. Declarantes insuper (inquit) tam præfentes, quam alias quasque supra concessiones similibus, vel dissimilibus indulgentiarum à nobis aut prædecessoribus nostris hactenus emanatas, & in futurum quomodolibet emanandas literas, Christi fidelibus ipsis, nisi ad earum effectum in foro conscientie & pœnitentiale consequendum duntaxat, non autem foro fori, aut contentioso, nisi satisfecerint, vllatenus suffragari. Nam ex his verbis constat, forum conscientie, & pœnitentiale in hac materia pro eodem sumi, & solum distingui à foro contentioso. Quoties ergo pœnitentiã imponitur solum ad remedium cõscientie, forum illud & pœnitentiale, & conscientie esse potest, siue id fiat intra sacramentum, siue extra, dummodo fiat per potestatem iudiciariam à superiore commissam. Ergo ex illis verbis nunquam colligi potest, absolutionem à censura dandam necessariò esse in sacramento Pœnitentiæ. Quapropter ex illis verbis non potest colligi talem absolutionem in foro conscientie à solis sacerdotibus dari posse, ut bene notauit Nauarrus cap. 27. num. 41. quia absolutio à censura separata ab absolutione sacramentali dari potest à non sacerdote, dummodo clericus sit, ut ex propria materia nunc suppono. Consideranda ergo sunt verba indulti, nam si dirigantur ad presbyteros, ut in hoc nostro

indulto, vel ad confessores, ut in Iubilæis, tunc clarum est, potestatem solis sacerdotibus delegari: si verò verba sint generaliora, ut solent esse in aliquibus privilegijs pro articulo mortis, ut in eo posuit quis absolui ab omnibus cõfessuris, &c. à quocunque tunc si absit sacerdos, possit inferior clericus absolvere à censura, quomuis non possit à culpa.

An verò potestas absoluedi, solum extendatur ad forum conscientie, quando expressa limitatio non additur, etiam si non fiat expressa extensio, magis incertum est, ut etiam Nauarrus, & Couarr. inter alias intellexerunt, utique enim satis dubius est de veritate sua opinione. nam privilegia & fauores, præsertim animarum, ampliandi sunt: sed huiusmodi est hæc facultas, & extensio illa non est præter proprietatem verborum, imò videtur ad integram eorum veritatem necessaria, quia per ea conceditur absolutio simpliciter: absolutio autem censura, quæ nõ se extendit ad forum externum, non est absolutio simpliciter, sed tantum secundum quid: ergo. Probatur minor, tum quia vinculum censure maxime respicit forum externum, & contentiosum, tum maxime, quia absolutio in solo foro conscientie videtur parum utilis, quia de illa non potest contitare Ecclesia, & ideo sic absolutus manet valde perplexus, quia non potest exterius agere contra censuram, saltem ratione scandali, vnde si agat, Ecclesiasticas pœnas incurrit. Confirmatur tandem argumento sumpto à contrario ex dicta declaratione Pij V. declarat enim, non posse hanc absolutionem suffragari pœnitentibus sic absolutis, nisi satisfecerint: ergo si satisfecerint, suffragabitur talis absolutio etiam in foro contentioso. Propter quam declarationem id affirmant saltem in eo casu, & sub ea conditione, hanc partem asseruit Emmanuel Roder. quæst. 61. art. 6. & generalius Medina in Instructione Confessorum 2. p. cap. 12. citatur etiam Nauarrus confil. 26. de sentent. excommuni. iuxta primam impressionem.

His verò non obstantibus negantem sententiam veram censeo iuxta dicta in disp. 7. de cens. sect. 5. à numer. 20. in qua plane constans fuit semper Nauarrus, ut videre licet confil. 47. & 48. de sent. excomm. iuxta impressionem Lugdunensem anni 94. & in alijs consilijs sæpè id supponit, & Sancius numer. 29. citato, & lib. 6. de Decal. cap. 17. numer. 41. eamque late defendit Ioannes Gutierrez lib. 1. cap. 2. Ut autem res magis intelligatur, & certa ab incertis separantur, explicandum accurate est, quid sit, quem vè effectum habeat quod absolutio valeat in foro exteriori. Duplex enim potest intelligi effectus: primus est, ut iudex Ecclesiasticus, si illi sufficienter constet de tali absolutione, non possit amplius iudicium ferre de delicto, per quod censura illa contracta est, nec de contumacia præterita, nec de quacunque irreuerentia, vel iniuria quæ in progressu illius delicti, vel censure facta sit contra clauens, vel pastores Ecclesie: & quoad hoc cuiusdantisimum esse existimo non esse mentem Pontificis quod talis absolutio valeat in foro exteriori. Et hoc maxime probant rationes postionis sententie, præcipuè illa, quod absolutio in foro animæ non obstat quominus reus possit accusari, vel inquiri, & puniri, in foro exteriori, nam diversus finis est vnus, & alterius, quia publica punitio ordinatur ad commune bonum, & ad exemplum & emendationem aliorum, & ideo non debet impediri propter solam emendationem, & punitiõnem rei, in foro animæ: nam contrarium posset vergere in graue nocuum Ecclesie. Vnde hoc etiam satis confirmat praxis Ecclesie, quam dicti auctores late commemorant. Occurrit autem peculiare exemplum ex Bulla Compositionis, per quam aliquis redditur tutus in foro conscientie, & 12.

& tamen si contraxit illa debita, pro quibus compositionem accepit, per vlturas, vel indebitam acceptionem; vel omissionem contra munus suum, posset nihilominus iuxta factis probabilem sententiam de tali delicto accusari, & iudicari, ac puniri, conuictus in foro exteriori, nunquam ergo intelligitur fieri tam plena remissio per hanc privilegia, nisi verbis expressis concedatur.

XXXV. Alius effectus huius absolutionis, quoad forum externum, esse potest, quod si de illa sufficienter constiterit in foro externo, tanquam vera absolutio recipiatur, & consequenter non sit necessaria noua absolutio, sed solum quod à iudice, qui censuram tulerat, vel ad quem de illa cognoscere pertinebat, eam ratam habeat: neque etiam possit ille penitens à tali iudice puniri eo quod post talem absolutionem censuram non seruauerit, nec iudicare illum irregularem eo quod celebrauerit, v. g. & similia. Et quoad hunc effectum posset facilius sustineri prior opinio, nam rationes posterioris opinionis contra hoc minus vrgent: nam per hoc vel nihil, vel parum fit contra rigorem Ecclesiasticæ censure: nec minuitur ius, aut auctoritas Ecclesiastici prælati. Suntque minora hæc incommoda in absolutione lata à iure, quam ab homine, & ideo in priori est verisimilior illa sententia.

XXXVI. Nihilominus tamen dicendum est, in rigore non teneri iudicem ad admittendam illam absolutionem quoad hunc etiam effectum, vt nimirum æstimare debeat illum penitentem, tanquam liberum ab illis censuris ab eo die, quo fuit absolutus; sicut quando dispensatur irregularitas tantum in foro conscientie, si de irregularitate postea in foro exteriori constet, potest dispensatus nihilominus expelli à suspensione ordinum: & in dicto exemplo Compositionis potest qui compositionem accepit, per iudicem compelli ad restituendum totum debitum, &c. quia non tenetur iudex Ecclesiasticus in suo foro seruare privilegium illud, nisi per ipsum privilegium expresse compellatur, alioqui recte interpretabitur datum esse *saltem iure suo, & intra fines penitentialis fori*, & ita etiam habet usus, & consuetudo. Ex æquitate autem poterit, & suo modo debet iudex, si illi constiterit, penitentem per actus factos contra censuram post absolutionem nihil peccasse coram Deo, non illum ita punire, ac si verè deliquisset, sed quantum expedire iudicauerit, vel ad vindictam prioris contumacie, vel ad publicam satisfactionem, & ad auferendum scandalum, si quod intercessit: nam hoc postulat tunc ratio iustitiæ ex natura rei, quia veritas debet præferri presumptioni, quando de illa constat, vt poena non excedat culpam.

XXXVII. Ad rationem ergo in contrarium respondetur, privilegium ex ea parte, qua potest continere odium, id est, in alterius iniuriam, vel commune damnum redundare, strictè esse interpretandum, & ita fieri in præsentia, maxime intercedente consuetudine, quæ est optima legum interpret. Neque hoc est contra proprietatem verborum: nam absolutio in foro conscientie, est verà & simpliciter absolutio, nam in re ipsa verè tollit censuram, & obligationem in conscientia, quæ ex illa nascitur. Nec refert, quod censura per se pertineat ad iurisdictionem fori contentiosi, quoad impositionem eius, quia postquam illa posita est, obligatio, quæ ex illa nascitur, maxime est in conscientia. Et ideo quando absolutio datur in conscientia, etiam manata participatione aliqua iurisdictionis fori contentiosi, nam sola iurdictio in foro sacramentali non sufficeret, tamen illa communicatur per hæc privilegia, cum limitatione ad priuatum absolutionis modum, vt sufficiat ad tollendum reatum, & obligationem coram Deo, non tamen omnino Franc. Suar. de statu relig. Tom. IV.

coram Ecclesia, quæ est diminutio quædam secundum quid. Vnde etiam constat, talem absolutionem non esse inutilem, tum quia verè restituit hominem consortio Ecclesiæ, & facit illum partitem suffragiorum eius, quod maximi momenti est. Tum etiam, quia reuera tollit omnes inhabilitates, & facit capacem beneficiorum, iurisdictionis Ecclesiasticæ, &c. tum denique, quia si censura erat occulta, tam occulte, quam publicè potest se gerere vt absolutus, si verò erat publica, saltem occultè, & caute poterit eodem modo se gerere, & facilius etiam poterit Prælati Ecclesiæ in foro exteriori satisfacere, & ad hunc effectum deservire poterit testimonium confessoris, quod vt sit efficacius, posset interdum absolutio à censura de voluntate ipsius penitentis coram testibus fide dignis dari, vt Nauarrus in consiliis aduertit, præsertim consil. 26. de sent. excommunic. incipit, *An absolutus, in impressione Romana anni 1591. quod omisum est in Lugdunensi anni 94.*

Ad vltimam confirmationem ex declaratione Pij V. vt melius illius mentem percipere possem, consideravi Bullam ipsam videre, & non potui. Quantum autem à dictis auctoribus refertur, ex illa imprimis colligo, non extendi ad hoc nostrum privilegium, neque ad similia, sed solum ad eas gratias, quæ conceduntur in ordine ad aliquam indulgentiam consequendam. Verba enim sunt, *Declarantes insuper tam presentes, quam alias quasunque super concessione similium indulgentiarum à nobis, & prædecessoribus nostris hæcenus emanatas, vel in futurum quomodolibet emanandas literas, &c. Expendenda enim sunt illa verba, super concessione similium indulgentiarum, nam plane restringunt declarationem, & materiam eius. Deinde assero, declarationem illam non ad hoc factam esse à Pio V. vt exponeret in quo foro valeat illa absolutio, quamvis hoc obiter, & in transitu dixerit, vt statim notabo numer. sequenti, sed ad hoc vt declararet illam absolutionem non simpliciter & permanentem concedi, sed solum ad talem effectum, & ad reincidentiam, vt doctè notauit Gutierrez supra, numer. 19. & 20. patet ergo ex verbis ipsis ibi, *Declarantes insuper tam presentes, &c. literas, Christi fidelibus ipsis, nisi ad eorum effectum, &c. vllatenus suffragari, eosdemque Christi fideles iuxta huius nostre declarationis formam, & tenorem tantum, & non aliter nec alio modo vti, aut eis se iuuare quoquo modo potuisse, aut posse: quin imò eos in illas postmodum reincidentisse, & in futurum reincidente.* Quæ verba adeò sunt clara, vt nulla indigeant expolitione. Atque ita quamvis concederemus, vt Gutierrez concedit, illam Bullam & similes valere ad absoluendum etiam in foro externo, satisfacta parte, vt prima facie verba indicant, nihilominus nullum inde sumi posset argumentum ad alia indulta, quæ concedunt facultatem absoluendi simpliciter. Nam illa absolutio, quæ solum est ad effectum consequendi indulgentiam, est tantum secundum quid, & ideo nihil mirum esset, quod pro tunc valeret pro vtroque foro, cum statim consequuto lubilzo, reincidentur in vtroque etiam foro, & ita non sequantur incommoda, quæ ex absolutione simpliciter, & permanente sequerentur.*

Addo verò tertio, probabiliter dici posse, neque hoc colligi ex prædictis verbis, & ita potius ex illa declaratione sumi posse argumentum pro nostra sententia. Nam si Pius V. noluit absolutionem illam, etiam secundum quid valere in foro exteriori etiam satisfacta parte, multò minus valebit absolutio permanentem data. Quod autem illa fuerit mens Pij V. patet, quia illa particula, *nisi satisfecerint*, non est construenda solum cum proximis verbis, non autem in foro fori, aut contentioso, sed cum tota clausula

H h

præce-

precedenti, ita ut illa verba, non autem in foro fori, aut contentioso, quasi per parenthesim interponantur: Ita ut sensus sit, illam absolutionem non valere in foro conscientiae, & poenitentiae, nisi ad effectum indulgentiae, & satisfacta parte: nam in foro exteriori nec isto modo valet. Huc autem esse sensum patet, quia alias posset per tale lubilum dari absolutio in foro interiori, & ad talem concedit, & loquitur consequenter. Sed videtur difficile creditum, tum quia est contra communem usum omnium similium indultorum, & communem interpretationem Doctorum: tum etiam, quia Pius V. non fecit illam declarationem ad ampliandam, sed ad restringendam facultatem absolventi. Antea vero non concedebatur illa facultas villo modo pro foro exteriori, & pro interiori nunquam fuit concessa, nisi satisfacta parte, ut constat ex auctoribus interpretantibus indulgentias ante Pium V. concessas: ergo verisimile est Pium V. non fecisse illam extensionem. Tum denique, quia ex natura rei videtur iniusta, & aliena ab intentione Pontificis absolutio in foro interiori, non satisfacta parte: maxime prout communiter exponitur illa conditio, scilicet, satisfacta parte, vel realiter, si fieri possit, vel praestita sufficienti cautione, quantum fieri potest, quando actualis satisfactio fieri non valet: sic enim contra rationem est absolvere quemquam non satisfacta parte, quia & est in praedictum tertij, & ille non se disponit quantum potest, vel debet ad absolutionem.

XL. Sed licet haec interpretatio, solam rationem spectando, videatur apprens, nonnullam tamen vim infert literae: quia vix potest iuxta illam contextus ordinari. Et ideo retinendo planum sensum, consequenter dicendum est, ibi satisfactionem partis, debere esse realiter exhibitam, & cum effectu, ut talis absolutio valeat in foro exteriori, hoc enim convincit ratio in ipsa confirmatione num. 33. a nobis facta. Et in hoc sensu extensio illa fuit pia, & rationabilis: voluit enim Pontifex, ut ad effectum consequendi indulgentiam absolutio illa, & effectus eius non posset impediri, etiam in exteriori foro, quando creditor ita satisfactum est, ut sit contentus: non interveniente autem tali satisfactione, licet quoad Deum possit poenitens esse dispositus, & facere quod in se est, & ideo possit iuste absolvi in foro poenitentiae ad eundem effectum: nihilominus, quia de satisfactione partis Ecclesiae non constat, noluit Pontifex ut in foro contentioso valeat illa absolutio, vel potius noluit ut iudex, vel parochus teneretur illum publice excommunicatum, ac denunciatum, v. g. admittere ad communionem, propter talem absolutionem. Sic ergo extensio illa specialis fuit in illo modo absolutionis, propter brevitatem eius, & necessitatem, absque praedictum tertij, & ideo non licet ab illa sumere argumentum, ut dixi, ad alia indulta, quae absolutam facultatem concedunt ad simpliciter absolvendum: imò per argumentum ad specialem potest inde contrarium colligi.

De tertia clausula particula, à poenis Ecclesiasticis.

XLI. Utimò superest explicanda illa particula, & poenis Ecclesiasticis, quid nimirum significet, vel comprehendat, & praesertim occurrit morale dubium, an comprehendat illam irregularitatem, quae propter delictum imponitur: est enim non sit censura, est tamen verè poena Ecclesiastica, adeò ut si quis excusetur à culpa, illam non incurrat, ut patet de irregularitate, quae imponitur celebranti cum excommunicatione maiori, & similibus. Ergo comprehē-

dicitur saltem sub illa particula, & poenis, alias vix intelligi potest quid per illam particulam addatur ultra censuras. Atque hanc partem habere auctoritatem grauium Doctorum, & probabiles rationes, ideoque in praxi posse ut probabilem admitti, v. g. gentem casu, in quo non sit facilis recursus ad Episcopum, affirmat Henriquez lib. 7. de Indul. c. 12. n. 6. Hanc sententiam licet alio modo explicatam, late defendit Gutierrez lib. 1. Canoniarum questionum, c. 3. citans Sotum, Cordubam, & alios modernos, limitat tamen illam ut habeat locum solum in irregularitate, quae propter delictum imponitur, commissum contra Ecclesiasticam censuram, seu quod à censura ducit originem, ut est excommunicatum celebrare, ordinare, aut ordinari, ut ita excludat irregularitatem contractam ex homicidio voluntario, nam haec non est pura poena, sed etiam inhabilitas propter indecentiam effusionis sanguinis: prior verò irregularitas est tantum poena. Imò addit, etiam si in indulto non adderetur particula haec, & poenis, ratione prioris. & censuris, posse tolli hanc irregularitatem, quia trahit originem à censura.

Haec verò opinio in materia de irregularitate XII disp. 40 sect. 3. n. 3. & generatim de cens. in gen. disp. 1. sect. 3. à nobis improbat est, & nunc etiam disp. 1. cet. Et in primis non sufficienter numerantur irregularitates ab illis auctoribus, aliquae enim sunt irregularitates, quae sunt pure poenae, & non ducunt originem à censuris, ut est illa, quae contrahitur ex rebaptizatione passiva, vel activa: vel quae secundum sententiam multorum) contrahitur propter delictum suscipiendi ordines furtive, aut extra tempora, vel sine licentia proprii Praelati, & similibus. Item de illa, quam quis contrahit, ministrando in ordine, quam non habet: item per crimen haereticum, & si quae sunt similes: nam haec omnes pure poenae dicendae sunt, iuxta illam sententiam, non minus quam illae, quae imponuntur propter violationem censurarum, & tamen in illa partitione omittuntur. Deinde quod irregularitas ducat originem à censura non refert, ut sub nomine censurarum includatur, vel (quod idem est) ut per potestatem absolventi à censuris, ut sic tolli possit: quia non est per se coniuncta cum censura, ut putetur comprehensa, tanquam accessorium cum principali, sed est omnino per accidens, & remotè contracta propter novam culpam contra censuram commissam. Item quamvis incuratur occasione censuræ, tamen ipsa non est censura, ut constat ex c. querenti, de verb. signif. & quia non est medicinalis poena, sed tantum vindictiva. Ergo nulla probabilis ratio comprehendendi potest sub nomine censurae: alias si mihi daretur tantum potestas absolventi ab excommunicatione, possem nihilominus tollere omnem aliam censuram, vel irregularitatem contractam per peccatum commissum occasione excommunicationis, quia licet non sit excommunicatio, ducit originem ab excommunicatione. Consequens autem plane est absurdum, & inauditum: nihil ergo referre illud modum originis à censura, sed intrinsecam naturam, & conditio ipsius irregularitatis penitenda est: unde dubitari non potest quin idem iudicium ferendum sit de omnibus irregularitatibus, quae sunt poenae delictorum (saltem excepto homicidio) siue illa delicta sint contra priores censuras, siue contra Baptismum, Ordinem, & similes.

Neque etiam (quod ad rem praesentem magis spectat) sub poenis comprehenduntur haec irregularitates in hoc indulto, ut rectè docuit Nauarrus in Summa, c. 27. n. 250. alias 254. & num. 194. ubi citat Dominicum Alexandrum, & Villadiegum, quam sententiam etiam in consiliis saepe repetit, consilio 18. de limo. si poenalia, 66. de sent. excom. Probatur primò, quia iuxta propriam consuetudinem, & stylum Curiae sub generali clau-

sula absolendi à pœnis, non venit irregularitas, vt dicti auctores testantur, sicut etiam nō venit depositio, degradatioq; (vt existimo) nec perpetua suspensio, cuius rationem infra nu. 48. assignabimus. Nunc verò de irregularitate specialiter dici potest, nunquam esse puram pœnam, sed aliquid indecentiæ, vel mysticæ significationis, in ea semper considerari. Propter quod eius dispensatio, generaliter loquendo, summo Pœntifici reseruata est, c. 1. de sentent. excomm. in 6. vbi etiā significatur multo difficilius tolli irregularitatē, quā suspensionē: quod etiam habetur in c. 1. de sent. & re iudicat. in 6. & expresse in c. cum illorum, de sent. excomm. maior cēsetur dispensatio ab irregularitate, quā absolutio ab excommunicatione, etiam maiori, & contracta propter clericum percussione. Secundo, quia irregularitas non tollitur per absolutionem, sed per dispensationem; quæ duo sunt valde diuersa, vt dicemus, traditque Burgasius de irregularitate 6. p. tit. de Schismaticis, n. 19. & tit. de forlegis, n. 11.

XLIV. At verò Gutierrez suprà indicat, hoc verum esse in foro exteriori: quia irregularitas etiam pœnalis, de qua agimus, licet proveniat (inquit) ex censura, habet quiddā plus in foro exteriori delendū, nempe impedimentum, quo ligatus est clericus in eodē foro, vt celebrare non possit, quod non tollitur absolutione, sed dispensatione, & habilitatione: Ecclesia autem in foro exteriori nunquam introduxit formam absolendi ab irregularitate, sed dispensandi: in foro autē interiori talis irregularitas tollitur quibuscunque verbis, siue absolendi, siue dispensandi. Vnde sentit, quod licet indultum expresse concedat potestatem confessori ad absolendum ab omni censura, & pœna in foro interno, & externo, facta satisfactione: nihilominus non posset tollere irregularitatem in foro exteriori, sed tantum in interiori, quia in illo non datur absolutio irregularitatis, sed in hoc tantum.

XLV. Nullo autem iure, aut ratione probat hanc distinctionē Gutierrez, nec ego video quomodo fundari possit: si enim Ecclesia nō introduxit formam absolendi, sed dispensandi tantum irregularitatē in foro exteriori, peto vbi illam introduxerit in foro interiori, nam si illam nō introduxit, etiam pro illo foro, non possunt confessores sua auctoritate illam introducere, vt per se constat: at Ecclesia non magis pro vno foro, quā pro alio illam introduxit, aut certe ostendatur vbi locorum: nulla enim lex scripta de hoc ostendi potest: nec consuetudo, quia hæc ad factum pertinet, & ostendi non potest: præsertim cū grauioribus auctores dicant id esse contra consuetudinem, & stylum Curie. Neque etiam dici potest, per hoc indultum illam formam introductam esse: nam de hoc disputamus, & ita supponitur quod probandum est. Maxime quia hæc indulta non introducunt formam, sed supponunt, & dant potestatem ad vtendum illa: ergo si ante talia indulta non erat in Ecclesia introducta absolutio, sed dispensatio irregularitatis in quocunque foro, certe per illa non fuit introducta, sed facultas per illa data est accommodata verbo absolendi. Præterquam quod si hoc admittitur quoad forum internum, eadem ratione esset admittendum quoad externum, quando indulta expresse extendent concessione suam ad forum externum. Accedit quod forma, siue absolendi, siue dispensandi, quantum ad substantialia verba, vt sic dicam, non potest esse diuersa in interno & externo foro, tum quia ad eundem substantialem effectum ordinatur: tum etiam, quia in fœceto foro assumitur ex vsu Ecclesiæ in exteriori foro, quia non est multiplex Ecclesiæ institutio, nec aliunde sumi potest. Aliud etiam in ea responsione, quæ ex Medina sumpta est, mihi displicet, quia totam differentiam inter absolutionem, & Franc. Suar. de statu relig. Tom. I. V.

dispensationem ponit in verbo absolendi, ac dispensandi, cū tamen differentia non in vocibus, sed in re ipsa ponenda sit, alioqui non multum referret diuersitas vocis, si res esset eadem, & per vtramque vocem significaretur absolutio autem, & dispensatio non voce tantum, sed re ipsa differunt, vt disp. 1. de cens. sect. 3. n. 6. notauit, & infra in nu. 48. attingam, & hoc modo cadit in irregularitatem dispensatio, non absolutio, ideoque non comprehenditur sub potestate absolendi: in quo autem illa differentia posita sit, explicabitur in sequenti puncto.

Restat ergo declarandum quid addatur in illo indulto, pœnarum nomine vltra censuras. Non enim possumus de quacunque pœna illud intelligere, alias posset etiam suspensio, vel depositio per illam facultatem absolui: nec etiam potest coarctari ad solas illas pœnas, quæ impediunt absolutionem à peccatis, vt Nauarrus suprà sentire videtur, quia nulla pœna præter excommunicationem, aut interdictum personale illam impedit. Dicendum ergo cenfeo, illo verbo comprehendere pœnas Ecclesiasticas, quæ ex vi sententiæ, per quam imponuntur, non habent positiuam perpetuitatem, aut definitā durationem, sed pendunt semper ex arbitrio iudicis, nam hoc arbitrium committitur confessori per hanc clausulam, & in huiusmodi pœnas cadit propria absolutio, absque vlla dispensatione propriè dicta. Hoc non inuenio sub his verbis, nec sub alia generali regula explicatum ab auctoribus, sed solū vtuntur exemplis, & fatentur quasdam pœnas posse tolli, & non alias, rationem tamen differentie nō assignant. Primum ergo quod pœna debeat esse Ecclesiastica, in ipso indulto expresse declaratur: vt autem aliqua pœna Ecclesiastica sit, duo videntur necessaria. Primum vt sit pœna aliquo modo spiritalis, & non mere temporalis, aut corporalis. Et hac ratione pœna pecuniaria non comprehenditur sub hac clausula, vt Nauarr. aperte sentit, & Henriquez ex illo, & Soto expressius declarat. Idem ergo existimo de quacunque pœna, quā reus non debet voluntarie suscipere, sed pati: nam talis pœna nec Ecclesiastica est propriè, cū à quolibet iudice imponi possit; nec ab illa potest reus absolui, nisi tollendo à iudice potestatem, & ius, quod habet ad puniendum illum, quod per hoc priuilegium non conceditur. Deinde necessarium est ad Ecclesiasticam pœnam, vt per Canonem, vel iudicem Ecclesiasticum sit imposita. Vnde, si quis promissit ieiunare, v. g. si hoc, vel illud ageret, & postea pœnam incurrat, non poterit absolui à tali pœna, ex vi huius clausulæ, quia licet illa pœna sit spiritalis, non est ab Ecclesia illata, sed ex voto, & ideo ad aliam clausulam, commutatio eius spectat, licet oppositū sentiat Nauarrus suprà sine probatione. Contra quem etiam facit, quod votum pœnale non absoluitur propriè, sed dispensatur, commutatur, vel irritatur: illud autem est propriè pœnale votum. Per Ecclesiasticum autem iudicem intelligimus prælatum, siue per legem, siue per sententiam pœnam imponat.

Dubitari autem potest, an includatur etiā confessor. Nam partem affirmantem tenet etiam Nauarrus suprà, & videtur probabilis, quia ille etiam est Ecclesiasticus iudex. In contrarium autem est, quia sequeretur posse penitentem per hanc clausulam absolui ab omnibus penitentis sacramentalibus, à prioribus confessoribus impositis, quod fieri non potest, vt constat ex materia de sacramento Penitentiae. Sequela verò patet, tum quia illa est quædam pœna Ecclesiastica à paritate rationis: tū etiam, quia confessor nō potest aliam pœnam propriam imponere, nisi sacramentaliter: nam si aliquid aliud præcipit faciendum, vel omittendum in

XLVI.

Secunda op
nio vtrius
per pœnam
intelligi im
primis Ec
clesiasticam.

1. Conditio
pœna Eccle
siastica.

2. Conditio.

XLVII.

An confes
sarius sit iu
dix Ecclesia
sticus.

Hhh 2 reme-

re medium peccati, illud non est poena, sed medicina, quia non est ad vindicanda praeterita peccata, sed ad praecauenda futura. Vnde, si necessitas durat, non potest tolli a sequenti confessore, propter quodcumque privilegium, quia esset irrationabile: si vero necessitas cessauit, poterit tolli non tam absolute, quam interpretatione, quod non proprie est tollere: sed declarare obligationem cessasse: quia cessante adaequato fine obligationis legis, cessat lex. Qui distictus videtur mihi efficaciter probare, hanc absolutionem a poena non posse habere locum in poenis impositis a confessario ut sic: quod addo, quia si confessarius simul esset praelatus, posset ut talis aliquid precipere, sed non ex notitia confessionis inuito poenitente, de quo alias. Igitur poena Ecclesiastica proprie est illa, quae per Ecclesiasticas leges, aut praelatos Ecclesiae extra confessionem imponitur, & aliquo modo spiritualis est, ac voluntarie exercenda seu seruanda ex conscientiae obligatione.

Confessarius per hoc prius legum non tollit poenas alias positas.

XLVIII.
Intelligitur deinde talis poena quanta sit perpetua simpliciter.

Vltra hoc autem, diximus necessarium esse ad effectum huius clausulae, ut talis poena non sit perpetua positum, id est, non tantum indefinite lata sine praefixione termini, quae solet vocari perpetua negatione, sed excludendo omnem remissionem, seu finem. Et hoc modo probatur inductione in depositionem, aut degradationem reali, aut verbali, quam nullus dixit posse per hanc clausulam tolli, cuius ratio non potest aliunde sumi, quam ex perpetuitate. Idem ergo erit de omni poena sic perpetua. Et ob hanc causam existimo non comprehendere etiam irregularitatem, quia est poena positum perpetua. Ratio etiam reddi potest, quia poena perpetua non potest tolli nisi interueniat dispensatio, & ideo ubi comprehenditur sola absolutio, non includitur talis poena. Antecedens explicatur: nam in hoc differt absolutio a dispensatione, quia per absolutionem non derogatur communi, & ordinario iuri, sed potius exercetur actus debitus secundum ius, quando subiectum est dispositum per dispensationem autem derogatur communi iuri aliquo modo, quatenus particularis persona eximitur ab ordinaria regula iuris. Et hinc est, ut absolutio ab excommunicatione, quantumvis reseruata, non habeat dispensationem adiunctam, si iusta sit. Vnde cum conceditur facultas ad absolendum a tali censura, non conceditur actus, qui secundum se sit praeter ius, sed solum delegatur iurisdicatio ad exercendum actum consentaneum iuri communi ei, qui illam non habebat. At vero irregularitas nunquam tollitur nisi ex parte infringendo illud ius, quod illam ut perpetuam imponit, ideoque nunquam sine dispensatione tollitur, & ideo existimo dictum esse in iure, plus esse tollere irregularitatem, quam canonis excommunicationem. Vnde etiam sequitur alia differentia inter absolutionem, & dispensationem, quod absolutio non requirit specialem causam, sed solum quod ex parte personae absoluenda sit dispositio, seu non repugnantia, & in alio sit potestas: dispensatio vero praeter potestatem, requirit causam, vel ut valide fiat, ut in votis etiam poenalibus, vel saltem ut licite, ut in irregularitatibus, & alijs, quae sunt de iure humano. Quia ergo nulla poena perpetua secundum ius ordinarium auferri potest, ideo in ea non habet locum mera absolutio, sed dispensatio necessaria est, ac proinde non comprehenditur sub potestate, quae ad absolendum tantum datur, & non ad dispensandum.

XLIX.
Imo nec intelligitur poena temporaria cetis terminis.

Ex quo infero, idem censendum esse de quacunque poena in vindictam delicti praefixa ac definitum, ut sic dicam, imposita, siue per legem, siue per sententiam hominis, etiam si non sit perpetua, si sit ad certum terminum ita praefixum, ut immutari non possit secundum ordinarium ius quantumvis reus sit emendatus, ut est inhabilitas, vel priuatio, aut sus-

penio ab officio ad certum tempus, vel prohibitio, v.g. ab ingressu Ecclesiae, similiter ad praedium terminum, & similes, de quibus diximus supra non esse proprie censuras, quod etiam fatetur Nauarrus dict. n. 254. vult tamen additionem huius particularis, & poenis, quae in huiusmodi indultis sit, propter has poenas fieri tamen consequenter loquendo, videtur esse eadem ratio de his poenis, quae de perpetuis: quia sicut perpetuae tunc praefixe imponuntur pro semper, vel sine dispensatione Principis auferri non possint, quia repugnat ordinario iuri; ita hae poenae praefixe imponuntur pro tanto tempore, & ideo quod pro illo cessent, repugnat legi, & consequenter fieri non potest sine dispensatione ergo etiam hae poenae non sunt absolubiles, ut sic dicam, sed dispensabiles: ergo eadem ratione non comprehenduntur sub hac clausula. Et confirmatur congruenti ratione, nam postquam delictum est de iure indicatum, ac punitum, & res transiit, ut sic dicam, in rem iudicatam, non est verisimile velle Pontificem dare facultatem ad immutandam poenam, quia hoc multum derogaret rigori iustitiae, & discipline Ecclesiasticae, maxime cum illa poena talis sit, ut iam non pendeat ex dispositione, aut conuersione poenitentis, sed praefixe propter peccatum praeteritum sustineatur, & ideo iam non pertinet ad absolutionem, vel conuersionem poenitentis, propter quam maxime videtur hac facultas concedi.

Quae ergo poenae per illa verba adduntur ultra censuras? videmus enim exclusisse omnes, quae cogitari possunt, quaeque à Nauarro, & Henriquez numeratae sunt, & quae sumi possunt ex glossa in c. ad reprimendam. de offic. ordin. verb. in canonibus. Respondeo itaque, de offic. ordin. verb. in canonibus. Respondeo itaque, quae illam imposuit, auferri potest: nonnullae enim poenae huiusmodi sunt, etiam si non sint proprie censurae, & propter illas additum sunt in indulto verbum illud, & a poenis Ecclesiasticis. Sunt autem huiusmodi illae poenae, quae non sunt medicinales, sed vindictariae, & ideo non sunt censurae, & tamen perpetuae sunt, nec ad tempus praefixum imponuntur, sed vel indefinite ad arbitrium imponentis, vel licet assignetur terminus, semper est cum subordinatione ad iudicium superioris, ut si persona id meruerit, possit antea personam absolueri a tali poena. In huiusmodi enim poenis non est necessaria dispensatio, sed iure ordinario tolli possunt ad praedicti arbitrium iudicis nec requiritur aliam causam, praeter bonam dispositionem poenitentis. Haec ergo poenas intelligo comprehensas sub hoc verbo, ut est suspensio ad arbitrium sedis, prohibitio a communionem per annum, v.g. nisi superior iudicet personam ita esse dispositam, ut remitti possit pars temporis, & similes. Hanc autem sententiam sic explicatam probo, tum à sufficienti enumeratione: non enim possumus dicere per illa verba nihil addidi, sed solum poni ad maiorem explicationem: quia potius confunderent, & obscuriorem redderent facultatem, si nihil adderent: nullus autem alius modus explicandi hoc additum probabilior, aut aequè probabilis apparet: hic autem sufficienter rem declarat, & optime etiam consonat cum verbo absolue, nam materia circa quam debet esse proportionata actus & potestati: ergo.

De clausula alia privilegii pro commutandis votis & petendo debito.

Supererat explicanda alia clausula, quae huius facultati adiungitur in praedicta Bulla de commutatione votorum, quae confessarius Societatis ad lib. 6. conceditur. Sed de hac facultate nihil speciale occurrit.

occurrit, præter ea, quæ supra in materia de voto generaliter dicta sunt. Solùm oportet obseruare, illam facultatem expresse fuisse extensam ad vota iurata, dummodo commutatio in alterius præiudicium non cedat, per Greg. XIII. in Bulla, *Ad perpetuam rei memoriam*, anni 1575. Præter hanc verò per communicationem cum aliis religionibus, possunt confessores Societatis vti facultate Benedictinis concessa à Mart. V. ad dispensandum eis votis non reseruatis Papæ, iuxta modum eis præscriptum in nostro Compendio, verb. *Dispensatio* §. 10. De qua facultate videnda etiam sunt dicta in genere in materia de voto. Præter hæc sunt duæ aliæ facultates, quæ in Societate concedi possunt confessoribus ad dispensandum in impedimento petendi debitum cōtracto per illicitam copulam habitam post factum matrimonium cum consanguinea coniugis, vel etiã ortum ex voto simplici castitatis, vt habetur in eodem Compendio §. 8. & 9. vbi consideranda sunt, & obseruanda quæ pro vti harum facultatum notantur. Cætera autem, quæ desiderari possent ex generali materia de dispensatione petenda sunt.

C A P V T III.

Quid possint, & debeant religiosi Societatis præstare in sacramento Eucharistia administratione.

DE hoc ministerio specialem addidit facultatem idem Paulus III. in eadem Bulla, in qua postquam concessit facultatem supra lib. 8. c. 3. a. num. 6. explicatam dicendi Missas ante lucem, vel post meridiem, subdit, *Et post, seu ante illarum celebrationem, aut alias Christi fidelibus ipsi Eucharistia, & alia Ecclesiastica sacramenta sine alicuius præiudicio ministrandi, diocesanorum locorum, Rectorum parochialium, & aliarum Ecclesiarum, aut quorumlibet aliorum minimè requisita.* Circa quam facultatem duo à nobis breuiter explicanda sunt, scilicet potestas per illam concessa, & vti eius.

I. Circa priorem partem supponendum est, in hoc sacramento locum habere quod supra in initio cap. 2. generatim diximus, neminem posse illud licitè ministrare fidelibus, nisi ad hoc habeat iurisdictionem ordinariam, vel delegatam, seu licentiam alicuius ordinarij pastoris: quia præbere hoc sacramentum fidelibus, est vnus ex potissimis actibus pascendi illos, & ideo per se pertinet ad pastores, nec potest licitè ab aliquo, propria auctoritate vsurpari, vt latius dixi in 3. to. 3. p. disp. 72. sc. 2. Cum ergo presbyteri Societatis iurisdictionem ordinariam nō habeant, indigerunt hac facultate ad hoc ministerium præstandum.

Deinde suppono posse Pontificem cōcedere hanc facultatem independentem ab inferioribus prælatis, seu pastoribus. Hoc certissimum est, ac de fide, & constat ex suprema Pontificis potestate prorsus independente ab omnibus inferioribus. Item ex dictis supra c. 1. n. 2. & latius in materia de Pœnitentia disp. 26. de facultate audiendi confessiones, quæ diffacilius videri poterat, quia maiore iurisdictionem requirit Denique id constat ex facto, nam expresse Paulus III. hanc concedit facultatem in dictis verbis, & iterum in alia Bulla, *Paulus Episcopus*, anni 1549. vbi quoad aliqua magis illam explicat, dicens, *Nec non omnibus, & singulis Christi fidelibus, tam forensibus, quam in ciuitatibus, & locis, in quibus socij prædicti consistunt, commorantibus, aut illac transseuntibus, Eucharistia sacramentum, quod in suis Ecclesiis tenere decet, socios præfatos volumus quocumque anni tempore, præterquam in festo Paschatis & resurrectionis Dominice, & mortis articulo, nisi necessitas urgeret, eorundem fidelium, parochialium &c.* Franc. Suar. de statu relig. Tom. IV.

cliarum Rectorum licentia minimè requisita, accipere libere, & licitè valeant. Et similia priuilegia fuerunt antea Mendicantibus concessa, scilicet Minoribus à Nicolao V. vt habetur in libro Monumenta ordinum, concessione 249. & in supplemento, concessione 159. Idem Sixtus IV. in eodem Monumenta, concessione 160. Quibus priuilegiis etiam gaudet Societas per viam communicationis. Quare non est dubium quin nostris religiosi hoc liceat, nulla requisita inferiorum pastorum facultate.

Obiici verò potest prohibitio sub censura facta à Clemente V. in Clem. *Religiosi*. de priuilegiis, qua prohibet omnibus religiosi, sacramentum Eucharistia ministrare sine licentia speciali parochorum, & concludit, *nullo religiosi eisdem super hoc exemptionis, vel alio priuilegio suffragante.* Respondeo, de hac Clementina dubitari posse, an reuocet priuilegia prius de hoc lata, vel potius supponat (quod forte probabilius est) nulla circa hoc fuisse antea concessa, quod paulò inferius examinabimus. De priuilegiis autè postea concessis certum est, non posse per illam Clementinam reuocari, nec impediri, cum par in parem non habeat imperium, & posterior voluntas semper efficacior sit: constat autem, omnia priuilegia, quæ citauimus, esse posteriora. Dices, in eis non reuocari expresse dictam Clementinam, quod necessarium esset. Respondetur in primis, in huiusmodi indultis semper adiungi reuocationem sufficientem. Deinde quādo reuocatio fit in actu exercito, vt sic dicam, dando contrariam facultatem, non esse necessariam reuocationem in actu signato Denique cum in illa Clementina dicatur, *sine licentia parochialis presbyteri*, à fortiori intelligitur sine licentia Episcopi, vt infra dicam, & multò magis sine licentia Papæ, & ita impletur conditio in ea postulata.

Tertiò circa illa verba, *sine alicuius præiudicio*, inquiri potest, quid per illa significetur, aut quæ limitatio, vel exceptio illa sit. Et ratio dubitandi est, quia ministrando Eucharistia alicui, nemini potest fieri iniuria nisi tantum parochi, aut prælato illius, solum sine ad quem spectat ius administrandi illam: sed hæc iniuria cessat ratione aliorum verborum, *Quorumlibet licentia minimè requisita*: ergo vel illa verba nihil operantur, vel repugnant his vltimis. Responderi potest primò, illa verba non esse addita, propter Eucharistiam, sed propter alia sacramenta, de quibus ibi etiam generatim mentio fit: sed quomodo hoc in aliis locum habeat, infra ca. seq. videbimus. Secundo ergo dicitur, illa verba fortasse addita esse, quia per hanc facultatem non tollitur ius Prælatorum, quod habent ad prohibendum subdito propter iustas causas, ne communicet; id enim facere possunt, non solum per censuram excommunicationis, aut interdicti (quod est certum in his, qui talem iurisdictionem habent) sed etiam per simplicem prohibitionem in penam alicuius delicti, vel propter aliam iustam causam. Tunc ergo in præiudicium superiorum esset, si contra huiusmodi prohibitionem alicui Eucharistia daretur, & maximè si ei persuaderetur, licitum sibi esse à nostris sacerdotibus Eucharistiam accipere, non obstante sui prælati prohibitione. Hæc ergo de causa dici potuit, sine præiudicio alterius, scilicet habentis iurisdictionem in eum, cui administranda est Eucharistia, vt bene argumentum probat, non verò propter solam iurisdictionem administrandi, in hac enim nō potest fieri præiudicium, vt rectè etiam probatum est, sed propter ius prohibendi talem vsum ex iusta causa. Vnde fit, si prohibitio superioris sit omninò iniusta, licitū esse, illa non obstante, ministrare, quia tunc non fit ei præiudicium, oportet tamen vt iniusticia sit euident, nam in dubio pro superiore presumitur.

mitur. Sequitur etiam si proprius parochus, vel Episcopus prohibeat subdito non quidem communionem simpliciter, sed ne illam à nostris sacerdotibus recipiat, talem prohibitionem nihil obstat huic facultati, quia illa supposita, præceptum est in iustum, & directè repugnans privilegio Pontificis, & ideo nullum est præiudicium talis superioris, etiam si contra huiusmodi prohibitionem eius agatur. Alio item modo potest intelligi præiudicium tertijs excludi per illam particulam quoad circumstantias talis actus, vt, v. g. quoad circumstantiam loci, quia ex vi huius facultatis non potest religiosus Societatis ministrare Eucharistiā in aliena Ecclesia contra voluntatem Rectoris eius, nam hoc cederet in præiudicium eius. Item quoad circumstantiam temporis, vt v. g. si eo tēpore daretur, quo parochiani tenentur vel in suis Ecclesijs adesse, vel Eucharistiā à proprijs pastoribus accipere.

V.

Et quidem verisimile est, propter hanc vltimam causam præcipuè positam esse illam limitationem: & ideo fortasse in altera Bulla, quam citavi, idem Paulus III. omiſſa illa exceptione de præiudicio tertijs, addit alteram de die Paschatis, & de articulo mortis: nam quia his temporibus obligat præceptū Eucharistiæ diuinum, vel Ecclesiasticum, & ad pastores ordinarios animarum pertinet cura ouium, præcipuè quoad obseruationem præceptorum, ideo pro illis duobus temporibus censetur habere speciale ius, fieri q̃ illis præiudicium, si absque eorū facultate, vel consensu Eucharistiā ministraretur: nō quod si vellet Pontifex, non posset, cum possit sibi illam curam referuare, & cui voluerit committere, sed quod multum per hoc derogaret iuri proprijs pastorum, & ideo non faciat, nec fieri expediat. Vnde etiā in antiquis privilegijs similis exceptio ferè semper posita est, & existimo, quamuis non fuisset expressa, subintelligendam semper fuisse, ita vt in clausula generali non comprehendantur illi duo casus, nisi in specie cor cedantur, vt in citato loco 3. tomi dixi. Et ideo quamuis Iulius II. cōcesserit Minimis, (vt habetur in eorum supplemento, concessione 143. & in nostro, verb. *Eucharistia*, §. 4.) vt possint ministrare in suis Ecclesijs, ac ministrari facere sacramentum Eucharistiæ quibuscunque personis quoties opus fuerit: nihilominus non existimo ibi esse comprehensam communionem Paschalem, seu annuam, quia casus adeo specialis non comprehenditur in generali clausula.

VI.

An ob aliud privilegium esset præiudicium dand. Eucharistiā in paschate.

Dubitari autem potest, an ex aliquo alio privilegio, in quo expresse hoc concedatur nostris religiosi, vel alijs Mendicantibus per communicationem liceat. Et ratio dubij est, quia tale privilegium concessum est (vt refert Emmanuel Rodericus quæst. 56. art. 3.) in specialem fauorem monasterij ordinis S. Hieronymi S. Mariæ de Guadalupe, ex compendio privilegiorum ordinis S. Hieronymi, §. 2. & 6. Et addit prædictus auctor, quod licet hoc privilegium in principio fuerit speciale illius loci propter insignem religionem, & deuotionem eius, postea per concessionem Pij IV. & Pij V. extensum esse ad totum illum ordinem per generalem clausulam, quia omnia similia singularia privilegia cuiusque monasterio specialiter concessa, omnibus alijs monasterijs communicantur, etiam si in eis propria, & peculiaris ratio, quæ mouit ad primam concessionem, nō inueniatur. Vnde vltius inferre per viam communicationis posse omnes religiones Mendicantes gaudere eodem privilegio, sicut gaudent omnibus alijs religioni S. Hieronymi concessis. Hæc tamen tam ampla extensio nullibi (quod ego sciam) est vsu recepta, nec facile posset introduci sine scandalo pastorum Ecclesiæ: & ideo (quid sit de ipsius rei probabilitate) non consulerem vsu talis privilegij, imò admonerem fideles com-

Iudicium auctorit.

municantes in die Paschatis in Ecclesijs religiosorum sine licentia parochorum, vt timerent censuras à diocesanis latis in eos, qui suis parochijs non satisfecerunt. Imò etiam monerent religiosos introducentes talem vsu, vt timerent excommunicationem dictæ Clementinæ *Religiosi*, de privilegijs, quia non cenſeo illam doctrinam adeo probabilem, & securam, vt liceat illa in praxi vtī, tum quia illa tam ampla extensio per duplicem communicationem, & in re odiosa contra ius parochorum, & parum fructuosa fidelibus videtur profectò aliena ab intentione Pontificum, atque talem esse, vt sub generali clausula nunquam sit comprehendenda propter specialem rei difficultatem. Tum etiam, quia hinc ortum est, vt etiam post concessionem Pij IV. & Pij V. nunquam Mendicantes, vel alij religiosi ausi fuerint tali vtī privilegio. Imò dubito, an reliqua monasteria eiusdem Ordinis S. Hieronymi illo vtantur, nisi pro suis familiaribus, vel alijs ita sibi coniunctis, vt difficile possint obligari ad communicandum in parochia fortasse distante. Tum denique, quia privilegium illud datum videtur non tam in fauorem monasterij, vel religionis vt sic, quàm peregrinantium ad illam Ecclesiam B. Virginis: vnde verisimile est non comprehendi sub illa generali ampliatione, imò eo ipso quod transferatur privilegium ad aliam domum, videtur cessare fundamentum eius. Ob hæc ergo fortasse causas, vel saltem ad tollendas occasiones offensionū, nulla in privilegijs Societatis, seu Compendio eorum facta est mentio huius ampliationis, imò regula 27. nostrorum sacerdotum præcipit vt moneantur penitentes de communicatione in sua parochia tempore Paschæ.

Occurrebat autem statim declarandum, quomodo intelligenda sit hæc exceptio diei Paschatis: sed quia de hac re latè dixi in citato loco 3. tomi, ea hic repetere non erit necesse. Solum hic addo quod ibi consulto prætermisi expositionem ibi datam de die Paschæ, id est, de communione Paschali, esse contentaneam declarationi nostrarum Conſilij. p. 7. cap. 4. §. 5. vbi dicitur, *Pascha intelligitur non dies ante, & totidem post ipsum festum*: quod dictum est, quia secundum communione Ecclesiæ consuetudinem intra omnes illos dies impleri potest Ecclesiasticum præceptum communicandi intra annum. Vnde vbi consuetudo plures dies completeretur ad implendum præceptum, omnes illi nomine Paschæ comprehenderentur. Et ideo additur in eadem declaratione, posse ad communionē admitti in nostris Ecclesijs illos, qui cum iam sine parochijs satisfecerint, vellent iterum, aut sepius illis quindecim diebus communicare. Quod rectè & iuxta mentem Pontificum mihi dictum videtur, vt dicto loco probaui, & sequutus est Emmanuel Rodericus supra, ita etiam mecum intelligens similem exceptionem positam in privilegijs suæ religionis, etiam si festum Resurrectionis expresse nominent, quamuis alij vocem illam aliter interpretati fuerint.

Quæri vltius potest, in quibus casibus liceat religioso Societatis communionem Paschalem dare fidelibus, non obstante hac exceptione. Respondetur breviter, ex vi prædicti indulti nunquam licere, nisi necessitate urgente, nam hæc limitatio huius verbi ibidem additur: *conſeſbitur autem necessitas* vrgere tunc solum quando persona est impetens ad communicandum in sua parochia, vel ad petendam facultatem à suo paracho, tunc enim in ordine ad occasionem implendi præceptum est vera necessitas, & non concurrentibus illis duobus circumstantijs, nulla esse potest. Tenebitur autem in eo casu fidelis satisfacere postea suo paracho: & similiter parochus, si de necessitate, & de commu-

Idem
non procedit
quoad va-
gabundis.

hione suscepta ei satis confiteri, non poterit sub-
dicum cogere ad communicandum iterum. Hinc
verò inferunt aliqui, posse dari communionem
Paschalem omnibus iter agentibus, in nostris Ec-
clesiis, absque alicuius parochi facultate: quia oc-
currit dicta necessitas. Sed hoc ex vi huius privilegij
incertum mihi est. Et in primis distinguendum est
de vagabundis, & de iter agentibus: nam de prio-
ribus certum existimo non posse ex vi huius privilegij
communionem Pascha'em accipere in nostris Ec-
clesiis: quia tenentur implere præceptum in ea pa-
rochia, in qua eo tempore inveniuntur, nam
ibi sunt verè subditi, & non habent alium certum
parochum, vel pastorem: unde ibi censentur ha-
bere domicilium eo modo, quo illius sunt capa-
ces.

IX. De peregrinis autem non est res adeò certa, quia
habent suum firmum domicilium, in quo propriū
parochum habent, cui satisfacere postea tenentur,
si occasione itineris alibi communicent. Et ideo de
illis probabile est quòd in eo casu possint commu-
nionem accipere ab omnibus, qui privilegium ha-
bent illam administrandi aliis temporibus, quia
ratione excusationis illud tempus tanquam liberū
reputatur. Addi etiam potest, tunc etiam interce-
dere voluntatem præsumptam parochi, quia eius
nihil interest quòd in alia parochia, vel in regulari
Ecclesia subditi communicent, dummodo suffi-
cientem fidem afferat sue communionis. Vnde ma-
ximè fauet prius privilegium Pauli III. in quo pri-
vilegium hoc concedit pro omni casu, in quo non
intervenit præiudicium tertij, nam in prædicto e-
venitu nullum præiudicium parochorum interve-
nit, nec fit contra eorum ius, aut rationabilem vo-
luntatem.

X. Sed licet hæc probabilia sint, nihilominus obsta-
re potest, quòd peregrini reputantur tanquam in-
colas illius loci, in quo Paschali tempore inveniun-
tur, & ideo iure ordinario tenentur parochi illius
loci, in quo existit ipsorum hospitium in quo habi-
tant, confiteri, & ab eo communicari: quòd constat
ex his quæ in 4. tom. dixi de proprio sacerdote. Vn-
de cum Eugenius IV. (refertur in lib. Monumenta
ordinum, concessione 8. & in supplemento, concessi-
one 315.) declaraverit, peregrinantes tempore Pa-
schali reputari incolas illius loci, in quo inveniun-
tur, ideoque posse confiteri, & communicare in Ec-
clesiis talium locorum: nihilominus Collector pri-
vilegiorum Mendicantium verb. *Communicare*. §. 2.
adiunxit, id intelligendum esse de Ecclesiis paro-
chialibus talium locorum, additque sine licentia
parochi talis loci, non licere religiosis hos peregrin-
os communicare. Vnde in hoc deficiunt priores in-
num. præced. rationes de tempore libero, & volun-
tate præsumpta, quia solum considerant ius alte-
rius parochi stabili, seu firmi, ut sic dicam, & non
illius, qui pro tunc habet iurisdictionem, respectu
cuius usurpare ministerium non esset sine præiud-
icio. Quapropter hanc partem non solum secu-
riorem, sed etiam in rigore veriore existimo. Di-
xi autem, quantum est ex vi huius privilegij, quia si
intercedat tacitus, seu interpretativus consen-
sus parochi loci, quem facit potest iudicare
consuetudo, quia regulariter hi parochi non
multum curant de peregrinis: tunc ex alio capite
posset hoc licere, scilicet quia intervenit sufficiens
licentia parochi loci, & tunc procedunt opti-
mè coniecturæ factæ de altero parochi proprie-
tario. Item id dictum est ad excludendam quæsti-
onem de alius privilegiis, quæ suprà in numero 6.
tacta est.

XI. Circa alteram exceptionem de communionem in
articulo mortis, interrogari potest in primis, quæ
communio sub hac exceptione comprehendatur:

nam potest quis sæpius communicare in infirmite-
te, vel in mortis periculo, vel etiam per modum
viatici (iuxta probabilem opinionem) debent igitur
intelligi exceptæ omnes hæc communionem, vel
cur potius una, quàm alia? Respondeo in primis,
non esse prohibitum ex hoc capite communicare
infirmum in lecto iacentem, quando deuotionis
causâ, & non propter mortis periculum commu-
nicat. Probatur, quia in exceptione solum dicitur,
in mortis articulo. Dico autem, ex hoc capite, quia
ex circumstantia loci videri potest hoc non esse cõ-
cessum, quia communio non fit in Ecclesia, sed in
propria domo. Veruntamen neque hoc etiam im-
pedit, quia in nulla ex prædictis Bullis limitatur
hæc facultas ad communionem quæ fit in Ecclesia
Societatis, vel alia. Et ratio est, quia hoc ministe-
rium per dictum privilegium conceditur religiosis
certo loco non additis, ac proinde personarum,
non loci privilegium censetur. nam licet in secun-
da Bulla interponantur illa verba, *Quod* (scilicet
Eucharistia sacramentum) *in suis Ecclesiis decenter te-
nere socios prefatos volumus* non sunt interposita ad li-
mitandam facultatem, sed potius ad concedendum
obiter Societati novum fauorẽ, ut intellectum
est in Compendio nostrorum privilegiorum, verb.
Eucharistia. §. 1. vel ad laudandam, & probandam So-
cietatis consuetudinem, propter quam, (ut ibidem
dicitur) libenter populi ad confitendum sociis, &
sacratissimam communionem de manibus eorum
accipiendam confluunt: quia ergo administratio
huius sacramenti ordinariè à nobis fit in nostris Ec-
clesiis ex formulis præconsecratis, & decenter ser-
uatis, ideo illius usus facta est mentio, non quia ad
illum coarctetur privilegium. Vnde in priori Bulla
ait idem Pontifex, *Et post seu ante Missarum celebrationẽ,
aut alias Christi fidelibus Eucharistiam ministrare*. Vbi ad-
uerbium *alias*, amplissimum est, & extendit facul-
tatem ad omnem modum decenter ministrandi hoc
sacramentum: nullum ergo locum per se excludit.
Denique antiqua privilegia concessa etiam Mendi-
cantibus Nicolai V. & Sixti IV. & Leonis X. eadem
facultas conceditur sine limitatione ad proprias
Ecclesias, vel ad aliquod templum. Ex quibus obit-
er intelligitur non posse Societatem indulgere ex-
ternis sacerdotibus, ut in sua Ecclesia Eucharistiã
ministrant fidelibus, repugnante eorum pastore,
cũ privilegium sit religiosorum non loci, ut di-
ctum est.

Dices: Ergo licebit religioso ex vi huius facul-
tatis deferre publicè per vias, & plateas Eucha-
ristia sacramentum ad ægros, quando non pro-
pter necessitatem, sed propter deuotionem com-
municant. Respondeo negando sequelam, quia il-
ud est contra communem consuetudinem, quæ sa-
tis declarat illum modum administrationis perti-
nere ad proprium ius parochorum, ideoque il-
lud ministerium optimè comprehendit sub illa ex-
ceptione, sine alicuius præiudicio. Ratio autem esse
potest, vel quia ille modus regulariter non est in u-
su, nisi ad implendum diuinum præceptum; leges
autem, & iura attendunt quæ regulariter, seu fre-
quenter accidunt: vel quia tunc ministerium fit
cum speciali solennitate publica, ad quam debent
concurrere alij fideles, ut decenter fiat, & sit per lo-
cã, quæ in ordine ad hunc usum subsunt iurisdi-
ctioni Episcoporum, & ideo non comprehendit-
ur illud ministerium sub generali concessione, sed
requiritur specialis facultas vel Episcopi, vel pa-
rochi. Potest autem aliter ministrari sacramen-
tum ægroto, privatim faciendo sacrum in pro-
prio oratorio ad hoc approbato, vel in alio loco e-
iusdem domus de licentia Ordinarij: unde quoad
hoc semper hoc ministerium pendet ab Ordina-
rio; obtemperata tamen facultate ad faciendum sacrum

XII.
Antient
nostro de Eucha-
ristia ad æ-
gros, per
plateas.

H h 4 in lo.

XIII.

in loco accommodato, non erit necessaria specialis licentia ad dandam Eucharistiam, sed ex vi priuilegij licebit.

Secundò idem dicendum censeo, etiam si agrotus sit in periculo mortis, quoties non communicat ad præceptum diuinum implendum, sed ex abundantiori deuotione, atque ita sit, vt sola illa communio, per quam impletur præceptum in articulo mortis, excepta censeatur. Pro quo est aduertendū, præceptum illud vno actu expleri intra tempus illius periculi factò, quia nihil aliud præcipit nisi viaticum sumere in illo articulo, quod satis sit per vnum actum. Deinde, cum tempus illud habeat latitudinem interdum plurium dierum, & præceptum sit affirmatiuum, non obligat pro singulis momentis, vel diebus illius temporis, sed determinatio illius potest esse arbitraria. Quamdiu ergo status infirmitatis, & periculi nondum peruenit ad talem statum, vt statim, & pro eodem die obliget ad communicandum, si agrotus velit communionem recipere deuotionis gratia absque animo implendi præceptum, & cum proposito postulandi alio die viaticum à paroco, si periculum creuerit, & obligatio magis vrgeret visa fuerit, tunc licitum est religiosi, ex vi huius priuilegij ministrare illi sacramentum, quia ille nondum dici potest articulus mortis: manebit tamen integra obligatio diuini præcepti pro illo articulo, seu periculo, quòd ad illud peruenit fuerit. Simili modo si agrotus iam communicauit tempore apto ad implendum diuinum præceptum, & cum intentione implendi illud, quamuis postea, per seuerante eodè periculo, per plures dies Eucharistia ex deuotione accipiat, poterit à religioso ministrari iterum atque iterum. Nec refert quòd ille videatur esse articulus mortis, est enim quasi materialiter, non quia communio fiat ad satisfaciendum obligationi illius articuli, sicut alias de communionem Paschali cū proportionem dicebamus, indicauimusque supra in num. 7.

XIV.

*Discutitur
varius casus
de periculo
mortis.
De suscipien-
tibus bellum
vel longam
navigationem*

Vltèrius interrogari potest, an articulus, & periculum mortis idem sint, ita vt hæc exceptio ad periculum mortis extendenda sit. Vnde oriuntur dubitationes aliquæ, scilicet, an is, qui communicat eo quòd navigationem longam, & periculosam inchoaturus sit, vel quia actuale bellum est ingressurus, si in similibus casibus, possit à nostris ex vi huius priuilegij, communicari, vel debeat ad parochum remitti. Sed de primo dubio dictum est in 4. tomo, tractando de absolutione in articulo mortis, vbi dixi quæ pro articulo mortis conceduntur, ad periculum extendi. Quæ quidem regula in fauoribus certa est: hæc autem exceptio, de qua agimus, potius est fauoris limitatio, & ideo ad vocis proprietatem, & rigorem videri potest restringenda. Nihilominus tamen, si applicetur principium prius positum, de obseruatione diuini præcepti, nihil etiam oportebit inter illa duo in præsentia distinguere, sed inspicendum est, an tale sit periculum mortis, vt ratione illius, obliget diuinum præceptum ad communicandum, & tunc generalis regula est, quoties communio est suscipienda, ad implendam hanc obligationem prouenientem ex mortis instantia, siue hæc tam proxima sit, & tam certa, vt vocetur articulus mortis, siue sit magis distans & dubia, ideoque periculum appelletur, talem communionem sub hac exceptione comprehendendi, quia in re ipsa, ac moraliter loquendo, ille est articulus mortis, etiam si vulgaris modus loquendi fortasse alius sit, & quia formalis ratio huius exceptionis non est propinquitas, vel distantia mortis, sed obligatio diuini præcepti, cuius obseruantia pertinet maxime ad curam, & sollicitudinem pastoris, & ideo illi peculiariter reservatur. Quocirca in illis casibus

propositis concedendum est, recurrendum esse ad parochos, & non esse communionem ab alijs sumendam sine eorum licentia. Idemque censeo de muliere pregnantè, & proxima partui, si reuera timeat simile periculum. Aut si fortasse in humilioribus casibus hoc non est in usu, & sine scrupulo accipitur, & datur Eucharistia à religiosi, ideo est, quia non existimatur tantum esse periculi, vt inducat obligationem, & ita communio magis sit ex deuotione, quàm ex necessitate, vel certè bona fide proceditur, quia non cogitatur de tali obligatione, neque hæc exceptio ad illos casus applicatur, quia non est facile omnibus id considerare, & aduertere: veldemque illa bona fides fundari potest in præsumpta voluntate parochorum, quibus potius grati est hoc ministerium, quando eorum contemptus, vel aliud præiudicium non inest.

Tandem inquiri potest quid significatum sit à Põfice per limitationem additam huic exceptioni, scilicet, nisi necessitas vrgeret. Et ratio dubij est, quia si hoc intelligatur de necessitate extrema, non erat necessaria exceptio, & ita ex vi illius nihil conceditur per hoc priuilegium: si verò sermo sit de minori necessitate, vt priuilegium aliquid concedat, difficile erit gradum necessitatis præscribere, aut designare. Respondeo breuiter, intelligendum hoc esse de necessitate graui, ad quam duo requiruntur. Vnum est, vt proximus sit in probabili periculo mortis, neque est necessarium vt sit iam desperatus, sed sufficit probabilis coniectura. Neque in hac parte erit difficile iudicium ferre: nam si periculum non iudicetur tale, vt sufficiat ad obligationem diuini præcepti, tunc facilius licebit communionem dare virtute huius priuilegij, quia iam non erit communio in articulo mortis. Si vero periculum iudicetur sufficiens ad prædictam obligationem inducendam, tunc etiam sufficiet ad prædictam limitationem, quantum est ex hoc capite necessitatis proximi. Secundò verò necessarium est vt parochus ablit, vel non possit, aut nolit Eucharistiam indigenti dare, nam tunc proximus constituitur in vera necessitate. Ad difficultatem autem respondeo, non omnes concedere, posse religiosum, secluso priuilegio, Eucharistiam dare ob solam necessitatem, quia non putant illud esse sacramentum tantæ necessitatis, & licet eorum sententia falsa sit, vt notauit dicto 3. tomo, disp. 72. sect. 2. viderique potest Enríquez lib. 8. de Eucharist. cap. 55. §. primo. A. nihilominus ad tollendam omnem dubitationem vrile fuit, hoc in priuilegio declarare. Hæc autem omnia quæ diximus, procedunt generaliter de administratione huius sacramenti circa externos: quid verò dicendum sit de familiaribus Societatis, adnotabimus cap. seq. & hæc de potestate huius ministerij Societati concessa.

Circa vsum verò huius potestatis, de quo in principio huius capitis dicere proposui, duo tractari possunt, scilicet, quid expediat, & quid fiat. De priori parte videri possunt quæ de frequenti vfu Eucharistiae dixi in tom. 3. part. disput. 69. sect. 4. nam ex doctrina ibi data constat multum expedire liberè vti hac facultate à Pontificibus concessa, ita vt vel ipsa commoditas, & opportunitas inuitet fideles saltem ad eum vsum Eucharistiae, quem Augustinus epistol. 118. & nomine eius liber de Ecclesiasticis dogmatibus, c. 53. consiliat, scilicet, vt saltem singulis hebdomadibus fiat. Quod consilium alius etiam Patribus consentaneum est, vt videre licet in Chrysostomo homil. 28. in 1. ad Cor. 5. & in 1. ad Timoth. Bonauent. tom. 2. Opuscul. de Process. relig. cap. 21. vltimi processus, & alijs, quos loco citato adduxi. In præsentem verò addo nostros sacerdotes, specialis regula 26. teneri, vt summi priuilegijs

ad frequenter communicandum hortari, ita monere illos debere, ne crebris quam octavo quoque die communicent, praefertim si coniuges fuerint. De altera verò parte, quia ad factum pertinet, nihil nos dicere oportet, sed aliorum considerationi relinquere. Testatur autem Paulus III. in 2. indulto citato, se intellexisse populos civitatum, terrarum, & locorum, apud quae habitationem loci habent, vel ubi eisdem versari, aut transire contingit, exemplo allectos, & inducos religiosae vitae, quam Domino concedente, ducunt, libenter ad confitendum eisdem, & sacramentissimam communionem de manibus eorum accipiendam confluere, quam populorum deuotionem hactenus conservari, & hac occasione, frequentiam huius Sacramenti per diuinam gratiam multum in Ecclesia renouatam esse, omnibus notum est.

CAPVT IV.

Quid circa aliorum sacramentorum administrationem possint religiosi Societates.

1. 1. 1.

I. RATIO difficultatis est, quia in verbis citatis initio superioris capituli ex primo indulto Pauli III. eodem tenore dicitur, Christi fidelibus Eucharistiam, & alia Ecclesiastica sacramenta sine alicuius praedictio administrandi. Videatur ergo ita licitum esse nostris sacerdotibus cetera sacramenta liberè ministrare, sicut Eucharistiam. In contrarium autem est, quia hoc neque vñ receptum est, neque ad finem Societatis est necessarium, neque ad pacem & vnionem cum ordinariis pastoribus animarum, vel ad conueniens regimen earum expediret est talis facultas: non est ergo verisimile in eo sensu esse concessam.

II. Ad hoc breuiter dicendum est, nostris religiosis, per se loquendo, non licere cetera Sacramenta fidelibus administrare, sed solum in aliquibus casibus, & occurrentibus quibusdam circumstantiis. Prior pars praeter probationem adductam, quae videtur sufficiens, colligi etiam potest ex illa limitatione Pontificis sine alicuius praedictio: nam aliorum sacramentorum administratio, per se loquendo, usurpari non potest sine praedictio parochorum, aut Episcoporum, absque illorum facultate. Quod explicabitur melius descendendo ad singula sacramenta, simulque altera pars conclusionis ostendetur. De tribus ergo Sacramentis tantum potest esse sermo, Baptismo, extrema vnctione, Matrimonio: nam de Penitentia, & Eucharistia iam dictum est: Confirmatio autem & Ordo non sunt sacramenta pertinentia ad sacerdotes vt sic, sed ad Episcopos; haec autem facultas conceditur sacerdotibus. Et licet in aliquo casu, vel aliqua administratione possit per summum Pontificem committi sacerdoti simplici, id tamen nunquam fit per generalem clausulam, sed per priuilegium valde speciale, nec conceditur quasi ordinaria delegatione, sed valde extraordinaria, & ex causa multum virgente: & ideo certum est, hic non esse sermone de illis Sacramentis. Quid autem in hoc genere concessum sit Societati, dicam in fine huius capituli.

Circa Baptismum ministrantem enucleatur resolutio data nunc praecedenti.

III. De Baptismo igitur certum est, non licere nostris sacerdotibus illum solenniter ministrare fidelibus ordinariis, & in his regionibus, in quibus singuli fideles habent ordinarios pastores, ad quos ex officio

per pertinet talis sacramenti administratio. Hoc indubitatum est apud omnes, quia iure commune hoc prohibitum est, cap. placuit. 2. 16. quæst. 1. ubi Eugenius Papa prohibet monacho baptizare; & licet dici possit, appellatione monachorum non venire clericos regulares, iuxta doctrinam receptam apud Nauarrum Comment. 4. de Regularib. num. 40. & 41. nihilominus omnes intelligunt sub ea prohibitionem comprehendere vniuersos religiosos, quibus cura animarum commissa non est, quod glossa ibi dixit, Non habentibus populum, quia vt ratio prohibitionis non fundatur in speciali conditione monachatus, sed in generali statu religiosi, appellatione monachi omnes religiosi veniunt, vt notauit idem Nauarrus consil. 10. de statu monach. ex Panormitano cap. 2. de postulando. Hoc autem commune ius speciali aliquo priuilegio nobis concessio, derogatum non est, nec credendum est per illa generalia verba derogari propter ea, quae ponderauimus in num. 1. arguendo pro parte negatiua, & quia priuilegium quatenus iuri contrarium, strictè est interpretandum, & non est ad id extendendum, si alio modo potest habere effectum. hic autem potest, vt explicabimus.

Atque hinc colligitur, extra casum necessitatis, nullo modo licere nostris religiosi virtute huius priuilegij, Baptismum ministrare. Probatur, quia absque necessitate non est Baptismus ministrandus nisi solenniter, vt tomo 3. disp. 31. sect. 5. ad finem dixi, sed solenniter non potest ministrari, vt ostensum est: ergo. Item, quia extra necessitatem solus parochus habet ius baptizandi, & priuilegium nihil concedit contra hoc ius, iuxta verbum illud, sine praedictio tertij. Sicut enim supra dicebamus ius ministrandi Eucharistiam tempore necessitatis diuini, aut Ecclesiastici praeccepti, esse adeo proprium pastoralis muneris, vt contra illud noluerit Ecclesia priuilegia concedere: ita maiori ratione iudicandum est de iure baptizandi, quia Baptismus multo magis necessarius est ex diuino iure, & quia per illum admittuntur homines in gremium Ecclesiae, quod maxime pertinet ad illius pastores. Vnde tandem concluditur, nihil speciale concessum esse Societati, quoad ministerium huius sacramenti, saltem pro his regionibus, in quibus Ecclesia satis fundata est; quia licet in necessitate possint religiosi Societatis baptizare sine solennitate, hoc non est priuilegium, sed commune ius. Et ideo in Compendio Societatis, verb. Sacramenta, adnotatum est, id posse nostros quoad hoc in necessitate, quod ius commune habet. Quamuis in tali articulo fortasse praefertendus esset minister Societatis, ratione priuilegij, vt statim circa Extremam vnctionem explicabo num. 2. in fine.

Deinde, si Societati, vel aliquibus operariis eius, populi aliqui commissi sint, tunc baptizare poterunt etiam cum solennitate, non ex priuilegio, sed ex iure communi, ca. doctos. 16. q. 1. nam ratione muneris commissi necessarii conuenit talis facultas. Atque hoc modo possunt nostri sacerdotes, qui in terris Gentilium versantur, eis Baptismum ministrare: quia eo ipso quod ad praedicandum gentibus, vel aliis infidelibus mittuntur, eis committitur vt ad Ecclesiam recipiant qui ingredi voluerint, eisque demandatur tota cura illarum animarum. Praeterquam quod etiam ibi concurrat titulus necessitatis, quia non sunt alij ministri, à quibus gentes illae baptizentur. Vnde etiam ibi habere potest locum priuilegium Pauli III. quia talis Baptismus sine alicuius praedictio datur, cum ibi proprii pastores animarum non inueniantur, praeter summum Pontificem, cuius proximi delegati sunt nostri praedicatores. Inter nostros autem oportebit subordinationem seruari, non enim omnibus haec cura aequè tributa est, sed inferiori.

IV.

Baptismus extra casum necessitatis solenniter est ministrandus.

V.

Proponitur.

VI.
Limitatur
præcedens
promissio

Referuntur
à Rodrico
9. 31. 2.

inferioribus per superiores: & ita unusquisque tantum habebit potestatis, quantum ei fuerit à superiore commissum.

Hæc autem locum habent quamdiu in illis regionibus non sunt fundatæ Ecclesiæ, in quibus sint proprii Episcopi, vel parochi, nam tunc cessat necessitas, quia eis ministerium incumbit, & iam intercedit præiudicium tertij sine facultate pastoris, illius ministerij usurpando. Cessat denique quoad hanc partem delegatio facta; nam intelligenda est solum fieri quamdiu ordinarij pastores deficiunt. Atque eodem modo intelligenda esse opinor privilegia, quæ à Leone X. Paulo III. & IV. referuntur concessa nonnullis religionis mendicantibus, ut inter Indos, & infideles possint baptizare eos, qui ad fidem convertuntur: semper enim tale privilegium sine præiudicio tertij, & sine confusione, & perturbatione Ecclesiastici ordinis intelligenda sunt: & ideo pro illis locis dantur, quæ carent propriis pastoribus, & parochis distinctis ab ipsis religionis: adeoque ubi Ecclesiæ sunt fundatæ, & iurisdictiones sunt distinctæ, & populi propriis parochis commissi sunt, non possunt religiosi ex vi talium privilegiorum, baptizare solenniter etiam in suis Ecclesiis, sine licentia parochorum, neque etiam privatim, nisi in articulo necessitatis. Quod etiam ex fine talium privilegiorum intelligi potest, ordinantur enim ad convenientem fidei plantationem, & propagationem in illis regionibus: ad hunc autem finem non est necessarium, nec conveniens ut usurpetur ius parochorum, quædo illis iam cura commissæ est. Et ideo Pius V. anno Domini 1567. quasi interpretans priora indulta, solum cõcessit religionis, ut possint baptizare in locis illarum regionum, ipsorum curæ commissis, vel committendis: ergo in his, quæ aliorum curæ commissæ sunt, se intromittere non debent. Quod ipsa etiam ratio naturalis postulat: nam ubi populi illi sunt inter religionis diversorum ordinum distributi, iurgia inter eos excitarentur, si unus vellent baptizare in populo alteri commissio, & singuli volunt ius suum servari: debent ergo etiam ipsi aliorum iura servare, siue alij religiosi sint, siue seculares clerici.

VII.
3. Promissio
statim.

Hæc autem maxime locum habent quoad Baptismum parvulorum, qui ex fidelibus iam baptizatis oriuntur: nam si parentes habent aliquem proprium parochum, ad illum sine dubio spectat baptizare filios eorum, & procedunt omnia, quæ diximus nuper. De his autem, qui denuo convertuntur ad fidem, & adulti baptizantur, vel parvuli ex voluntate parentum infidelium, aut simul ad Baptismum venientium, potest esse diversæ ratio: quia illi non sunt de Ecclesiâ, & ita nondum sub sunt iurisdictioni parochorum: ergo adhuc circa illos durat Pontificia facultas per privilegia concessa. Item in illis etiam durat ratio, & finis illius facultatis, scilicet, ut fides possit propagari, imò & verba ipsa proprie verificantur, quia omnes hi reuera sunt denuo converti ad fidem, & ad hos baptizandos dantur hæc privilegia. Est igitur hoc mihi valde probabile. Ut tamen clarius, & certius loquamur, distinguere possumus inter huiusmodi infideles: nam quidam esse possunt incolæ eorundem locorum, vel diocesium, quæ propriis parochis, vel Episcopis sub sunt. Voco autem incolas non solum eos, qui ibi domicilium habent, sed etiam omnes, qui ibi ad tempus commorantur, vel peregrinantur, & ibi ad fidem convertuntur, siue ad hunc finem illuc pervenerint, siue quacunque alia ex causa: alij verò sunt omnino extranei, qui extra totam diocesim commorantur. De his ergo posterioribus mihi non est dubium quin possint baptizari à nostris religionis, in consensu Episcopis, vel parochis earum regionum. Ut, v. g. si religiosi habitantes in Episcopatu Mexicano, inde e-

Hoc promissum
statim ubi
maxime lo-
cum habeat.

grediantur, ut per alias insulas, vel provincias infidelium discurrant, ibi baptizare poterunt quot converterint, quia illi non sunt aliorum curæ commissi, & ideo baptizari possunt sine alterius præiudicio: non enim fit iniuria Episcopo unus loci, baptizando extra territorium eius, argumento illius regulæ iuris, quod extra territorium ius dicenti non parcatur iniquum, c. 2. de cons. in 6.

De prioribus verò infidelibus, res videtur esse dubia; securius tamen existimo in hoc parere Episcopo, si diocesis, nam ille habet ius in totum illud territorium, eique est commissæ cura omnium animarum ibi existentium, siue ut nutriantur in fide, siue ut v. generentur, seu ad fidem convertantur. Quam enim Ecclesiâ non habeat iurisdictionem coercitivam, seu coactivam in infideles non baptizatos, habet tamen iurisdictionem in omnes, ut sic dicam, voluntarios, & curam pastorem quæ in summo Pontifice est respectu totius orbis, & in singulis Episcopis pro suis diocesibus. Et ideo sicut ius administrandi alia sacramenta fidelibus, in tali diocesi pertinet ad Episcopum eius: ita ministrare Baptismum infidelibus in eadem diocesi sub eodem iure per se, ac ordinariè continetur. Contra hoc autem ius non est data religionis facultas administrandi sacramenti Baptismi, nullibi enim invenitur, & generalia verba non sufficiunt, ut sæpe dixi. Consulenda sunt tamen alia indulta, & privilegia Apostolica, si qua fortasse sunt à Sede Apostolica aliis religionibus concessa: nam illis poterit etiam vi Societas ad arbitrium Præpositi Generalis.

Circa Extremam unctionem enucleatur dicta resolutio 2.

De sacramento Extremæ unctionis certum est, per se loquendo, non posse à nostris religionis ministrari ex vi dicti privilegij Pauli III. neque alterius, quod specialiter Societati concessum sit, nullum enim aliud reperietur, & illa verba generalia dicti indulti Pauli III. non sufficiunt propter illa omnia, quæ adduximus c. 3. n. 3. quæ hic merito applicari possunt. Nam hic etiam extat ius generalis Concilij prohibentis religionis hoc ministerium sub censura excommunicationis in Clement. 1. de privi. quod non derogatur, nisi per expressam, vel specialem clausulam. Hic etiam facit illa particula, sine alicuius præiudicio, quod in huius sacramenti administratione etiam interveniret. Dixi autem, ex vi dictorum privilegiorum, quia aliud est ratione necessitatis: si enim egrotus indigeat, & in vero periculo sit constitutus, & parochus non addit, aut nolit hoc sacramentum ministrare, poterit à nostris conferri sine illius licentia, & secluso scandalo: illud tamen non est illis solis concessum, sed cuilibet simplici sacerdoti, ut in materia de Extrema unctione dixi disp. 36. scilicet, quia licet hoc sacramentum non sit absolute necessitatis, est tamen magnæ utilitatis, & aliquando potest esse valde necessarium, ideoque ex voluntate interpretativa superiorum prælatorum, in eo casu legitime confertur à quocunque sacerdote idoneo. Et ob eandem causam censui in materia de Excommunicatione, illam Clementinam non extendi ad hunc casum: quia non est verisimile, Concilium voluisse, ut religiosi non subvenirent proximis extreme indigentibus, sed ut iura parochorum non usurparent: tunc autem non usurpant, quia ipsi irrationabiliter essent iniuri. Ob eandem rursus causam pro eo eventu locum habet privilegium Pauli III. quia iam non intervenit præiudicium tertij, quod saltem ad hoc deferretur, ut sine vilo scrupulo, & contentione opinionum (non enim deest in prædicto puncto) hoc fieri possit. Conferre etiam potest ut nullus possit nostros in eo casu impedire ab huiusmodi

iusmodi ministerio. Videtur etiam ratione huius privilegii præferendus religiosus Societatis in eo casu cuiuslibet simplici sacerdoti, qui ius, aut facultatem non habeat ad ministrandum illud sacramentum, quia ille non potest usurpare hoc ministerium nisi præcise ratione necessitatis: tunc autem respectu illius nulla est necessitas, quia adest minister delegatus à summo Pontifice pro tali casu.

X. Potest præterea Societas ministrare hoc sacramentum non solum suis religiosis, quod clarum est, sed etiam familiaribus suis, ac domesticis famulis. Hoc concessit Paulus III in secundo indulto supra citato his verbis, *Ita vero, qui in ipsorum Præpositorum, & sociorum morantur obsequio cuncta libere possint ministrare Ecclesiastica sacramenta, & ipsos cum decedunt, in eorum cæmeteris sepelire.* Vbi licet in specie non loquatur de Extrema vñctione, sine dubio illam comprehendit, tum quia illa distributio, cuncta, propter illam maximè addita videtur: tum quia concedendo sepulturam, declarat se comprehendisse omnia sacramenta, quæ ad illam præparant. Tum præterea, quia aliàs nihil speciale concederet pro his familiaribus: nam quia ratione non comprehenderet. Extremam vñctionem, eadem non includeret viaticum. Tum denique, quia hic non est addita aliqua exceptio, neque illa limitatio, sine præiudicio tertij: quia supponitur in his familiaribus propter specialem coniunctionem ad Societatem esse peculiarem rationem, ob quam nullum sit præiudicium parochis administrando eis sacramenta, maximè propria parochorum, quia quodammodo illi sunt sub cura Societatis. Præter hanc verò concessionem Leo X. concessit Minimis ut possint hoc sacramentum ministrare familiaribus suis in habitu seculari servitibus, ut in eorum Compendio refertur v. 57. & in nostro, verb. *Familiares.* §. 2. & §. 1. refertur similis concessio Martini V. facta monachis S. Benedicti ex Compendio Minorum, verb. *Familiares.* §. 10. quibus privilegijs Societas per viam communicationis gaudet.

XI. Inquiri autem hic potest, qui sint familiarium nomine in præsentem intelligendi; alias enim amplas habet lignificationes, ut n. 14. attingam. Et est ratio dubij, nam in Concilio Tridentino sess. 24. c. 11. de Reformatione, ubi de his privilegijs tractat, declarat, solum extendi ad eos, qui actu serviunt religiosis, & intra eorum septa, ac domos resident, subque eorum obedientia vivunt. Unde duas condiciones in his requirit, ut ad hunc effectum censeantur familiares: una est ut intra septa, ac domos religionum habitent: altera est, ut actu serviunt, & sub obedientia religionis vivant, hanc enim vnam esse existimo: non enim necesse est ut familiares promiserint obedientiam religioni, nam hi non familiares, sed conuersi essent: dicuntur ergo esse sub obedientia, quia ratione muneris serviendi consequens est, ut obedire debeant. Dubitari autem potest, an hæc duæ condiciones coniunctim requirantur ut particula & à Concilio posita in rigore postulare videtur, vel diuisim quælibet dictarum conditionum per se sufficiat: quia indultum Pauli III. solum requirit ut in obsequio Societatis quispiam moretur, id est, occupetur: sufficit ergo conditio seruitutis sine habitatione: multi enim actu seruire possunt domibus Societatis quamvis non intra eas, sed in propriis habitent. Et in privilegio monachorum S. Benedicti, expresse dicitur, *Tam intra, quam extra septa commorantibus.*

XII. Circa hoc in primis dicendum est, stando decreto Concilij Tridentini, utramque conditionem esse necessariam, ut ex contextu manifestè constat. Illud autem decretum hodie non obstat, quominus si in privilegijs plus conceditur, possit Societas illis uti, quia Pius V. declarauit ut gratia huiusmodi

non censeantur derogata per Concilium Tridentinum, nec restricta ita refert absolute, & sine limitatione Emmanuel Rodericus quest. 56. art. 14. Tamen in nostro Compendio, verb. *Concilium Tridentinum.* §. 3. in scholio additur, hanc confirmationem seu revalidationem Pij V. intelligendam esse quoad casus occultos, seu non manifestos, quia pro huiusmodi tantum fieri solent huiusmodi concessiones, viux vocis oraculo. Ego videre non potui originale literam, in qua illud oraculum continetur: tamen si in ea non additur limitatio, sed absolute fit concessio, ut mendicantes possint uti gratis antea sibi concessis, etiam quoad illas, quæ per Concilium Tridentinum sunt derogata, aut restricta, prout reuera videtur concessisse: ita enim in nostro Compendio, & à dicto auctore refertur, non dubito, quin quantum ad præsens attinet, illa privilegia integra sint, etiam quoad illa ministeria, quæ non occurrunt, sed publice sunt, ut sunt ministerium Extremæ vñctionis, vel Eucharistiæ in articulo mortis, vel etiam sepulture. Quia verò concessio Pij V. non est absoluta, sed solum in foro conscientie, seu occulto, ideo si parochi velint sibi vindicare aliquod ius circa huiusmodi personas, & in exteriori foro illud postulare, non possent eis resisti virtute privilegiorum, nisi quatenus per Concilium Tridentinum non sunt restricta: quamdiu autem ipsi non resistunt, tuta conscientia possumus uti privilegijs iuxta concessionem Pij V.

Addo verò vterius in præsentem puncto non esse necessariam concessionem Pij V. saltem in nostra Societate, considerato solo privilegio, quod habet à Paulo III. & vsu, quem circa illud obseruat, quidquid sit de concessione potestatis. Hoc constat ex Compendio privilegiorum, verb. *Familiares.* §. 1. ubi in scholio additur, *Familiaribus Extrema vñctio poterit administrari, atque adeo ius solis, qui in domibus, Collegijs, residentis, & aliis locis Societatis habitauerint: extra septa verò cum illis perinde ac cum alijs agatur.* Duæ igitur condiciones posita à Concilio Tridentino à nostra Societate quoad vsum huius facultatis acceptatur. Nam prior, quæ est de habitatione intra septa monasterij expresse in prædictis verbis postulat, quæ non continent solum priuatam declarationem, sed etiam applicationem facultatis, quæ à Præposito Generali fit, iuxta potestatem à Sede Apostolica sibi concessam. Estque illa conditio valde consentanea rationi, tum quia non expedit religiosos extra suas domos exire ad ministranda publice sacramenta Eucharistiæ, vel Extremæ vñctionis infirmis, in priuatis eorum domibus, cum in illis locis facile possit hoc ministerium per parochos fieri, & iure debeat. Tum etiam, quia hoc vtile est ad pacem, & vnionem cum eis conseruandam, & ad tollendum omne scandalum, cumque quoad hanc partem facile possit Concilium Tridentinum obseruari sine vilo grauamine, vel dispendio religionis. Imò cum eius commoditate, consultius profectò est illud obseruare. Imò hac ratione verisimile est, non fuisse mentem Pij V. quoad hanc partem aliquid concedere contra decretum Concilij, quia ipse solum intendit conseruare eas gratias religionis, quæ verè cedunt in fauorem eius, & exterius non possunt pastores Ecclesiæ perturbare; ideo enim addidit illam restrictionem, *in foro conscientie*: hæc autem gratia quoad hunc vsum nihil ad fauorem religionis pertinet, & aliquam perturbationem exterius asferre potest.

Alia verò conditio de actuali seruitute à Paulo III. in nostro indulto postulat, per illa verba, *Qui in sociorum morantur obsequio*: idem enim est morari in obsequijs, quod actu seruire. Eandemque in rigore postulat nomen familiarium, quotiescunque in Apostolicis indultis talis gratia pro familiaribus conceditur. Ad quæ indulta, & multa alia privilegia intelli-

XIII.
Afferunt.

Ostenditur
quoad pri-
uam condi-
tionem habi-
tandi intra
septia.

Pius V. non
videtur de-
rogasse hanc
conditionem.

XIV.
Idem ostenditur
quoad
2. conditionem
nominis actualis
seruati.

Vox familia
re variam
tate, &
D. 207.

intelligenda necessarium esset exponere; quid nomine familiaris, in iure significetur. Quod tractant ex professo Doctores in c. *in literis* de Testib. c. vlt. de verbor. signif. in 6. & Speculator in summa, tit. de teste, & Franciscus Penna in Directorio inquilitorum, comment. 119. qui dicit, nulla lege in iure communi præscribi quinam sub ea appellatione comprehendantur. Felinus autem dicit. c. in *litteris* n. 1. dicit, cum familiaris à familia dirigitur, sicut familia multipliciter dicitur, ita & familiare. Familia autem interdum significat gentem, vel cognationem, vel servos, vel filios, vel totam congregationem vnius domus. Nihilominus tamen frequentiori usu familiares dicuntur, & commensales sunt, ita vt expensis eius alantur, & cum illo regulariter cohabitant. ita colligitur ex dicto c. vlt. de verbor. signif. in 6. ibi, in tuis expensis continuo domesticos commensales. Vbi glossa aduertit illud continere, civili modo esse intelligendum, quia non obstat quominus aliquando possit abesse, non solum pro negotiis domini, vt statim in textu declaratur, sed etiam pro negotiis propriis, vt rectè glossa declarat. Quæ etiam addit (quod ad intelligentiam Concilij Tridentini notandum est) quod licet agrotet, actu seruire intelligitur, iuxta l. cum heres. §. Stichus. ff. de statu lib. Non est autem simpliciter necessarium, vt aliquis familiaris censetur, quod propter stipendium vel mercedem inferuiat, nam licet gratis id faciat, familiaris censetur, vt cum Ioanne Andrea docuit Felinus supra, fauente Concilio Tridentino sess. 4. c. 5. de Reformatione, vbi privilegium literarum cōseruatoriarum ad duos familiares limitat, & addit, Si tamen illi propriis sumptibus eius vixerint: significans non esse hoc de ratione familiaris, quamuis illa conditio augeat quodammodo, ac commendat familiarium cōiunctionem: in rigore autem satis est quod inferuiant, seu in obsequijs alicuius morentur. Et hoc modo loquitur sapè de familiaribus Episcoporum Concilium Trident. sess. 23. c. 9. de Reformatione. sess. 25. c. 1. de Reformatione. vbi familiares à consanguineis distinguit, indicans, dici à familia, vt significat domum, nō vt de cognatione, seu genere dici solet. Nec dubium est quin in præfenti hoc modo sumatur, & respectu religionis non potest alia familiæ acceptio accommodari. Ex quo inferri videtur, etiam requiri in his familiaribus quod intra septa monasteriorum habitent, nam in illa significatione familia propria non dicitur vna, nisi quæ vnā & communem habet habitationem. Vnde Felinus supra dicit, quemcunque familiarem appellari etiam domesticum, iuxta iura civilia, quæ citat: domesticus autem propriè non dicitur nisi qui in eadem domo habitat: ergo non immerito hæc conditio postulat ad usum prædictæ facultatis circa familiares.

XV.

3. assertum
ex si privilegij
alterius in
conditionem
sufficere.

Nihilominus tamen assero tertio, quod licet hic usus, & valde prudens, & tutior sit: nihilominus, in rigore privilegiorum non requirit vtramque conditionem. Nam in primis ex vi nostri privilegij Pauli III. & alterius similis concessi Minoribus I. Monumenta ordinum concessione 315. non requiritur nisi vt in obsequijs religionis morentur, quod potest esse sine habitatione intra septa monasterij, vt per se constat. Deinde, etiam nomen familiarium in rigore id non postulat, vt ex communi usu constat, nam de familia Episcopi dicuntur famuli, etiam si non habitent intra domum eius, hoc enim accidentarium est. Denique in privilegio Martini V. concessio Benedictinis expresse dicitur, intra, & extra septa suorum monasteriorum commorantur, vt refertur in Compendio Minorum, tit. *Familiares*. §. 10. & in nostro, §. 1. vnde vel nō omnes familiares sunt domestici, vel latius sumenda est appellatio Domestici, non à domo materialiter sumpta, sed formaliter, vt dicit

congregationem domesticam, seu familiarem æconomiam.

De altera verò conditione habitationis in eadem domo, quod interdum per se sola sufficit, colligi potest ex concessione facta Benedictinis, quæ sub his verbis refertur in nostro Compendio, verb. *Extrema vñctio*. Possunt nostri ius, qui intra septa collegiorum sui detinent infirmati fuerint, Extremam vñctionem Apostolicam auctoritate libere & licite parochialis presbyteri, vel alterius cuiuscunque Episcopi, vel superioris licentia, vel assensu malitiam requisito ministrare. Quæ concessio videtur distincta ab alia superius citata, nam hæc habetur in Compendio Benedictino verb. *Vñctio extrema*. §. 1. illa autem in verb. *Familiares*. §. 10. At verò in hac nulla familiaritatis, obsequij, aut seruitij mentio fit, sed solum postulat vt intra monasterium aliquis ægrotet, quod potest contingere, vel occasione hospitalij, vel si contingat aliquos seculares, intra monasterium, vel Collegium studij causa, vel per aliam similem occasionem diutius cōmorari. Quod olim consuetum esse, ex regulis Basilij, & Benedicti constat. Nostræ etiam constitutiones permittunt aliquando in nostris Collegijs huiusmodi iuvenes educari p. 4. c. 3. §. 3. in Declarat. lit. B. & cap. 9. lit. A. Pro huiusmodi ergo casibus vtilissimum erit hoc privilegium hoc modo intellectum, & dum aliud in contrarium non occurrat, is videtur legitimus sensus eius, imò in hoc sensu videtur pro Societate admissum, & applicatum in dicto Compendio, verb. *Extrema vñctio*.

Vltimò circa facultatem hæc ministrandi sacramenta familiaribus, vel secularibus in domibus nostris commorantibus, dubitari potest, à quibus religiosis possit hæc ministratio fieri, id est, an ab omnibus sacerdotibus simplicibus etiam ab Episcopis approbati non sint, vel indigeat huiusmodi approbatione. Sed hoc nullam ferè dubitationē apud me habet. Primò enim de sacramentis Eucharistiae, & Extremæ vñctionis generaliter censeo, nullam approbationem necessariam esse ad illa ministranda. Quod de Eucharistia ostendi in 3. tom. 3. p. disp. 72. sect. 2. & rationes ibi factæ idem probant de Extrema vñctione: quia Concilium Tridentinum, vbi de illa approbatione agit, solum ad cōfessiones audiendas illam requirit, sess. 23. c. 15. de Reformatione. Vbi verò agit de ministro Extremæ vñctionis, solum dicit esse aut Episcopos, aut sacerdotes ab ipso rite ordinatos per impositionem manus presbyterij sess. 14. c. 3. & can. 4. de Extrema vñctione. Ergo ex decretis Concilij specialis approbatio non est necessaria: neque etiam ex alio iure, quod ostendi possit, nam ad sacramenta ministranda ex communi iure tam diuino, quā Ecclesiastico, sufficit potestas ordinis, quæ in præfenti est in omnibus sacerdotibus, & iurisdictionis, quæ quoad illa duo sacramenta per prædicta privilegia à nostro Generali applicata sufficienter nostris sacerdotibus delegatur.

Pro sacramento autem cōfessionis, necessarium existimo approbationem Episcopi ad usum horum privilegiorum circa familiares, quamuis nonnulli moderni dubitare videantur. Probatur autem, quia Concilium dicto c. 15. hanc approbationē requirit in omnibus regularibus, vt audire possint confessiones secularium: hi autem familiares, seu domestici habitatores, seculares sunt: ergo comprehenduntur sub dicto decreto. Cui existimandum non est derogatum esse per concessionem Pij V. quæ cōfirmavit privilegia mendicantiū, etiam in his, quæ per Concilium Tridentinum restricta videbantur. Nam decretum illud de approbatione confessionum non est per se ad restringendum hoc privilegium circa familiares, sed ad constituendum conditionem necessariam, vt aliquis sit sacerdos idoneus ad confessiones audiendas, quam idoneitatem necessario ac velu-

ac veluti ex natura rei, supponit illud priuilegium, & quodcunque simile. Et ideo vnum decretum alteri non repugnat, sed priuilegium semper accom-
modari debet ad eum, qui secundum sacros cano-
nes idoneus fuerit confessionibus audiendis. Quod
si inde sequatur aliqua restrictio quoad personas,
nihil refert, nam accidentaria, & materialis est.

*Circa matrimonium denique explicatur respo-
latio posita in num. 2.*

XIX. Superest dicendum de matrimonio, in quo sa-
cerdotis ministerium ad duo tantum desiderari
potest. Primum ad substantialem valorem eius, iuxta
nouum decretum Conc. Trid. sess. 24. c. 1. de Refor.
vbi requirit presentiam parochi, vel alicuius sacer-
dotis de licentia eius ad valorem matrimonij. Vn-
de constat ministerium hoc à nostris sacerdotibus
vsurpari non posse, quia non sunt parochi anima-
rum: ergo sine licentia parochorum, vel ordinario-
rum non solum non possunt licite hoc prestare, ve-
rum etiam neque eorum presentia aliquid confe-
reret ad valorem matrimonij. Et quauis Pontificis
licentia posset ad hoc sufficere, quia hæc nunquam
excludi potest, semperque à fortiori comprehenditur,
etiam si de parocho, aut de ordinario solum
mentio fiat: nihilominus talem facultatem hæc-
tenus Societati non concessam, nec per specialia eius
priuilegia, nec per communicationem aliorum, quia
nulli etiam religioni concessum est, nisi vbi religio-
sis concessum est, vt parochorum munus sustineat,
vt in superioribus tactum est n. 5. & statim num. seq.
etiam dicemus: tunc autem non operantur proprie
ex priuilegio, sed ex iure ordinario, quia tunc ad-
sunt matrimonio contrahendum vt parochi.

XX. Aliud ministerium circa hoc sacramentum est,
solennis benedictionis nuptiarum: quod speciali-
ter, & sub graui censura religionis prohibitum est,
in Clem. Religiosi. de priuilegiis. De quo etiam nul-
lum inuenio priuilegium, quo facultas detur reli-
giosis ad solennizandum matrimonium, vel quo
dicta prohibitio derogata sit. Nihilominus in Cõ-
pendio Societatis verb. *Sacramenta*. in fine additur
in scholio ab auctore eius, non licere nostris matri-
monium ministrare, nisi in illis prouinciis, in quib.
necessitatis causa à Præposito Generali permillum
fuerit. In qua declaratione supponitur, Præpositum
habere potestatem concedendi hanc facultatem,
saltem necessitatis causa. Hanc autem necessitatem
intelligo esse solum in eis regionibus, in quib. nulli
sunt proprii Episcopi, aut parochi, seu pastores ani-
marum, quia extra illas regiones nulla potest repu-
tari necessitas: nam licet in aliquo particulari casu
posset deesse parochus, tamen cum ille defectus nõ
sit de re admodum necessaria, non statim ratione
illius licitum est hoc ministerium vsurpare, sine pec-
culiari indulto, quod circa hoc non inuenio. Pote-
stas autem concedendi prædictam facultatem pro
illis remotissimis regionibus in prædicta necessita-
te existentibus, solum videtur fundari posse in in-
dulto Pauli III. quo concedit facultatem ministrandi
omnia sacramenta sine præiudicio tertij. Nam
sub administratione sacramentorum comprehen-
ditur quidquid ad substantiam vel solennitatem
eorum pertinet: & in illo casu, seu in illis locis non
intervenit præiudicium tertij: ergo nihil est cur
hæc facultas sub illa generali clausula non conti-
neatur.

XXI. Maximè, quia, vt suprà dicebam, eo ipso quod
nostris auctoritate Apostolica, ad has regiones mit-
tuntur, illis cura illarum animarum committitur,
quæ ad fidem conuertuntur, vel quacunque occa-
sione ibi degunt, & fideles, ac baptizati sunt. Con-
firmatur ex alio indulto Pauli III. anni 1549. licet de
Franc. Suar. de statu relig. Tom. IV.

bitum, &c. vbi Præposito Societatis conceditur, vt
cum aliquos ex sociis in Saracenorum, paganorum,
aliorumque infidelium terras, & prouincias alias
remotissimas miserit, possit eis auctoritate Apo-
stolica cõcedere varias facultates longè grauiores,
vt dispensandi aliquando in gradibus prohibitis,
benedicendi coemeteria, & paramenta Ecclesiasti-
ca. Et quauis in his gratiis non liceat argumentari
à simili, neque etiam à maiori ad minus, quia pen-
dent ex voluntate expressa concedentis, nihilomi-
nus ex illa concessione colligimus hanc facultatem
nec fuisse negatam à Pontifice, nec denegandam si
postularetur: non fuisse autem postulatam, nõ quia
vltus eius non esset in illis regionibus, necessarius, sed
quia supponebatur concessa Societati in prioribus
priuilegiis, & iam esse vltu receptam.

C A P V T V.

*De spiritualibus exercitiis, quibus ad proximos in-
uandos Societas vtitur; ac primo de eorum
quidditate & doctrina.*

PRincipio explicandum à nobis est, quid exerci-
tiorum nomine intelligimus. Quauis enim ali-
quibus nomen hoc nouum videatur, non tamen
est, sed à Patribus vsurpatum. Nam D. Bonau. in fine
primi tomi Opusculorum scripsit, quod spiritualia
exercitia nominauit, quæ ad eod necessaria esse cõsue-
vit, vt his verbis librum inchoet, *Vt in virtutibus conser-
ueris, oportet te habere exercitia spiritualia, quibus animum
occupes, quia nisi sit, non poteris in virtutibus perseuerare.*
Et deinceps breuiter ponit tredecim exercitia, in
quibus non tantum interiores actus pertinentes ad
contemplationem, vel meditationem, aut eorum
materiam, vel modum, sed etiam alios actus, & stu-
dia virtutum, sub eo nomine comprehendit: quod
frequens est in aliis Patribus, & spiritualibus viris,
quorum sententiam statim attingemus. Non est
autem minus vltitata loquutio, qua exercitia spiri-
tualia à corporalibus distinguuntur, significantur-
que internæ animæ meditationes, ac cogitationes
quibus ad internam animæ puritatem, & cum Deo
vñionem progreditur. sic dixit Bernardus in lib. de
vita solitaria ad Fratres de Monte Dei, col. 15. (si e-
ius est illud opus.) *Singulis horis tua distribue exercitia,*
quid spiritualia spirituali, quid corporalia corporali, in quibus
sic exoluat omne debitum spiritus Deo, & corpus spiritui, vt si
*quid fuerit intermissum, si quid neglectum, si quid imperfec-
tum, suo modo, suo loco, suo tempore, non abeat impunitum.*
Et col. 12. cum dixisset, *Quæris quid agas, aut in quo te oc-
cupes?* Primum extra quotidianum orationum sacrificium,
vel lectionis studium, quotidiane conscientia discussioni, emẽ-
dationi, morum compositioni pars sua diei deneganda non est.
Deinde operandum est aliquid manibus, quod iniungitur, non
tam quod animi delectando ad horam detineat, quam quod
spiritualibus studiis delectationem conferuet, & nutriat. sub-
dit inferius, Non spiritualia exercitia sunt propter corpora-
lia, sed corporalia propter spiritualia. Vnde constat exer-
citia spiritualia vocare lectionem, meditationem,
orationem, & conscientia examinationem. Et eo-
dem modo loquitur S. Bonauent. in lib. Meditationum
vitæ Christi, cap. 56. Sic etiam Ludouicus Blo-
sius in Institutione spirituali, cap. 5. Bona quidem (ait)
& Deo grata sunt externa exercitia, sed incomparabiliter me-
lius est exercitium internam, quo homo desiderat, ardet, &
se ad Deum non per sensus, & imagines, sed modo quodam su-
pernaturali extendit, vt ei vniatur. Et in Canone vitæ spi-
ritualis, cap. 16. Lectione, (inquit) precatione, ceterisque
spiritualibus exercitiis dedus esto. Item in Speculo spi-
rituali, cap. 11. Sic etiam dixit Laurentius Iustinia-
nus lib. de Vita solitaria, cap. 1. Sunt spiritualia exer-
citia sedula cordis intentione colenda. Et familia habet in

serm. de Christi natiuitate, & in lib. de Obedientia. cap. 16. Ambulantibus (inquit) in via prorsus necessaria est lux: hoc in corporalibus itineribus, hoc etiam in spiritualibus exercitijs patet: nam spiritualis quis sine spirituali lumine effugit laqueos non sufficit naturalis acumen ingenij, si non interioris erudiatur a Deo. In hac ergo significatione exercitia spiritualia, in presenti sumuntur.

II.
S. Ignatius
librum exer-
citijs scrip-
sit pro suis
operibus exer-
citijs.

Est igitur aduertendum secundò, B. P. Ignatium inter alia virtutis instrumenta, quæ suæ religioni reliquit, peculiarem librum non sine magno Dei auxilio, & diuturna experientia edidisse, quem Exercitia spiritualia appellauit. In cuius initio ita ipse loquitur, Nomine spiritualium exercitiorum intelligitur quilibet modus examinandi propriam conscientiam, item meditando, contemplando, orando secundum mentem, & vocem, ac postremò alias quasunque spirituales operationes tractandi. Sicut enim deambulare, iter facere, & currere, exercitia sunt corporalia: ita quoque præparare, & disponere animum ad tollendas affectiones omnes malè ordinatas, & his sublati, ad querendam, & inueniendam voluntatem Dei circa vitæ suæ institutionem & salutem animæ, exercitia vocantur spiritualia. Hunc autem librum non solum vt per illum socij proficerent, Ignatius conscripsit, sed etiam vt illius exercitijs, & documentis ad totius Christiani populi spirituales utilitates strenuè operaretur. Vnde grauissimus è Diui Bernardi sacra familia vir libellum hunc nouitatum toti generi humano institutum dixit, vt refert lib. 16. historiæ Societatis num. 127. Quæ res quoniam aliquibus noua videri, & suspecta esse cepit, & calumnijs exposita, vt latè habetur in eadem historia lib. 13. à num. 33. ideo Franciscus Borgia singularis Ignatii discipulus, & illustre Societatis exemplum à Paulo III. Pontifice Maximo humiliter supplicauit, vt prædictum opus examinari faceret, & sua auctoritate probaret: quo latius eius fructus pateat, & plures Christi fideles maiori cum deuotione ad vtendum illius exercitijs inuenerint, vt in literis ab eodem Pontifice de hac re anno 1548. expeditis legitur. Vbi etiam refert illius operis diligentem examinationem Cardinali Burgenfi, & Episcopo Salurijs suo Vicario generali, & Aegidio Foscarario sacri Palatii Magistro commississe, eorumque testimonio intellexisse, dicta exercitia, pietate, ac sanctitate plena, & ad edificationem, & spirituales profectum fidelium valde utilia & salubria esse & fore: ac tandem his verbis illa approbat, Debitum etiam respectum ad fructus vberes, quos Ignatius, & ab eo instituta Societas præfari, in Ecclesia Dei ubique gentium producere non cessant, & ad maximum adiuuamentum quod ad id prædicta exercitia tulerunt non immerito habentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, documenta, & exercitia prædicta, ac omnia & singula in eis contenta, auctoritate prædicta tenore præsentium ex certa nostra scientia approbamus, collaudamus, ac præsentis scripti patrocinio communimus. Postremò idem Pontifex fideles omnes ad illorum vsum exhortatur.

III.
Diuisio tra-
bandorum
circa hunc
librum & con-
silijs.

Quamuis autem hæc Pontificis sententia sufficere posset ad commendationem huius operis, ministerij, seu medijs à B. Ignatio inuenti, vel excitati ad animarum iuuamen: nihilominus vt plenior illius notitia habeatur, & vt omnibus satisficiamus, his præsertim, qui de hoc vfu exercitiorum obmurmurare ausi sunt, pauca breuiter in illius defensionem, & declarationem quoad substantiam, seu veritatem doctrinæ hoc in capite addimus, in sequenti explicabitur industria seu ars tradendi modum in huiusmodi exercitijs seruandum. In septimo tum Authoris Ignatii prudentia in tradendis multis regulis ac spiritualibus consilijs, quæ in dicto opere continentur, tum etiam vsum, seu applicatio ad ipsum.

De doctrina exercitiorum.

Quod ergo attinet ad doctrinam, nemo in re. II. uocare potest in dubium aliquid in eo libro contentum: omnia enim sunt aut principia certa, & dogmatica, aut ex doctrina Theologorum, magis præcepta, fuere desumpta. Quod vt clarius conficiat, aduertito, illud opus per se, & ex instituto non esse ad Theologicam doctrinam tradendam: vt nimirum dicam, magis doctrinam practicam, quam speculatiuam continet, traditurque per modum artis magis quam per modum scientiæ, ideoq; in eo magis veritas practica, seu potius utilitas spectanda est, quam speculatiua. Quia tamen meditatio, vt sit utilis, veritatem ex parte materiæ debet supponere, ideo in hoc opere præcipue in singulis exercitijs, seu meditationibus supponitur veritas historica, quando in illa fundantur, vt sunt exercitia omnia, quæ de vita Christi Domini nostri traduntur, aut de peccato Angelorum, vel de lapsu primi hominis, & nonnullis similibus. In alijs verò, quæ sunt vel de premio bonorum, aut poenis reproborum, vel de Deo ipso, aut eius beneficijs, vel amore ei debito, semper iacitur fidei fundamentum, & ferè in eo solo fundantur. Quòd si aliquid vtrius additur, quædā præmittuntur, morale doctrinam vel dogmaticam, inquam necessaria fundamenta continentia: & vbi necessarii est, tacite obiectioni occurrunt, ne spirituale consilium Theologiæ doctrinæ repugnare videatur Exemplum esse potest, quod in quarta decima annotatione ex his, quæ in principio traduntur de cautione adhibenda, ne quis feruore exercitiorum ductus facile se aliquo voto obliget, statim additur, quamuis maioris meriti sit opus ex voto, quam sine voto factum, nihilominus habendam esse rationem periculi, vel incommodi, quod in committendo voto esse potest: & sic de alijs.

Primum dubium circa doctrinam exercitiorum.

Vt autem veritas hæc magis conficiat, infirmamus nonnulla exercitiorum loca, in quibus posset aliquis scrupulum, vel dubium mouere, & illud facillè remouebimus. Primum in principio regulæ tertiæ dicitur, dum voce, aut mente cum Domino Deo, Sanctis colloquimur, præcipue exercere operationem voluntatis, & ideo maiorem exigi à nobis reuerentiam, quam datur per vsum intellectus circa intelligentiam potius morantur. Nam in primis dubitare quis potest, quia iuxta doctrinam Diui Thomæ, oratio magis est opus intellectus quam voluntatis: cum autem mente colloquimur ad Deum, vel sanctos, id facimus orando: ergo magis tunc exercemur in operatione intellectus, quam voluntatis. Deinde etiam circa illationem non apparet cur maior reuerentia exigatur, exercendo operationes voluntatis erga Deum, quam intellectus, quia reuerentia est quidam timor reuerentialis, qui versatur directè circa personam excellentem, vnde oritur præcipue ex diuina excellentia consideratione. Sicut Lucæ 5. dicitur: *Applati sunt omnes timore*; (scilicet reuerentiali) dicunt: *Quid vidimus mirabilia hodie*. Vnde ad hanc reuerentiam pertinet non nimum scrutari mirabilia Dei, iuxta illud Ecclesiast. 3. *Altiora tene quæstio*. Ergo magis adiungenda est reuerentia considerationi diuinæ, quam affectus.

Ad priorem partem respondeo, in illis verbis non tractari de speculatiua quæstione, an oratio, quoad actum petitionis, sit actus intellectus, vel voluntatis, quanquā admodum probabile sit, in nobis petendo-

petitionem formaliter consistere in ipsa locutione mentali, vel vocali, & vt sic esse in intellectu, manare autem vt omnes facientur proximè ab affectu, qui per ipsam petitionem potissimè explicatur. Et hoc est quod in illis verbis declaratur: nam quando cum Deo loquimur, præcipuè versamur in operibus affectus: quia licet ipsa locutio præcipuè fiat per intellectum, tamen solum sumitur vt signum affectus, & propter illum fit: ergo ipse affectus est quod præcipuè exercetur, siquidem propter quod vnumquodque tale, &c. Imò totum id est quasi vnum opus voluntatis perfectum: quia vbi vnum est propter alterum, ibi est vnum tantum.

VII.

Ad alteram verò partem respondetur, aliud esse considerare radicem illius affectus, qui reuerentia dicitur, aliud necessitatem eius. Ratio ergo facta probat, reuerentiam licet consistat in affectu, oriri ex cōsideratione intellectus, quod suo modo commune est omnibus actibus voluntatis. Noster autem B. Ignatius non hoc negat, nec de hoc tractat, sed docet magis esse necessariam reuerentiam erga Deum (quatenus nimirum per nostram libertatem cum diuina gratia eam in nobis excitare, & efficere possumus) quando per affectum & colloquium ex illo ortum cum Deo agimus, quàm cum circa intelligentiam solum versamur. Quod verissimum est, quia si cōsideratio intellectus etiam de rebus diuinis fit merè speculatiua, non ita solet excitare affectum, nec versatur propriè circa Deum vt circa personam cum qua tractamus, aut negotiamur, sed solum vt circa obiectum quoddam, quod speculamur, & ideo in illo opere nec reuerentia tam necessaria est, nec ex illo regulariter nascitur, nisi cōsideratio ad praxim applicetur. Si ergo cōsideratio practica sit, ipsa conciliabit reuerentiam, si sit de rebus aptis ad excitandam illam: & ideo etiam tunc non exigitur à nobis tanta cura habendi hunc reuerentiæ modum, quia veluti naturaliter nascitur ex dicta cōsideratione, quamquam non negatur etiam tunc reuerentiam esse adhibendam, et eo eius cura non fit tam necessaria, sicut quādo in colloquiis, & affectibus versamur: quia tunc tractamus, & negotiamur cum Deo, tanquam cum amico, vel patre, aut domino: & ideo ne familiaritas (quod contingere solet) pariat contemptum, aut negligentiam aliquam, magna cura adhibenda est, vt summa reuerentia exhibeatur, nam est valde necessaria, vt debito modo cum Deo versemur: colloquia autem ipsa & affectus de se non ponunt illam, & ideo necesse est vt ad illā homo speciali cura attendat, & inuigilet: & hæc est mens illius regulæ ad tractandum cum Deo valde necessaria.

Secundum dubium.

VIII.

Impugnatio
regula 10.
arctis.

Secundò in decima earundem annotationum dicitur, humani generis inimicum magis solere oppugnare eos, qui in via spiritus iam progrediuntur, per viam scilicet quam illuminatiuam vocant, quàm eos, qui inchoant per viam purgatiuam. Quod licet non tam pertineat ad doctrinam, quam ad factum & experientiam, videtur creditu difficile: quia verissimile est dæmonem in principio magis contradicere nequiter, vtendo illo principio, Principiis obsta, quia facilius poterit hominem vincere prius quàm virtutis dispositionem, ne dum habitum acquirat. Respondetur tamen in primis in ea regula non simpliciter dici dæmonem vehementius oppugnare proficientes, quàm incipientes, sed cum hoc addito, per boni (id est, honesti, ac virtutis) speciem. Quod sine dubio ita est, regulariter loquendo (ita enim hæc res morales intelligendæ sunt: alias enim interdum incipientes non ex eo quod non tenentur pacem sentiant, sed quia iuxta Aug. in Pl. 29.

Franc. Suar. de statu relig. Tom. IV.

Tormenta animi non sentiunt qui non proficiunt: putat enim quid pax est, sed incipit proficere, & tunc videbit in qua pressura est, quia cum creuisset herba & fructum fecisset, apparuerunt & zizanias; ordinari ergo illa 10. regula intelligenda venit. Ratio autem eius est, quoniam incipientes adhuc habent passiones immoderatas sine vlla ferè vitioforum habituum diminutione, & ideo aperte, & sine vilo velamine conatur dæmon eos ad priora vitia reuocare, non sub specie virtutis, sed vel carnis delectationem, aut mundi honorem, aut diuitias tanquam bonum maximum proponendo: postquam verò aliquis in virtute se aliquantulum exercuit, & ad illam est affectus, & per acquisitum habitum magis propensus, non est ita dispositus, vt propositis prauis obiectis tam facile moueatur, id eoque sub aliqua boni specie à dæmone tentantur.

Deinde dicitur, etiam absolute loquendo, moraliter verum videri, tentationes dæmonis, minus fortes esse statim in principio conuersionis, quàm post aliquem progressum in virtute factum: quod partim ex diuina gratia & providentia, partim ex astutia dæmonis provenire potest. Ex Deo quidem, quia quando efficaciter vult aliquem ad se conuvertere, vehementius illum interius mouet, & spiritualibus consolationibus, ac delectationibus, faciliorem ei reddit viam spiritus, & virtutis: vnde fit vt ad eius providentiam pertineat etiam contraria impedimenta remouere, quæ maxima esse solent ex parte dæmonis: & ideo illius tentationes pauciores, & remissiores eo tempore permittit. Postea verò quādo iam homo habet maiores vires virtutis & gratiæ, maiorem etiam licentiam Deus præbet dæmoni, vt illum exerceat, quo solidiorem, magisque probatam virtutem obtineat. Vnde Gregor. lib. 24. moral. cap. 7. relinquētibz (inquit) seculum quædam prius tranquillitas ostenditur, ne in sua reuerentia & inchoatione turbati redeant ad id quod enaserunt: prius ergo suauitatem sentiunt securi, prius pacis quiete nutriuntur: post cognitam verò dulcedinem tanto tolerabilius tentationum certamina sustinent, quanto altius in Deo cognouerunt quod amant. Fieri etiam potest vt dæmon in principio astutè se contineat, cum enim partim ex rei nouitate, partim ex maiori auxilio gratiæ maior esse soleat feruor spiritus in principio conuersionis, timet repulsam, imò etiam veretur ne ipsa tentatio fiat occasio magis obfirmandi animum in proposito, & inchoato virtutis studio: & quia perseverantia difficilis est, valdeque humanum est vt discursu temporis homo languescat, vel tædio afficiatur, id eo huiusmodi occasionem expectat per longum etiam tempus, etiam si homo interim aliquantulum in virtute proficiat, & tunc nacta opportunitate exerit vires suas.

Tertium dubium.

Tertiò in principio, seu fundamento exercitiorum, optimum consilium datur charitati proximi, & virtuti consentaneum, scilicet vt cuiusque sententiam, seu propositionem, si obscura sit, in bonā partem interpretemur, quia de omnibus bene præsumere debemus, vbi non constiterit male agere, aut sentire. Si autem propositio ipsa non possit ab errore vindicari, mentem dicentis exquiramus, vt si fortasse mente nō errat, linguam corripere illum moneamus: si verò etiam male sentit, illū totis viribus emendare, & ab errore securum reddere conemur. In hoc autem potest aliquis statim habitare: nam si error sit contra fidem, non satis est fratrem corripere, sed sepe tenemur eum denunciare, præsertim quando ex contumacia lapsus esse satis constat. Veruntamen, quauis in illa notatione hoc non explicetur (quia non pendet ex solo iure naturali, sed etiam ex Ecclesiasticis præceptis, multa que

lii 2 indiget

IX.

a. Defensio.

Vide Thomā
à Kempia lib.
1. de imita-
tione Christi
cap. 3.

X.

Documentū
di. corripien-
do proximo
ex parte im-
pugnatur.

indiget morali doctrina, quæ ibi erat extra institutum B. nostri Paris) non tamen excluditur, sed vniuersaliter dicitur, *Vias omnes opportunas tenet, quibus illum sanum intellectus, ac securum reddit ab errore.* Inter quas vias dicta denunciatio numeranda est, quando secundum rectam rationem, vel superiorum præcepta fuerit necessarium: illa autem verba sufficienti loco animaduersionis, vti persona docta sit, & per se sufficiens ad intelligendum quas vias tentare teneatur, id faciat: si autem sit indocta, saltem dubitare sciat, & interrogare.

Quartum dubium.

XI. Quartò in principio, seu fundamento exercitiorum ca indifferentia affectus homini commendatur circa res creatas non prohibitas, *ut nò magis quamur sanitatem, quam aegritudinem, nec vitam longam brevem preferamus.* Statim verò occurrit obiectio, quia salus, & vita sunt ex his rebus, quas homo tenetur ex præcepto custodire, & querere mediis honestis ac decentibus: non est ergo laudabilis indifferentia non magis querendi sanitatem, quam aegritudinem, &c. Deinde non rectè equiparantur ibi hæc duo genera bonorum diuitiis, & honoris: nam diuitiæ, & honor non sunt bona propter se appetenda secundum rectam rationem, quia non sunt per se honesta, ac convenientia naturæ, sed indifferentia, ac propterea solum vt instrumenta virtutis, vel naturæ conferuandæ; appetenda sunt, & ideo ad illa secundum se debet esse indifferens animus rectè compositus: salus autem & vita sunt ex bonis per se appetibilibus, quia sunt per se naturæ convenientia: & ideo rectitudo virtutis non postulat circa illa eandem indifferentiam. Dicendum verò est, sermonem esse posse de dispositione affectus necessaria ad honestatem, & ad vitandam culpam etiam venialem, vel solum de meliori, magisque perfecta dispositione. Loquendo priori modo, rectè procedit obiectio: nam reuera non postulat eandem indifferentia affectus circa illa duo genera bonorum. Nam homo non rectè faciet si sit affectus ad honores vel diuitias præter se, critique talis dispositio actualis, culpa ad minus venialis saltem ex obiecto, quia fertur in obiectū aliter, & aliori modo, quam ipsum dignum sit, fruendo nimirum vt edis: & ideo circa hæc bona indifferentia affectus ad habendum, vel carendum illis per se spectatis, & (quod consequens est) solum velle illa quatenus esse possunt instrumenta virtutis, est ad rectitudinem voluntatis necessarium.

XII. At verò bonum vitæ & salutis est ex his, quæ propter se appeti possunt, id est, quatenus per se sunt convenientia naturæ, & necessaria ad quandam eius integritatem, propter quam honestè appetitur sine respectu ad alium finem : & ideo fine cultu potest affectus, non esse omnino indifferens circa hæc bona, secundum se spectata. Nihilominus tamē ad maiorem perfectionem spectat (& hanc existimo fuisse mentem S. P. N. Ignacij), hæc ipsa bona non amare nisi vt sunt instrumenta virtutis : quamvis enim per se amabilia sint, interdum solet homo ex illis occasione sumere vel peccandi, vel non proficiendi in virtute, & ideo vilissimum est non plus ad illa affici, quam vt conducere possunt ad maiorem virtutis profectum. Accedit, quòd interdum est vel ad virtutem necessarium, vel saltem ad perfectionem virtutis, hæc bona contemnere, & prodigere propter Deum. Vt ergo homo, & paratus, & promptus sit ad hoc præstandum, oblata occasione opus sine dubio consilij est, illam indifferenter exercere, & in eis conservari. Quod dictum intelligatur de omnib. bonis, quæ licet per se amabilia sint, homo potest eis bene, & malè vt. In virtutib. enim

quibus homo malè uti non potest, illa indifferentia
laudabilis nō est. Occurrebat autem hic alia dubi-
tatio, quam infrā in dubio 2. attingemus.

Quintum dubium.

Quintò ubi ratio examinandi generaliter conscientiam traditur, multa ad moralem doctrinam de peccatis pertinentia valde utilis; et cum summa breuitate proponuntur, tam clarè, & distinctè, vix magnam rei comprehensionem inducunt, quam ramen habuisse Ignatium priusquàm in Theologia doctrina plene esset instructus, ex lib. i. vite eius, ca. licet colligere: ubi cum argueretur cur sine exacta doctrina auderet rem difficillimam definire, differentiam mortalis, & venialis peccati, etiam in internis cogitationibus confutandò, respondit dicitur; *Verà veniunt aut falsa que scripsi, vel tri indici que ego enim meum non interpono, si verà sunt, probati, si falsa. Nemo autem (vix ibidem refertur) ausus est quidquam eorum improbare. Dubitare autem aliquis potest, nam ibi sub titulo de cogitatione dicitur, in cogitatione de materia mortalium venialiter tantum peccari, quous homo aliquid tantum moratur quasi auscultando, vel quando aliqua obiter sensus delatatur, quasi vltimò in ea retinenda sese exhibet negligentem; nam hoc vltimò membrum cum definiri tradatur, & de. & rinalit sit, æquiualeat vniuersali. Hoc autem modo sumptum, nimiam licentiam continet. Nam delatatio morosa per solam negligentiam, potest nisi peccatum mortale, vix prima secundè constatur; quia ad peccandum mortaliter non semper requiritur expresse & directus consensus, sed sufficit crassa & supina negligentia. R. respondetur tamen B. Ignatium loqui præcisè de negligentia que nõ transit in consensum, nec directum nec interpretatiu quod & antecedenti, & consequenti verbo aliis indicatur. Expendendum enim est illud verbum *aliquid tantulum & obiter*, &c. quod idem significat ac subreptitiè & antecedenter ad plenam iudicij, & rationis animaduersionem: quando enim delatatio in eo statu durat, etiam aliqua negligentia interueniat, tantum est peccatum veniale: nam sine plena aduerterentiæ rationis, consensus etiam interpretatiuus mortalis non interuenit. Ac propterea inferri subditur, peccari mortaliter quando cogitationi præbetur quacunque ratione assensus. Ponderandum enim est verbum illud, *quacunque ratione*, additum enim est ad comprehendendum expresse & virtuale consensus.*

Sextum dubium.

Sexto circa idem examen, ubi de peccatis agit,
 quæ in opere consistunt, sub titulo de operum diffi-
 cultate habet, quod dicitur, ad iussu superorum illi-
 citi diplomata, seu indulta Pontifici, pro infirmulorum conser-
 vatione, vel Christianorum pace concedi, & Eucharijæ sicut il-
 lic, per quæ ad confessionem peccatorum, & Eucharijæ sicut il-
 licptionem Christi fideles invitantur. Et subiungitur, Ita-
 cut siquidem non leuiter quicunque tam pat. Respon. Eucha-
 ristia cohortationes, functiones quæ afferunt auctoritate transgred-
 untur. Non enim apparet quale hoc peccatum sit, aut quæ
 præcepti obligatio ibi interueniat. Nam Pontifices
 non iubent per hæc rescripta, sed incitant, vt in eodẽ
 loco dicitur, & ex tenore ipsorũ, & ex vti satis con-
 stat, ergo solum se habet vt conflata quædã, quæ sub
 præceptũ nihil immediatius continetur, quam con-
 silium: non acceptare autẽ consilium, per se nullum
 peccatum est, vt constat: cum ex diuini consilij, tũ
 ex generalitatis ratione eorum: nam in hoc maxime dif-
 ferunt à præceptis, quod nimirum obligationem,
 aut moralem necessitatem non imponit: ergo hæc
 cohortationes Pontificũ prætermittit, per se nullum
 est peccatũ. Respondeo, illa duo verba, afferunt, & ex vti
 171.

nam in uno
sensu.
ri audet, ac transgredi, dupliciter accipi posse, coniun-
ctim scilicet, ac diuisim. Et quidem si primo modo
accipiantur, res erit facilis, & sine contumelia: nam
sensus erit, non esse leue peccatum talia indulta
contemnere, & ex contemptu illa transgredi; & sol-
uitur difficultas tacta, nam contemnere consilia, &
ex contemptu illa non seruare graue peccatum est,
vt in superioribus diximus, tractando de consiliis
Euangelicis: & hanc fuisse existimo Ignatii men-
tem.

XV.
In altero
sensu scilicet
dicit obiectum
inrigere.
Si autem illa duo verba diuisim accipiantur, est
nonnulla difficultas in posteriori explicando, in
priori enim nulla est: nam aspernari indulgentias,
& exhortationes ad illas lucrandas, per se, & ex ob-
iecto malum est, imò vix fieri potest sine errore cir-
casidei dogmata: quòd si tantum sit contemptus
practicus, saltem continet iniuriam rerum sacra-
rum, & indicat animum à spiritualibus bonis val-
de alienum. Secluso autem contemptu transgredi
hæc diplomata, id est, non obseruare illa ex qua-
dam animi remissione, aut negligentia, non vide-
tur esse per se, & ex obiecto vllum peccatum: & hoc
probat ratio facta. Tamen, moraliter loquendo, si
homo sciens & videns, ac directa voluntate illa o-
mittat, vix fiet sine aliqua culpa, vel quia est quasi
prodigalitas quædam spiritualium bonorum, vel
quia turpis est pars, quæ non conformatur toti, quòd etiam
moraliter non fit sine aliquo scandalo, vel quia ho-
mo est nimis negligens in subueniendo spirituali-
ter communi bono, propter quod tales gratiæ cõ-
ceduntur, vt supponitur. Igitur in hoc etiam sensu
dici potuit, in eo non leuiter peccari: nam ad hanc
locationem sufficit quòd moraliter coniungatur
culpa, vnde cumque proueniat. Illud autem non leui-
ter, non debet in hoc sensu accipi pro peccato mor-
tali, sed pro graui, & non contemnendo veniali.

Septimum dubium.

XVI.] Septimò in primo exercitio primæ hebdomadæ
circa finem in colloquio, offendere quis posset in il-
lis verbis, Exquiram mecum rationem, quia creator ipse
in finem fieri creatura, & ab æterna vita ad temporalem
mortem venire pro peccatis meis dignatus sit. Nam Ver-
bum Dei, licet factum sit homo, non tamen prop-
riè dicitur factum creatura, quia ille homo crea-
tura non est, & quia repugnant hæc diuinitati eius.
Veruntamen Ignatius, quia non tractabat de Scho-
lastica subtilitate, modum loquendi sanctorum
(quorum aliquos retuli tom. 1. in 3. p. 16. art. 8. in
comment.) imitatus est pro eodem accipiens fieri
creaturam, ac fieri hominem, & creaturam vocans
omne compositum ex natura creata, in tempore
productum: quod maxime facere licet quando ex
contextu sermonis, & ex antecedentibus, & conse-
quentibus verus sensus constat, vt in illo exercitio
manifestum est, & latius explicatur inferius in pri-
mo exercitio secundæ hebdomadæ.

Octauum dubium ubi aliqua in specie apocry-
pha complanantur.

XVII. Octauò in exercitiis ad vitam Christi D.N. perti-
nentibus animaduerti potest, interdum aliquid
addi historię Euangelicæ, vel ex pia consideratio-
ne, vel ex obseruatione sacrorum locorum, nun-
quam tamen sine sufficienti autoritate, vt in exer-
citio de Natiuitate, ad finem consideratur B. Virgo
ex oppido Nazareth egrediens, insidens asinæ, &
Ioseph comes cū ancillula, & boue. Vbi tria addun-
tur, quæ Euangelistæ non narrant: primum quòd
B. Virgo non pedes iuerit, sed insidens asinæ, & ideo
statim ibi additur, vt pie meditari licet. Fuitque hæc
Franc. Suar. de statu relig. Tom. IV.

sententia Lyrani in Luca 1. quem sequuti sunt Car-
thuf. & Ioannes Maior, & noster Toletus Salmeron
tom. 3. in Euang. tract. 33. Neque enim par erat (inquit)
puellam teneram, vicinamque partui, pedibus illud iter eme-
tiri, nisi sine causa velimus multiplicare miracula. Non de-
sunt tamen viri docti, quibus magis placeat crede-
re, Virginem iter illud pedibus confecisse, eo quòd
paupertati magis conueniat, & nihil repugnet gra-
uiditati Virginis, vt dixi tom. 2. in 3. p. disp. 5. sectio-
ne 1. quia nullam inde molestiam, nullum impedi-
mentum sentiebat, iuxta Patrum doctrinam, Ful-
gentij ferm. de laudibus Virginis, Bernardi in ser-
mone *Signum magnum*, Nicephori lib. 1. cap. 12. Qui-
bus ego libenter concedam, potuisse Virginem nõ
maiori labore iter pedibus conficere, quam si gra-
uida non esset. Nihilominus à priori sententia rece-
dendum non censeo. Nam insidere asinæ paupertati
non repugnat, imò illam maxime commendat,
vt dixit Chrysostomus homil. 67. in Matth. quando
necessitas cogit, tunc enim non vterius progredi,
sed necessitati vsum terminare perfectæ paupertatis
est. Tunc autem quantum non esset specialis ne-
cessitas ex pondere, aut impedimento vteri proue-
niens: erat sufficiens ex naturali corporis debilita-
te. Erat etiam maior quædam decentia, quam Io-
sephum obseruare par erat: ac denique, licet pro-
pter se, Virgo partui proxima, non indigeret illo iu-
uamine, tamè propter alios, qui supernaturale au-
xilium agnoscere non poterant, erat valde expe-
diens, ne Ioseph nimis acerbus, & inhumanus in
suam sponfam videretur.

Secundum est, bouem etiam secum adduxisse: XVIII.
quod expresse affirmavit Bonau. in lib. Meditatio-
num vitæ Christi, Lyra etiam, & auctores superius
citati, & consonat communis traditio Patrum di-
cendum, Christum iacuisse in præsepe inter bouem,
& asinam, quos retuli in 2. tom. disput. 13. sect. 3. pau-
lo ante finem: nam licet illa animalia potuerint ef-
se aliena, verisimiliter tamen est in illo loco, seu an-
gulo nihil fuisse, quod ad ipsum Ioseph non perti-
neret. Notantque prædicti auctores, bouem addu-
ci potuisse vt venderetur ad solvendum tributum,
& alias expensas, quia per multos dies morati sunt
in Bethleem. Tertium, quod in ea consideratione
additur, est de ancillula, quod nullo alio in loco le-
gisse me recolo: imò inuenio Chrysostomum hom-
il. de Natiuitate Domini, tom. 2. dicentem, Ioseph
& Maria mater Domini non habebant seruulum, non ancil-
lam, de Galilea, de Nazareth soli veniunt: ipsi sunt domini,
& famuli. Hæc autem verba non admodum nos
cogunt, tum quia nõ satis constat illam homiliam
esse Chrysostomi: tum etiam, quia ibi interponit
hæc verba, non habebant iumentum, quòd minus rece-
ptum est. Alterum ergo etiam est incertum, & quã-
uis alterum etiam, quod hic consideratur, non con-
stat, probabilitate tamen non caret. Nam ille fa-
mulatus non excedebat statum, & paupertatem
Ioseph, vt ex munere etiam eius coniectare possumus,
& ex his quæ de statu illius, & parentum Vir-
ginis tractat Canisius lib. 1. de B. Virgine, cap. 4. Vn-
de non dubito quin domi suæ huiusmodi adiuto-
rium, seu famulatum haberet, erat enim moraliter
necessarium, præsertim propter decentiam, & clau-
suram, ac custodiam virginalem Mariæ, & propter
assiduam eius contemplationem, & quietem. Si
autem illud habebant domi, nihil profecto obsta-
bat quominus illud secum deferrent: quia nec tan-
ta velocitate peregrinaturi erant, quin ancillula
posset illos sequi: neque, vt dixi, id excedebat eorū
paupertatem, vt propterea oporteret familiarem
ancillulam dimittere, aut in aliena domo relin-
quere. Addo insuper, illud genus curæ, & proui-
dentix fuisse consentaneum amoris, & prudentiæ
S. Iosephi, qui non ignorabat partum Virginis in il-
lo iti-

lo itinere esse euenturum, fortasse autem modum eius non præciebat: & ideo meritò providere potuit vt sponsam comitaretur ancillula, cuius opera vti posset, in his præsertim rebus, quæ & per feminas decentius sunt, & per extraneas fieri non decebat. Sed de his rebus sic, vel aliter sentire non multum refert, cum nec Evangelio, nec traditioni repugnent, & congruentia ambigua sit.

XIX.

*An Christi
stus iudæo-
doris com-
munionem.*

Aliud exemplum sumi potest ex prima contemplatione tertiæ hebdomadæ, vbi dicitur, Christum D. post agni Paschalis esum, & peractam cenam, pedes omnium discipulorum lauisse, & sacrosanctum corpus & sanguinem suum largitum esse. Vbi nonnulla adduntur Evangelicæ historiæ, præsertim quod Iudæ etiam dederit sacram Eucharistiam, de quo plura dici possent, nisi à nobis essent tractata, disputatione 41 sectione 3. de Eucharist. Illud magis notandum hic est quod in secunda meditatione eiusdem hebdomadæ dicitur Christus post cenam vna cum vndecim Apostolis descendisse ex monte Sion, vbi fuerant cenati, & transiens per vallem Iosaphat, relictis ibi ex illis octo, aliis vero tribus in horti parte, seorsum ipse digredienti orasse, &c. Vbi primum advertere oportet, in Evangelio nullam fieri mentionem vallis Iosaphat. Et non desunt qui dubitent, an vallis Iosaphat, de quo sit mentio Isai. 3. sit aliquis particularis locus, vel sit peculiare nomē impositum ad significandum locum, in quo ultimum iudicium peragendum est, quicunque tandem ille futurus sit. Verum tamen per illa verba nihil aliud significatur, nisi quod Ioannes cap. 18. dixit; Egredius est Iesus cum discipulis suis trans torrentem Cedron, in montem Oliueti, qui proximè trans illum torrentem existit: nam inter montem Oliueti, & montem Sion est vallis quædam angusta, per quam fuit Cedron, & hæc vallis Iosaphat nominatur, iuxta modum loquendi Iudæorum ab vniuersa Ecclesia Latina vsurpatum, de quo in num. 2. in 3. p. disput. 53. sect. 3. dixi. In qua valle existit sepulchrum B. Virginis, vbi ædificata est Ecclesia quæ sancta Maria Iosaphat vocatur.

XX.

*An in nocte
passus sit
Apostoli in
trauerint
hortum.*

Maius dubium esse potest, quia in prædictis verbis significat B. Ignatius octo Apostolos non fuisse ingressos in hortum cum Christo, sed relictos esse in ipsa valle Iosaphat. Nam de primis octo dicit; Relictis ibi octo, &c. illud autem aduerbium ibi designat vallem Iosaphat, nam proximè præcesserat: statim verò addit, alius vero tribus in parte horti: condistinguit ergo hortum à valle, & in illo nullam partem tribuit aliis octo discipulis; non ergo ingressi sunt in hortum. At videntur repugnare verba Ioan. 18. Egredius est Iesus cum discipulis suis trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem introiit ipse & discipuli eius. Nec potest dici indebitam esse locutionem, ad cuius veritatem sufficit quod tres discipuli ingressi fuerint cum eo, nam in toto illo contextu indefinita æquivaleret vniuersali, nam quod proximè præcedit; Egredius est Iesus cum discipulis suis trans torrentem, generale est, quis enim audeat aliquem excipere, vel negare iussu cum illo. Et hæc ratio etiam per se cogit, quia nullum est fundamentum ad negandum omnes discipulos ingressos fuisse hortum: nullus enim aliorum Evangelistarum hoc significat: & quamvis dicat prius reliquisse octo discipulos, & cum tribus seorsum secessisse, & postea ab eisdem tribus quantum iactus est lapidis se separasse, omnes tamen illi loci poterant esse intra hortum, quia vix ducentis passibus primus illorum locorum ab ultimo distat, vt refertur ab Aranda in descriptione Terræ sanctæ, c. 13.

XXI.

*Expediunt
proxima ob
essio.*

Respondeo, B. Ignatium (vt opinor) nihil peculiare voluisse circa hoc definire, sed advertere solum illam separationem discipulorum, quam Evangelista refert. Sciendum est ergo, totum illum locum, in quem Dominus exiit, ab aliis Evangelistis

vocari villam, non quia esset oppidum aliquod vel pagus, sed quia erat prædium (vt Marcus illud appellat) habens ruralem domum, Lulitane Quarta, quæ Gethsemani appellabatur. Et intra illud prædium verisimile est fuisse hortum, id est, peculiare locum arboribus confectum, & quasi viridarium, quod recreationis gratia in huiusmodi villis haberi solet, vt graues auctores annotant, Toletus annotatione 3. Natalis in suis meditationibus. Tertius autem ille locus erat ad radicem montis Oliueti, vnde necesse est vt vel totus, vel magna pars eius fuerit in valle Iosaphat. Hoc supposito, vnum est certum, scilicet Christum cum omnibus discipulis ingressum esse prædium illud, quia hoc clare significat Matthæus, cap. 26. dicens; Similiter omnes discipuli dixerunt. Tunc venit Iesus cum illis (vtique omnibus) in villam quæ dicitur Gethsemani, & dixit discipulis eius, Sedere hic donec, &c. quæ verba referuntur ad octo discipulos, nam statim additur, Et assumpto Petro, &c. Iulsiit ergo illos sedere intra villam Gethsemani: quod rectè considerauit beatus Ignatius post cenam, dicens; Et octorem manere iussit Gethsemani. Est autem verisimile iussisse illos manere statim in principio prædij, & ideo in alio loco quem tractamus, dixit, reliquisse illos in valle Iosaphat, quia vt notauimus, prædium illud attingebat, vel magna ex parte erat in valle Iosaphat. Imò refert Burchardus i. p. descrip. Terræ sanctæ, cap. 7. §. 46. locum illum Gethsemani esse in latere montis Oliueti ad hærentem cuiusdam rupi concauæ de monte pendenti, sub qua discipuli sederunt, cum dixit Dominus; Sedere hic donec vadam illuc, & orem. Quod si ita est, rectè colligitur reliquisse discipulos satis in principio Gethsemani. Tandem fit etiam verisimile octo discipulos non fuisse ingressos partem illam prædij Gethsemani, quæ in propria, & rigorosa significatione hortus dici potest. Neque hoc repugnat Ioanni, quia à parte totum nominando, quod etiam in vulgari modo loquendi satis vsitatum est, nomine horti totum prædium Gethsemani significauit, vt etiam Toletus supra intellexit; nihil n. aliud quam quod alij Evangelistæ referre voluit. Quod si fortasse quis contendat, vel ibi non fuisse partem prædij, quæ magis propriè dici possit hortus, quam reliquæ, vel si erat, in illam fuisse ingressos omnes discipulos, quamvis neutrum satis probari possit, verba Ignatii non repugnant, sed ab ea disputatione abstinent. Nam priora generalia sunt, scilicet octo discipulos in valle mansisse, id est, in principio illius horti, vt loquitur Aranda supra cap. 25. vel ad radicem eius, vt ait Burchardus: & in hoc tantum sensu distinguit appellationem huius loci ab illa parte horti magis interiori, & quæ fortasse iam erat in monte Oliueti, vt Lucas significat, in qua permanserunt alij tres discipuli. Ad hunc modum poterit lector faciliè expedire (ne prolixiores simus, & ad explicanda Evangelia diuertamur) si quid occurrerit in eodem libro in omnibus punctis, seu meditationibus vitæ Christi D. quæ ex Evangelistis desumptæ sunt, si quid enim illis interdum additur, solum est per modum brevis expositionis, cuius vel auctoritatem, vel probabilem rationem inuenire semper facile vnicuique erit.

Nonum dubium.

Nonò inter præludia, seu dispositiones, ad rectam electionem faciendam ponuntur tres gradus humilitatis. Primus dicitur necessarius ad salutem, nam consistit in subiectione hominis ad diuinam & humanam legem. Secundus dicitur esse perfectior, nam duo includit, scilicet voluntatem nunquam admittendi venialem culpam, & in differentiâ affectus ad omnia

XXII.

*De illius
dispositione
humilitatis
ad salutem
nam*

omnia temporalia commoda, vel incommoda; ita ut aequè sit animus propensus ad illa, vel carentiam illorum, ubi æqualis Dei gloria, & occasio propriæ salutis intercesserit. Tertius dicitur esse absolutissimus, nam in eo eligit homo paupertatem, & omnem mundi contemptum plusquàm honores, vel diuitias, etiam cum æquali Dei obsequio, vel gloria, vel spirituali fructu propter maiorem Christi imitationem.

XXIII.
Tres, quæ
sunt circa
hunc gradum.

In qua doctrina tria desiderari, vel queri possunt. Primum, cur hi dicantur gradus humilitatis: nam videtur potius esse gradus omnium virtutum, quippe seruare præcepta, & vitare peccata, ad omnes pertinet, & si ad aliquam specialem, potius ad charitatem, vel penitentiam, quàm ad humilitatem. Illa etiam vniuersalis moderatio affectus circa omnia temporalia bona officium est virtutum omnium. Secundum cur gradus humilitatis tres tantum esse dicantur, cum D. Benedictus in sua Regula, c. 7. duodecim gradus humilitatis posuerit, quos D. Thomas interpretatur, & defendit 2. 2. qu. 161. art. 6. Diuus autem Gregorius 23. Moralium, cap. 4. alijs 7. quatuor ponit gradus superbix, quibus respondere debent quatuor gradus humilitatis, quos attigit Augustinus in lib. de Spiritu, & littera, cap. 13. in fine. Et illam partitionem defendit idem D. Thomas q. 162. art. 4. Bernardus autem in proprio tractatu de duodecim gradibus humilitatis, partitionem S. Benedicti amplectens totidem gradus superbix enumerat, ut notauit D. Thomas, dict. art. 4. ad 4. At verò Anselmus lib. de similitudinibus, cap. 10. & sequentibus, septem gradus humilitatis enumerat. Cur ergo ab Ignatio tres gradus tantum numerentur? Tertiò difficile videtur quod ad perfectam humilitatem spectat, cum æquali Dei gloria, & spirituali profectu, eligere paupertatem præ diuitiis, contemptum præ gloria, &c. nulla enim ratio virtutis, vel honestatis in huiusmodi electione apparet. Nam illa, quæ alioqui sunt naturæ incommoda, non sunt per se eligibilia, secundum rectam rationem, sed solù propter spiritualia commoda, vel quodlibet Dei obsequium: sed hic finis cessat in eo casu quia supponitur æquale obsequium Dei, & spirituale commodum sine his malis naturæ contrariis: cur ergo ad perfectionem spectat, tunc illa eligere? Nec satisfaciunt quod ibi insinuat de imitatione, vel similitudine Christi: nam imitatio hæc non est ponenda in his rebus, quasi materialiter sumptis, sed formaliter, id est, quatenus ad Dei gloriam conferunt: non legimus autem Christum æquali Dei gloria, paupertatem præ diuitiis elegisse, sed propter maiorem Dei gloriam, paupertatem elegit, & mortem. Ergo ad eius imitationem solum debemus nos similem affectum exercere, non verò ad hæc aficere, absque ulla vtilitate ad gloriam, vel obsequium Dei. Imò videtur clara repugnantia quòd sit maior perfectio hoc eligere præ illo, & tamen quòd in illo non sit maior gloria Dei, nam quidquid perfectius est in ratione virtutis, eo ipso ad maiorem Dei gloriam pertinet.

XXIV.
Ad 1. quæ
sunt in n.
precedenti.

Ad primum respondetur, iuxta doctrinam D. Thomæ dict. quæst. 161. art. 1. ad 5. Humilitas secundum quod est specialis virtus, præcipue respicit subiectionem hominis ad Deum, propter quem etiam alius humiliter, se subicit. Vnde in hoc videtur humilitas habere quandam similitudinem cum obedientia, vel cum penitentia, seu iustitia ad Deum: tamen formaliter ab eis differt, quia propriè ac per se non inclinat ad alterum, sed moderatur affectum propriæ excellentiæ, & ita continet hominem sub Deo: & sub quocunque participante excellentiam Dei, & hac ratione dicitur subicere hominem Deo: & quia hæc subiectio maximè à nobis exercetur per obseruationem mandatorum, ideo per hanc humilitas declaratur. Et ita etiam S. Benedictus præcipuos gradus humilitatis ponit in perfectâ abrenuntiatione propriæ

voluntatis, & obseruatione præceptorum regulæ, ac totius obedientiæ, ut patet ex quatuor ultimis gradibus, quos D. Thomas refert, qui in ipsa regula sunt quatuor primi. Tamen in primo, qui est duodecimus apud D. Thomam, attingit substantiam humilitatis, quæ consistit in abiectione sui in conspectu excellentiæ diuinæ: eius autem perfectio in effectibus obedientiæ primariò manifestatur. Hac ergo ratione per obedientiam mandatorum, & voluntatem cauendi in omnibus offensionem Dei, & intendendi potius gloriam eius, perfectionem, & gradus humilitatis declarauit B. Ignatius.

XXV.

Ad 1. quæ
sunt in n.
precedenti.

Vnde facile respondetur ad secundam interrogationem, gradus enim virtutis variis modis considerari possunt, & iuxta varias considerationes per diuersa & plura, vel pauciora membra diuidi. Hæc autem trimembris diuisio graduum virtutis, valde frequens est apud morales Philosophos, & Theologos: nam Philosophi distinxerunt virtutes morales prout sunt in homine, in politicas, purgatorias, & purgati animi, ut videre licet apud D. Thomam 1. 2. quæst. 61. art. 5. ubi rectè Caietanus aduertit illis verbis tres status eiusdem virtutis significari. Nam politice dicuntur quatenus hominem rectè moraliter componunt: purgatorie quatenus incipiunt hominem magis abstrahere à rebus humanis, & corporeis, cumque subleuare incipiunt ad imitandam diuinam, & spiritualem perfectionem: purgati autem animi dicuntur, quando iam attigerunt perfectissimum gradum, cum desipientia omnium rerum quæ animum perturbare possunt. Similis est alia partitio, qua virtutis gradus distingui solent in statum continentie virtutis simpliciter, & virtutis heroicæ. Item perfectionem charitatis distinguunt in incipientem, proficientem, & perfectam. Denique Glossa Ordinaria Matth. 3. circa illa verba Christi, Sic decet nos implere omnem iustitiam, tres gradus humilitatis distinguit, scilicet, subdi maioris, æqualis, & minoris, quos vocat sufficientiæ, abundantie, & perfectæ iustitiæ. Ita ergo potuit rectè B. Ignatius distinguere tres gradus humilitatis, ex tribus modis contemnendi seipsum, & suam voluntatem, ac temporalia commoda, scilicet vel quantum necesse est ad seruanda rigorosa præcepta, vel quantum sufficit ad vitandas etiam veniales culpas, & querendam maiorem Dei gloriam, vel quantum confert ad maiorem Christi imitationem. In quo etiam aduerto S. Benedictum in distinguendis gradibus humilitatis, non tantum posuisse quæ pertinent ad interiorem affectum, sed etiam, quæ ex parte intellectus, conferunt ad illam perfectionem consequendam, & quæ in exterioribus actibus, ad eam conferuandam, vel ostendendam, obseruare oportet. Et ad eundem ferè modum procedit Anselmus, ut D. Thomas superius explicat: quod illis Patribus fuit opportunum: quia instruebant hominem in omnibus, quæ ad humilitatem conferbant. At verò B. Ignatius solum distinxit gradus humilitatis, quoad interiorem affectum, prout variis modis potest esse magis, vel minus perfectus: quia solum eam distinctionem præmittebat ad electionem status faciendam, quæ maximè pendet ex affectu magis, vel minus subiecto Deo, & abstractione à temporalibus rebus. Diuisio autem Gregorij quoad gradus superbix nihil obstat, quia illi omnes opponuntur humilitati, in quocunque gradu existenti: quia eidem virtuti multa vitia opponi possunt.

XXVI.

Ad 3. quæst.
ibidem.

Ad tertiam interrogationem respondetur primo, illud genus humilitatis esse valde conforme modo loquendi, & exemplis Sanctorum, nam conformitatem ad Christum putant esse sufficientem rationem amandi omnem abiectionem, & humilitatis modum, iuxta illud Petri, Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini.

quam in vestigia eius. 1. canonica, cap. 2. & cap. 3. Melius est benefacientes pati, quam male facientes, quia Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Fateor tamen ab hoc mortuo nunquam esse separabilem maiorem Dei gloriam, & maiorem fructum gratiae, ac perfectionis spiritualis, ceteris paribus. Vnde idem Petrus cap. 4. subdit, Communicantes Christi passionibus gaudere, ut & in revelatione gloriae eius gaudeatis exultantes; nunquam ergo hic fructus separatur ab illa communicatione, si cetera sint paria. Et ratio est clara, quia in eo motivo includitur maior amor, & maior reverentia ad Christum Dominum. Et praeterea in eligenda maiori temporalium rerum abiectione (etiam si in alijs sit aequalitas) in hoc semper est excessus quod illa via est securior, & aptior ad magis merendum, vel saltem magis satisfaciendum coram Deo, vel pro nobis, vel pro proximis. In quo etiam consideratur quaedam maior similitudo Christi: nihilominus tamen verum est quod Philosophus 2. phys. c. 2. & 13. metaph. c. 3. dicit. Abstrahendum non est mendacium, & ideo ad purificandum affectum, illumque magis abstrahendum ab affectu temporali, recte proponitur ille perfectus gradus humilitatis, quo homo humiliora, & abiectiora magis appetit, etiam si praescindatur omnis alia utilitas, praeter conformitatem ad Christum in profunda humilitate.

Decimum dubium.

XXVII.

Decimo explicandus est similis locus, qui habetur in meditatione quartae diei secundae hebdomadae, puncto 3. ubi proprio ac singulari modo distinguuntur tres perfectionis gradus, videlicet, paupertas, abiectio sui, & humilitas, quae ex diametro, ut ibi dicitur, divitiis honori, & superbiae opponuntur; à quo omnes virtutes statim introducuntur. Videri enim potest novus hic modus explicandi gradus perfectionis, & radices oppositorum vitiorum. Nam, si per gradus perfectionis intelligantur diversus status virtutum, ut in praecedenti puncto dicebamus, non recte illo modo explicatur: nam ad virtutem, seu perfectionem in quocunque statu existentem requiritur humilitas in proportionali gradu, seu statu, & ita illi tres gradus non sunt separabiles in statu perfectionis. Si autem illae tantum numerantur ut conditiones, vel dispositiones ad perfectionem, insufficientes enumerantur: nam omittitur castitas, & propriae voluntatis abrenunciatio, quae maxime necessaria est. Et similiter in contrariis radicibus vitiorum omittitur concupiscentia carnis, quae ponitur à Ioanne 1. canonica, cap. 2. qui non distinguit inter honorem & superbiam, sed utrumque concludit sub superbia vitae: nam concupiscentia oculorum, pro divitiis posita est.

XXVIII.

Respondetur, considerandam esse occasionem, & rationem eorum, quae dicuntur, ut verus sensus intelligatur, ibi enim incipiebat tractare B. Ignatius de medijs, quibus homo paulatim disponi debet ad spirituale affectum in se formandum, & ad electionem faciendam illius status, in quo melius & saluti suae consulat, & Deo famuletur: progressum ergo, & perfectionem huius dispositionis per illos tres gradus explicat. Recte enim existimat (quod Christus D. saepe docuit) initium sumendum esse à rebus externis, quae per paupertatem dimittuntur, atque adeo à moderatione affectus circa temporalia bona. His autem bonis proximus est honor: & ideo secundo loco ponit moderationem affectus circa honorem, quem vocat contemptum, scilicet rationi consentaneum, qui virtus est innominata, ut dicit D. Thomas 2. 2. qu. 129. art. 2. Quia verò non satis est circa exteriora bona moderari affectum, nisi circa

propriam excellentiam moderatus sit; nam appetitus excellentiae secum asserit appetitum honoris, & divitiarum, & maxime perturbat animum ad electionem faciendam: ideo ponit in tertio, & perfectiori loco humilitatem.

Est autem ulterius considerandum, aliud esse agere de perfectione, aliud de statu perfectionis: ibi ergo non agitur de statu perfectionis, sed absolute de perfectione: quia electio status, non limitatur ad statum perfectionis, quavis ad perfectionem in quocunque statu ordinandam ordinetur. Ob hanc ergo causam non fuerunt ibi numerandae castitas, vel obedientia: nam quatenus sunt necessariae ad salutem, supponuntur ad perfectionem, sed potius sunt terminus electionis. Atque idem est de perfecta paupertate, quantum ad effectum, ut ipsemet B. Ignatius iudicavit: & ideo in primo gradu praecipue posuit spirituale affectum paupertatis, qui ad omnem bonam electionem in primis necessarius est. Vnde etiam constat, cur illa tria potissimum numeraverit, divitiis, honorem, & superbiam, seu propriam excellentiam: quia maxime perturbare possunt rectam electionem. Omisit autem concupiscentiam carnis, quia illi proposito non inferuebat, propter rationem dictam: nam quidquid in eo genere vitiosum est, non cadit sub electione, sed per se notum est, debere moderari ante omnem electionem de maiori perfectione: quidquid autem amplius est, non disponit ad electionem, sed de illo est electio.

Undecimum dubium.

Vndecimo occurrent in huius libri lectione nonnulli termini, quos calumniari possent qui vel inter Theologicos non essent eruditi, aut spiritualium rerum inexpertii, vel in eis non satis instructi. Saepe enim metio in hoc opere sic diuinarum illustrationum, & illuminationum: & quoniam olim quidam haeretici Illuminati appellati sunt, formidare quis posset, ne aliquis error in huiusmodi verbis involuatur. Non enim defuerunt qui hoc obicerent. Item saepe dicitur, hominem in oratione sentire varios spiritus, agitari varijs spiritibus consolationis, aut desolationis, & ad eos discernendos varias regulas assignantur, in quibus significatur, posse interdum eundem discerni, an auctor interni motus sit Deus, aut bonus, vel malus spiritus: quod videtur periculosum expositum, & in rigore falsum, quia sine revelatione non potest haberi haec certitudo. Vnde etiam aliquando significatur, posse hominem interdum certo in se experiri benedictum diuinum docente id aliquo consolationum, desolationum, vel inversorum spirituum praesentio experimento, ut dicitur in quadam secunda notatione circa tempus ad electionem aptum. Sic etiam in 4. regula ad victum temperandum dicitur, perfectam abstinenciam esse dispositionem, ut homo interdum sentiat quosdam cogitatus interne radios, & consolatorios motus ibi calidius immitti.

Veruntamen haec, & similia, quae in hoc opere passim occurrunt, & egregie sunt in scholastica doctrina fundata, & ad Theologiam mysticam sapienter applicata. Nam in primis certum est dari in anima nostra internos quosdam motus, tam intellectus, quam voluntatis, ex speciali Dei motione gratiae praeventis, ut ex materia de gratia constat prologom. 3. de gratia cap. 6. à num. 9. & latius lib. 3. & hic vocatur à sanctis Patribus illuminationes, illustrationes, inspirationes, & motiones diuinae, ut constat ex Concilio Tridentino tota sess. 6. & ex antiquioribus Concilijs, & modo loquendi Augustini: & fundatus est in modo loquendi Scripturae, ut patet ex toto Psalmo 118. & ad Rom. 8. Quis spiritus Dei agitur, is sunt

hi sunt filij Dei, & similibus. Deinde certum est, huiusmodi internas inspirationes, vel illuminationes, interdum fieri immediate ab ipso Deo, qui est principalis auctor omnis gratiae, & aliquam specialem vocationem seu motionem habet sibi soli reservatam, ut attigimus disput. 27. de Incarnatione, sect. 2. §. sed occurrunt. interdum verò, & saepe sunt per bonos Angelos custodes, nam hoc est præcipuum munus eorum, ut lib. 6. de Angelis cap. 16. latè ostendimus. Unde è contrario etiam est certum, daemones conari ad imitandum, quantum possunt, hanc internam motionem, convertendo illam in malum, excecando intellectum, seu prava obiecta, quantum possunt, illuminando, & mediantibus illis ad pravius motus, appetitum, & voluntatem excitando, interdum apertè, interdum sub specie boni: quia Angelus scilicet interdum se transfigurat in Angelum lucis, ut Paulus dixit 2. ad Corinth. 12. Denique, optima, & certa doctrina est, inter alias hanc esse differentiam inter Deum, & quemcumque spiritum creatum: quod Angelus solum potest excitare voluntatem, medio intellectu & appetitu sensitivo, & utrumque horum mediis phantasmatibus, seu obiectis sensibilibus, & imaginariis: Deus autem immediate potest movere ipsum intellectum, & voluntatem iuxta illarum facultatum capacitatem: ipse enim solus habet infinitam efficaciam, & solus etiam est auctor harum potentiarum, quæ sicut ab ipso solo immediate pendunt in esse, ita etiam ipso solo immediate possunt moveri, & excitari. Neque Angeli possunt in rebus quidquam efficere immediate, nisi motu localem, ut lib. 4. de Angelis dictum est: immediata autem motio intellectus, & voluntatis, non fit per localem motum. Et ideo dicit interdum D. Thomas (& ita etiam loquuntur Patres) solum Deum posse influere interius rationali menti, 3. p. q. 8. art. 8. ad 1. item solum Deum posse illabi animæ, 3. p. quæst. 64. art. 1.

XXXII. Ex his colligitur necessarium esse homini posse discernere inter hos motus internos, à quo principio sunt: ideo enim dicebat Ioannes 1. canonica, c. 4. Probare spiritus, an ex Deo sint, quoniam nisi exquiliè ac diligenter hæc discretio fiat, magnum periculum est errandi: quia (ut ex Paulo dicebamus) transfigurat se Angelus latens in Angelum lucis. Et ideo inter gratias gratis datas, numeratur discretio spirituum 1. ad Corinth. 12. Quoniam autem hoc donum, interdum deur ab Spiritu sancto, extraordinario, & peculiari modo supernaturali: nihilominus necessarium est, ut sit aliquis modus ordinarius in Ecclesia, quo per principia supernaturalia adhibito rationis discursu, & experientiae, & prudentiae iudicio, discerni possint interiores motiones, seu spiritus. Sicut licet detur specialis gratia sanitarum, linguarum, interpretationis sermonum, &c. non expectantur semper in Ecclesia huiusmodi singulares gratiae ad illos effectus, quatenus ordinariè in Ecclesia necessarij sunt, & per doctrinam, scientiam, vel artem humano modo comparatam cum diuino auxilio fieri possunt.

XXXIII. Vltèrius his omnibus addendum est, quod licet impulsus diuinæ gratiæ per illuminationes, & inspirationes secundum totam latitudinem, seu collectionem suam, non expectent hominis dispositionem, quia ipse Deus est, qui in nobis incipit: nihilominus postquam Deus per suam gratiam præuenit hominem, & cœpit in illo operari vel fidem, vel charitatem, vel quancumque aliam bonam voluntatem, aut perfectionis affectum, potest homo, & debet (si velit proficere spiritualiter) se disponere, & præparare ad maiorem Dei illustrationem, ac motionem obtinendam: quia supposita priori gratia præueniente, potest homo illi cooperando mereri aliam, vel maiorem gratiam præuenientem, vel o-

rando, illam impetrare: & ideo Ecclesia saepe orat Deum, ut sua gratia nos præueniat; & ex doctrina de gratia id certissime constat. Inter has autem dispositiones præcipua est vitæ puritas, & munditia à peccato, tam dolendo de præteritis, quam cauendo futura. Deinde augetur hæc dispositio, minuendo affectum temporalium bonorum, & commodorum. Quomodo dixit B. Ignatius in vltimis verbis secundæ hebdomadæ, circa electiones faciendas. Hoc vnusquisque persuasum habeat, tantum se in studiis spiritualibus promoturum esse, quantum ab amore sui ipsius, & commodi propriæ affectione se abstraxerit. Tandem optima dispositio ad huiusmodi effectus diuinæ gratiæ in oratione præterim mentali, quasi perficitur, non solum quia efficacissimum medium ad obtinendum à Deo huiusmodi motiones, est oratio, & petitio, sed quia cum oratione mentali eleuetur anima ad Deum, & ad considerationem rerum æternarum, est magis separata à rebus temporalibus, & ideo magis disposita ut à Deo illuminetur, & moueatur, iuxta illud, *Ducam eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor eius.* & illud, *In meditatione mea exarscet ignis.* Accedit etiam quod ipsamet oratio mentalis, quia est actio valde spiritualis, & supernaturalis, multumque eleuata supra sensus & corporalia bona, indiget maximè afflatu Spiritus sancti, qui frequentè inspiratione, & illuminatione sua, hominem in eo exercitio sustineat, & promoueat. Quod licet interdum pro sola sua gratia abundanter faciat, quia prout vult spirat: & diuidit singulis prout vult, tamen ordinariè, & secundum iustam dispositionem suæ prouidentiae præsentior est diligentibus, negligentibus abest, ut dixit Ambros. lib. 9. in Lucam, cap. 20. & egregie tractat Bern. serm. 56. in Cantica. Et ideo qui in huiusmodi orationis exercitio, quod in se est, cum diuina gratia diligentius præstat, & diuinis vocationibus, quæ in ea dantur, fideliter respondet, magis etiam à Deo illuminatur, & perfectius vocatur.

XXXIV. Ex his ergo satis intelligitur, cur necessariū fuerit B. Ignatio in hoc opere frequenter loqui de internis illuminationibus, motionibus, seu inspirationibus, quia in hoc opere agebat de instruendis hominibus in exercitio spiritualis vitæ, & mentalis orationis, ac considerationis, in qua maxime exercentur, seu recipiuntur huiusmodi impulsus: neque in illis terminis aliquid est inuidiæ, cum & vix possint illi motus aliis nominib. magis propriis significari, & ex vñ Conciliorum, & Patrum, sumpta sint. Quod si aliqui hæretici illis interdum abusi sunt, nihil hoc veritati nocet, nec catholicum scriptorem impedit, dummodo veritatem satis ab errore discernat. Quod in eodem opere à B. Ignatio diligenter præstitum est in regulis, quas tradidit ad discernendos spiritus, tam pro incipientibus, quam pro proficientibus, vel perfectis.

In quibus illud etiam aduertendum est, tria capita in eis insinuari ad dignoscendos hos motus. V. Trium apertè discernendi interius motus, ex parte materialis. V. Trium apertè discernendi interius motus, ex parte materialis. V. Trium apertè discernendi interius motus, ex parte materialis.

XXXV. Et ideo necessarium est secundum caput, quod XXXVI. est consideratio finis, ad quem tendit impulsus seu motio interior: nam, si ille finis malus est, evidens argumentum est, motionem esse à malo spiritu. Si autem finis sit honestus, magnū indicium est boni spiritus.

spiritus mouentis, non tamen est sufficiens, tñ quia ut actio sit bona, non satis est finis bonus, nisi etiam materia, seu obiectum, aut medium ut propositum cum talibus circumstantiis nec per se malum, nec prohibitum sit: tum etiam, quia sub illa specie boni, potest non intendi bonitas, sed impediri potius maior bonitas, seu perfectio. Ad hoc item caput reducuntur effectus talis cogitationis vel motionis: nam finis, qui est primus in intentione, est effectus motionum, quæ ad illum ordinantur: & quauis interdum talis effectus ab ipso homine nõ intendatur, quia vel non præcognoscuntur, vel non queruntur, saltem pro tali tempore: nihilominus à bono, vel malo spiritu interius præmouente, sine dubio intenduntur, vel saltem præuidentur, ac præmittuntur: & ideo ex illis tanquam ex fructibus cognosci potest qualis sit qui moueat.

XXXVII.

3. ex parte
medijs
bilis inter-
norum mo-
tionum.

Tertium caput est modus motionis, nam quod ad præsens attinet, potest esse duplex, scilicet sensibilis, siue medijs sensibus externis, siue per internam motionem phantasmatis, vel omnino internus, & spiritualis. Prior facile cognosci potest, de quo consulendus Athanasius in vita S. Antonij, circa medium, apud Sur. 17. Ianu. tamen ex illo præcisè non potest discerni, an sit à bono, vel malo spiritu. Quauis autem hoc verum sit de iudicio certo, & infallibili, tamen ex alio mouendi modo, supponit optimam coniecturam B. Ignatius in posterioribus regulis de hac re, reg. 7. nam interdum hæc interior motio fit placide ac suauiter, & cum magna animi tranquillitate, interdum verò duriter, & quasi violenter, & cum aliqua perturbatione animi. Tunc ergo ait considerandum esse conditionem personæ, quæ mouetur: nam si alioqui curam habeat procedendi in virtute, & in obsequio diuino, & suauiter mouetur, signum est à bono spiritu moueri, si autem asperè, à malo. E contrariò verò si persona est in peccatis, vel negligens in diuino obsequio, à bono spiritu asperè, à malo blandè, & suauiter mouetur: nam uterque spiritus intendit vel mutare animam à dispositione sibi contraria, vel promouere in sibi conformi: mutatio autem illa ordinariè requirit commotionem, & asperitatem: continuatio autem, vel promotio in vita simili, suauis fit. Item, quia dum homo resistit bono spiritui, respectu illius, indiget reprehensione, & aspera motione; tamen si ei obediatur, meretur consolationem, & suauem promotionem: & è contrariò demon in eum, qui crescit in bono, tanquam in hostem insurgit, & in contrarium duriter impellit: in eo verò, qui negligens est, quiescit, & suauiter illum mouet, ut in eo statu permaneat: quæ est optima coniectura, licet non infallibilis. In qua etiam est aduertendum, quod licet ex ea, vel ex alijs cõstet motionem esse à bono spiritu, attamen non potest ab homine cognosci, an sit immediatè à Deo, an mediante Angelo: quia cum spiritus creatus possit hoc modo hominem mouere, nihil in eo relinquitur (quod homini saltem notū sit) ita proprium Deo, ut ex illo discernere possit homo, an Deus ipse immediatè moueat. Veruntamen si aliunde constet motionem esse à bono spiritu, ad morales actiones parum refert quod motio sit immediatè à Deo, vel mediante Angelo custode, quia hic semper operatur ut minister Dei, & iuxta illius voluntatem.

XXXVIII.

Aus etiam
ex parte mo-
di, me: & spi-
ritualis.

At verò è conuerso contingit in posteriori modo, nam si ille semel cognoscatur, ex illo optimè intelligitur, Deum esse qui mouet: nam, ut prænotauimus, talis motio immediatè in superiorem partem animæ, diuinæ virtutis est propria: igitur ex illa tanquam ex proprio effectu cognoscitur motor diuinus. Dices, illuminatio Angelorum inter se est mere spiritualis, & nihilominus non fit à Deo immediatè, sed medijs superioribus descendit ad in-

feriores. Respondetur, modum illius illuminationis incognitum nobis esse, & ideo non posse ab illi sumi argumentum, fortasse enim non est per efficientiam vnius Angeli in alium: hi autem effectus, de quibus agimus, non sunt sine efficientia circa ipsum hominem: vel certe, si aliqua efficientia in illa illuminatione interuenit, ad summum est aliquis speciei intelligibilis, omnino abstractæ & independentis ab obiectis sensibilibus: quæ species non potest fieri in anima cõiuncta corpori naturali virtute: & ideo si aliqua illuminatio, vel motio in hac vita immediatè fit in intellectu, vel voluntate hominis, sine dubio est immediatè ab ipso Deo, præfertim, quia non sinit in ipsis speciebus, sed immediatè versatur circa actus secundos intelligendi, iudicando, vel saltem apprehendendo: & voluntatis amando, timendo, &c. saltem per actus simplices, seu imperfectos.

Difficultas autem circa hunc modum est, in cognoscendo quando hæc motio tam intima, tamque intellectus, & spiritualis sit. E ideo ad hoc dignoscendum octauam regulam posuit B. Ignatius his verbis, *Solus Dei est consolari animam, nulla præcedente consolationis causa, cum sit hoc proprium creatoris suam ingredi creaturam, & illam in amorem sui totam conuertere, trahere, & mutare: causam verò præcedere nullam tunc dicimus, quando nec sensibus, nec intellectu, neque voluntati nostræ quidquam obiectum est, quod huiusmodi consolationem causare possit. Quorum verborum intelligentiam facilem esse non existimo. Nam, ut paulo superius in quadam 3. regula dicitur, consolatio spiritualis est, quando anima Dei amore exardescit, quando interna lætitia perfunditur, quæ animam ad studium salutis, vel ad quietem, & pacem cum Deo habendam, faciliorem reddit. Hæc autem, vel similis consolatio non potest fieri in nobis sine causa, saltem intellectu apprehensa, quia non potest moueri affectus, nisi medio intellectu: quomodo ergo intelligi potest tunc nullam præcedere causam, quando nec sensibus, nec intellectu, nec voluntati quidquam obiectum est, &c. si enim nihil obiectum est, quid amabit, aut de quo lætabimur? quomodo ergo poterit consolari? Et augetur difficultas, quia in hac vita non potest esse talis consolatio, adeo intellectualis, quin aliquo modo participetur à sensibus, quia cognitio in hac vita non est sine phantasmate, & consolatio (ut dixi) non est sine cognitione: tum etiam, quia appetitus spiritualis, & sensitiuus, ita sunt in homine connexi, ut superior moueri non possit, quin aliquo modo secum ferat inferiorem, iuxta illud, *Cor meum & caro mea exultauerunt in Domino* rium.*

Hic discursus ostendit, difficile esse hanc motionem percipere, non est tamen dubium quin possibilis sit, & quod aliquando detur, quauis fortasse rarè, & non nisi viris valde perfectis, & specialiter à Deo dilectis. Et quando talis motio reuera datur ab Spiritu sancto, ipsa se aliquo modo prodit, & ostendit suam originem esse à Deo. Hoc autem non est, quia vel moueatur anima per affectum sine aliquo obiecto cognito, nec quia intellectus humanus operetur sine cooperatione phantasiæ: primum enim fortasse omnino repugnat: secundum autem licet possit à Deo fieri, & interdum factum sit, tamen est valde extraordinarium, & miraculosum, de quo in genere eleuationis nunc non agimus. Indicium ergo huius motionis est, ex parte quidem intellectus, prout hic, & nunc in tali homine fit, non potest per imaginationem excitari, vel est de obiecto nobiliori, quam in sensum vnquam aliquando ceciderit, vel quia sit tam subitò, vel cum tanta intelligentia veritatis, ut ex vi phantasmatis comparari non poterit: ut v.g. si Gentili, qui nunquam de Creatore cogi-

cogitavit, subito, & sine discursu sese offerat, verū, & credendum, esse aliquem supremum auctorem, & sentiat hanc cogitationem esse ita infixam menti, ut non possit illam removere, & cum illi statim sese offerat multa, quæ veritatem illam credibilem faciant, quæ nunquam antea homo cogitavit, nec per se erat sufficiens ad inveniendam illa: tūc signum ferè evidens est, Deum esse, qui in intellectu immediatè operatur. Simile cum proportionem est de fidei simplici, cui subito offertur cognitio de Deo trino, & vno, vel de alio mysterio fidei cū tali modo, & tam distincta representatione veritatis, ut planè superet capacitatem, vel discursum eius. Hoc etiam maximè contingere potest in iudiciis practicis de diligendo Deo, aut poenitentia agenda, perfectione sectanda, aut similibus; nam aliquando tam subito, & tam vehementer proponuntur menti, ut ferè aperit constet non habere originem ab obiectis sensibilibus, & phantasmatis, sed potius si aliqua phantasia apprehensio tunc comitatur, à mentis cogitatione excitata esse. Ex parte autem affectus iudicium potissimum sumendum est ex modo, quia nimirum licet operetur circa obiectum cognitum, tamen vehementius mouetur, quàm obiectum ipsum per se posset, aut soleat mouere. Vt, v.g. si obiectum ut prosequendum proponatur, voluntas sentiat impetu, ac veluti necessitate quadam ad illud affici, saltem per simplicem affectum, vel maiori voluptate, & suavitatē de illo cogitare, & ad illud inclinari, quàm sedare, vel quàm possit sua industria quærere, vel comparare. Si autem obiectum proponatur ut fugiendum, vehementius terreat: & sic de aliis affectibus: quādo enim hi affectus immediatè versantur circa superiora, & spiritualia bona, & per se honesta, & prædicto modo sunt, signum est, ab ipso Spiritu sancto mouete voluntatem immediatè fieri: quia nulla creatura habet tantam efficacitatem in humanam voluntatem. Et hæc omnia significauit P. Ignatius in illis vltimis verbis, quibus explicat nullam causam præcedere, quādo nihil obiectum est, quod huiusmodi cōsolationem causare ex se possit.

XXXXI. Vnde tandem concluditur, quo sensu dictum sit agitari hominem in oratione, vel etiam extra illam variis spiritibus cōsolationis, aut desolationis. Spiritus enim vocari possunt, vel spirituales motiones, quæ in anima hominis sūt, vel spirituales substantiæ, à quibus illæ motiones sunt, utroque enim modo sumi potest apud Paulum 1. ad Corinth. 4. & apud Ioannem 1. Canon. cap. 4. Ex quibus locis etiam constat meritò tradi nobis rationem aliquam, & viam discernendi hos spiritus: nam licet euidenter, aut cum certitudine fidei diiudicari non possint sine Dei reuelatione: nihilominus valde probabili coniectura, & interdum moraliter certa, potest de illis iudicium ferri, ut lib. 9. de Gratia à cap. 9. differuimus: & ad illud maximè deferuire possunt regulæ fundatæ in veris principiis Theologiæ, & in magna experientia: huiusmodi autem sunt illæ, quæ traduntur ab Ignatio, nam si quis eas rectè cōsideret, inueniret omnes reuocari ad illa tria capita, quæ à num. 35. proposuimus. Quod autem sit necessarium spirituales viros esse in hac arte instructos, per se notum est, quia nec temere est credendum cuiusque spiritui, iuxta præceptum Ioannis loco citato. Nolite omni spiritui credere: neque etiam nimium timendum est, ita ut diuinæ etiam motiones, vel contemnantur, vel reprobenentur, cōtra præceptum Pauli, Spiritum nolite extinguere: prophetias nolite spernere: omnia probate, quod bonum est tenete. Quauis autem generales regulæ, & indicia designentur, non tamē omnibus concessum est eis uti, aut per illas iudicare: sed requirit aut speciale Dei donum, aut sapientem, & in rebus spiritualibus valde exercitatum vi-

rū, ut rectè dixit Gerson tractat. de probatione spirituum, Alphab. 17. lit. R. Qui etiam videri potest in tractatu, de Distinctione verarum visionum à falsis, Alphab. 17. in fine, ubi quinq; signa adducit, quæ in his quæ diximus, & in documentis B. Ignatii continentur. Rectè etiam de hac materia loquitur in Centilogio de impulsibus, decade 3. & sequentibus Alphab. 63. lit. I. & in tom. 4. habet tractatum de signis bonis, & malis, Alphab. 17. lit. B. quod huic etiam proposito deferuire potest. Optime etiam Bonauent de processu relig. c. 18.

Duodecimum dubium.

Duodecimò occurrere potest in hoc opere difficultas, quia interdum videtur nimium tribuere viribus rationis naturalis, & liberi arbitrij, interdum verò nimium motioni gratiæ. Primum intelligi potest ex quadam meditatione de tribus hominum classibus, ubi in 3. dicitur, quosdam esse paratos ad id quod intellexerint maius esse obsequium Dei, vel ex diuino instinctu, vel ex rationis dictamine, in regula 7. ad discernendos animæ motus, dicitur cogitandum esse nos interim à Domino nobis ipsis probationis causa relinqui, ut per naturales quoque vires insultibus inimici nostri obliuiscamur. Et tractandū de tempore electionis dicitur, Porro tranquillitas tunc noscitur adesse, quotiescunque anima nullis agitata variis spiritibus, vires naturales suas liberè exercet. Alterum autem membrum sumi potest ex eodem loco, ubi dicitur, aliquando diuina virtus sic impellit voluntatem, ut omnis dubitatio, imò etiam dubitandi facultas animæ sublata sit quominus sequatur impulsione m talem.

Hanc difficultatem propono, nō quia loca citata difficilia sint, sed ut occasionem sumam aduertendi, zelum, quem nunc habet Societas rectè explicandi concordiam gratiæ cum libero arbitrio, & conuenienter loquendi, & accommodatè ad resistendum Luthero alijs huius temporis hæreticis, eundem fuisse in Patre nostro Ignatio, & vel ab illo in Societate manasse, vel eundem spiritum, qui hanc religionē mouet, ad resistendum hæreticis, huius esse doctrinæ auctorem. In primis ergo in quibusdam regulis, quas in fine totius libri S. Ignat. proponit, ut cum Orthodoxa Ecclesia verè sentiamus, generaliter notari potest, omnes ad hoc tendere, ut ab erroribus huius temporis maximè auertant, in omnibus, tam verbis, quàm factis cōtrariam doctrinam profitendo, ut de obedientia Ecclesiæ præstanda, de usu frequēti cōmunionis Eucharistiæ, de sacrificio Missæ, & ceteris ac caeremoniis Ecclesiasticis, ac diuinis officiis, de votis monasticis, ac ecclibatu, de cultu ac veneratione Sanctorum, Reliquiarum, ac Imaginū, de Iubilis, ac peregrinationibus, & operibus, satisfactorijs, & in vniuersum de fide, & operibus, ac timore Dei tam serui, quàm filiali, & denique de tuendis traditionibus Patrum, & doctrinis sanctorum, ac probatorum Theologorum, & similia, quæ planè ostendunt spiritum spiritui Lutheri directè contrarium, quem sine dubio Deus Ignatio præbuit, tanquam vni ex primariis ducibus, quos aduersus eum excitauit. Tandem verò circa finem illarum regularum in 14. ita de prædestinatione loquitur. Aduertendum est, etiam si plane compertum defuit, utrumque sit, nemini contingere salutem, nisi prædestinato: circumspecte tamen super hoc loquendum esse, ne forte gratiam, aut prædestinationem Dei nimis extendentes liberi arbitrij vires & operum bonorum merita excludere velle videamur: vel e cōuerso, ne plus æquo hysce tribuentes, illis interim derogemus. Et in regul. 17. magis hoc declarans, subdit. Neque predicanda, & inculcanda gratia Dei, vsque adeo insistendum fuerit, ut serpere interdum possit auditoribus lethalis error, negata liberi arbitrij nostri facultate. De gratia ergo ipsa diffusi quidem loqui-

XLII.
1. membrum
dubij.

2. instrum.

XLIII.
S. Ignatii, &
Societatis
spiritus cōsolandi gratiam cum natura viribus.

Is spiritus in B. Ignatio fuisse sentitur.

Rationem hæreticorum erroris.

fas est, Deo aspirante, sed quatenus in gloriam eius vberiorum redundat, idque iuxta modum convenientem, nostris praesentibus temporibus tam periculosis, ne & liberi arbitrij usus, & operum bonorum efficacia tollatur. Hoc ergo ipsum, quod faciendum praemonuit S. Ignatius, vñu & exercitio in suo opere obleruauit, & hoc insinuare voluit locis in principio citatis, & in alijs, praesertim in posterioribus regulis, de discernendis spiritibus, in 2. egregie explicat efficaciam gratiae, dicens, proprium esse Creatoris suam ingredi creaturam, & illam in amorem sui totam conuertere, trahere, & mutare. Et in 8. recte gratiam Dei excitantem, seu praueientem eiusque efficaciam declarat dicens, immediate diuinitus immitteri, nulla ex parte hominis praecedente causa, & sufficientem esse ad consolandam animam. Aduertit autem ibidem sapienter & subtiliter, hanc gratiam esse, veluti semē quoddam, quod sui reliquias in anima relinquit, per quas potest homo postea aliquid operari, in qua cooperatione miseri potest aliqua alia intentio, vel motio à proprio, vel contrario spiritu proueniens, quam proinde obseruare, ac discernere necessarium est. Rursus in prioribus regulis de eadem discretione spirituum in vñdecima egregie docet aestimare diuinam gratiam, vt cum aliquis operationem in se sentit, seipsum deprimat, ac vilefaciat, reputando se cum imbellis, quamque ignauus apparebit dissolutione impugnant, nisi per gratiam, & consolationis diuinae opem cito subleuetur. Et è cōuerso etiam docet, non despondere animum, etiam si quis gratiae cōsolationem, vel abundantiam non sentiat, Quia vnusquisque aestimare debet cum Dei gratia posse se plurimum, & aduersarios suos detesturum, dum modo in Dei virtute collocet spem suam, & animum suum corroboret. Vbi ostendit necessitatem gratiae respectu omnium, & gratuitam abundantiam respectu aliquorum, & sufficientiam quam omnes sperare debent. Et paulo superius in regula 9. Certi (inquit) simus nostrarum virum non esse, vel acquirere, vñ retinere feruorem deuotionis, vehementiam amoris, abundantiam lacrymarum, aut aliam quamcunque internam consolationem, sed omnia haec gratuita esse Dei dona, quae si vendicemus nobis, vt propria, superbia, & vana gloria crimen non sine salutis graui periculo incursumus.

XXXXIV. Cum ergo in 7. regula ex eisdem dicitur, interdum Responsio ad probationis causa nos Deum sine consolatione relinquere, vt per primum ministrum naturales quoque vires insulubris inimici nostri obstitamus; nō dicitur vt gratia excludatur simpliciter, sed solum quoad maiorem quandam abundantiam, & consolationem; nam statim additur, Id quod possumus haud dubie assistente nobis iugiter praesidio diuino, licet tunc nequaquam sentiat, eo quod feruorem pristinum charitatis Dominus subtraxerit, relicta nihilominus gratia, quae ad bene operandum, & ad consequendam salutem satis esse queat. Vnde per naturales vires, tum ibi tum alio loco significari videntur naturales facultates, seu potentiae, non tamen vt operantes per solam naturalem virtutem, sed vt adiutae diuina gratia, & cooperantes illi. Postquam enim Deus sufficienter praueinit voluntatem per suam gratiam, & fidem, interdum relinquit illam, vt bene vtatur acceptis donis, vel vt resistat occurrenti tentationi, absque nouo praueinente auxilio, quamuis non sine adiuvante, & cooperante, vt in praedicto loco satis explicatum est. Alter etiam locus ex meditatione de tribus hominum classibus, facilis est: insinuat enim ibi duplex modus: quo mouetur homo à Spiritu sancto, quos Theologi distinguunt. Vnus est per Spiritus sancti donum, quem optimè vocat Ignatius, ex diuino instinctu, in quo homo magis agitur, quam se agat: alius pertinet ad virtutes, in quo homo operatur per discursum, & dictamen rationis, non quidem sine lumine, & auxilio supernaturali, sed illis adiutus. Sic enim ex principijs fidei, & doctrinis Patrum discurremus,

& dictamus per insulam prudentiam de agenda. Et vterque modus insinuat à S. Ignatio diuinitus media ad bonam electionem, tertium ponitur, obsecrantes Dei clementiam, vt dignetur mentem instruire, & implere voluntatem quocumque, potius mihi tendendam se adhibito nihilo secus pio, fidelique intellectu mei rationis, per quod apprehensa Dei voluntate, ad electionem ferat, vituanda sunt illa verba, pio fidelique rationis, quibus supernaturalis discursus significatur. Et sic rationari, & eligere, est vires seu facultates naturales habere exercere, & voluntatem Dei cognoscere, ex rationis dictamine, nunquam excludendo diuinum lumen & gratiam. Quamuis negandum etiam non est, aliquando naturalis rationis dictamen conferre ad electionem honestam faciendam, non tamen de supernaturalibus bonis, de quibus in illis locis sermo esse videtur, sed de aliquo bono morali, & honesto, vt latè libro primo & secundo de gratia ostensum est.

Tandem, quod in vltimo loco dicitur de diuino impulsu ita efficaci, vt facultatem dubitandi aufert, pertinet credimus ad priorem modum diuinae motionis, per dona Spiritus sancti: nam interdum potest esse tam efficax, vt necessitatem quandam inferat, saltem intellectui ad iudicandum de aliquo agendum per donum consilij, vel per aliquam reuelationem adeo efficacem, vt ex parte intellectus non relinquat facultatem dubitandi. Quamuis autem tunc homo necessarii iudicij, impulsu Dei esse sequendum, nihilominus in voluntate manere potest eligendi libertas: haec enim non aufertur per motiones gratiae (esto posset Deus illam auferre) ne moralis fructus, & meritum actionis impediatur: sicut Christus Dominus necessarii recte iudicabat de omnibus agendis, & tamen libere eligebat. Hic autem motionis modus nec necessarius est ad supernaturaliter operandum, nec ordinarius est, sed ex speciali Dei gratia aliquando liberaliter conceditur, vt de Mattheo, & Paulo in eodem loco exempla ponuntur. Et haec tenet de doctrina libri exercitiorum.

CAPVT VI.

De arte, seu methodo exercitiorum.

Secundo loco dicere proposuimus de arte, seu methodo ad orandum, seu ad exercendam mentem in rebus spiritualibus data in hoc opere à B. Ignatio. Circa quam primò dubitare quis potest, quia vel infructuosum, vel impossibile videtur huiusmodi opus ad artem redigere, & sub regulis constituere: quia non humana industria, & virtute, sed Spiritus sancti inspiratione, & auxilio fieri debet, iuxta illud Psalmi 83. Beatus vir cuius est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit. Spiritus sanctus autem nullis arctatur legibus, sed varijs & infinitis modis mouet, & illuminat animam prout vult. Non est ergo hoc opus artis, sed gratiae: nam si homo velit legibus alienius artis attingi, saepe impeditur Spiritus sancti motum. Deinde contemnere quis potest simplicitatem, & breuitatem huius operis, nam in meditationibus, quae in eo traduntur, breuissima puncta ex historia Euangelica, aut ex consideratione vel comparatione aliqua vulgari desumpta proponuntur per simplicia verba, nihil fere addendo, quod ad maiorem vbertatem, & ad vñus horum, vel plurimum discursum, & meditationem viam aperiat. Tertio enim supremus gradus interni exercitij contemplatio, admirari quis potest, quod in toto hoc opere nihil de ratione, aut modo contemplandi traditur, sed totum circa orationem, & meditationem.

tionem versatur. Item cum in hac via spirituali, tres gradus seu viæ distinguuntur, scilicet, purgatiua, illuminatiua, & contemplatiua; prima traditur in prima exercitationum hebdomada: circa secundam autem reliquæ omnes meditationes versare videntur, tertia omnino prætermittitur. Item cum nostra oratio, & consideratio ita debeat à creaturis, & à nobis ipsis incipere, & per Christi humanitatem progredi, ut ad Deum ipsum in se terminetur, ei præcipue anima adhareat, ut latè prosequitur Bonaventura, in Itinerario mentis, & D. Bernardus in Scala claustrali, seu de modo orandi: in hoc opere de initio, & progressu variaz meditationes tã de creaturis, quàm de nobis ipsis tradantur; de Deo ipso, aut modo cogitandi, de attributis, & perfectionibus eius, vel de modo vnionis animæ cum ipso nihil docetur; & ex hac parte dicitur saltem imperfecta hæc doctrina.

B. Ignatij consilium in hac methodo tradenda fuisse optimum.

II. Tria igitur in hac parte à nobis ostendenda sunt: primum consilium Ignatij de tradenda aliqua directione, & quasi arte huius mentalis exercitij, fuisse prudentissimum, ac planè diuinum. Secundum quam rationem in ea directione tradenda seruauerit, ut maiori se exercitum vilitati consuleret.

1. Probatio ab experientia.

2. Ab exemplis patrum.

Tertium quomodo modis omnibus, seu statibus satisfecerit. Primum efficacissimè probatur ex effectu ipso, experimento enim constat, per hanc artem in spirituali vita multos profecisse. Quod etiã Paulus III. in Bulla superius citata agnoscit. Secundo confirmari hoc potest exemplis Sanctorum, qui non solum ad mentalem orationem, & considerationem homines excitant, sed etiam modum orandi, & ascendendi ad Deum, docere conantur, quoad possunt. Hæc fuit intentio Dionysij, præsertim in libro de mystica Theologia. Et fortasse eadem fuit mens Augustini in lib. Meditationum, qui 9. tom. habetur, & in altero lib. de diligendo Deo, & soliloquiis, cum aliis opusculis, quæ eodem tom. 9. Augustino ascribuntur. Differentia autem esse videtur, quod in omnibus illis libris Augustinus, non tam docet meditando, aut contemplando modum, quàm ipsam meditationem exercet, seu affectus, qui ea exercentur, profert, & describit, in aliis verò duobus libris soliloquiorum, potius speculatiuè inquirendo, & disputando, (ut solet) quàm affectum exercendo procedit. D. etiam Prosper tres libros scripsit de vita contemplatiua: sed in eis non tam rationem contemplandi docet, quàm generalè doctrinam tradit de vita actiua, & contemplatiua, & ministeriis, vel laudibus earum, & consequenter de omnibus virtutibus differit. Sic etiam alij Patres de hac materia ad instructionem eorum, qui contemplationi, aut meditationi incumbere cupiunt, varios tractatus scripserunt, præcipue Bernardus de interiori Domo, & in Scala claustralium, &c. Et Richard. de S. Victore in tractatu de eruditione hominis interioris, & libro de preparatione ad contemplationem, cum aliis quæ in i. p. operum eius habentur: & Bonaventura, (ut in principio dixi) proprium librum scripserit de exercitiis spiritualibus, & alium de quatuor mentalibus exercitiis præter plura alia opuscula de meditationibus, de septè itineribus æternitatis, & itinerarium mentis, & similia Laurentius etiam Iustinianus multa habet egregia opuscula, præsertim lib. de vita solitaria, vbi de modis orandi, & de discretione spirituum, & necessitate mentalium exercitiorum, & quæ illa futura sint, specialiter differit cap. 15. 16. & 18. Omitto alia quæ Bloisius, Taulerus, Gerson, & Dionysius Carthusianus, & alij inter sua opera de hac materia Franc. Suar. de statu relig. Tom. IV.

scripserunt. Qui tamen omnes potius exhortandis, quàm instruendo procedunt, & ideo fufius scribunt de laudibus, & effectibus meditationis, vel cõtemplationis: peculiarem autem methodum orandi, non ita distinctè tradunt. B. autem Ignatius breuissimis regulis, ac verbis mirabilem hanc instructionem comprehendit, quàm non tam ex libris, quàm ex vnctione Spiritus sancti, & ex magna experientia, & vfu hauisse videtur.

Tertiò ratione id ostendi potest: quia in omnibus actionibus suis, tam externis, quàm internis indiget homo instructione, & doctrina, ut eas rectè, & vtiliter præstare possit: sed hæc operatio interior, quæ generali nomine oratio mentalis appellatur, est vna ex præcipuis, ac difficilioribus, & vtilioribus, quæ ab homine exerceri possunt, ergo multo magis homo indiget aliqua instructione, & directione, ut in ea rectè procedere, & proficere possit. Complectitur enim huiusmodi opus plures, & nobilissimos actus, humanos intellectus; res æternas & diuinas cogitantis, & voluntatis detestantis peccata, diligenti Deum, & contemptis temporalibus, æterna desiderantis. In quo exercitio magnus fructus esse potest si rectè fiat, multum verò tediij & otiositatis, aut etiam periculi, si malè fiat, ergo habere aliquam viam breuem ordinatam, & variatam hominum accommodatam, & perfectorum hominum vfu, & experientia probatam, non potuit non esse vtilissimum opus, ac plane diuinum. Atque ita Societas cum ad procurandam propriam, & aliorum perfectionem, vocata sit, quæ ab oratione, & communicatione cum Deo maxime pendet, peculiarem hanc methodum, ac modum meditando & orandi tanquam præclarum quoddam donum ac munus à Deo datum, & mediū efficacissimum ad suum finem cõsequendum, æstimare debet. Quis enim principalis auctor interioris profectus, & exercitij, quo id obtinetur, sit Spiritus sanctus, nihilominus ex parte nostra plantare, & rigare necessè est, ut incrementum det Deus, gratia enim, & illuminatio diuina, non excludit cooperationem & præparationem hominis, sed potius illam requirit. Vt ergo homo q. in se est faciat, consilijs, & regulis iuari poterit, quæ tamen non ea intentione traduntur, ut hominem ligent, vel ut legem ponant Spiritui sancto, quominus creaturam suam moueat prout voluerit, sed solum instruunt hominem, tum ut operari incipiat, & meditari, ac discurre quando à Spiritu sancto specialiter non præmouetur; tum ut Spiritus sancti impulsu recipere aptus sit, eumque sentire, & sequi valeat. Et hoc ipsum in eisdem exercitiis animaduertitur, ut ex annotationibus, quæ in principio eorum traduntur, & ex multis aliis locis eorum constat. Et ex his patet solutio ad i. obiectionem n. 1. propositam.

Exercitiorum methodum ad finem intentum salutis animarum esse accommodatissimum.

Circa secundum punctum n. 2. positum aduertendum in primis est, mentem Ignatij fuisse breuissime comprehendere omnia, quæ ad spirituale instructionem & interiorem animæ salutem conducere possunt, tū ut facilius addisci, & exerceri possent: tum etiam, ut exercitium ipsum suauius, & delectabilius fieret, ut statim dicitur in num. 7. tum etiam, quia sola principia generalia possunt esse omnibus communia, applicatio autem in particulari cum maiori, vel minori extensione, aut cum his, vel illis circumstantiis relinquitur prudentiæ spiritualis magistri, & instructoris, quam in ipsis primis notationibus exercitationū supponit nūquam de-

K k

futuram

III. Probatio ex ratione.

IV. Ratio & utilitas huius libri.

futuram ei, qui in spiritualibus exerceri incipit, iuxta consilium Bernardi ad fratres de monte Dei column. 16. *Quamdiu paruulus es, & donec plenius addiscas diuinam cogitare presentiam, Pedagagum tibi procura: cui statim dicit cogitationes omnes esse aperiendas. Nam, ut ipsemet scribit lib. de ordine vitæ column. 7. magnum huius vitæ solatium est, ut habeas cui pectus tuum aperias. Spiritualis autem vita duo potissimum requirit, morum correctionem, & vnionem cum Deo. Ad morum autem correctionem imprimis pertinet purgatio præcedentium delictorum, quotidiana conscientie cura, & frequens etiam peccatorum confessio. Secundum verò frequentem meditationem, & orationem, & virtutum exercitio comparatur. Ad virtutumque autem recta electionem circa vitæ statum maximè necessaria est. In his ergo omnibus conuenientissimo ordine instruitur homo per hæc exercitia. Quia verò conueniens estimatio, & recta intentio finis ultimi principium est omnium bonarum actionum, ideo S. Ignatius ante particularia exercitia hoc præmittit tanquam fundamentum totius reformationis spiritualis.*

V.
Quatuor
hebdomada
rum huius
libri consi
deratio.

De hebdo
mada.

Deinde verò quatuor hebdomadas exercitiorum distinxit, quas ita appellauit, non quia necesse sit in singulis septem dies, & non plures, vel pauciores insumi, sed quia commodè ita distribui possunt, & regulariter illud tempus videtur sufficiens, & accommodatum. Proprie ergo distinguuntur in materia, & fine ad quem singula proximè ordinantur. Prima enim viam purgatiuam continet, & ideo materia eius est diuine offensionis grauitas, & omnes considerationes, quæ ad hunc finem, & ad veram poenitentiam de peccatis agendam conferunt. Et propterea illi adiungitur duplex conscientie examen mane, & vespere quotidie faciendum, quod & ad conferuandam conscientie puritatem, & ad frequentem confessionem vtilissimum est. de quo Bernardus lib. de vita solitaria colum. 15. *Sedeat iudicans iustitia, stet rea, & se accusans conscientia: nemo te plus diligit, nemo te fidelius iudicabit, manè præterite noctis fac à temetipso exactionem, & venturæ diei tibi indicito cautionem: vespere præterite diei rationem exige, & superuenientis noctis fac indicationem. Fuitque consuetudo antiquorum Patrum: nam de D. Antonio refertur lib. 1. Tripartita, ca. 11. quod præcipiebat semetipsum discutere, & secum ponere rationem eorum que gessit diu, noctique si quid autem indecens ageret, confiteretur, ut de cætero parceret in delicto, semetipsum scilicet erubescens si plurima sua delicta comperisset. Et apud Suriū 17. Ianuarij §. Tandem. præcipiebat monachis, ut rationem diei, noctisque facientes, si in se comprehendissent, peccare deliquerent, &c. Basilii etiam sæpe hoc consilium repetit: nam in sermone de abdicatione rerum post mediū. *Que singulis (inquit) diebus feceris opera, ea vespere tecum ipse commemora, & cum his, que feceris pridie conferto, ut melior in dies existas. Et sermone de Ascensi, seu exercitatione monachi, inter alia consulit, quotidianas suas, & cogitationes, & actiones omnes diligenter examinare; & serm. 1. de Institut. Monach. in fine, Completo (ait) iam die, omni que opere tum corporis, tum spiritus absoluto, præclare fiet si diligenter vnusquisque ante quam cubitum eat, cum animæ suo conscientiam suam exquirat, &c. Et Ioannes Climacus 4. gradu de obedientia circa finem, Opimus (inquit) trapezita est, qui quotidie respere lucrum, ac detrimentum omnino computat, quod scire manifestius non potest, nisi in horis singulis, in tabulis omnia denotet: nam cum calcali singulis horis ponuntur, totius diei ratio postmodum clarius agnoscitur. Et paulo superius refert de quodam religioso, Ad cuius latus cum appensum cingulo breuem libellum conficerem, didici cum quotidie cogitationes suas in eo notare, hasque omnes nunciare pañori solitum: non solum autem illum, sed alios quamplures id facere ibidem confexi: erat enim (ut comperi) Patris sancti mandatum. Chrysostom. etiam homil. 2. in**

Psal. 50. circa illa verba, *Peccatum meum contra me semper; confute, ut qui diuturno tempore, vel alio commodiore non potuerit, saltem in ipso lecto atque somnus irrepat, examine, quid boni fecerit, quidve mali admiserit, & gehennæ recoretur, ut metu affectus bonum augeat, & malum auferat. Idem videre licet in Bonauentura. opuscul. de puritate conscientie cap. 6. & in speculo discipline, Thoma de Kempis lib. 2. de disciplina claustralium cap. 9. & lib. de disciplina monastica cap. 71. Imò & Seneca, hoc præbuit consilium lib. 3. de Ira cap. 36. In hoc verò omnium defectuum quotidiano examine, quod propterea generale vocat, monet B. Ignatius ut à gratiarum actione pro beneficiis incipiamus, vel quia non minus id debetur in fine diei, quam peccatorum recogitatio, vel certe quia multum iuuat ad magis dolendum de benefactoris offensa. Inuenio autem consilium hoc in Clem. Alex. lib. 4. pedag. cap. 4. *Postremū ait, antequam nos somnus inuadat, prius & sanctum est Deo gratias agere, ut qui eius benignitatem, & gratiam fuerimus consequuti: ita ut cum diuino quodam assensu nos ad somnum conferamus. Illud tamen animaduertere libet, dictos Patres solum generaliter attigisse conscientie examen semel aut bis, vel sæpius in die peragendum, particulare autem examen, quod assuitur contra vnum vitium speciale, ut in illo emendando maior cura adhibeatur, & sic procedendo per singula facilius omnia eradicentur, sapienter fuisse à B. Ignatio excogitatum: inuauit autem illum Basilii in regulis breuioribus regul. 29. vbi ait, quando aliquis frequentius in aliquo peccato, considerare debere radicem, & ibi specialiter medicinam adhibere, atque in singulis peccatis inquit, simili modo.**

Secunda hebdomada ad hoc ordinatur, ut homo rectè eligat, & consequatur statum vitæ suæ. Quia verò fundamentum recte electionis quoddam statum vitæ in homine Christiano esse debet, scilicet, & imitari Christum, ideo statim in principio illius hebdomadæ proponuntur considerationes, quæ ad hoc firmiter statuendum inducant, & præsertim de Incarnatione, & vita Christi Domini, quæ nobis proposita est, tanquam exemplar ad quam nostra formanda est. Deinde proponuntur media ad rectam electionem faciendam, & documenta omnia ad illum finem necessaria. Vnde ab hac hebdomada incipit homo instrui in via quam vocant illuminatiuam, nam facta purgatione peccatorum in priori hebdomada, incipit homo vltius tendere per virtutis viam, & consequenter incipit circa illam illuminari. Inchoatur etiam hic status proficientium: nam status incipientium, ad partem purgatiuam maximè pertinet. Quia verò perfectio vite Christianæ longo tempore comparatur, & præcipue per virtutem passionis, & mortis Christi, & meditationem eius: ideo hoc agit in tertia hebdomada, in qua passio Christi ad meditandum proponitur. Vnde etiam ad statum proficientium, & ad viam illuminatiuam pertinet, ideoque exercitia huius, & præcedentis hebdomadæ ad frequentiore vsum totius vitæ spiritualium hominum pertinet, quia maior pars hominum, etiam bonorum, & eximiorum, ac electione Deo seruientium est in statu proficientium: status enim perfectorum paucorum est. Et fortasse ob hanc causam in fine tertiæ hebdomadæ adducuntur quædam regulæ ad victum temperandum. Nam ad vsum mentalis orationis, ut continuari possit, hæc moderatio in primis necessaria est. Denique additur quarta hebdomada in qua Christi gloria, & resurrectio ad considerandum proponitur, attingitque viam vnitium, ut statim dicam.

In his autem meditationibus duo animaduertenda

Prima in
danda pra
cipue tradit
B. Ignatius
in suo libro

tenda sunt, materia scilicet, & forma. Materia consistit in re, quae ad considerandum datur; forma in modo & directione, quae ad recte & fructuose considerandum traditur. Et hoc posterius est, in quo maxime laborauit Ignatius: & reuera fuit donum, speciali gratia illi concessum, & non sine magno usu & experientia comparatum cum diuina gratia, & ideo in hac forma proponenda & declaranda, & diuersis hominum statibus, & ingeniis accommodanda, versantur ferè omnia documenta huius operis, nihilque deest, (vt existimo) quod desiderari possit.

VIII.

Cur in ma
teria ad me
ditandum
suspendan
da breuiter
fuerit.

Circa materiam autem solum hoc obseruatum est, vt sufficiens, & accommodata sit ad scopum proximè intentum, & ad viam seu gradum spiritualis vitae, qui procuratur, non verò traditur in vnaquaque hebdomada omnis materia, vel meditatio, quae ad illam pertinere potest, quia haec infinita est, & facile ab vnoquoque inueniri potest. Et ita constat responso ad secundam obiectionem in numer. 1. nam quod ipsamet materia ad breuia puncta redacta simpliciter, & sine multiplicatione discursuum, vel conceptuum proponatur ex instituto factum, pertinetque ad sapientem formam artificis, vt ipsemet statim in principio regulæ 2. adnotauit, vt scilicet is, qui meditaturus est, accepto solum meditationis fundamento, vt postea per se, vel ex discursu proprio, vel ex diuina mentis illustratione ratiocinetur, & ita cum maiori spirituali gustu, maiori fructu in oratione, & meditatione versetur. Simili consilio Cyprianus in praefatione libri de exhortatione martyrum, sola capitula Dominica se attigisse dicit, vt non tam tractatum meum (inquit) videar tibi misisse, quam materiam tractantibus tribuisse, quae res in usum singulis proficit utilitate maiore. Nam si confectam, & paratam tam vestem darem, vestis esset mea, qua alius viretur, & forsitan non pro habitudine staturus, & corporis res alteri facta, minus congruens haberetur. Nunc verò de agno per quem redempti, ac viuificati sumus, lenam ipsam, & purpuram misit, quam cum acceperis, tunicam tibi pro voluntate conficias, & plus, vt in domestica tua, atque in propria veste leuaberis, & ceteris quoque, vt & conficere ipsi pro arbitrio possint, quod minus exhibebis. Addit praeterea rationem aliam non minus instituto nostro accommodatam, dicens, Nec non & illud consilium vtile, & salubre propterea in exhortatione tam necessaria amputandas esse verborum nostrorum moras, & tarditates, atque ambages sermonis humani subrahendas, ponenda solum illa, quae Deus loquitur, & praecpta ipsa diuina velut arma pugnantis suggerenda sunt, inde aures eriguntur, inde instruantur mentes, inde & animi, & corporis vires ad omnis passionis tolerantiam roborantur. His ergo & similibus rationibus motus B. N. Ignatius exercitiorum materias paucis, & simplicibus verbis proponendas duxit, idemque spiritualibus magistris seruandum praecipit, habita nihilominus ratione personarum, quae instruitur, vt indoctis, & rudioribus nonnulla via aperiatur, & materia ipsa aliquantulum digeratur quantum satis sit, vt vniquisque pro capitu suo circa illam discurrere, ac meditari possit.

Per hanc methodum omnibus vitae spiritualis statibus satis prouisum esse.

IX.

Ad 3. obiect.
in n. 1.

Tandem hinc etiam constat quod tertio loco in num. 2. proposuimus, per hanc scilicet exercitiorum rationem, omnium statibus, seu ordinibus sufficienter prouisum esse, satisque facile tertiae difficultati in principio num. 1. tactae, non enim omisus fuit in his exercitiis vltimus gradus contemplationis, sed traditus, vel insinuatus fuit quantum per humanam industriam fieri expediebat. Nam in primis quarta hebdomada, quae est de Christi gloria, & gaudio resurrectionis, ad viam vnitivam pertinet, non enim ad morum emendationem, aut profectum directè ordinatur, sed ad spem, & amorem excitandum rerum aeternarum, & ad participandum in hac vita aliquo modo aeternas delicias, in aula mentis vacando diuinæ sapientiae, vt ferm. 8. de ieiunio Leo Papa dixit. Deinde in fine illius hebdomadae addita est contemplatio ad amorem spiritualem in nobis excitandum, quod maxime pertinet ad contemplationem. Est autem animaduertendum in hoc gradu contemplationis, seu viae vnitivae distinguendum esse initium eius, seu totum id quod habet rationem viae, à termino, qui est ipsa vnitio cum Deo, cum quadam veluti simplici intuitione veritatis. Nam in priori parte huius viae seruanda est eadem forma orandi ac meditandi, quae in ceteris seruatur paucis mutatis, & accommodando materiam scopo, & fini intento: in posteriori autem parte nulla certa forma, vel modus praescribi potest, quia in simplicissimo actu consistit, magisque recipiendo, quam inquirendo perficitur, quantum cooperatio hominis non excludatur. Hac igitur ratione P. N. Ignatius attingendo hunc gradum vltimum contemplationis, ea quae pertinent ad initium eius, & ad formam, & materiam, in illo seruandam, & applicandam sufficienter proposuit, contentusque fuit ponendo sapientes in via; nam quod reliquum est magis ad magisterium Spiritus sancti, quam hominis spectat, ideoque de ipsa vnitio cum Deo, & de ipso actu simplicis contemplationis pauca dixit.

Et ob eandem causam potissimè nos docuit versari circa Christi humanitatem, quia illa est ostium per quod ad diuinitatem introducimur, Ioan. 10. de quo videri potest Bonauent. opuscul. de septem itiner. æternitatis, sect. 1. distinct. 1. & 3. Richard. de S. Victor. lib. 5. de contemplat. cap. 12. & sequent. & Bloisius in Canone vitae spiritualis cap. 21. vbi post nonnulla documenta circa meditationem passionis Christi concludit, Supradictis igitur rationibus occupata te pro tuo modulo circa humanitatem Christi, haec mentem tuam ita possideat, vt quidquid phantasmatum aliunde vitiōse se ingererit, mox dissipetur; hanc elige in qua tutus requiescas quando ad aliorum non prouideris. Nautis enim est, quia mare seculi huius citra periculum pertransire, atque ad beatam illam patriam feliciter peruenire poteris. Quanquam Dominus etiam te hic nauigantem eo aliquando forte sustulerit, vbi ab omnibus rerum formis atque simulacris intus nudaberis, vbi à te ipso deficiens, feliciter transibis in Deum; eo interdum deducet te manus Domini si expedierit, vt tempore huius exilij eo perducaris; si non expedierit, non perducaris. Vnde intelligimus hanc spiritualem artem ad summum posse nos dirigere circa meditationem humanitatis Christi, sub qua comprehendi potest omnis eleuatio mentis ex creaturis ad Deum: nam quod altius est non cadit sub humanam industriam; & ideo monet idem Bloisius in specul. spirit. c. 11. eos etiam qui speciali gratia ad vnitioem cum Deo eleuantur, cessante illa Dei operatione, debere statim resumere propriam actionem, & sanctas imagines, id est, ad officium meditationis redire, ne otio corpescant. Ob hanc ergo causam haec exercitia in his meditationibus potissimè insunt.

Si quis tamen rectè animaduertat, à principio docent, seu manu ducunt eum qui spiritualiter exercitatur ad intuendam, vel ponderandam veritatem aliquam, cum interna animi quiete, & affectibus, qui illam comitantur. Huc enim tendit, vt existimo, illa sensuum applicatio de qua fit mentio in hebdomada secunda; nam illa applicatio magis intellectualis esse debet, vt per eam quis mente intueatur factum aliquod, quod admiretur, vt ad illud efficiatur, vel audiat verba quorum pondus consideret, vt illis moveatur, vel odoratur fragrantiam.

In contem.
pla tione viae
& vnitivae
contemplationis.

X.

B. Ignatius
de via con
templationis
potissimè in
instruuit.

XI.

Non sumen
de termino
eius insinuat
vt omnino
praetermisi.

*Pietas
purgat illum
et omni per
mixta exerci-
tando.*

tiam virtutum, aut donorum alicuius animæ, & sic de alijs; huiusmodi enim applicatio mentis participatio quædam contemplationis est, saltem quantum ad modum operandi. Quamvis enim tres illæ viæ quantum ad principales actus suos sint distinctæ, non tamen necessario sunt, imò nec regulariter esse debent omnino impermixtæ, sed in vnaquaque illarum aliquid de cæteris participandum est, nam in prima aliquid necessarium est de secunda, & tertia, ut suauior fiat, & magis fructuosa: nam timor, & dolor, ac detestatio peccatorum per amorem Dei, & affectum virtutum perficitur, & delectabilior fit. In tertia vero aliquid de prima, & secunda retinere frequentius expedit, propter maiorem securitatem. De qua re legi potest Blosius, qui optimè loquitur in speculo spirituali, cap. II. Secunda verò ob vtriusque rationes, & tanquam media inter duas extremas aliquid de illis participare debet. Hoc ergo in vniuersum in prædictis exercitijs significatum est: nihil igitur ad spirituales instructiones necessarium in eis desideratur, quantum per breuem methodum tradi poterat: nam illa, quæ per viam vocem adicienda est, nunquam excluditur, vtramque verò perficere debet experientia, & Spiritus sancti illuminatio.

CAPVT VII.

De prudentia in opere exercitiorum ab Ignatio seruata, & vsu eorum seruando.

*Prudentia
Ignatius in re-
gulis tempo-
rantia.*

I. Quod ad i. tituli partem attinet multa in superiori puncto attigimus, quæ non oportet verbis commendare, nec defendere: quia per se nota sunt, neque aliquid inuenio, quod aliquem offendere, aut de quo aliquis iure dubitare possit. Præterea verò, quæ de ratione, & methodo orandi ibi traduntur, prudentia Auctoris maximè inspicitur in varijs regulis, quas spiritualibus exercitijs adiunxit, in quibus egregiè tradit consilia ad componendos mores hominum circa seipsos quoad exteriora per regulas temperantiæ, quas in fine secundæ hebdomadæ tradidit, & per documenta circa exteriora penitentiam, quæ adiunxit ad finem primæ hebdomadæ, quoad interiora verò per regulas, quas de scrupulis tradidit in fine exercitiorum. Quoad alios verò per regulas quas in distribuendis elemosynis seruare docuit. Ita pro his actionibus, quibus circa Deum per intellectum, aut voluntatem potissimè versamur, in quibus error vel speculatiuus, vel practicus multum potest habere periculi, egregia consilia tradidit tum in regulis ad dignoscendos internos animi motus, & discernendos spiritus, tum etiam, ut cum orthodoxa Ecclesia verè sentiamus. Nihil itaque quod in consultationem spirituales ordinariè venire possit, intactum omisit, & in omnibus magnam prudentiam, atque ad eam magnam experientiam, & diuini luminis illustrationem ostendit.

II. Et quia serè de his omnibus, quod ratio nostri instituti postulat, iam adnotatum est, vnum vel aliud tantum breuiter aduertam. nam in 4. circa temperantiæ regula consilium datur, ut ad inueniendum temperantiæ medium aliquid de conuenienti victu sibi quis adimat: imò additur, quanto plus abstulerit, tanto celerius iuxta mensuram cibi, & potus esse reperturum: huius autem contrarium docere videtur Gerson Alphab. 72. lit. K. in quadam doctrina cōtra conscientiam scrupulosam, vbi ait, ita debere regi corpus, ut nec sit rebelles animæ, neque ad illi cooperandum deficiat, & addit, Et esset minus malum excedere nimis nutriendo corpus suum, quam non

satis, quia difficilius potest poni remedium, cum corpus gliscit per nimiam abstinētiā. Sed hæc non sunt contraria, nam ad diuersos fines, & pro hominibus diuersis de homine, qui moderatione indiget, ne excedat contra temperantiā, & huic rectissime conuenit, ut si errare timeret, potius erraret subtrahendo de necessarijs quàm aliquid ultra necessitatem addendo, quia, & in hoc magis meretur, meliusque se disponit, ut ad Deum inueniat ad medium inueniendum, & facilius experiretur illum defectum, ut ita posset ad mediocritatem peruenire. Nec tamen absolute, & sine aliqua correctione hoc dicit Ignatius, in quo eius prudentia cernitur, sed hæc verba incepto sunt, vitato interim valedicimus aduersa gratia periculo. Per quæ verba tollit omnem contrarietatem cum doctorum Gersonis, qui loquebatur de homine scrupuloso, & ad nimiam auctoritatem, & abstinētiā propenso: in quo verum est, minus esse periculosi aliquid ultra necessitatem addatur, quàm si nimium subtrahatur.

Secundo circa ea quæ de scrupulis notantur obseruari potest conscientiam aliquando angere scrupulis circa præterita an rectè sint confessa, nec ne, aliquid verò circa præsentia, vel futura, seu circa actiones quæ quotidie occurrunt. Bero Ignatius de scrupulis solum de hoc posteriori genere scrupulorum videtur rationem habuisse, eisque aptissima remedia ostendit adhibuisse, docens, quibus prodeest aliquando possit huiusmodi scrupulorum anxietas, vel sollicitudo, & quantum etiam possit nocere, si nimia sit, & quomodo tunc sit cauenda, in contrariam partem aliquantulum inclinando, vel constanter perseverando in actione inchoata, scrupulosa cogitatione contempta, quando vel ex certis principijs, vel ex iudicio eius, cui securè potest fides adhiberi, nihil mali in tali actione iuste timere potest. De alio verò genere scrupulorum nihil attigit, vel si seruatur ea, quæ de examine conscientie, & confessione generali (quando illa opus est) ritè faciendæ superius dixerat, facillè existimauit posse hanc tentationem superare, vel certe, quia remedia de prioribus scrupulis data cum proportionē possunt applicari. Gerson verò in loco proxime citato de illis scrupulis distinctè tractat, & duo obseruanda dicit, vnum est obliuioni dandum esse tempus præteritum, nisi in generali ad petendam à Deo veniam per generalem contritionem; alterum est quando tempus præteritum sollicitat, timendo, quod non fuit facta sufficiens confessio occurrentium esse illi, recurrendo ad Deum, cum vera cordis humilitate, & contritione, & in memoriam reuocandam esse voluntatem, quam habuit integre ac perfectè confitendi, & quod tunc fecerit quantum in ipso erat, suoque confessori satisfecerit, cuius consilio statuit præteritum non amplius recordari, ut Deo melius possit inferuire, atque ita in eo proposito perseveret, nimiumque timorem contemnat.

Tertio in quadam notatione 15. eorum, quæ in principio exercitiorum traduntur, & sæpe alias præsertim cum de electionibus agitur, consilium datur confessori, vel spirituali magistro, qui alium in his exercitijs instruit, ne eum, qui exerceatur, ad vnā partem magis quàm ad aliam moueat, nimium ad religionem potius quàm ad statum secularē, vel ad hanc religionem potius quàm ad illam, sed relinquendum esse, qui instruitur, ut Dei voluntatem quærat, per seipsum ratiocinando, & lumen petendo, ut ab ipso immediate vocetur, & inspiretur. Circa quod consilium dubitare aliquis potest, quia ordinariè solet Deus homines per homines docere, illuminare, & vocare, ergo non est expectanda immediata vocatio ab ipso Deo sed

sed quotiescunq; certa ratio dicat melius esse huic proximo, seu spirituali discipulo hunc statum eligere, optimum erit illum suadere, & ad illam partem inclinare. Etenim si altera pars esset praua, sine dubio omni conatu auertendus esset ab illa, & ad contrariam inclinandus: ergo si altera etiam pars euidenter est minus bona, erit saltem melius, & consilij opus contrariam consulere. Nihilominus consilium Ignatij prudentissimum est, & experimento comprobatum, esse necessarium, quia regulariter plus noceat, quam proficiat. Ratio enim facta probat optimè actum consulendi ea, quæ sunt maioris perfectionis, per se optimum esse, & opus charitatis, tamen quia finis eius est utilitas proximi in particulari, non erit melius, nisi sit etiam utilius, sicut correctio fraterna bona non est, nisi speretur utilitas.

V. Distingui autem oportet inter consilium sponte oblatum, vel ab alio petitum, & efflagitatum, nam hic agimus de priori modo dandi consilium, & de hoc dicimus non expedire, præsertim tempore exercitiorum, quando aliquis per seipsum cum Deo, & secum tractat de eligendo statu vitæ suæ antequam, & quasi obrudere ei consilium; tum quia statim suboritur alteri suspicio, quod ea res humana sit, vel ex humano affectu procedat, & ita impeditur diuina vocatio: tum etiam, quia licet contingat persuaderi, minus firma sit electio: nam subortus postea tentationibus, statim occurrit illam fuisse quandam humanam persuasionem, unde periculum imminet, ne facta electio leuiter mutetur, quando verò aliquis, vel à Deo specialiter mouetur, & inclinatur, vel eius gratia adiutus, proprio discursu, & ratione conuincitur, firmius adhæret electioni factæ, & maiori fiducia à Deo sperat auxilium ad perseverandum in illo. Quando autem consilium postulat ipse, qui electurus est, quoniam anceps est, & dubius, tunc non erit malum illud præstare, quia iam non recipitur, vt omnino alienum, sed vt ab ipso postulant aliquo modo ortum: quia etiam facilius accipit illud medium per quod à Deo ipso illuminatur. Solum obseruandum est, ne quis nimium facilem, & promptum se exhibeat ad huiusmodi consilium præstandum, sed prius efficaciores rationes, & commodas, vel incommodas vtriusque partis proponat, easque alteri considerandas, & electionem faciendam committat. Quod si nihilominus alter instet, & magistrum iudicium intelligere velit, priusquam eligat, non est illi denegandum regulariter loquendo, quia tunc & opus ipsum, secundum se melius est, & ex illo maior utilitas non immerito sperari potest.

VI. Vltimò circa regulas citatas in distribuendis eleemosynis seruandas animaduerti potest, documenta quæ in eis traduntur, generalia videri ad quodcunque opus rectè faciendum, videlicet, vt ex recta intentione amoris diuini proficiatur, & ita fiat ab vnoquoque, sicut ipse consuleret alteri, vt faceret, vel sicut vellet fecisse si mortis articulus, aut iudicij diuini instaret. Sed hoc nihil incommodi est; nam præcipua ratio prudentiæ consistit in applicatione principiorum generalium ad particulares materias. Duo autem principia sunt, quibus potissimum vtitur B. Ignatius in hoc opere, suntque maximè consentanea & Euangelio, & naturali prudentiæ. Vnum est, vt intentio operantis, sit pura & perfecta querendi maiorem diuinam gloriam. Hoc fundamentum ponitur in principio Exercitiorum, hoc item repetitur in præludio ad rectam electionem, & iterum in his regulis & ferè in singulis suis constitutionibus, & documentis hoc repetit Ignatius, quia ex abundantia cordis os loquebatur, & quia reuera est res maximi momenti.

Franc. Suar. de statu relig. Tom. IV.

Quæ tamen prudenter applicanda est, vt in prædicta materia de eleemosynis faciendis, non est existimandum per hanc intentionem, diuini amoris excludi omnino affectionem erga cognatos, vel amicos, nam ipse ordo charitatis postulat, vt cæteris paribus illis prius subueniatur; quia verò naturalis affectio solet nimium inclinare, & quasi excoecare hominem, ideo specialiter aduertitur, vt in eo opere huiusmodi affectio temperetur, & ad regulam diuini amoris quoad fieri possit, accommodetur.

Aliud principium est, supposita prædicta intentione habere animum indifferenter circa media, nam sæpe erratur in electione medij etiam si intentio bona sit propter indispotionem subiecti promouentem ex aliqua alia affectione, quæ in causa est, vt id quod eligitur vt medium, non vt purè medium moueat, sed secundum aliam rationem, quæ inefficacem reddit, vel diminuit alteram intentionem. Et ad hoc tendunt alia documenta, quæ ibi dantur de moderatione in querenda propria commoditate, quæ valde necessaria est, vt animum relinquat liberum ad eleemosynas faciendas. Quæ doctrina, si ad alias materias cum proportionem accommodetur, vtilissima erit ad eas non solum honestè, sed etiam perfecte exercendas. & hæc de prima parte tituli.

De usu Exercitiorum.

Quod ad secundam tituli partem attinet, duplex est in Societate horum exercitiorum usus: vnus proprius religionis Societatis, quem passium vocare possumus: alius est actiuis pro externis proximis, quibus per sacerdotes Societatis hæc exercitia tribuntur ad vitæ emendationem, vel profectum. Prior usus incipit in nostris religionis, à primo ingressu in Societatem; nam ope horum exercitiorum in prima probatione purgari incipiunt, & in discursu Nouitiatu iterum atque iterum ea repetunt, partim, vt magis probentur, præcipue verò, vt in spiritualibus rebus amplius instruantur, & exerceantur, vt supra lib. 2. cap. 5. numer. 5. tractando de probationibus declarauimus. Durat præterea hic usus toto tempore vitæ, idque dupliciter, primò per quotidianam meditationem, orationem, & conscientie examinationem, de quibus etiam iam lib. 8. cap. 1. & aliis locis diximus. Secundò, semel, aut bis in anno, vt ibidem vidimus, sese per aliquot dies colligendo, vt relictis studiis vel aliis occupationibus externis, in his, vel similibus meditationibus exerceantur, & soli vitæ contemplatiuæ attendant: quod huic instituto valde est opportunum, ac ferè necessarium, & in exēplo Christi fundatum. Nec fuit à D. Thom. prætermissum, qui (vt etiam lib. 6. cap. 2. numer. 5. retuli) in 2.2. quæst. 188. art. 8. cum dixisset solitudinem non esse congruentem religionibus, quæ sunt ordinatæ ad opera vitæ actiuæ, addit, Nisi forte ad tempus exemplo Christi, qui, (vt dicitur Luc. 6.) exiit in montem solus orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Quod exemplum magis ad quotidianam solitudinem, seu separationem pro aliquo tempore contemplationi præstando, referendum videtur. De quo etiam loqui videtur Ioannes cap. 18. cum ait, Sciebat autem Iudas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter Iesus conuenerat illic cum discipulis suis; scilicet ad orandum in horto separato.

De alia verò diuturniori separatione per aliquot dies, habemus in Christo Domino exemplum in separatione quadraginta dierum in desertum, vt cum eodem D. Thom. latius explicauimus in 2. tomo 3. part. disput. 29. section. 2. Optimum etiam exemplum est antiquorum Monachorum quod supra adnotauimus.

VII.

Alterum principium.

VIII.

Hic usus in Societate partim quodammodo est.

Partim autem non.

IX.

Annus usus exercitiorum, exemplum in Christo & antiquis monachis.

uimus ex D. Augustino lib. de opere Monachorum c. 23. vbi de quibusdam Monachis ait, Per multos dies a conspectu hominum separatos, & nulli ad se praesentes accessum includunt seipsos viuentes in magna intentione orationis. Subditque inferius, Et horum quidem exercitationem, in tam mirabili continentia, quandoquidem habent otium, quo hec agant, sique imitandos non superba elatione, sed misericordis sanctitate proponunt, non solum non reprehendo, sed quantum dignum est laudare non possum. Vnde constat consuetudinem hanc, non tantum pro tyronibus, vel proficientibus vtilem esse, sed etiam pro viris perfectis, tum quia fieri non potest quin externis actionibus, & occupationibus interior deuotio remittatur, quae per hanc exercitiorum vicissitudinem compensatur, tum etiam, quia hoc opus per se est valde appetibile & perfectum, & ideo cum fieri possit absque impedimento aliarum actionum proximis necessariorum praetermittendum non est.

X,
Vt in exercitijs
circa externos
quidam re-
prehendunt.

Alter vsus exercitiorum circa externos praecipue seculares & rudes spiritualium rerum aliquibus probari non videtur. Ad hoc enim videtur alluisse modernus ille, cuius meminimus in lib. 1. cap. 7. numer. 2. in fine, qui exponens Psalmum 118. statim in versiculo 2. adnotat primum versum illius Psalmi, Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini, pertinere ad vitam actiuam, secundum autem, Beati qui scrutantur testimonia eius, in toto corde exquirunt eum, ad vitam contemplatiuam: Quia exercitia (inquit) vitae actiuae praecedere debent priusquam ad contemplationem quispiam erigatur, iuxta doctrinam Gregorij homil. 14. in Ezechielem, & lib. 6. Moralium cap. 17. Et subiungit, Quae consilio tam longe recessimus, vt sciant nonnulli non adeo facilem, & scitam esse viam ad contemplationis fastigium, sicut ipsi faciunt qui homines perditissimos illecebris, & ceteris mendis, carnisque spurcis & diaboli dolis, & inquietudinibus deditos per exercitium octo, aut quindecim dierum ad contemplationis culmen eos tam euolasse autumant, vixque pete a mundo auertunt, & iam vltimum apicem perfectionis attigisse affirmant. Hae cibi.

XI.
Quo sensu
haec reprehendi
loco h. a.
bene possit.

Quod si qui sunt, qui de comparata perfectione leuiter gloriantur, non illa solum, sed multo maiori reprehensione digni sunt. Si quis etiam ita opinatur de exercitijs octo, aut quindecim dierum, vt in eis non solum ad fastigium contemplationis ascendi, verum etiam in eis perfecte purgari, aut illuminari, vel exercitium meditandi satis se iam comparasse opinetur, turpissimè, & pueriliter errat; quia non solum perfecta vni cum Deo, sed etiam mediocris perfectio orationis aut meditationis diuturno tempore, & multo vsu indiget, praerequiturque longam exercitationem, in vitijs extirpandis, & virtutibus acquirendis, vt per se satis notum est, & tradit D. Thom. 2. 2. quaest. 180. art. 2. & in superioribus etiam diximus lib. 2. cap. 4. & lib. 6. cap. 1.

XII.
Quo sensu
temeraria
sic, esse dicuntur
ambrosiano.

Si autem reprehendatur vsus exercitiorum in iis, qui male vixerunt, & desiderant conuerti ad Deum per veram poenitentiam, vel quemcunque alium statum melioris vitae, si a Deo vocentur sine causa, ac proinde temerè, datur reprehensio, cum res per se sit sancta, & valde laudabilis, & a summis Pontificibus Paulo III. in dicta Bulla valde commendatur. Et praeterea idem Paul. III. & Iulius III. in Bullis quibus confirmant Societatis institutum, & Gregorius XIII. in constituto. Ascendente Domino, inter alia media, quibus Societas vitur ad animarum profectum, specialiter numerat spiritualia exercitia. constat autem eos loqui de exercitijs & vsu eorum, prout sciebant esse in Societate, & prout in eius constitutionibus, & in ipsomet exercitiorum libro continentur. Nam 4. p. Constit. cap. 8. §. 5. sic dicitur, Ad exercitia spiritualia alius tradenda, postquam quisque in se ea fuerit expertus, assuescit, & deinde operam o-

mines, vt eorum reddere rationem & in hoc armorum spiritualium genere tractando, (quod Deigratia ad ipsos aliquum tantopere conferre cernitur) dexteritatem habere possint. Et in annotationibus, quae in principio exercitiorum habentur, hoc ipsum supponitur. Et in 2. earum expresse dicitur, dari, posse etiam rerum spiritualium inexpertis. Praeterea effectus huius medij, de quibus late Orlandinus lib. 2. historiae Societ. num. 70. & lib. 7. numer. 21. euidenter conuincunt illud de se esse optimum, & apicissimum pro cuiuscunque status hominibus, experientia enim constat, multos per hoc medium seculo renunciasse, alios in suo statu mores correxisse, vel de peccatis poenitentiam agentes, & vitam bonam instituentes, vel in bono statu iam constituti melius proficientes.

Ratio etiam hoc conuincit, quia haec exercitia ordinantur inprimis ad impetrandam gratiam a Deo ad huiusmodi effectus: deinde ad se disponendum, & tollendum, quoad fieri possit, impedimenta diuinæ gratiae, sed potius ad cooperandum illi. Modus autem, quo ad hunc finem, convenientissimus est: nam inprimis separant hominem ab aliis curis & sollicitudinibus, & propterea consilium, vt pro eo tempore aliquis locus separatus eligatur, quod ad praedictum finem maximè necessarium est, vt ex sacra Scriptura, & ex Patribus constat. Deinde docetur homo interius discurrere, & cogitare de rebus ad salutem animae maximè pertinentibus, vt sunt nouissima, quorum recordatio tam vtilis est, vt sapiens vitam innocentem promittit habenti memoriam illorum in omnibus operibus suis, Eccles. 7. Item verba, & exempla Christi Domini, in quorum imitatione, & obedientia salus nostra consistit. Denique per hoc medium comparatur pax, & quies animi, & lumen internum, & cognitio ad bonam gubernationem vitae in quocunque statu.

Praeterea, quod incipientibus datur, non est. XIV. contra ordinem, quem Sancti requirunt inter vi- Nihil aliud tam actiuam, & contemplatiuam. Primum quidem, quia vt in superioribus lib. 1. cap. 6. attigi, quamuis vita in qua Martha potissimum exercetur, antequam debeat puram contemplationem; nunquam tamen debet carere aliqua participatione vitae contemplatiuae; quia actio sine oratione, vel non rectè, vel non perseueranter fiet. Imò si exactè comparatur haec vita quoad sua initia, primus gressus vitae honestae debet esse vitae contemplatiuae, quia initium salutis à sancta cogitatione sumitur, vt apud Augustinum docet, lateque differimus lib. 1. de Gratia. cogitatio autem sancta secundum se ad contemplationem pertinet. Ad hanc autem cogitationem, & recogitationem in homine excitanda, & nutrienda ordinantur haec exercitia; ergo non peruertitur ordo, eo quod in initio conuersionis datur, vel etiam ad ipsam conuersionem, etiam à magnis peccatis obtinendam. Secundò, quia ipsamet exercitia, quae in principio dantur, inuoluunt eam partem vitae actiuae, quae in principio studiose vitae maximè necessaria est, scilicet poenitentiam internam, & externam superioris vitae, & passionum mortificationem, & alia, quae ad primam hebdomadam pertinent, vt in superioribus vidimus cap. 6. à numer. 5. & idem consequenter seruatur in ceteris exercitijs. Nam, vt adnotamus n. 11. licet aliquibus temporibus intentionis, & frequentius fiant, non ideo est, vt tota perfectio cuius gradus contemplationis vel meditationis illis diebus acquiratur, sed vt inde initium sumatur, cum maiori aliqua instructione, & consuetudine quae postea cum moderatione statui accommodata perseueret. Tertiò, quia haec exercitia non aequaliter, & indifferenter omnibus dantur, vt notat

constitutiones admovent. 7. p. cap. 4. §. 8. cum declaratione in lit. F. ubi dicitur spiritualia exercitia paucis esse plenè tradenda, à quibus non vulgaris fructus ad Deiglioriam sperari posset; exercitia autem primæ hebdomadæ, cum modo examinanda conscientia pluribus communicari posse, simpliciorum autem orandi modum etiam in ipsis exercitiis triplicem assignari pro rudioribus, quibus bona voluntas, & fides sufficit, ut ad illum idonei sint. Atque ita licet exercitia deferantur omnibus, non omnes sunt contemplatiui, neque ad fastigium orationis eleuandi existimantur; quia non omnia pro omnibus instituta sunt, sed cum debita partitione ac distributione, ut in ipsis etiam exercitiis in principio annotat. 18. sufficienter docetur.

XV. Vnde intelligitur hæc exercitia nec solis religiosi, nec solis laici, sed vtriusque posse esse utilia. De religiosi constat, quia officium meditandi ratione status eis conuenit: pro laicis verò facit interrogatio Basilij 312. in regulis breuioribus. *Nunquid visitantes nos laici ad orationem exhortandi sint?* Respondet, *Si sunt amici Dei, haud abs re est, cum ad eos Apostolus scripsit: Orate pro me, &c. ad Ephes. 6.* Itaque officium orandi omnibus commune est. Vnde licet vnus ex præcipuis finibus exercitiorum sit electio melioris status, non eo tendunt ut omnes eligant religiosum statum, tum quia licet status ille secundum se melior sit, aliquando non expedit respectu eligentis: vnusquisque autem debet eligere id, quod sibi melius est. Tum etiam quia non omnes habent huius uocationis gratiam, & tunc profunt ad eligendum, vel alium statum, vel certum viuendi modum suæ salutis magis accommodatum. Et ideo licet religiosus iam non debeat de statu deliberare, potest merito exereeri, ut in suo statu eligat optimum procedendi modum, vel si de illo iam antea satis deliberauit ac proposuit ut propositum renouet, & impedimenta denuo consideret, ut ea diligentius auferat. Ac denique, ut in actibus per se maximè consentaneis suo statui indies proficiat: seculares autem etiam in seculo permansuri sint, indigent etiam hoc auxilio, ut aduersus pericula, in quibus versantur, magis sint præparati, maioremque gratiam à Deo obtineant. Denique magnis etiam peccatoribus dandum est hoc remedium, non ut sul itò perfecti fiant, sed potius quia non modo perfici, verum etiam à priori statu mutari eis valde difficile est, ideoque his efficacissimis remedijs indigent. Merito ergo Societas, quæ ad omnes homines iuuandos instituta est, pro omnibus hoc remedium accommodauit.

CAPVT VIII.

Virum debeant religiosi Societatis cum proximis familiariter conuersari ad illos inuadendos.

I. Ratio propterea. Actio difficultatis est, quia huiusmodi colloquia cum secularibus multum impediunt perfectionis profectum, quem religiosi maximè debent intendere. Assumptum experientia constat, & valde commendatur à Patribus institutoribus religionis, ut videre licet apud Basilium regul. 5. & 13 ex fusius disputatis, ubi inter alia dicit: *Nisi ab ea nos, quæ ex sanguinis necessitudine nobiscum intercedit, coniunctione omnino alienauerimus, & à familiari congressu secularium, ac mentis habitum in alium veluti mundum transmigrauerimus, nullo modo scopum animi attingemus.* Et in præfatione illarum regularum, & duobus sermonibus præcedentibus, & latius in constit. monast. cap. 7. Danda (in-

quit) omnino nobis opera est, ut non nisi magna adhibita diligentia circumspectioneque in congressu cum hominibus extraneis veniamus, &c. Et confirmatur, nam ex huiusmodi familiaritate cum secularibus plerumque sequitur, ut & eos visitare, & ab eis inuicem visitari plerumque necesse sit: Vtrunque autem est contra religiosorum clausuram, quam omnes Patres commendant. Tandè confirmatur, qui à hinc etià fit, ut nostri religiosi sæpè se implicent negotiis secularibus contra Pauli præceptum, *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.*

Dicendum nihilominus est primò, medium hoc familiariter conuersandi cum proximis ex suo genere non esse alienum ab statu perfectionis, & iuxta proprium Societatis institutum esse illi maximè conueniens. Vtramque partem certam existimo. Prior constat exemplo Christi Domini, qui vitam ita instituit, ut cum hominibus conuersaretur, & cum eis manducaret, & biberet, ut ex Euangelio constat, cum tamen non solum perfectionem seruauerit, sed etiam perfectissimum vitæ statum coluerit, ut latius in 2. tom. 3. p. disp. 28. sect. 1. & 2. diximus. Idem ostendit exemplum Apostolorum, quos statum religiosum & perfectionis habuisse supra ostendimus tom. præced. & supra lib. 1. c. 5. n. 6. & tamen constat, inter homines familiariter conuersatos fuisse, & omnibus omnia factos, ut omnes lucrificarent. Vnde Concilium Mogunt. sub Leone III. c. 14. cum dixisset, *Ministri altaris Domini, vel Monachi à negotiis secularibus omnino abstineant, subdit: non tamen usum negotiorum est contradiendum propter necessitates diuersas, quia legimus sanctos Apostolos negotiasse.* Sic ergo nos in negotiatione Apostolorum circa animarum salutem, rectè colligimus non esse contra religiosum statum eo hinc cum proximis conuersari ex vi instituti.

Confirmatur, quia antiqui Monachi etiam si solitariam vitam proficerentur, quando proximis expediebat solitudinem deferre, ut inter proximis versarentur. ita legitur in vita D. Antonij apud Athanasium, & Surium, & Sozomenum lib. 1. histor. c. 13. ubi dicit Antonium hominum gratia solitum fuisse ciuitates ingredi. Multi etiam (inquit) grauiter apud eum conuersi conuerunt illum legationem pro se ad magistratus, & primarios viros obire. Et Theod. lib. 4. histor. cap. 24. & 25. Relicta solitudine totam illam circuebat ciuitatem, id est, Alexandriam, quo omnes doceret, quod de multis alijs ibi, & cap. 16. refert. Idem habet Cassiodorus lib. 8. Tripartitæ cap. 4. & 5. Et Basilij in regulis breuioribus in 311. quærit, an conueniat monachos ire ad visitandum alios, respondet: omnino visitandi officium vnum est ex iis, quæ grata sunt Deo, verum tamen qui eo fungitur, is, & ad intelligendum esse sagax debet, & ad respondendum prudens, & illud facere, quod dictum est, sit sermo vester semper in gratia sale conditus, & sciatis quomodo oporteat vos vnicuique respondere, ad Coloss. 4. & regula 312. & 313. docet quomodo excipiendæ sint visitationes secularium ad religiosos venientium. Signum est ergo etiam solitarios monachos non omnino hanc conuersationem repudiassent.

Ratio autem est quam tangit D. Thom. 2. 2. q. 187. art. 2. ubi inquit, an liceat religiosi secularia negotia tractare, & respondet ob necessitatem proximorum id licere, quia tunc potest dici negotiatio secularis, sed actio religiosa, iuxta illud Iacob. 1. Religio munda, & immaculata apud Deum & Patrem hæc est, visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum. Si ergo hoc verum est de negotiatione materialiter (ut sic dicam) seculari, quando habet rationem operis misericordie corporalis, multo magis verum erit de exteriori, & humana conuersatione per mutua colloquia, & visitationes si sanctè & religiose fiant propter bonum spirituale proximæ. Atque ita

Kkk 4 hoc

II.
1. §. 110
bipartita.

Prædictum
prior pars

III.

IV.

hoc ipsum confirmat decretum Melchias Papæ cum synodo Romana, quod habetur cap. 1. d. 88. De creuit sancta synodus nullum deinceps clericum, aut possessiones conducere, aut negotijs secularibus se miscere, nisi propter curam pupillorum, orphanorum, & viduarum. Sic etiam induci potest, quod ex citato Concilio Moguntino paulo ante adduximus, ubi etiam assertur, quod in regula S. Benedicti præcipitur providere, per quorum manus negotium monasterij transeat. Simile habetur in Concilio Chalcedonenf. cap. 3. & in ca. 2. d. 86.

V. Ex his facile probatur altera pars assertionis, in qua supponitur id quod supra li. 1. c. 2. late tractatum est, finem Societatis esse non solum propriam, sed etiam proximorum salutem maxime incumbere, ita ut hic finis non separetur à primario, & adequato fine huius religionis. Ad hunc autem finem valde accommodatum, & moraliter necessarium medium esse cum proximis familiariter tractare, & conuersari per se evidens est, & experientia id docet. Ratio autem est, quia in primis ad perfecte tractandum confessoris munus, necessarium sæpe est cum penitentibus, etiam extra confessionem, familiariter agere, vel propter maiorem eorum instructionem, aut spirituales consolationem, vel ad conseruandos illos in vfu frequenter confitendi, & in bonis operibus, quæ ex illo nascuntur. Deinde, quia generales sermones, seu conciones, licet pro cõmunitate necessariz sint, nisi calore familiaris conuersationis sanctæ foueantur, & quasi digerantur, facile obliuioni traduntur, præterquam quod necessarium sæpe est illa generalitate descendere ad modum, & mensuram, ac particulares circumstantias vnicuique accommodatas, quod maximè fieri debet in colloquijs priuatis. Denique quia seculares homines plerumque animales sunt potius quàm spirituales, necesse est aliquantulum eis descendere, & honesta conuersatione familiari eos lucrari, & attrahere, ut ad sermones spirituales paulatim inclinentur. Quauis enim interdum sermones indifferentes miscantur, si hac intentione accipiantur, vel potius tolerentur, non erunt otiosi, sed viles, ac religiosi. His ergo rationibus Societas hoc medio tanquam sibi conuenienti utitur ad proximorum salutem.

VI. Quod his verbis monuit B. P. N. Ignatius 7. p. Cõf. c. 4. §. 8. Curabunt etiam priuatim proximum prius colloqui ad meliora promouere, tum consilio, & exhortatione ad bona opera, vbi cum operarijs generaliter loquitur. Ad scholares verò in particulari sic loquitur 4. p. Cõf. cap. 4. in fine his verbis, Horum colloquia cum scholasticis exterius sint solum de rebus ad literas, vel profectum spiritus pertinentibus, prout ad maiorem Dei gloriam omnibus vtilius fore iudicauerint. Quin potius etiam de coadiutoribus temporalibus, cum in examine cap. 6. §. 3. dixisset eos præcipue in corporalibus ministerijs debere occupari, subdit §. 4. Et nihilominus eniti debent in colloquijs spiritualibus ad maiorem vtilitatem spirituales proximorum aliquid conferre, & quod nouerint docere, & ad bene agendum quoscunque poterint, quandoquidem Deus vnicuique proximi sui curam dedidit, excitare.

VII. Secundò dicendum est, ut hoc medium, tam religioni in genere, quàm nostræ Societati, sit accommodatum, duo obseruanda esse. Vnum est, ut recta intentione, id est, propter solam necessitatem, vel piam vtilitatem assumatur. Aliud est, ut magna moderatione & circumspectione fiat. Vtrumque facile suaderi potest, quia in omni honesta actione, hæc duo cum proportione applicata sunt necessaria ad rectitudinem eius, peculiari autem ratione hic obseruantur, quia actio non solum de se est indifferens, sed etiam nocumentum facile asserre potest, nisi magna diligentia circa illa duo obseruanda adhibeatur. Vnde hanc etiam assertionem probant ra-

tiones dubitandi in principio posite. Tandem singula partes ita declarantur, quia in omnibus Patribus, & iuribus citatis, sub hac tantum conditione permittitur religiosis quodcumque negotium seculari, vel intentione fiat opus charitatis, vel misericordie, quia aliàs si seculare maneat, per se non licet; at verò amicitia, vel conuersatio cum secularibus per se spectata pertinet ad secularia negotia, nisi ex fine ad altiorum ordinem subleuetur, ergo hæc conditio in primis necessaria est. Vnde D. Basilus dicta regula 311. ex brevioribus post verba supra citata subdit, illud autem quempiam visitare, vel conseruare, vel amicitie causa alienum est à nostra professione. Vbi duo motiua posuit, quæ inter merè humana videri poterant honestissima, & nihilominus aliud altius postulat, ut talis actus religioso statui sit consentaneus. Idemque sentit D. Thom. dicto artic. 2. ubi intentionem charitatis, vel religionis postulat.

Vbi aduerto non esse idem, adionem esse honestam, vel non malam moraliter, & esse per se conuenientem, ac decentem statui religioso. Ad primum enim sufficere potest in præfati actione motiuium cognationis, vel amicitie humane recta ratione naturali regulatum. Ad secundum autem altius motiuium necessarium est, quia status religionis ordinatus est ad perfectionem charitatis Dei principaliter, & proximi secundariò, ideoque actiones illi statui consentaneæ esse debent, aut ex vi sui obiecti tendentes in huiusmodi finem, aut ex intentione operantis ad illum eleuata. Et propterea Basilus non dixit esse malum visitare cognatos, vel amicos hoc solo titulo, sed dixit esse alienum à religioso statu. In quo etiam considerandum est plus requiri in opere, quatenus à religione ex vi sui instituti postulatur, quàm ut fieri possit à singulis religiosis priuata intentione; nam religio non debet postulare opus nisi prout ordinatum ad finem perfectionis, maximè quando ipsum opus de se spectatum potius potest remittere, vel impedire feruorem charitatis, quàm ad illum iuuare: priuatus autem religiosus interdum poterit tale opus efficere, ex inferiori, & humano motiuo, in quo non necessario peccabit, quamuis imperfecte iuxta suum statum operetur. In præfati ergo familiaris conuersatio cum secularibus, etiam amicis, & consanguineis, per se spectata non iuuat ad spirituales perfectionem, & ideo ex vi instituti non postulatur, nisi ut ordinata ad proprium finem Societatis. Si qui autem particulares religiosi alio fine in huiusmodi colloquijs, aut visitationibus infirmorum conuersantur, imperfecte agunt, & constitutiones suas integre non obseruant.

Nam 6. p. Cõf. cap. 2. §. 9. inter alia dicitur, Primarios viros inuiscere nostris non consuecant, nisi sancto studio piorum operum ducerentur, vel quando minima beneuolentia Domino tam essent coniuncti, ut huiusmodi officium aliquoties eis debere videretur. Quod si hoc de primarijs viris dicitur, multo magis cum ceteris omnibus seruandum est. Nam de consanguineis statim à principio in examine cap. 4. §. 7. admonetur religiosus Societatis, ut omnem carnis affectionem etiam sanguine inunctos exuat, ac illum in spiritualem conuertat, eosque diligat, eo solum amore, quem ordinata charitas exigit. Et in §. 6. sic dicitur. Cum communicatio, quæ cum amicis, & sanguine inunctis verbo, aut scripto fit, potius ad quietis perturbationem, quàm ad eorum, qui spiritus vacant profectum, præsertim in iniurijs, facere soleat, interregitur, num contenti sint cum huiusmodi non communicari, nec literas accipere, vel scribere, nisi aliqua occasione superiori aliter videretur. Denique 7. p. Cõf. cap. 4. §. 8. solum pia colloquia cum proximis commendantur, quibus possint ad meliora promoueri; quin etiam domesticum à domestico separandum, si alter ex alterius

rius consortio à profectu spirituali retardaretur, vt in p. c. i. & lit. A. expresse cauetur.

X.
Probat
membrum
p. c. i. & lit. A.
superius
in eadem as-
serit.

Ex his facile demonstratur altera pars de moderatione in huiusmodi familiaritate proximorum adhibenda, sub qua comprehendimus colloquia, visitationes mutuas, & quamcumque aliam negotiatonem, vel curam exteriorem, vel temporalem propter proximis susceptam. Nam quia hoc totum non propter se admittitur, sed propter aliud, vt diximus, non sine mensura accipiendum est, sed quantum finis declaratus postulat, & quidquid vltra additur non est consentaneum religioso statui, quantumuis ad proximorum salutem sit ordinatum: vnde in cap. 6. industriarum P. Claudius Aquau. superiores instruit de moderandis subditis nimum agentibus cum externis. & in capite 15. peculiariter cauet ne nostri in magnam familiaritatem specie lucrandi eos Deo, & Societati conciliandi sese incurrant. Duo autem in prædicto fine spectanda sunt; vnum est ad Deum pertinet, seu (quod idem est) ad proprium profectum in dilectione eius. Aliud est pertinet ad bonum proximorum. Moderatio ergo in huiusmodi actione duo requirit, vnum est ne cum detrimento propriæ perfectionis, & diuinæ dilectionis religiosus cum secularibus conuersetur, aliud est, vt cum fructu spirituali proximorum id faciat. Ratio prioris partis est, quia ordine charitatis præferendus est Deus proximo, & proprius profectus spiritualis alieno, vt disputat. 9. de charit. dixi, de quo rectè Bernardus epistola 8. Rectus ordo requiritur, vt prius propriam, deinde alienam curare iudeas conscientiam. Primus quippe pietatis gradus, de quo scriptum est. Misere anima tue placens Deo. Ex hoc autem ad miserandam proximum rectam tramite charitatis ordinata procedit, quippe quem ad sui quisque mensuram amare præcipitur. Vide illum epistola 42. circa medium. & lib. 2. de consideratione. cap. 3. ser. 18. in Cant. ab illis verbis, Rursus quod tuum est spargis & perdis. Et optimè Augustin. epist. 81. Ratio alterius partis est, quia nisi medium sit utile ad finem, otiosum est: ergo in presenti si non spectetur fructus proximorum, otiosa est omnis cum illo confabulatio, quæ ad aliud religionis negotium necessaria non sit, de illa enim nunc non agimus.

Duo requi-
ritur ad mo-
derationem
conuersandi
cum proximis

XI. Ad priorem partem huius moderationis pertinet in primis, vt hæc conuersatio cum proximis nimia non sit, quia hæc non potest non impedire proprium spirituale profectum; erit autem nimia iuxta doctrinam D. Thom. dicto articulo 2. Primo si præter obedientiam prælati fiat, secundo si impediat spiritualia exercitia, & opera diuini cultus, quæ religiosus iuxta regulam suam implere tenetur; tertio denique si religiosum animum ita occupent ac distrahant, vt quodammodo seculari reddant. Et quidem quoad duo priora, regula moderationis facilis est, quia regula certos habet limites, & voluntas superioris potest etiam esse sufficienter nota. In tertio verò est maior difficultas, quia medium non est idem in omnibus, sed vniuscuiusque conditioni, & naturæ accommodari necesse est. Qui autem in duobus primis fidelis fuerit religioni, & rectam erga Deum intentionem seruauerit, sperare potest diuinum auxilium, vt in tertio non deficiat, sed medium obseruet. Optimum autem consilium, & in Societate maximè necessarium est propriam in hoc fragilitatem & conditionem, quoad fieri possit, superiori notam facere, ne fortasse quempiam applicet ad negotia, quibus implicetur, vel oneret illum tot actionibus erga proximos vt sine proprio spirituali dispendio eos sustinere non possit.

XII. Deinde pertinet ad eandem moderationem, vt

actio quæ propter proximum assumitur, sit decens, ac conueniens statui religioso, vt notauit Caietan. circa dictum art. 2. D. Thom. quia bonum religionis præferendum est particulari, & hac ratione non debet religiosus mercaturam agere, aut similibus negotiationibus implicari, vt proximo subueniat, etiam si inde spirituale fructum speret. Dices, interdum in historiis legi sanctos viros quidpiam simile egisse, vt proximis in spiritualibus subuenirent. Sic Theodoretus in historia sanctorum Patrum cap. 17. de Abrahamo monacho, & postea Episcopo, quem admirabilem vocat, refert, cum didicisset virum quendam teneri magna impietatis caligine, mercatoris personam induisse vt illum posset ad pietatem conuertere. Respondetur aliud esse mercaturam exercere propter lucrum temporale, quo subueniatur proximis, quod negamus esse faciendum; aliud verò habitum mercatoris sumere, vel officium fingere, vt aditus ad prædicandam fidem, vel aliud simile pietatis opus inueniatur; quod fecit ille sanctus, & non minori admiratione B. Franciscus Xauier, qui non mercatorem tantum, sed famulum mercatorum infidelium cum magno labore, & dimissione, se exhibuit, vt introitum ad Sinas inuenire posset. Et eodem modo licitum est inter hæreticos habitu militari, vel alio seculari incedere, vel se negotiatorem simulare, propter eundem finem conuersandi cum catholicis occultis, fidemque inter eos conseruandi, vel augendi, quod nostri alicubi faciunt, quia ibi nec mendacium interuenit, sed occultatio, neque aliquid minus decens religiosum statum, cum constet, quo fine, & qua necessitate id fiat. Sic Bernard. epistol. 42. aliquanto ante medium, inter alia ad hoc institutum de eo qui proximum vult lucrificare, scribit, Fiat etiam (si ita oporteat) cum Iudeis Iudeus, nihil formidet cum bona conscientia exemplo Hieremie, & Ezechielis cum transgressoribus captiui, & cum sancto Iob frater fieri draconum, & socius struthionum, cum Moysè quoque (quod grauius est) delicti de libro Dei, & cum Paulo anathema esse à Christo pro fratribus, &c. Item obici potest quod olim religiosi artis opera faciebant, vt illis venditis, ex pretio proximis subuenirent. Sed illa non potest dici negotiatio secularis, nam licet emere ad vendendum, indeque lucrandum, sit negotiatio secularis prohibita religioso, de qua intelligendus est Caiet. supra: tamen laborare propriis manibus non est negotiatio secularis specifice, (vt sic dicam) sed communis, sicut latè in superioribus diximus, vel sicut Gregorius statim citandus de piscatura dixit. Et similiter vendere res proprias ad subueniendum sibi, vel proximo, non est propriè negotiatio, sed res indifferens & communis. Vnde vtrumque coniungere (quod faciebant religiosi antiqui) non est negotiationem exercere.

Quod si quæras, quando actio talis censenda sit, vt non deceat religiosum etiam propter bonum proximi. Respondetur duo esse principia, quibus discerni possit. Primum si sit prohibita vel ex se, seu iure diuino, quia per se est mala, vel iure communi, quia scilicet prohibita est clericis, quibus in hoc pares sunt religiosi, vt D. Thom. dicto articulo 2. dixit, vel si proprio, & speciali iure religionis prohibeatur, quia religiosus tenetur regulam suam seruare: non loquimur enim de casibus extremæ necessitatis, sed de ordinario iure. Aliud principium est, si opus de se tale est, vt vix possit sine periculo peccati fieri, vt dixit Gregor. homil. 24. in Evangelia. Idemque cum proportionem est, si opus nimum occupet animum cura, & sollicitudine rerum temporalium. Quia verò in hoc potest esse magna latitudo, ideo seclusa lege, vel obedientia Prælati,

non

Cauenda est
nam inde
occupatio est
proximi.

Vide Laurentium
lib. 10. c. 16.

XIII.
Quibus re-
gula d. gno-
discerni possit.
quia per se est mala, vel iure communi, quia scilicet prohibita est clericis, quibus in hoc pares sunt religiosi, vt D. Thom. dicto articulo 2. dixit, vel si proprio, & speciali iure religionis prohibeatur, quia religiosus tenetur regulam suam seruare: non loquimur enim de casibus extremæ necessitatis, sed de ordinario iure. Aliud principium est, si opus de se tale est, vt vix possit sine periculo peccati fieri, vt dixit Gregor. homil. 24. in Evangelia. Idemque cum proportionem est, si opus nimum occupet animum cura, & sollicitudine rerum temporalium. Quia verò in hoc potest esse magna latitudo, ideo seclusa lege, vel obedientia Prælati,

non potest certa regula præscribi, sed prudenti arbitrio utendum est. & multo obseruanda est consuetudo Obseruantium, & timoratorum religiosorum, & communis sensus rectè sentientium, & iudicantium tale opus esse, vel non esse alienum à statu religioso.

XIV. Atque hæc omnia ferè præscripta sunt religiosi Societatis in suis constitutionibus. Nam 7. p. cap. 4. ferè omnia præscribuntur. & in quarta instructione P. Claudij pro confessoribus numer. 3. repetuntur; quibus nostri proximis iuuare debent: quæ omnia sunt pietatis opera, & ab omni negotiatione seculari aliena. Sexta verò parte cap. 3. §. 7. expressius id prohibetur his verbis, *Ut plerumque possit Societas rebus spiritualibus iuxta suum institutum vacare, quoad eius fieri potest à negotiis secularibus abstineat, qualia sunt testamentariorum vel executorum, vel procuratorum rerum civilium, aut id genus officia, nec ea viliis precibus adducti obsequia suscipiant, vel in illis se occupare sinant.* Et 9. p. cap. 6. §. 4. ubi dicta constitutio refertur, additur eos, qui de Societate sunt, implicari non debere his negotiis secularibus, licet pia aliqui essent; in his tamen admitti potest aliquando dispensatio ex grauissimis causis, quæ soli Generali, vel alteri ex speciali commissione eius ibidem referuatur. Et sic etiam dicitur in regula 41. ex communibus. *ut negotium etiam pium, sine facultate superioris nec suscipiatur, nec promittatur: secularia autem negotia omnino vitentur.* Denique circa hanc moderationem maxime obseruandum est quod in 6. p. Constit. cap. 3. in fine dicitur. *Instituti nostri est, sine cuiusquam offensione quantum fieri potest, omnium in Domino inferuire commodis.*

XV. Præterea ad moderationem circa hoc ministerium in Societate necessarium pertinet, ut maior cura adhibeatur in eo circa feminas exercendo cum pluribus circumstantiis. Et primò quidem ob hanc causam præter illam possumus quam lib. II. cap. 3. ad finem attulimus, voluit D. Ignatius ut Societas monialium curam non susceperet, 6. p. Constit. cap. 3. §. 5. vbi generaliter prohibet, ne nostri curam animarum suscipiant, Neque item (ait) mulierum religiosarum, vel aliarum quarumcunque, ut ordinariè illarum confessiones audiant, vel ipsas regant, quamvis nihil repugnet semel vnus monasterij confessiones ob speciales causas audire. Ratio autem huius institutionis magna ex parte esse potuit, ad vitandam frequentem occasionem loquendi cum feminis, & familiaritatem aliquam contrahendi, quæ occasio multo maior est cum feminis subiectis, quam cum reliquis, propter quod omnes canones, & regulæ religiosorum aduertunt, ut earum gubernatio eum summa vigilantia, & cautione, suscipiatur, ut in superioribus tract. 8. tractando de monialibus, & clausura earum aduertit. Nihilominus tamen ratio, quam adducit B. Ignatius in dicta constitut. sumitur ex prædicta moderatione Societati necessaria in suscipiendis quibuscunque negotiis seu curis exterioribus, quæ præcipuè eius finem possunt impedire. Dices, finis Societatis est omnes proximis in spiritualibus iuuare. Hæc autem cura monialium ad eundem finem ordinatur: cur ergo censetur impedire finem Societatis? Respondetur etiam, quælibet cura animarum ordinatur ad spiritualem salutem earum, & nihilominus non est accommodata fini, & instituto Societatis; non ergo omnes actiones, vel sollicitudines, quæ ordinantur ad auxilium etiam spirituale proximorum, Societati congruunt, tum propter multitudinem earum (non enim posset omnibus satisfacere) tum etiam, quia nonnullæ afferunt secum obligationes, & vincula repugnantia intentioni Societatis, & huiusmodi præcipuè est cura animarum, quæ nimium impediret plures operarios Societatis,

quos oporteret esse ex fidelioribus, & aptioribus ad discurrendum per totum mundum, ad quem finem ex vi instituti ordinantur. Præterea autem id non posset, si monialium curæ essent alligati.

Accedit etiam optima ratio, quia monasteria monialium regi debet per illos religiosos, sub quorum regula viuunt, & quorum institutum suo modo obseruant; non enim Moniales S. Clare commodè prædicatoribus subiicerentur, aut e contra, & sic de aliis: institutum autem Societatis ita est proprium virorum, ut non possit feminis accommodari, quia non ordinatur solum ad contemplandum, nec præcipuè ac per se primò ad vitæ austeritatem, neque ad psallendum, neque ad labores manuum, nec denique ad alios fines, qui viri, & feminis possint esse communes, sed ad spiritualia ministeria, quæ à feminis fieri non debent, nec possunt, ad quem finem habet regulam, & viuendi modum accommodatum. Ac propterea non possunt commodè institui monasteria foeminarum, quæ sub regula Societatis viuunt, sed necesse est ut habeant modum viuendi valde diuersum: merito ergo abstinet Societas à gubernatione, & cura monialium.

Imò si quis rectè consideret verbatim constitutionis, non tantum religiosarum, sed quarumcunque foeminarum cura nobis interdicta est, sicut etiam in 7. Congreg. decreto 56. tandem ita libellum est, quod alicui videri potest contra praxim Societatis; nam sacerdotes eius frequenter habent curam secularium foeminarum, vel nuptiarum, vel virginum, aut viduarum, quarum confessiones ordinariè audiunt, easque in spiritualibus regunt, & sepe etiam quasi consequenter, etiam in exterioribus, & familiaribus rebus, quatenus cum puritate conscientie connexionem aliquam ordinariè habent. Respondetur in primis constitutionem illam propriè intelligi de cura, quæ suscipitur quasi ex officio vel obligatione vtriusque, aut alterius partis. Sic enim non potest religiosus Societatis iuxta suum institutum constitui tanquam proprius sacerdos quarumcunque foeminarum, etiam si religiose non sint, sed alium viuendi modum habeant, ita ut ex officio, & suo modo ex iustitia teneatur Societas ministrare illis sacramenta, aut alia diuina. Dicit autem, vtriusque, aut alterius partis, quia non solum non potest hoc modo obligari Societas, verum etiam nec possunt religiosi eius acceptare obligationem, qua per obedientie votum possunt seculares foeminae interdum obligari, ita explicatur in regul. 19. sacerdotum. *Particularem personarum (dicitur ibi) præsertim foeminarum, curam nemo suscipiat (nimirum vltra id quod necessario postulat ordinarius confessoris munus) & quamvis confessorius pro suo munere in vita spirituali pauperem instituat, nullum tamen obedientiam admittat.* Quæ regula si rectè inspicatur non solum de feminis, sed etiam de viris loquitur, quous principaliter propter feminas prohibitio posita sit, propter maius periculum quod in huiusmodi vinculis, & obligationibus inter viros, & feminas esse potest, & inter regulas Minorum aliquid simile inuenitur in speculo Minorum 3. p. fol. 115. in quibusdam regulis Guilielmi Farinarii Ministri Generalis cap. 6. vbi prohibet inducere feminas ad huiusmodi votum emittendum, vel etiam requirere ab eis, vel admittere votum continentia; nobis autem non solum inducere, sed etiam acceptare obedientie votum tam à viris, quam à feminis prohibitum est.

Præterea pertinet ad hæc moderationem respectu foeminarum, quia non omnibus permittendum est, earum confessiones audire, & consequenter nec eas ordinariè cum eis colloqui, sed illis qui fuerint eas in hoc

maturore ætatis, ut dicitur in officio Prouincialis c. 12. Quibus etiam confessoribus commendatur, ut ab eis breuiter se expediant, neque extra confessionem colloquia misceant, nisi de re aut grauissima, aut multum necessaria, & quod seuerè potius quam blandè cum eis tractent in regulis 16. & 17. sacerdotum. Denique in ordinationibus toti Societati communibus c. 1. n. 9. mandat Prouinciali ut inquirat de foeminarum visitationibus: & latius in instructione pro confessoribus. Quæ omnia per se sunt rationi consentanea, & in antiquis decretis insinuata, quæ suprà tract. 8. agendo de monialibus adduximus. Fertur etiam sententiam hanc, seu consilium Augustini fuisse, Sermo breuis, asper, & rigidus, cum foeminis est habendus. Refert Carthusianus in Opusculo de curatorum vita, art. 65. in to. 1. quod tamen neque in vita, neque in scriptis ipsius Augustini inuenio, præter id quod de non admittendis intra domum, vel ad solitarium sermonem foeminis, refert Possidonius in vita eius c. 26. Denique etiam quoad locum circumspèctio magna iubetur, & obseruatur, quia ordinariè huiusmodi ministerium fieri debet in Ecclesia, & in aliqua parte eius clara & aperta, ubi ab aliis uideri possint, & ipsi inter se non se respiciant, quoad fieri possit. Quod etiam Minoribus præcepit Benedictus XII. in suis constitutionibus c. 25. & Ioannes de Capistr. in suis, c. 11. de quibus uideri etiam potest Conc. Mediolan. sub Borromæo p. 2. tit. de sacram. pen. & p. 3. tit. de Concionatoribus, & confessoribus Monialium. Si autem confessio foemine in priuata domo necessitatis causa facienda sit, vel quolibet alio titulo, cum ea sit alloquendum, debet confessorius vel sacerdos Societatis habere socium semper ita præsentem, ut possit esse testis omnium, quæ fiunt, licet non audiat, quæ dicunt ex regula 18. sacerdotum, quia uerò interdum locus id non permittit, additur ibi, *Quantum loci dispositio patiatur*, quod si non pateretur, curet omnino sacerdos, ne ostium sit clausum, nec locus obscurus.

CAPVT IX.

Virum peculiarem curam adhibere debeat Societas in adiuuandis proximis in periculo mortis.

I. Cum ministeria, quæ hactenus tractauimus, generatim omnibus proximis exhiberi debeant, eisque maximè, qui magis indigent, constat illa omnia exercenda cum morientibus esse quantum in nobis fuerit, quia ille est articulus maximæ necessitatis propter multa impedimenta, & pericula, quæ tunc occurrunt, quæ optimè recensent Innocentius III. lib. 2. de contemptu mundi cap. 42. Bernard. lib. de interiori domo cap. 43. & in meditationibus c. 2. & Hugo de S. Victore lib. 2. de anima cap. 2. & nomine Augustini serm. 48. ad fratres in Eremito. Summa omnium est, quia tunc corpus maximè impedit animam, quia illi capitur tota intentio mentis, ubi est vis doloris; & quia tunc demon uolentius tentat, & calcaneo insidiatur, quia tunc exitum uitæ, & consequenter finem uitæ, instare conspiciat, ut in simili dixit Conc. Trid. sess. 14. in doctrina de Extrema unctione in procemio c. 2. inde colligens magnam utilitatem sacramenti Extremæ unctionis. Ob similem ergo causam præter eam sollicitudinem generalem quam de salute omnium proximorum Societas assumpsit, specialiter ei commendatur ægrotantium, seu morientium auxilium, non tam corporale, quàm spirituale, licet in corporali etiam prætermittere non debeat conuenientia charitatis officii, iuxta regulam datam 7. p. Const. c. 4. §. 9. & iuxta ea, quæ in principio huius materie li. 1. c. 6. n. 2. diximus de operibus

miseri cordiæ corporalis, quod uerò attinet ad spirituale, in 4. p. Const. c. 8. §. 7. sic dicitur, ut in superius dictis proximis ad bene uiuendum inuuantur, ita curandum est, ut ea, quæ ad bene moriendum illis conferunt, percipiantur, quique modus in eo tempore, in quo tantum est momenti ad finem ultimum æternæ salutis consequendum, vel ab eo excidendum, teneri debeat, intelligatur. Et in regula 40. Præpositi, procurer (dicitur) diligenter ne desint, qui extra domum, ægrotorum confessiones audire, & morientibus opem ferre possint. Est ergo hoc unum ex ministeriis maximè propriis Societatis, ad quod ex proprio instituto peculiariter tenetur, ea nimirum obligatione, quæ ad cætera opera sui. instituti obligatur.

Quod autem hoc opus sit consentaneum religioso statui, sufficienter probatur, quia est maximè consentaneum charitati, & nihil aliud continet repugnans prædicto statui, si in eo debitus modus seruatur. Et confirmatur, nam sacra Concilia maximè commendant parochis hoc ministerium, ut uidere licet in Concilio Nannetensi cap. 4. quod hoc loco ad litteram inferam, quia egregiè describit modum in hoc munere seruandum. Cum Sacerdos (inquit) audierit aliquem infirmari in sua plebe, quam citius ad eum pergat, & ingressus cubiculum aquam benedictam super eum, & per omne cubiculum aspergat cum antiphona: Asperges me Domine, & oratione, & c. Et infra, post hæc omnes iubeat extra cubiculum secedere, & appropinquans lecto, quo infirmus decumbit, eum leniter, blandèque alloquatur, ut omnem spem suam in Deo ponat, flagellum Dei patienter toletur, ut hoc ad purgationem, & castigationem suam prouenire credat, ut peccata sua confiteatur, ut emendationem promittat si Dominus uitam concesserit, penitentiam pro peccatis commissis spondeat, ut substantiam suam, dum adhuc sensus & ratio vigent disponat, re peccata sua elemosinis redimat, ut his, qui in se peccauerunt, indulgeat, ut rectam fidem & credulitatem teneat, ut de Dei misericordia nunquam desperet, cum his, & huiusmodi alloquutionibus fuerit mens infirmi releuata, data benedictione recedat. Sacerdos, non post multum reuersurus, desque locum, ut ægrotus de peccatis suis possit cogitare. Concilium etiam Colonienſe celebratum anno 536. part. 7. cap. 50. monet parochos, ut post Extremam unctionem curam habeant præparandi infirmum ad mortem. Idem Synodus Augustienſis ca. 20. Imò olim Episcopi, dum eis vacabat, hoc munus per se exercebant, præsertim si ab infirmis vocarentur. Quod de Augustino refert Possidonius cap. 27. In visitationibus (inquit) modum tenebat ab Apostolo definitum, ut non nisi papillos, & uiduas in tribulationibus constitutas uisitare, & si fortasse ab ægrotantibus hoc peteretur, ut pro eis in presenti Deum rogaret, eisque manus imponeret, sine moræ pergebat. Merito ergo Societas hoc ipsum proficetur, ut parata sit ad iuuandos omnes infirmos, à quibus fuerit requisita, siue sint pauperes, siue diuites, siue hoc siue illo morbo laborent, & quacunque hora diei, vel noctis uocetur. Neque propter obligationem parochorum (quod lib. 6. c. 4. n. 13. & alias sæpe respondimus) superuacanea uideri debet hæc Societatis cura, tum quia vel sæpe non potest unus parochus pluribus infirmis facis facere, vel interdum non est in eo munere adeò facilis, & sollicitus, sæpe etiam non est satis idoneus, vel certè ægrotus sæpe aliorum ministrorum opera magis iuuatur, ac recreatur, & ideo non tantum nostri, sed etiam multi alij religiosi magna charitate hoc ministeriū exercent, quamuis fortasse ex vi sui instituti, non ita obligentur sicut religiosi Societatis.

Repellitur duplex calumnia, qua Societas, propter dictum ministerium à male affectis pungitur.

Nullum uerò opus est tantæ charitatis, quod non possit, vel per calumniam, vel propter aliquorum

II.
Ministeriū hoc religioso statui consentaneum.

Uide Polan. 6. in li. bello de hac re.

III.

Primum quod
noster obli-
gitur.

rum negligentiam reprehendi. In duobus ergo solet argui Societas circa hoc ministerium. Vnum pertinet ad sollicitudinem circa eos, qui ex aegritudine moriuntur; aliud circa eos, qui in poenam delictorum, violentam mortem patiuntur. In priori ministerio reprehenditur avaritia, quia Sacerdotes Societatis ideo cupiunt morientibus assidere, ut bonorum illorum possint esse participes eos inducendo, ut de illis per testamentum, vel alium modum in suam utilitatem disponant. Sed hoc valde alienum est ab spiritu, & intentione Societatis, quidquid sit de privatis erroribus, seu defectibus si qui foras, vel ex humano aliquo affectu, vel ex zelo, non secundum scientiam committerentur, de quibus nec nobis constat, neque si sint, religioni nocere possunt, quae intentionem huiusmodi detestatur, & ideo omnes etiam actiones prohibet, quae aliquam illius speciem praeberere possunt. Hinc in ultima suarum regularum monentur Sacerdotes, ut cum vocantur ad adiuvandos eos qui morti vicini sunt, tamdiu illis adsint, quamdiu sola necessitas postulaverit, & additur, *Ceterum etsi cum opus est aegrotos ad condenda testamenta hortari conveniat, is tamen confidendi non assilant.* Admonere enim illos, ad officium confessoris spectat, quia est de re vel necessaria, vel valde utili ad bonum animae aegrotantis. Et ideo in verbis supra citatis ex Concilio Nahnetensi hoc consilium inter alia ponitur: assidere autem testamento, nec pertinet ad munus confessoris, neque per se loquendo est ministerium spirituale, quod religionis expediat, & quamvis in aliquo casu possit esse opus pietatis ad iuvandum infirmum propter speciales circumstantias, quae occurrere possunt, vel ex debilitate, & impotentia intrinseca ipsius infirmi, vel ex aliqua morali vi extrinseca; nihilominus regulariter id non expedit, propter vitandas cognatorum querelas, & tollendam omnem occasionem supra dictae suspicionis; quod si necessitas coegerit, nec sine superioris dispensatione, nec sine magna circumspectione faciendum est, ita ut omnis probabilis suspicio vitetur, & tunc temeraria iudicia contemnenda sunt, quae enim illa effugere potest?

IV.
Noster consilium mori-
būdo quoad
dispositiones
liberas ultra
dare non per-
mittitur.

Et eadem ratione, quamvis ubi opus fuerit, admonendus sit infirmus, ut pro ratione periculi, de rebus suis disponat; non tamen ei est offerendum consilium circa dispositionis modum, nisi in his tantis, quae ad salutem eius fuerint necessaria, ut de restituendo alieno, de solvendis debitis, de necessariis haereditibus instituendis, ita ut quantum in ipso fuerit omnis occasio iurgiorum, & litium tollatur; ad particularia autem descendere non expedit, quia eadem habet incommoda. Quanquam si infirmus consilium petat circa ea de quibus libere potest dis- ponere, ad officium confessoris spectat id consulere quod maius Dei obsequium esse, & ad maiorem utilitatem animae testantis expedire iudicaverit. Ut autem nostri debito modo hoc faciant servare debent quod 6. p. Constit. c. 2. §. 6. dicitur, *quamvis ad bona, & sancta opera, & maxime perpetuo duratura incitare laudabile sit, ob maiorem tamen edificationem nullus de Societate debet, nec potest quinquam ad elemosinas perpetuas domibus, vel Ecclesijs eiusdem Societatis relinquendas incitare.* Quae constitutio amplius videtur coarctari in 2. Congreg. generali canone 22. ubi sic dicitur: *Ad maiorem edificationem, & paupertatis nostrae sinceritatem, & puritatem, placuit precipere nostris omnibus, ut nulli exterio suadeant, ut nobis potius quam alijs pauperibus dent elemosinam, sed contenti sinus ubi petimus elemosinas quotidianas illas simpliciter, & plane amore Dei petere.*

V.
Expensatur
aliam ca-
nonem 22.

Vbi ponderandum est verbum precipere, quod valde- rarum est in constitutionibus & regulis Societa- tis, & ideo videri potest positum esse ad rigorosam

obligationem inducendam, quam solet illud verbum praese ferre in alijs legibus, ut cum Caetano 2. 2. q. 186. a. 9. dub. 4. circa finem, Navarro in summa c. 23. n. 52. & alijs ex Clementina *Excu de parafis*. §. cum autem. de verborum significatione, lib. 3. de legib. cap. 15. à num. 8. attulimus. Nihilominus tamen non plus obligat decretum illud, quam alij regulae, quia iam est in Societate declaratum proprium signum obligationis in conscientia solum esse, cum additur, *In virtute obedientiae, vel in Nomine Domini Iesu Christi*. 6. p. const. cap. 5. ibi autem nullum ex his signis adiungitur. Nec etiam additur poena excommunicationis, quae ex se etiam includit rigorosam obligationem, quaeque interdum additur in constitutionibus 8. p. cap. 6. §. 2. Solum ergo positum est illud verbum ad exaggerandam necessitatem, & gravitatem illius decreti. In quo est etiam observandum non loqui solum de elemosinis quae morientibus peti possunt, sed à quibuscunque, & ideo non prohiberi petitionem simplicem, sed comparativam praeter alios, nam hoc invidiosum est, & offensivum, specialiter verò hoc magis explicatur ad rem, de qua agimus, sequentibus verbis, *Ad donatorem verò quascunque, siue legatam, simpliciter etiam, & plane possumus nostras necessitates explicare, deservimus tamen eius devotionem relinquamus à quo elemosinam postulamus, ecc.*

Quo loco est advertendum etiam iure communi male audire in religiosis hanc petitionem, cum expressa coparatione, ut legatam potius sibi relinquatur, quam alijs, quia licet hoc non sit per se malum, imò nec sit contra iustitiam moderatis precibus procurare voluntatem infirmi inducere, aut mutare, ut mihi potius quam alteri donec, quia nullum erat alteri ius acquisitum, ut cum Antonino, Saliceto, & alijs resoluti Navarrus in summa c. 26. n. 3. & sumitur ex c. 13. n. 72. Nihilominus in religiosis, talis inductio, etiam si non sit iniusta, reprehensibilis est. Quia & speciem quandam habet avaritiae, & charitatem potest minuere, vel certe depravare intentionem in spiritualibus obsequijs circa proximorum, quamquam in rigore, & absolute ac per se loquendo id facere non semper peccatum sit, quia nec est per se intrinsece malum, neque invenitur aliquo iure absolute prohibitum. Solum enim in Clementina 1. de privilegijs districtè prohibetur religiosis, ne cū confessionibus testamentorum intererunt, à restitutionibus, debitis aut legatis matricibus Ecclesijs faciendis retrahant testatores: nec legatam vel debitam aut male ablata incerta, sibi, aut alijs singularibus sui ordinis fratribus vel conventibus fieri, aut erogari procurent.

Quae prohibitio univversalis non est, sed in duobus tantum casibus, & ideo potius inde sumitur argumentum extra illos id non esse prohibitum Ecclesiastico praeccepto. Prior autem ex illis casibus est, ne religio retrahant testatores à restitutionibus, debitis, aut legatis matricibus Ecclesijs faciendis. In quo adverti potest, non solum hoc prohiberi si fiat in proprium commodum, vel suae religionis, sed absolute, & simpliciter, & consequenter quocunque respectu fiant, contra illud praecceptum agitur. Et prior quidem pars de restitutionibus clara est, & ex natura rei necessaria. In posteriori autem duo adverti possunt, unum est non posse dici religiosum retrahere testatorem à legato faciendo, nisi prius novierit eius voluntatem, & illam mutare conetur. In quo expendo differentiam inter restitutionem, & legatum; nam ut quis dicatur retrahere à restitutione, satis est, quod sciens debitum restituendi nihilominus inducat, vel ad non restituendum, vel ad donationem faciendam repugnantem restitutioni: quia debitum restituendi includit voluntatem debitam, vel praesumptam, quae

fatis est, nisi fortasse constaret de voluntate non restituendi, sed legandi alias; nam tunc inducere ad mutandum legatum reuera non esset inducere ad non restituendum; sicut qui inducit ad minus malum eum qui decreuit malum agere, non inducit illum ad malum; sic ergo ut quis dicatur retrahere à restituendo, necesse quidem est, ut alter non sit iam in deliberato proposito non restituendi: sufficit tamen ad prædictam obligationem, ut de neutra voluntate constet, sed tantum de debito. In legato autem liberali non dicitur quis proprie retrahi ab illo faciendo, nisi qui est in proposito illud faciendi, & ita religiosus non peccat contra hoc præceptum, quando ignorans egrotum habere tale propòsitum ab illo petit, ut suo conuentui, v. g. legatum relinquat, quod notauit Syluester Religio 6. quæst. 15. §. 4. Secundo aduerto in illa secunda parte, prohibitionem tantum fieri respectu Ecclesiæ matricis, ut ibi expresse dicitur, per quam vocem cathedralis Ecclesiæ intelligitur, iuxta cap. venerabili, de verb. signif. Et ideo non est extendendum illud præceptum ad omnes religiosos, qui retrahunt testatores à quibuscunque legatis faciendis aliis locis, vel personis, sed sola ratione naturali, vel secundum vniuersi cuiusque regulam de illa actione iudicandum est.

VIII. Alter casus illius legis est, ne legata, vel debita, aut male ablata incerta sibi, aut aliis singularibus sui ordinis fratribus, vel conuentibus in aliorum præiudicium fieri, seu derogari procurent. In quo duo etiam aduerto possunt. Primum est, quando hoc dicitur fieri in præiudicium alterius. Nam Cardinalis ibi quæstione 5. sentit non solum fieri in præiudicium quando fit in iniuriam, contra id, quod ex iustitia debebatur; sed etiam quando retrahit testatorem à proposito, quod habebat legandi alteri, etiam si legatum non esset alias debitum. Et est probabilis expositio, quamuis nimis rigorosa, nisi intercedat vis, aut deceptio, vel preces adeo importunæ, ut coactioni æquiparentur: quia tunc reuera fit iniuria tertio; tam si nulla intercedit iniuria, non videtur in rigore fieri persuasio in alterius præiudicium. Aliud notandum est; illud præceptum solum ferri contra persuasionem, quæ fit in utilitatem propriam, vel propriæ religionis, aut personarum eius. Vnde si fiat suasio in commodum alterius extranei, etiam si aliàs peccaminosa sit, non erit contra illud speciale præceptum, quod specialiter latum est ad reprimendum peculiarem affectum, quem religiosi ad se, vel ad suos habere possunt.

IX. Nullum ergo inuenitur commune ius, quod tam generalem contineat prohibitionem faciendi huiusmodi persuasionem, vel inductionem, per comparationem ad alios, sicut fit in propriis regulis Societatis: in quibus primò prohibetur fieri non solum retractio à voluntate legandi aliis, verum etiam petitio cum tali comparatione: quod intelligo tam de formali, & expressa, quam de implicita & per circumloquia, quia moraliter æquivalent. Secundo simplex petitio permittitur, cum tanta verò moderatione, ut sola necessitas explicanda dicatur. Vnde si sit fortasse collegium, nullam habens veram necessitatem, ibi, iuxta regulam, nulla debet fieri postulatio. Tertio etiam tunc non permittitur aliquid determinatè postulare, sed necessitate propòsitæ, voluntati testatoris definitionem relinquere, solumque ei consulere, ut oret & petat diuinam inspirationem, ut id statuat, quod Deo gratius fuerit. Quæ omnia constant esse valde aliena ab effectu auaritiæ, potiusque esse consentanea spiritui paupertatis, ut in simili dixit Clemens V. in Clemēt. Excit. vers. Nos autem de verb. signific.

X. Secunda obiectio pertinet ad auxilium eorum, qui propter delicta damnantur ad mortem: reprehenduntur enim nostri, eo quod sint nimium solliciti Franc. Suar. de statu relig. Tom. IV.

circa vitam corporalem eorum, importunis precibus, vel aliis mediis procurando huiusmodi poenā impedire. Verum tamen hæc reprehensio (si hoc nomine digna est) non est peculiaris Societatis, sed religiosorum omnium, non solum præsentium temporum, sed etiam præteritorum. Refert etiam Cassianus collat. 14. c. 4. quorundam monachorum institutum fuisse pro miseris & oppressis intercedere. Et de B. Antonio, quamuis genus vitæ solitarium maximè coleret, (inquit Sozomenus lib. 1. Histor. c. 13.) Porro autem in defensionibus eorum, qui erant iniuriæ affecti, nemo plus opere, studiove posuit, adeo ut eorum causa sepe ad vrbes se contulerit. Clarius exemplum est quod de Ambrosio refert lib. 7. c. 23. scilicet Ambrosium ad Gratianum Imperatorem accessisse, ut quendam Illustrem virum ad mortem damnatum liberaret. Et non antea causam omisisset quam veniam à Gratiano impetrasset. De Augustino refert Possidonius in vita sua cap. 20. solum fuisse pro reis intercedere. Tam honeste (inquit) ac temperatè, ut onerosus, ac molestus non videretur, verum etiam mirabilis extitisset. Cuius egregium testimonium extat inter epistolas Augustini in 51. quæ est Macedonij Iudicis ad ipsum Augustinum: cum enim pro quibusdam reis Augustinus apud Macedonium interpellasset; ille respondit, Miro modo afficior sapientia tua, & in his quæ interueniunt pro reis mittere non ex auaritia: nam & illa tantum habent acuminis scientia, & sanctitas, ut nihil supra sit, & hæc tantum verecundia, ut nisi faciam quod mandas, culpam penes me remanere, non in negotio esse diuidicem: non enim istas (quod plerique homines istius loci faciunt) ut quodcumque sollicitus petieris, extorqueas, sed quod tibi à iudice tot curis obstricto peribile visum fuerit, admones, & rogas, subseruiente verecundia, quæ maxima difficultum inter bonos efficacior est. Proinde statim commendatis effectum desiderij tribui: nam sperandi viam ante patefeceram. Et in epist. 53. idem Macedonius ad Augustinum scribens ait, se fecisse quod in altera epistola Augustinus ab eo postulauerat, quæstionemque mouet, an ad officium sacerdotis pertineat interuenire pro reis quod Augustinus ad illum scripserat. Augustinus autem in epistola 54. late responderet, declarans quomodo humanitatis officium sit, ita esse criminis persecutorem, ut procuraret quis quoad iuste fieri possit esse hominis liberatorem. Quod late prosequitur, adducens Christi exemplum, qui magna sapientia & benignitate adulteram à poena mortis liberauit, & S. Iosephum qui in suspitione, quam de virgine habuit, eam ab omni poena, & infamia liberare studuit. Quibus addere possumus Paulum qui apud Philemonem pro Onesimo intercessit. Et multa alia ex eodem Augustino, & Greg. refert Gratianus 23. q. 5.

Hoc ergo officium de se sanctum, & religiosum est: licet prudentia & moderatio iustitiæ seruandæ sint, quæ hoc loco prosequi non est necesse: quia reverendi quod ad prudentiam attinet, sufficienter exemplo proreui, quod Augustini verbis Macedonij commendato inlinuat. Quod verò spectat ad iustitiam, habet proprium locum in illa materia, & tractando de lege poenali à nobis tactum est. Summaque omnium est, ut nihil postuletur in præiudicium Reipub. vel teritiæ personæ, nec quod ab ipso iudice licitè præstari non possit. Inter ea verò, quæ ab eo fieri possunt, & sine detrimento tertij, vel boni communis, id quod benignius fuerit, pro miseris hominibus procurare, charitatis officium est; neque aliud à nostris sacerdotibus, vel confessoribus fieri, iure potest ab aliquo affirmari: multo que certius ex instituto Societatis nihil aliud postulari. Nā de hoc genere intercessionis nihil peculiare in eo traditū inuenio, sed illud solum quod 7. p. constit. c. 4. §. 9. inter alia pietatis opera generaliter dicitur. In custodiis publicis de rebus, quæ ad eius fieri poterit per se subleuando, & ut alij subleuent curando. Et in Bulla: Iulij III. inter alia dicitur, Et

Et eorum, qui in carceribus inveniuntur, piam subventionem, & ministerium, ac reliqua charitatis opera, prout ad Dei gloriam, & commune bonum expedire visum erit. Constat igitur, ex vi instituti prædictas circumstantias in hoc munere seruandas. Illud autem propriè solū habet locum ante rei condemnationem ultimam ac definitiuam: nam si huiusmodi non sit, poterit locum habere intercessio, ut appellatio concedatur, in qua

eadem æquitas, & prudentia seruanda est: re vero seu causa iam definita, cessat intercessio, & solum agitur de spiritali salute, & conuenienti præparatione ad mortem ipsius rei: obiter autem procurare ut in ipsomet supplicio, & vique ad mortem benignè & humanè tractetur, charitatis etiam officium est.

Quando locum habeat vel non habeat: dictum officium.

INDEX CAPITVM LIBRI DECIMI.

De regimine Societatis tam in genere, quam in particulari, & consequenter de ipsius Prælatis.

Cap. I.	A N Societas per modum monarchiæ gubernetur conuenienter.
II.	An expediat in Societate Generalem perpetuum institui.
III.	An conuenienti modo reliqui Prælati Societatis instituantur.
IV.	De suprema potestate iurisdictionis in Societate JESV.
V.	De potestate iurisdictionis, infra supremam.
VI.	An Societatis Prælatus ad particulare subditorum regimen merito ab eis exigant rationem conscientie.
VII.	Regimen Societatis per ipsius regulam denuntiandi aliorum defectus, ut à quibusdam impugnetur, & ut à nobis defendenda sit.
VIII.	Præmittitur generalis doctrina denuntiationis, ut ostendatur quomodo in Societate locum habeat.
IX.	De modo vtendi in Societate denuntiatione Evangelica, seu charitativa habetenus explicata.
X.	Satisfit objectionibus in capite 7. positis.
XI.	De triplici modo procedendi in externo iudicio contra defectus subditorum, ac primum de visitatione, seu generali inquisitione.
XII.	De modo procedendi per viam specialis inquisitionis, aut etiam accusationis.
XIII.	Applicatio doctrinæ præcedentium capitulum ad vsum Societatis.
XIV.	An regula Societatis apta sit, & sufficiens ad eius conuenientem gubernationem, & religiosam directionem.